

Α. ΒΑΜΠΟΥΛΗ-Γ. ΖΟΥΚΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1960

42175
K-6-2007

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Σωτήριος Λουυιάλος
σχολ. έτος 1964-1965

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 1

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 1

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 1

Λ. ΒΑΜΠΟΥΛΗ—Γ. ΖΟΥΚΗ
Τ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1960

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1990

ΤΙ ΔΙΔΑΣΚΕΙ Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

§ 1. Ἡ **Γραμματικὴ** τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης διδάσκει τοὺς κανόνας, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους ὁμιλεῖται καὶ γράφεται ὀρθὰ ἢ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, ποὺ διδάσκει τοὺς κανόνας, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους σχηματίζονται καὶ παρουσιάζονται μὲ διαφόρους μορφὰς αἱ λέξεις, λέγεται **κυρίως Γραμματικὴ**.

Τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, ποὺ διδάσκει τοὺς κανόνας, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους τοποθετοῦνται αἱ λέξεις ἢ μία κοντὰ στὴν ἄλλη (συντάσσονται) καὶ γίνεται ὁ λόγος, λέγεται **Συντακτικόν**.

Ἡ γλῶσσα, ὅταν μὲν ὁμιλεῖται, λέγεται **προφορικὸς λόγος**, ὅταν δὲ γράφεται, **γραπτὸς λόγος**.

§ 2. Αἱ λέξεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης γράφονται μὲ τὰ γράμματα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἁλφαβήτου.

Τὰ γράμματα εἶναι σημεῖα γραπτὰ, μὲ τὰ ὁποῖα παριστάνομεν τοὺς **φθόγγους**, δηλ. τὰς ἀπλᾶς φωνάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποτελεῖται κάθε λέξις, π. χ. ἡ λέξις *ἔλα* ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς φθόγγους, οἱ ὁποῖοι παριστάνονται μὲ τὰ γραπτὰ σημεῖα **ε, λ, α**.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
Φ Θ Ο Γ Γ Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο Ν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Φθόγγοι καὶ γράμματα

§ 3. Τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι **24** καὶ κάθε γράμμα παριστάνει ἓνα **φθόγγον** *.

Κεφαλαῖα	Μικρά	Κεφαλαῖα	Μικρά
Α	α ἄλφα	Ν	ν νῦ
Β	β βῆτα	Ξ	ξ ξῖ
Γ	γ γάμμα	Ο	ο ὀ μικρόν
Δ	δ δέλτα	Π	π πῖ
Ε	ε ἒ ψιλόν	Ρ	ρ ρῶ
Ζ	ζ ζῆτα	Σ	σ, ς σίγμα
Η	η ἦτα	Τ	τ ταῦ
Θ	θ θῆτα	Υ	υ ὕ ψιλόν
Ι	ι ἰῶτα	Φ	φ φῖ
Κ	κ κάππα	Χ	χ χῖ
Λ	λ λάμβδα	Ψ	ψ ψῖ
Μ	μ μῖ	Ω	ω ὦ μέγα

§ 4. Τὰ γράμματα **ι, η, υ** προφέρονται, ὅπως ὁ φθόγγος **ι**, π. χ. *φίδι, βροχή, κύκλος, ἡσυχία*: τὰ δὲ **ο** καὶ **ω** προφέρονται, ὅπως ὁ φθόγγος **ο**, π. χ. *νέος, σῶμα*.

§ 5. Ἀπὸ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου τὰ **α, ε, η, ι, ο, υ** καὶ **ω** προφέρονται μὲ φωνήν, πού ἀκούεται δυνατά, διότι ὁ ἀέρας, πού βγαίνει ἀπὸ τοὺς πνεύμονας δὲν συναντᾷ πουθενὰ ἐμπόδιον καὶ λέγονται **φωνήεντα**: τὰ ἄλλα **17** γράμματα προφέρονται μὲ φωνήν, πού μόλις ἀκούεται, διότι κατὰ τὴν προφορὰν των σχηματίζεται φραγμὸς κάπου εἰς τὴν στοματικὴν κοιλότητα καὶ διακόπτεται ἀπότομα ὁ ἀέρας, πού βγαίνει ἀπὸ τοὺς πνεύμονας: αὐτὰ λέγονται **σύμφωνα**.

α') **Φωνήεντα**

§ 6. Ἀπὸ τὰ φωνήεντα α) τὰ **ε** καὶ **ο** λέγονται **βραχέα**, β) τὰ **η** καὶ **ω** λέγονται **μακρά**, γ) τὰ **α, ι, υ** λέγονται **δίχρονα**, διότι εἰς

* Φθόγγος ἀπὸ τὸ φθέγγομαι = βγάζω φωνήν, ὁμιλῶ.

ἄλλας μὲν συλλαβὰς εἶναι βραχέα, π. χ. τάξις, πίστις, φίλος, κύκλος, εἰς ἄλλας δὲ μακρά, π. χ. πρᾶξις, σίτος, μῦθος.

Σ η μ ε ἰ ω σ ι ς 1η. Ἡ ὀνομασία βραχέα καὶ μακρά προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ βραχέα φωνήεντα ἐπροφέροντο σύντομα, ἐνῶ τὰ μακρὰ ἐπροφέροντο εἰς διπλάσιον ἴσως χρόνον ἀπὸ τὰ βραχέα· π. χ. τὸ η ἐπροφέρετο περίπου ὡς εε, τὸ ω περίπου ὡς οο. Διὰ τὴν δειχθῆναι, ὅτι τὸ δίχρονον φωνήεν μιᾶς συλλαβῆς εἶναι βραχύ, γράφεται ἐπάνω ἀπ' αὐτὸ τὸ σημεῖον $\bar{\ }$, καὶ διὰ τὴν δειχθῆναι, ὅτι εἶναι μακρόν, γράφεται ἐπάνω ἀπ' αὐτὸ τὸ σημεῖον — .

Σ η μ ε ἰ ω σ ι ς 2α. Εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα ἀναγράφονται αἱ συνηθέστεραι λέξεις, τῶν ὁποίων πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, ἂν τὰ δίχρονα, ποὺ ὑπάρχουν εἰς αὐτάς, εἶναι βραχέα ἢ μακρά (τὴν ποσότητα τῶν δίχρονων). Τὸν πίνακα αὐτὸν θὰ χρησιμοποίησῃ ὁ διδάσκαλος μετὰ τὴν διδασκαλίαν περὶ τονισμοῦ τῶν λέξεων.

* Ἀθλος, ἄθλον	διῶρυξ	κλίμα	Νᾶμα
Αἶας	δράμα	κλίμαξ	νάρκη (νάρκαι)
ἄλας	δράσις	κλίμη (κλίμαι)	νεᾶνις
ἄλμα	δρῦς (δρύες)	κλίσις	νησίς (νησίδος)
ἄλσος	δύτης (δύται)	κνημῖς (κνημῖδος)	νίκη (νίκαι)
ἀνθραξ		κράμα	νύμφη (νύμφαι)
ἀνιᾶρός	Ἑλευσίς (Ἑλευσῖνος)	κράσις	νῦξ (νύκτες)
ἄντρον	ἐργάτης (ἐργάται)	κρίμα	
ἄρκτος	εὐθύνη (εὐθύναι)	κύβος	Ξίφος
ἄρμα		κύμα	Ξύλον
ἄσθμα	Ζῦθος	κύρος (τὸ)	Ξύσμα
αὐλαξ		κύων (κύνες)	
ἄστρον	* Ἡπαρ		* Ὀδὴνη (ὀδύναι)
ἄστν		Λάθος	ὀλίγος
αὐρά	Θλάσις	λάκκος	ὀμᾶλδος
	θλίψις	λαύρα	ὀπλίτης (ὀπλίται)
Βάθος	θύμα	λίθος	
βάθρον	θύμος	λίπος	Παγίς (παγίδος)
βαλβίς (βαλβίδος)	θύρα (θύραι)	λίρα (λίραι)	πάγος
βάρος	θύραξ	λίτρα (λίτραι)	πάθος
βάσις		λύκος	πάππος
βλάβη (βλάβαι)	Ἰκάνος	λύπη (λύπαι)	πατρὶς - ἶδος
βράχος	Ἴλη (Ἴλαι)	λύρα (λύραι)	πάχνη (πάχνη)
	Ἴον	λύσις	πελάτης (πελάται)
Γάλα	ἴππος	λύτης (λύται)	πίδαξ
γράφω	ἴχνος		πιθᾶνός
γράμμα	ἴς (ἴνες)	Μάγος	πίθος
γρίφος	ἰσχυρός	μάζα	πίλος
γῦρος		μανδύας (μανδύαι)	πίναξ
	Καρκίνος	μεσίτης (μεσίται)	πίστις
Δαπάνη (δαπάναι)	κηλίς (κηλίδος)	μεΐζις - μίξις	πλάνη (πλάναι)
δάσος	κηρῦξ	μίσις	πλάνος
δάφνη (δάφναι)	κινδύνος	μῦθος	πλάσις
δελφίς (δελφῖνος)	κλάσις	μύλος	πλάσμα
δίχη (δίχαι)	κλάσμα	μύρον	πλάστης (πλάσται)

πλάτος (πλάτη)	σάκκος	σχίσμα	φάσις
πλώνω (πλώνε)	Σαλαμής - μῖνος	Τάγμα	φάσμα
πλύσις	σάλπιγξ	τάλας, τάλαν	φάτνη (φάτναι)
πνίγω (πνίγε)	σανίς - ἴδος	τάσις	φθίσις
Πνύξ (Πνύκα)	σάρξ (σάρκα)	τάφος	φίλος
πολίτης (πολίται)	σαυρά	τάφρος	φίλτρον
πράγμα - πράξις	σῆραγξ	τάχος	φράγμα
πράσσον	σκαπάνη (σκαπάναι)	τεχνίτης - ἴται	φράσις
πράττω - πράττε	σκάφη (σκάφαι)	τίγρις	Φρίξος
πρεσβύτες (πρεσβύ- ται)	σκάφος	τίμη	φύλαξ
πρίγκιψ	σκήψ - σκνίπες	τίτλος	φύλλον
πρώρα	Σκύθης - Σκύθαι	τράγος	φύλον
πτύον	σκούλαξ	τρανός	φύσις
πυξίς - ἴδος	σκύρον	τραπεζίτης - ἴται	Χάλυψ
πύον	Σκύρος	τρίβω - τρίβε	χαράδρα - ἀδραι
πῦρ	σμίλη (σμίλαι)	τρίβος	χάραξ
Πύρρος	σπάθη (σπάθαι)	τρίγες	χάρις
Ράβδος	Σπαρτιάτης - ἄται	τρύπα	χειρίς - ἴδος
ράκος	σπίνος	τύλος	χειρῶναξ
ράμμα	στάχυς	τύπος	χλαμύς - ὕδος
ρανίς - ἴδος	στέξις	τύφος	χρῖσμα
ράξ - (ράγα)	στίχος	τύχη (τύχαι)	χῦμα
ράχις	στῦλος	τύψις	χύτρα (χύτραι)
ρίγιος	στῦψις	Υβος	χώρα
ρίζα (ρίζαι)	σύνον	ὕβρις	Ψήφίς - ἴδος
ρίνη (ρίναι)	σῦριγξ	ὕλη (ὕλαι)	ψίξ (ψίχες)
ρίς (ρίνα)	Σῦρος (νῆσος)	ὕμνος	ψύχη
ρύμη (ρῦμαι)	Σῦρος (ὁ ἐκ Συρίας)	ὕπνος	ψῦξις
ρύπος	σφαίρα	ὕψος	ᾠδὶς - ἴνος
ρύσις	σφίγγω (σφίγγε)	Φάλαγξ	ᾠρα
Σάγμα	Σφιξ (Σφίγγα)	φάραγξ	ᾠρα
	σφραγίς - ἴδος	φάρος	
	σφρίγος		
	σφῦρα		

β') Σύμφωνα

§ 7. Ἀπὸ τὰ 17 σύμφωνα α) τὰ **κ, γ, χ** λέγονται **οὐρανικά**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν τῶν ὁ φραγμὸς γίνεται εἰς τὸν οὐρανίσκον, β) τὰ **π, β, φ** λέγονται **χειλικά**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν τῶν ὁ φραγμὸς γίνεται εἰς τὰ χεῖλη καὶ γ) τὰ **τ, δ, θ** λέγονται **ὀδοντικά**, διότι ὁ φραγμὸς γίνεται εἰς τὰ δόντια.

Μὲ ἓνα ὄνομα τὰ σύμφωνα αὐτὰ λέγονται **ἄφωνα**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν ἀκούονται ἀσθενεῖς οἱ φθόγγοι αὐτῶν.

Τὰ **μ** καὶ **ν** λέγονται **ἔνρινα**, διότι κατὰ τὴν προφορὰν αὐτῶν ὁ ἀέρας διέρχεται καὶ διὰ τῆς ρινός, τὰ **λ** καὶ **ρ** λέγονται **ὕγρα**, τὸ **σ (ς** εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως) λέγεται **συριστικὸν** καὶ τὰ **ζ, ξ, ψ** λέγον-

ται διπλά, διότι προήλθον από την ένωση δύο φθόγγων (τὸ ζ ἀπὸ τὸ σδ, τὸ ξ ἀπὸ τὸ κσ, τὸ ψ ἀπὸ τὸ πσ).

§ 8. Ἀπὸ τὰ σύμφωνα τὰ **κ, π, τ** λέγονται **ψιλὰ**, διότι οἱ φθόγγοι αὐτοὶ προφέρονται μὲ ἤχον λεπτόν (ψιλόν), τὰ **χ, φ, θ** λέγονται **δασέα**, διότι προφέρονται μὲ ἤχον παχύν (δασύν), καὶ τὰ **γ, β, δ** λέγονται **μέσα**, διότι προφέρονται κάπως λεπτότερα ἀπὸ τὰ δασέα καὶ κάπως παχύτερα ἀπὸ τὰ ψιλὰ.

Κατάταξις τῶν συμφώνων

	Οὐρανικά	Χειρικά	Ὄδοντικά	
Ἄφωνα	κ γ χ	π β φ	τ δ θ	ψιλὰ μέσα δασέα
	Ἐνρινα μ, ν		Συριστικὸν σ (ς)	
	Ἰγρὰ λ, ρ		Διπλά ζ, ξ, ψ	

Τελικά σύμφωνα

§ 9. Σύμφωνα, εἰς τὰ ὅποια τελιώνουν κανονικὰ αἱ λέξεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, δηλ. **τελικά σύμφωνα** τῶν λέξεων, εἶναι τὰ **ν** καὶ **ς** : ἔγραφαν, γυμναστής. Πολλὰί λέξεις, πού ἐκκληρονόμησεν ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλώσσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, ἔχουν τελικὸν σύμφωνον **ρ, ξ** (= κς) καὶ **ψ** (= πς) : πατήρ, φύλαξ, ἄραφ.

Εἰς λέξεις, πού εἶχον τελικὸν σύμφωνον ὀδοντικόν, τὸ ὀδοντικὸν ἐξέπεσε : τὸ σῶμα (τ), τὸ μέλι (τ).

γ' Δίφθογγοι

§ 10. Εἰς τὰς λέξεις *πλοῖον, φίλους, εἰρήνη, εὐτυχία*, οἱ φθόγγοι **οι, ου, ει, ευ** ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο φθόγγους, πού προφέρονται ἐνωμένοι ὡς ἓνας φθόγγος (*). Οἱ φθόγγοι αὐτοὶ λέγονται **δίφθογγοι**.

* Εἰς τὴν ἀρχαίαν γλώσσαν αἱ δίφθογγοι ἐπροφέροντο καὶ ἠκούοντο οἱ δύο φθόγγοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀπετελεῖτο ἡ δίφθογγος.

Αἱ δίφθογοι προῆλθον ἀπὸ τὴν ἔνωσιν δύο φωνηέντων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ πρῶτον εἶναι τὸ **α, ε, ο, η, υ** καὶ τὸ δεύτερον τὸ **ι ἢ υ** : **αι, ει, οι, υι, αυ, ευ, ου, ηυ** : ἔπαινος, σχολεῖον, οἰκία, υἱός, ναύτης, εὐκολός, οὐρανός, ἡῦρα.

§ 11. Αἱ δίφθογοι **αυ, ευ, ηυ** ἐμπρός ἀπὸ τὰ φωνήεντα, ἀπὸ τὰ μέσα ἄφωνα, ἀπὸ τὰ ἔνρινα, τὰ ὑγρά καὶ τὸ **ζ** προφέρονται ὡς **αβ, εβ, ηβ** : δουλεύω, ἀναπαύομαι, εὐεργεσία, αὐγὸ, εὐγενικός, Εὐβοία, εὐδαιμονία, εὐλογημένος, ἡῦρα, εἰζωνας, Εὐρώπη, εὐνοϊκός, εὐμνεία. Εἰς κάθε ἄλλην περίπτωσιν προφέρονται αἱ δίφθογοι αὐταὶ ὡς **αφ, εφ, ηφ** : αὐθημερόν, εὐτυχής, εὐχή, εὐκολός, εὐπαθής, εὐθυμία, Εὐξείνως πόντος, εὐψυχία.

§ 12. Εἰς μερικὰς λέξεις, πού ἐκληρονόμησεν ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν, ἀπαντοῦν καὶ αἱ δίφθογοι **ω, η, φ** (τὸ **ι** ὑπογράφεται) : κιθαρωδός. Αἱ δίφθογοι αὐταὶ λέγονται **καταχρηστικά**.

§ 13. Ὅλαι αἱ δίφθογοι εἶναι **μακραὶ**, ἐκτός ἀπὸ τὰς **αι** καὶ **οι**, πού εἶναι βραχεῖαι, ὅταν εὐρίσκωνται εἰς τὸ τέλος κλιτῆς λέξεως, χωρὶς νὰ ἀκολουθῆ ἄλλο σύμφωνον : **οἱ ἄνθρωποι, οἱ κῆποι, αἱ χῶραι**.

Ἄσκησις

Ἐπὸ τὰς Ἀθήνας ἦρθε στὸ χωριὸ μὲ τὰ παιδιὰ του ἑνας ἀπ' τοὺς γυιὸς της, πού εἶναι γιατρός, γιὰ νὰ κάνῃ Χριστούγεννα μὲ τὴν μητέρα του. Ἡ γιαγιά, ἀφοῦ ἄναψε τὴ φωτιά στὸ τζάκι καὶ ἔδωσε στὰ ἐγγόνια της νὰ φᾶν σουπιά μὲ αὐγολέιμονο, τοὺς ἔδωσε γιὰ φροῦτο ἀπὸ ἕνα ρόιδο. Ὑστερα, ἀφοῦ κάθησαν κοντὰ στὴ φωτιά, ἄρχισε νὰ τοὺς λέγῃ παραμῦθια γιὰ τίς νεραϊδες ἀπὸ τοὺς παλιούς χρόνους.

§ 14. Εἰς τὸ κείμενον αὐτό, πού εἶναι γραμμένον εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῶν ἀναγνωστικῶν τῶν κατωτέρων τάξεων, ὑπάρχουν καὶ οἱ φθόγγοι : **ια, ιο, εἰ, οἰ, αἰ, υιο, ιου**, πού ἀκούονται σὰν χωρισμένοι, ἀλλὰ εἰς ἕνα χρόνον. Εἰς μερικὰς λέξεις οἱ φθόγγοι **ια** καὶ **υιο** προφέρονται καὶ ὡς **για, γιο** : γιατρός - ἱατρός, παιδιὰ - παιδία, γυιὸς - υἱός. Τὸ φαινόμενον τοῦτο λέγεται **συνίζησις**.

α') Συλλαβαί. Συλλαβισμός

§ 15. Ὁ στρατηγός εἶπεν εἰς τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος ἀξιωματικόν. « Ἄμα ξεκινήσετε νύχτα, θὰ εἴσαστε αὐριο πρωτ - πρωτ, πρὶν ξημερώση, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, διὰ τὰ ἐπιτεθοῦμε αἰφνιδιαστικὰ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ ».

Συλλαβαί

Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς παρατηροῦμεν, ὅτι κάθε λέξις, ἂν τὴν διαβάσωμεν μὲ προσοχὴν, ἀποτελεῖται ἀπὸ **τεμάχια**, πού τὸ κάθε ἓνα προφέρεται χωριστὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο. Τὸ κάθε τεμάχιον ἔχει ἓν ἢ περισσότερα σύμφωνα μὲ ἓν φωνῆεν ἢ μὲ μίαν δίφθογγον, ἢ μόνον ἓν φωνῆεν ἢ μίαν δίφθογγον : σῶ - μα, ἐκ - στρα - τευ - τι - κόν, πρω - τ, εἰ - σα - στε, αὔ - ρι - ον. Τὰ τεμάχια αὐτά, πού ἀποτελοῦν τὴν λέξιν, λέγονται **συλλαβαί** τῆς λέξεως.

§ 16. Ἐὰν ἡ λέξις ἔχη μίαν συλλαβὴν, λέγεται **μονοσύλλαβος** : θά, ἄν, εἰς· ἐὰν ἔχη δύο συλλαβάς, λέγεται **δισύλλαβος** : ἄ - μα, νύ - χτα, πρω - τ· ἐὰν ἔχη τρεῖς συλλαβάς, λέγεται **τρισύλλαβος** : στρα - τη - γός, καὶ ἂν ἔχη περισσοτέρας ἀπὸ τρεῖς, **πολυσύλλαβος** : ξε - κι - νή - σε - τε.

§ 17. Ἡ τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξεως, πού ἔχει περισσοτέρας ἀπὸ μίαν συλλαβάν, λέγεται **λήγουσα**, ἢ πρὸ τῆς ληγουσῆς **παραλήγουσα**, καὶ ἡ πρὸ τῆς παραληγουσῆς λέγεται **προπαραλήγουσα**. Ἡ πρώτη συλλαβὴ τῆς λέξεως λέγεται **ἀρκτική**, π. χ. εἰς τὴν λέξιν ἀξιωματικόν ἡ συλλαβὴ - κόν εἶναι λήγουσα, ἡ - τι παραλήγουσα, ἡ - μα προπαραλήγουσα καὶ ἡ ἄ - εἶναι ἡ ἀρκτική συλλαβὴ.

√ Συλλαβισμός

§ 18. Ὁ χωρισμὸς τῆς λέξεως εἰς τὰς συλλαβάς της λέγεται **συλλαβισμός**. Ὁ συλλαβισμὸς γίνεται σύμφωνα μὲ τοὺς ἐξῆς κανόνας :

α) Ὅταν ἓν σύμφωνον εὐρίσκεται μεταξύ δύο φωνηέντων ἢ διφθόγγων, συλλαβίζεται μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν ἢ δίφθογγον : ἄ - ξι - ω - μα - τι - κός, αὔ - ρι - ον, στρα - τευ - μα. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς λέξεως τὰ σύμφωνα, ἓν ἢ περισσότερα, συλλαβίζονται μὲ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, τὸ δὲ

σύμφωνον εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως συλλαβίζεται μετὰ τὴν τελευταίαν συλλαβὴν : *στρα - τός, ἀξιοματι - κόν*.

β) Ὄταν δύο σύμφωνα διάφορα εὐρίσκωνται μεταξὺ φωνηέντων ἢ διφθόγγων, συλλαβίζονται μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν ἢ διφθογγον, ἐφόσον ὑπάρχει λέξις, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ σύμφωνα : *πέ - τρα* (τρόπος), *εἶ - μα - σι* (στάσις)· ἂν δὲν ὑπάρχη λέξις, πού ἀρχίζει ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ σύμφωνα, τότε χωρίζονται καὶ τὸ μὲν πρῶτον σύμφωνον συλλαβίζεται μετὰ τὸ προηγούμενον φωνῆεν ἢ διφθογγον, τὸ δὲ δεύτερον σύμφωνον μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν : *ἄ - γαλ - μα, σύμ - φω - νον* (ὁμοίως χωρίζονται καὶ τὰ δύο σύμφωνα, ἂν εἶναι τὰ ἴδια : *στέλ - λω, θάρ - ρος*).

γ) Ὄταν τρία σύμφωνα εὐρίσκωνται μεταξὺ φωνηέντων, συλλαβίζονται μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, ἂν καὶ ἀπὸ τὰ τρία σύμφωνα ἢ τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα ἀρχίζῃ λέξις ἐλληνικῆ, π.χ. *ἔ - στρε - ψε* (στροφὴ), *ἰ - σχνός* (σχῆμα), *ἔ - χθρός* (χθές), εἰ δ' ἄλλως χωρίζονται καὶ τὸ μὲν πρῶτον σύμφωνον συλλαβίζεται μετὰ τὸ προηγούμενον φωνῆεν, τὰ ἄλλα δὲ δύο μετὰ τὸ ἐπόμενον, π.χ. *ἄν - θρος, κέν - τρον, ἄν - θρω - πρς*.

Σημείωσις. Τὰ συμπλέγματα *γμ, χμ, θμ, τν, φν* συλλαβίζονται μετὰ τὸ ἐπόμενον φωνῆεν, διότι ἀρχίζουν λέξεις ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα συμπλέγματα *κμ, τμ, θν, πν*, π.χ. *παῖ - γμα, ὄρα - χμή, φά - ττη* (θητός), *δά - φνη* (πνέω).

δ) Αἱ σύνθετοι λέξεις χωρίζονται εἰς τὰ μέρη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα σχηματίζονται : *συν - ἄγω, προσ - ἔχω, Ἑλλήσ - ποντος*· ἂν ὅμως κατὰ τὴν σύνθεσιν ἔχη γίνῃ ἐκθλιψίς, τότε συλλαβίζονται, ὅπως αἱ ἀπλαῖ λέξεις : *πα - ρέ - χω* (παρὰ - ἔχω), *πρω - τα - γω - νι - στής* (πρῶτος - ἄγωνιστής).

§ 19. Κάθε συλλαβὴ λέξεως λέγεται :

α) **βραχεῖα**, ἂν ἔχη βραχὺ φωνῆεν : *τό - ξον, νέ - ος*·

β) **μακρά**, ἂν ἔχη μακρὸν φωνῆεν ἢ διφθογγον : *ῶ - ρα, αὐ - γή*.

* Ἀσκησις *

§ 20. Ἡ Ἑλλάς εἶναι μία μικρὰ χερσόνησος τῆς Εὐρώπης. Διασχίζεται ἀπὸ πολλὰ ἀπόκρημνα βουνὰ καὶ ἀρκετὰ μεγάλους ποταμούς. Ὅσοι κάτοικοι ζοῦν εἰς τὰ ὄρεινά διαμερίσματα, περνοῦν κουραστικὴν ζωὴν, διότι ἀναγκάζονται νὰ καλλιεργοῦν τὰ χωράφια εἰς βραχώδεις περιοχὰς καὶ νὰ βόσκουν τὰ ποίμνια σὲ ἄγρονα μέρη. Ἐχθρός των μεγάλος

* Νὰ εὐρεθοῦν αἱ διφθογγοὶ καὶ νὰ γίνῃ ὁ συλλαβισμὸς τῶν λέξεων.

είναι τὰ χιόνια καὶ ἡ κακοκαιρία. Δὲν συχνάζουν εἰς τὰς πόλεις παρὰ κατὰ ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα, διότι μὲ τὴν δυσκολίαν τῆς συγκοινωνίας ταλαιπωροῦνται.

β') Τόνοι

§ 21. Ὑστερα ἀπὸ τὰς διακοπὰς τῶν Χριστουγέννων ἄνοιξαν πάλιν τὰ σχολεῖα καὶ ἄρχισαν κανονικὰ τὰ μαθήματα. Οἱ μαθηταὶ ξεκούραστοι προσέχουν καὶ ἀκούουν, χωρὶς νὰ κάνουν θόρυβον.

Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ παρατηροῦμεν, ὅτι εἰς τὰς λέξεις, ποὺ ἔχουν δύο ἢ περισσοτέρας συλλαβὰς, μία συλλαβὴ προφέρεται δυνατώτερα ἀπὸ τὰς ἄλλας, δηλ. **τονίζεται**. Ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἢ τὴν δίφθογγον (εἰς τὸ δευτέρον φωνῆεν αὐτῆς) τῆς τονιζομένης συλλαβῆς, γράφεται ἓνα σημεῖον, ποὺ λέγεται **τόνος**.

§ 22. Οἱ τόνοι εἶναι κυρίως δύο, ἡ ὀξεῖα (') : *μάθημα*, πάλιν, καὶ ἡ περισπωμένη (~) : *σχολεῖον*, *παρατηρῶ*.

Σημειώσεις. Εἰς τὰ κείμενα τῶν βιβλίων τίθεται εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις ἔπάνω ἀπὸ φωνῆεν τῆς ληγούσης καὶ βαρεῖα (`). Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα φροντίζουν γιὰ τὰ παιδιά τῶν.

§ 23. Σημεῖον τόνου τίθεται καὶ ἔπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἢ τὴν δίφθογγον μονοσυλλάβων λέξεων : *θά*, *νά*, *καί*, *φῶς*.

Κανόνες τονισμοῦ

§ 24. Ἄν προσέξωμεν τοὺς τόνους τῶν λέξεων τοῦ προηγουμένου κειμένου, θὰ ἴδωμεν ὅτι :

α) Ὅλαι αἱ λέξεις τονίζονται εἰς μίαν ἀπὸ τὰς τελευταίας τρεῖς συλλαβὰς : *κανονικά*, *πάλιν*, *ἄρχισαν*, *σχολεῖον*, *παρατηρῶ*.

β) Ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι μακρά, ἡ προπαραλήγουσα δὲν τονίζεται : τῶν *Χριστουγέννων*, *προσέχουν*, *ἀκούουν*.

γ) Ἡ προπαραλήγουσα καὶ κάθε βραχεῖα συλλαβὴ; ὅταν τονίζεται, παίρνει ὀξεῖαν, **ὀξύνεται** : ὁ *θόρυβος*, τὰ *μαθήματα*, οἱ *μαθηταί*.

δ) Ὅταν ἡ παραλήγουσα εἶναι μακρὰ καὶ τονίζεται, τότε παίρνει ὀξεῖαν μὲν, ἂν εἶναι καὶ ἡ λήγουσα μακρὰ, περισπωμένην δέ, ἂν ἡ λήγουσα εἶναι βραχεῖα, π. χ. *σχολεῖον*, *κῆπος*, *κῆπον*, *σχολεῖον*.

ε) Ἡ γενικὴ πτώσις τῶν ὀνομάτων, ὅπως θὰ μάθωμεν εἰς τὰς κλίσεις, ὅταν τελειῶνῃ εἰς μακρὰν συλλαβὴν καὶ τονίζεται, περισπᾶται : τῶν *ἐκκλησιῶν*, τοῦ *μαθητοῦ*, τῆς *πηγῆς*.

στ) Ἡ μακροκατάληκτος ὀνομαστική καὶ αἰτιατική τῶν ὀνομάτων, ὅταν εἶναι ἀσυναίρετος καὶ τονίζεται, παίρνει ὀξεῖαν : ὁ *μαθητής*, ἡ *χαρά*, ὁ *ἀνδριάς*, τὴν *πηγήν*, τὰς *χώρας*.

§ 25. Ἀνάλογα μὲ τὸν τόνον ποὺ παίρνει ἢ κάθε λέξις, λέγεται

α) **ὀξύτονος**, ἂν ἔχη ὀξεῖαν εἰς τὴν λήγουσαν : *ναός*, *ιατρός*, *δικαστής*, *τιμή*.

β) **παροξύτονος**, ἂν ἔχη ὀξεῖαν εἰς τὴν παραλήγουσαν : *λόγος*, *κτηματίας*, *ἐλευθερία*.

γ) **προπαροξύτονος**, ἂν ἔχη ὀξεῖαν εἰς τὴν προπαραλήγουσαν : *ἄνθρωπος*, *πρόβλημα*, *ἀλήθεια*.

δ) **περισπωμένη**, ἂν ἔχη περισπωμένην εἰς τὴν λήγουσαν : τοῦ *δικιστοῦ*, *ἀγαπῶ*, *τιμῶ*.

ε) **προπερισπωμένη**, ἂν ἔχη περισπωμένην εἰς τὴν παραλήγουσαν : τὸ *σχολεῖον*, ὁ *κῆπος*.

στ) **βαρύτονος** λέγεται γενικῶς κάθε λέξις, ποὺ δὲν τονίζεται εἰς τὴν λήγουσαν : *ἄρχισε νὰ βρέχη*.

Η Μ Α Κ Ε Δ Ο Ν Ι Α *

§ 26. Ἡ Μακεδονία εἶναι τὸ βορειότερον τμήμα τῆς Ἑλλάδος, ποὺ ἀπηλευθερώθη πρὸ 40 ἔτων ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν. Οἱ κατοικοὶ τῆς Μακεδονίας ἔλαβον μέρος εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ διετήρησαν εἰς ὅλα τὰ χρόνια τῆς δουλείας τὸ ἐθνικὸν φρονήμα. Ὀνομαστοὶ εἶναι οἱ ἀγῶνες κατὰ τὰ τελευταῖα δεκά χρόνια πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐναντίον τῶν Βουλγαρῶν, ποὺ ἠθέλαν νὰ τὴν καταλάβουν. Τὰ σχολεῖα ἐπυροπολοῦντο, οἱ ἱερεῖς καὶ διδασκαλοὶ ἐσφαζόντο, αἱ γυναῖκες ἀτιμαζόντο, τὰ παῖδια καὶ τὰ βρέφη ἐκομματιαζόντο, καὶ τὸ αἷμα τῶν πατριωτῶν Μακεδόνων ἐπότισε τὰ ἔδαφη τῆς Μακεδονίας. Πὰρὰ ταῦτα οἱ Μακεδόνες ἐμείναν ἀπτοητοὶ εἰς τὰς ἐπαλξείας τῆς πατρίδος. Σήμερον οἱ κατοικοὶ μετὰ τὴν φιλεργίαν ἔχουν καταστήσει τὴν Μακεδονίαν τὸ εὐφορύτερον τμήμα τῆς Ἑλλάδος. Ἐχὼν ἀναπτύξει τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον. Πολλοὶ ἀπὸ

* Νὰ τονισθοῦν αἱ λέξεις τῆς ἀσκήσεως, ἐνῶ ὁ διδάσκαλος θὰ λέγῃ ποῖα δίχρονα εἶναι μακρὰ ἢ βραχέα.

τους κατοίκους της Μακεδονίας διαπρεπούν εις τας ἐπιστημας. Ἡ Μακεδονία εἶναι τὸ προπυργίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὰ βορρεια συνερα.

✓ γ') Πνεύματα

§ 27. Εἰς κάθε λέξιν, πού ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆν, σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆν ἐν σημείον. πού λέγεται **πνεῦμα**. Τὰ πνεύματα εἶναι δύο, ἡ **ψιλή** (°) καὶ ἡ **δασεῖα** (°) : ἀμπέλι, ἱατρός, ἡμέρα, ὀδηγός. "Ὅταν ἡ λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ δίφθογγον, τὸ πνεῦμα σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ δεύτερον φωνῆν τῆς δίφθογγου : εὐτυχία, αὐτός, οἰκογένεια, αἰτία, υἴός, εὐρίσκομαι.

§ 28. **Δασεῖαν** πκιρνουν : α) αἰ λέξεις πού ἀρχίζουν ἀπὸ **υ** : ὕπνος ὕψηλός, ὕλη· β) αἰ ἄτονοι λέξεις . ὀ, ἦ, οἶ, αἶ, ὤς· γ) τὰ ἀριθμητικά : ἓνας, ἕξ, ἑπτὰ, ἔνδεκα, ἑκατόν.

Συνηθέστεραι λέξεις, πού δασύνονται, εἶναι αἰ ἐξῆς :

ἄγιος, ἄγνός, αἶμα, αἴρεσις, ἄλας, ἀλιεύς, ἄλμα, ἄλμυρός, ἄλυσις, ἄλωσις, ἄμα, ἄμαξα, ἄμαρτάνω, ἄμιλλα, ἀπαλός, ἀπλοῦς, ἄρμα, ἀρμόζω, ἀρπάζω.

ἔδρα, εἶς, ἐν, ἕκαστος, ἑκατόν, ἔλκος, ἐλιξ, ἐλκίω, Ἑλλάς, ἔνεκα, ἕξ, ἕξις, ἐορτή, ἑπτὰ, ἐρμηνεύω, ἐσπέρα, ἐστία, ἐστιατόριον, ἐταῖρος, ἔτοιμος, εὐρίσκω.

ἡδονή, ἡλικία, ἡλιος, ἡμέρα, ἡμέτερος, ἦπαρ, ἦξω, ἦσυχος.

ἰδρῶν, ἰδρῶς, ἰέραξ, ἱερός, ἱκανός, ἱκετεύω, ἱμάτιον, ἵνα, ἵππος, ἵπταμαι, ἱστορία.

ὀδός, ὄλος, ὀμαλός, ὀμάς, ὀμηγρος, ὀμιλος, ὀμιλῶ, ὀμίχλη, ὀμοιος, ὀμοῦ, ὀμως, ὀπλή, ὀπλον, ὀποῖος, ὀπως, ὀρίζω, ὀρκος, ὀρμος, ὀρμῶ, ὀριον, ὀσιος, ὀστις.

ὦρα, ὦρατος, ὦριμος, ὤς.

✓ δ') Ἄτονοι λέξεις

§ 29. Μερικαὶ μονοσύλλαβοὶ λέξεις προφέρονται μαζί μὲ τὴν λέξιν, πού κάθε φορά ἀκολουθεῖ κατόπιν αὐτῶν. Αἱ λέξεις αὐταὶ δὲν ἔχουν ἰδικόν τους τόνον καὶ λέγονται **ἄτονοι** λέξεις, εἶναι δὲ αἰ ἐξῆς : α) τὰ ἄρθρα **ὀ, ἦ, οἶ, αἶ**· β) αἰ προθέσεις **εἰς, ἐκ, ἐν**· γ) τὸ μόριον **ὤς**, τὸ **οὐ** καὶ τὸ **εἰ** εἰς τὰς φράσεις : εἰ δὲ μή καὶ εἰ δ' ἄλλως.

V

ε') Έγκλιτικά λέξεις

§ 30. Εἰς τὰς φράσεις: Ἡ ψυχὴ μας εἶναι ἀθάνατη. Ἡ γῆ μας κινεῖται γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονά της. Ὅταν τελειώσης τὴν μελέτην, φώναξέ με. Ὁ κῆπός μας εἶναι τὴν ἀνοιξιν σὰν παράδεισος, παρατηροῦμεν, ὅτι ὑπάρχουν αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις μας, με, της, πού προφέρονται τόσο στενὰ μὲ τὴν προηγουμένην λέξιν, ὥστε νὰ φαίνωνται, ὅτι ἀποτελοῦν μὲ αὐτὴν μίαν λέξιν· αἱ λέξεις αὐταὶ γέρνουν (κλίνουν) τρόπον τινὰ καὶ στηρίζονται εἰς τὸν τόνον τῆς προηγουμένης λέξεως καὶ λέγονται **ἐγκλιτικά** λέξεις ἢ ἀπλῶς **ἐγκλιτικά**.

Συνηθέστεραι ἐγκλιτικά λέξεις εἶναι:

α) Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν **με, μου, μας, σε, σου, σας, καὶ του, τον, της, την, το, των, τους, τας, τα**: στεῖλέ **τον, πές μας, ὁ κῆπός σας**, κλπ.

β) Ἡ ἀόριστος ἀντωνυμία **τις** εἰς ὅλους τοὺς τύπους: **ἄνθρωπός τις, ἄνθρωποὶ τινες**.

γ) Τὰ ἐπιρρήματα **ποτέ, πού**: **ἂν ποτε συναπτήσης που τὸν Πέτρον, γράφε μου**.

Κανόνες τῶν ἐγκλιτικῶν

§ 31. 1) Ἄν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι ὀξύτονος ἢ περισπωμένη, ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ ἀποβάλλεται: ἡ **ψυχὴ μας**, ὁ **νοῦς μας**, **μαθηταὶ τινες** ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὸ μάθημα.

2) Ἄν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι προπαροξύτονος ἢ προπερισπωμένη ἢ ἄτονος, ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ μεταφέρεται εἰς τὴν λήγουσαν τῆς προηγουμένης λέξεως ὡς ὀξεῖα: **ἄνθρωπός τις, ἄνθρωποὶ τινες, ὁ κῆπός μας, στεῖλέ μου τὸ βιβλίον, σύστησέ μου τον**.

3) Ἄν ἡ προηγουμένη λέξις εἶναι παροξύτονος, τότε ὁ τόνος τοῦ ἐγκλιτικοῦ, ἂν μὲν εἶναι μονοσύλλαβον, ἀποβάλλεται: ἡ **φιλία μας**: ἂν δὲ εἶναι δισύλλαβον, διατηρεῖται: **πόλεις τινὲς κατεστράφησαν ἀπὸ σεισμούς**.

Σημείωσις 1η. Αἱ ἴδιαι λέξεις, ὅταν εὐρίσκωνται ἐμπρὸς ἀπὸ τὰς λέξεις, πού προσδιορίζουν, τόνίζονται καὶ λέγονται **προκλιτικά λέξεις**: π. χ. νὰ μὲ εἰδοποιήσης, πότε θὰ **μου** στείλῃς τὸ βιβλίον.

Σημείωσις 2α. Μερικὰ ἐγκλιτικὰ ἔχουν ἑνωθῆ μὲ τὴν προηγουμένην λέξιν καὶ γράφονται ὡς μία λέξις: ὥστε (= ὡς τε), **καίτοι** (καὶ τοι), **οὔτε** (= οὔ τε), **μήτε** (μή τε), **εἴτε** (= εἴ τε). Εἰς αὐτὰς διατηρεῖται ἡ ὀξεῖα, ὡς νὰ εἶναι δύο λέξεις.

στ') "Άλλα ὀρθογραφικὰ σημεῖα καὶ σημεῖα στίξεως

§ 32. Ἐπέρασε τὸ καλοκαίρι καὶ ἦλθεν ὁ Σεπτέμβριος. Ἡ ἀλλή τοῦ σχολείου, ποῦ ἦτο δύο μῆνες ἔρημη, βουίξει τώρα καὶ πάλιν ἀπὸ τὸν θόρυβον τῶν μαθητῶν.

Ὁ καθὲς συναντᾷ μὲ χαρὰ τοὺς φίλους του· καὶ νὰ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν Ἀνδρέαν καὶ τρέχει ἀσυγκράτητος! Ἀνδρέα, φωνάζει ὁ Πέτρος... καὶ μετ' ὀλίγον οἱ δύο φίλοι ἀγκαλιάζονται μὲ συγκίνησιν.

Κατόπιν ρωτᾷ ὁ Ἀνδρέας: « πῶς πέρασες Πέτρο; »

— Ὠραῖα, φίλε μου, καὶ σύ;

— Ἐξοχα· μόνον γιὰ διάβασμα μὴ ρωτᾷς.....

— Καὶ ἐγὼ τὸ ἴδιον· πήγαμε στὸ χωριό, ὅπου μένει ὁ θεῖός μου. Τί ὀροσιά, ποῦ ἦταν. Τὸν Αὐγουστον οἱ ἡμέρες ἦσαν, ὅπως οἱ ἡμέρες τοῦ Μαΐου!

— Καὶ ἐγὼ, λέει ὁ ἄλλος, ἐπῆγα εἰς τὴν Κῶ (τὸ ὄραϊο νησί τῆς Δωδεκανήσου), ὅπου μένει ὁ θεῖός μου. Περάσαμε ἔξοχα· σὲ βεβαιώνω ὅτι ποτέ μου δὲν εὐχαριστήθηκα τόσο· ὅ, τι κι ἂν σοῦ πῶ, δὲν θὰ μπορέσω νὰ σοῦ περιγράψω ὅ, τι εἶδα.

Ξαφνικὰ ἀκούεται ὁ κῶδων, κι ἀπ' ὅλους ἀκούεται μία φωνὴ χωροπῆ « A! A! ».

Ὁ Διευθυντὴς μὲ τοὺς δασκάλους καλοῦν τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν προῶνῃν προσευχὴν. Ὑστερα ἀπ' αὐτὴν ἀκούεται ἀπ' ὅλους ἡ εὐχὴ: « Καλὴ χρονιά! Καλὴ χρονιά! ».

§ 33. Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ ἀπαντοῦν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πνεύματα καὶ τοὺς τόνους, τὰ ὅποια χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον.

α) Ἡ ὑποδιαστολή (,) | ἡ ὅποια συνήθως γράφεται εἰς τὴν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν **ὅ, τι**, διὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὸν σύνδεσμον **ὅτι**: ἔμαθα ὅτι ὁ Πέτρος ἀγοράζει **ὅ, τι** εὐρίσκει.

β) Τὰ διαλυτικά (·) | τὰ ἑποῖα γράφονται ἐπάνω ἀπὸ τὸ **ι** καὶ **υ**, ὅταν τὸ **ι** καὶ **υ** δὲν ἀποτελοῦν μὲ τὸ προηγούμενον φωνῆν δίφθογγον: **αὐπνία**, τοῦ Μαΐου. Τὰ διαλυτικά μποροῦν νὰ μὴ γράφωνται, ὅταν ὁ τόνος ἢ τὸ πνεῦμα δείχνουν, ὅτι τὰ δύο φωνήεντα προφέρονται χωριστά: **Μάιος**, **ἄνπνος**.

γ) 'Η **ἀπόστροφος** (') είναι σημεῖον τῆς ἐκθλίψεως, διὰ τὴν δειχθῆ, ὅτι κάποιος φωνῆεν ἐχάθη (ἰδὲ περὶ ἐκθλίψεως πῦθ κάτω). Τὸ ἴδιο σημεῖον σημειώνεται καὶ εἰς τὴν κρᾶσιν καὶ λέγεται **κορωνίς** (ἰδὲ περὶ κρᾶσεως).

δ) Τὰ σημεῖα τῆς στίξεως, μετὰ τὰ ὁποῖα χωρίζεται ὁ γραπτὸς λόγος εἰς μικρότερα μέρη. Εἶναι δὲ αὐτὰ τὰ ἐξῆς :

1. 'Η **τελεία στιγμή** (.), μετὰ τὴν ὁποίαν χωρίζονται μεταξὺ τῶν μέρη τοῦ λόγου, πού τὸ καθένα ἔχει νόημα πλῆρες. Τὸ κάθε τμήμα λόγου μετὰ πλῆρες νόημα λέγεται **περίοδος**.

2. 'Η **ἄνω στιγμή** ἢ **ἄνω τελεία** ('), μετὰ τὴν ὁποίαν χωρίζονται μικρότερα μέρη τῆς περιόδου μετὰ νόημα κάπως πλῆρες. Τὰ μέρη τῆς περιόδου, πού χωρίζονται μετὰ ἄνω τελείαν, λέγονται **κῶλα**.

3. Τὸ **κόμμα** (,) μετὰ τὸ ὁποῖον χωρίζονται τὰ δευτερεύοντα νοήματα τῆς περιόδου ἢ τῶν κῶλων μετὰ τὸ κόμμα χωρίζεται καὶ ἡ κλητικὴ πτώσις ἀπὸ τὰς ἄλλας λέξεις τοῦ λόγου : *φρόντισε, Πέτρο, νὰ μὴν ἀργήσης*.

4. Τὸ **ἐρωτηματικόν** (;), τὸ ὁποῖον γράφεται κατόπιν τῆς λέξεως, μετὰ τὴν ὁποίαν τελειώνει μία ἐρώτησις : *πότε μᾶς ἦλθες ἀπὸ τὸ χωριό ;*

5. Τὸ **θαυμαστικόν** (!), τὸ ὁποῖον γράφεται εἰς τὸ τέλος μιᾶς φράσεως ἢ λέξεως καὶ ἐκφράζεται μετὰ αὐτὸ θαυμασμός ἢ ἐκπληξις, κλπ. *"Α! "Α!*

6. Τὰ **ἀποσιωπητικά** (.), τὰ ὁποῖα γράφονται, διὰ τὴν δειχθῆ, ὅτι παραλείπεται φράσις ἢ λέξις ἀπὸ φόβου ἢ ἐντροπῆν, κλπ. *γιὰ διάβασμα μὴ ρωτᾶς*

7. Τὰ **εἰσαγωγικά** (« »), μεταξὺ τῶν ὁποίων γράφονται λέξεις αὐτολεξεί, πού κάποιος ἄλλος ἀναφέρει.

8. 'Η **παρένθεσις** (), εἰς τὴν ὁποίαν γράφονται λέξεις ἢ φράσεις πρὸς ἐπεξηγήσιν λέξεως ἢ φράσεως προηγουμένης.

9. 'Η **παράγραφος** (§), ἡ ὁποία σημειώνεται μετὰ ἀριθμὸν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν μερῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ἓνα κεφάλαιον ἐνὸς συγγράμματος. 'Η παράγραφος μπορεῖ νὰ ἔχη πολλὰς περιόδους.

10. 'Η **διπλῆ ἄνω καὶ κάτω τελεία** (:), ὅταν ἀκολουθοῦν λόγια, πού ἀναφέρονται κατὰ λέξιν, ἢ ἀκολουθοῦν παραδείγματα.

11. 'Η **παῦλα** (—), ὅταν ἀλλάξη τὸ πρόσωπον τοῦ διαλόγου.

12. Τὸ **ὑφέν** (~), ὅταν προφέρονται μαζί δύο φωνήεντα, π. χ. *χωριά, παιδιά*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Φθογγικά πάθη

§ 34. Εἰς τὰς λέξεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἡ ὁποία, ὅπως ὀμιλεῖται καὶ γράφεται σήμερον, προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, παρατηροῦμεν διάφορα πάθη τῶν φθόγγων, δηλ. τῶν φωνηέντων καὶ συμφώνων. Τὰ πάθη αὐτὰ λέγονται **φθογγικά πάθη**, ἀπ' τὰ ὁποῖα τὰ συνηθέστερα εἶναι τὰ ἐξῆς :

α) Πάθη φωνηέντων

1. Ἐναλλαγή φωνηέντων

§ 35. Εἰς τὰς λέξεις : **στέλλω - στόλος**, **διανέμω - διανομέυς**, **λείπω - ὑπόλοιπον**, **διάρρηξις - ρωγμή**, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνά δύο συγγενεῖς μεταξὺ των, ἐτραπή τὸ **ε** εἰς **ο** καὶ τὸ **η** εἰς **ω**.

Εἰς τὰς λέξεις : **στήνω - στάσις**, **ἔδωκα - δόσις**, **ἀφήνω - ἀφεσις**, ἔχει τραπή τὸ **η** εἰς **α** ἢ **ε**, καὶ τὸ **ω** εἰς **ο**.

Εἰς πολλὰς δηλ. λέξεις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ποὺ εἶναι συγγενεῖς μεταξὺ των, ἔχει τραπή τὸ βραχὺ φωνῆεν τοῦ θέματος **ε** εἰς **ο**, τὸ μακρὸν **η** εἰς **ω**, ἢ τὸ μακρὸν **η** εἰς **α** ἢ **ε** καὶ τὸ **ω** εἰς **ο**. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται **ἐναλλαγή φωνηέντων**.

✓ 2. Ἐκθλιψις

§ 36. Οὐτ' εἶδα, οὐτ' ἄκουσα τίποτε. Ἐπ' ὅσα ἀγαθὰ ὑπάρχον, τὸ πιὸ πολῦτιμον εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἡ υγεία. Σ' εὐχαριστῶ διὰ τὴν πρόσκλησιν, ἀλλ' ἐγὼ δὲν θὰ μπορέσω νὰ ἔλθω, παρ' ὅτι τὸ θέλω πολὺ.

Αἱ φράσεις οὐτ' εἶδα, οὐτ' ἄκουσα, ἀπ' ὅσα, σ' εὐχαριστῶ, ἀλλ' ἐγὼ, παρ' ὅτι, προέρχονται ἀπὸ τὰς φράσεις : οὔτε εἶδα, οὔτε ἄκουσα, σὲ εὐχαριστῶ, ἀπὸ ὅσα, ἀλλὰ ἐγὼ, παρὰ ὅτι, εἰς τὰς ὁποίας τὸ τελευταῖον (τελικὸν) βραχὺ φωνῆεν τῆς πρώτης λέξεως ἀποβάλλεται συχνὰ πρὸ τοῦ φωνήεντος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀρχίζει (ἀρκτικὸν) ἡ ἐπομένη λέξις.

"Όταν δηλ. μία λέξις τελειώνη εις βραχὺ φωνῆεν καὶ ἡ ἐπομένη ἀρχίζη ἀπὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγον, τὸ τελικὸν βραχὺ φωνῆεν τῆς προηγουμένης λέξεως ἀποβάλλεται (ἐκθλίβεται) πρὸ τοῦ ἀρχικοῦ φωνήεντος ἢ δίφθογγου τῆς ἐπομένης· τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται **ἐκθλιψις** καὶ γίνεται χάριν εὐφωνίας.

Ἐπάνω ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ φωνήεντος, ποῦ ἐκθλίβεται, σημειώνεται ἡ ἀπόστροφος (°). Τὸ **υ**, καθὼς καὶ τὸ **ι** τοῦ συνδέσμου **ὄτι** καὶ τῆς ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίας **τί** δὲν ἐκθλίβονται.

§ 37. Εἰς τὰς φράσεις **καθ' ὅλα** (ἀπὸ τὸ κατὰ ὅλα), **μεθ' ὅλα** (= μετὰ ὅλα), **ἐφ' ὅσον** (= ἐπὶ ὅσον), **μεθ' ἡμῶν** (= μετὰ ἡμῶν), **ἐφ' ὄρου ζωῆς** (= ἐπὶ ὄρου), **ἐάν ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, οὐδεὶς καθ' ἡμῶν**, μετὰ τὴν ἐκθλιψιν τοῦ βραχέος φωνήεντος, τὰ ψιλὰ **τ, π** ἐτράπησαν εἰς τὰ ἀντίστοιχα δασέα **θ, φ**, ὅπως συνέβαινε καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν.

Παρατηρήσεις. Συχνὰ εἰς τὴν ὁμιλίαν γίνεται ἐκθλιψις τοῦ φωνήεντος καὶ πρὸ τοῦ **τ** τοῦ ἄρθρου: ἀπ' τὸ **χωριό**, ἀπ' τοὺς **ἀνθρώπους**, κλπ.

3. Εὐφωνικὸν ν καὶ ς

§ 38. Εἰς πολλὰς λέξεις, αἱ ὁποῖαι τελειώνουν εἰς **ι** ἢ **ε**, χάριν εὐφωνίας προστίθεται ἓνα **ν** εἰς τὸ τέλος, ὅταν ἡ ἐπομένη λέξις ἀρχίζη ἀπὸ φωνῆεν: **εἶπεν ὁ Παῦλος· πέρυσιν ἦτο καλύτερος ὁ καιρός.**

Εἰς τὴν πρόθεσιν **μέχρι** καὶ τὸ ἐπίρρημα **οὕτω** προστίθεται χάριν εὐφωνίας εἰς τὴν ἰδίαν περίπτωσιν ἓνα **ς**: **Εἰς τὴν μάχην τῶν Θερμοπυλῶν ἐφρονεύθησαν ὅλοι μέχρις ἐνός· οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα.**

✓ 4. Κ ρ ᾱ σ ι ς

§ 39. Θὰ μείνωμεν εἰς τὴν ἐξοχὴν **τουλάχιστον 15 ἡμέρας. Εἰς τὴν ἐκδρομὴν περάσαμε ὥραϊα, ἐνῶ τουναντίον οἱ μαθηταὶ τοῦ ἄλλου σχολείου δὲν ἠδ'χαριστήθησαν.**

Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις τὸ ἄρθρον **τὸ** μὲ τὰς λέξεις ἐναντίον καὶ ἐλάχιστον ἐνώνονται εἰς μίαν λέξιν (τὸ **ο + ε** γίνεται **ου**). Τὸ φαινόμενον αὐτὸ λέγεται **κρᾱσις**.

Τὸ σημεῖον τῆς κράσεως σημειώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγον καὶ λέγεται **κορωνίς** (°).

5. Συναίρεσις

§ 40. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, ὅταν ἐκυρίευσεν τὴν σκηνὴν τοῦ Λαρείου, εἰς τὰς γυναῖκας, ποὺ ἐφοβοῦντο, ἔλεγε : « Μὴ φοβεῖσθε· ἐγὼ σᾶς ἀγαπῶ καὶ σᾶς ἐκτιμῶ· τὸ ἴδιον σᾶς ἐκτιμᾷ καὶ ὁ στρατός μου· θὰ εἶσθε ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς καὶ θὰ ἔχω τὸν νοῦν μου νὰ μὴ πάθετε τίποτε ».

Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ αἱ λέξεις ἀγαπῶ, ἐκτιμῶ, ἐκτιμᾷ, ἐφοβοῦντο, φοβεῖσθε, Ἀθηνᾶς, νοῦς προῆλθαν ἀπὸ τὰς λέξεις, ποὺ παλαιότερον ἦσαν ἀγαπάω, ἐκτιμάω, ἐκτιμάει, ἐφοβέοντο, φοβέεσθε, Ἀθηνάας, νόος. Εἰς αὐτάς τὰ δύο φωνήεντα ἢ τὸ φωνῆεν μὲ τὴν δίφθογγον, ποὺ ἦσαν τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο, ἐνώθησαν καὶ συνεχωνεύθησαν εἰς ἓν μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον. Ἡ συγχώνευσις μέσα εἰς μίαν λέξιν δύο φωνηέντων, ποὺ τὸ ἓνα ἦτο πρὸ τοῦ ἄλλου, ἢ φωνήεντος μὲ δίφθογγον, εἰς μακρὸν φωνῆεν ἢ εἰς δίφθογγον, λέγεται **συναίρεσις**. Ἡ συνηρημένη συλλαβὴ τονίζεται, ἂν καὶ πρὸ τῆς συναίρεσεως ἐτονίζετο ἓνα ἀπὸ τὰ δύο συναιρεθέντα φωνήεντα : ἐφοβοῦντο (= ἐφοβέοντο), ἀλλὰ ἐνίκας (= ἐνίκαες).

β') Πάθη συμφώνων

1. Μετατροπαι καὶ ἀφομοιώσεις

§ 41. Εἰς τὰ συμπλέγματα τῶν συμφώνων ἐντὸς λέξεως γίνονται αἱ ἐξῆς παθήσεις :

1. Τὸ ν πρὸ τῶν ἀφώνων

α) Τὸ ν πρὸ τῶν οὐρανικῶν **κ, γ, χ** τρέπεται εἰς **γ** : συγκαπή (συν-κοπή), συγγράφω (συν-γράφω), συγχάιρω (συν-χαίρω).

β) Τὸ ν πρὸ τῶν χειλικῶν **π, β, φ** τρέπεται εἰς **μ** : συμπατριώτης (συν-πατριώτης), συμβουλευῶ (συν-βουλευῶ), συμφωνῶ (συν-φωνῶ).

γ) Τὸ ν πρὸ τῶν **λ, μ, ρ** ἀφομοιώνεται μὲ αὐτά : συλλέγω (συν-λέγω), συμμετοχος (συν-μέτοχος), συρράπτω (συν-ράπτω).

2. Ἄφωνα πρὸ τοῦ μ

α) Οὐρανικὸν **κ** ἢ **χ** πρὸ τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **γ** : διωγμός (ἀπὸ τὸ διωκ-μός), βρεγμένος (ἀπὸ τὸ βρεχ-μένος).

β) Χειλικόν **π, β, φ** πρό τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **μ**, δηλ. ἀφομοιώνεται μέ τὸ **μ**: *κόμμα* (ἀπὸ τὸ κόπ - μα· κοπ - ή), *τριμμένος* (ἀπὸ τὸ τριβ - μένος), *γράμμα* (ἀπὸ τὸ γράφ - μα).

γ) Ὀδοντικόν **δ ἢ θ** πρό τοῦ **μ** τρέπεται εἰς **σ** καὶ προφέρεται ὡς **ζ**: *ἄσμα* (ἀπὸ τὸ ἄδ - μα, ἄδω), *πέισμα* (ἀπὸ τὸ πεῖθ - μα).

3. Ἄφωνον πρό ὀδοντικοῦ

α) Ὀδοντικόν πρό ὀδοντικοῦ τρέπεται συνήθως εἰς **σ**: *εψεύσθην* (ἀπὸ τὸ ἐψεῦδ - θην), *ψεύστης* (= ψεῦδ - τής), *ἐπείσθην* (= ἐπεῖθ - θην).

β) Εἰς τὰ συμπλέγματα οὐρανικῶν ἢ χειλικῶν μέ ὀδοντικόν, συνηθισμένα συμπλέγματα φθόγγων εἶναι τὰ **κτ** (ὀκτώ), **γδ** (ὄγδος), **χθ** (ἐτάχθην), **πτ** (κρύπτω), **βδ** (ἔβδομος), **φθ** (ἐτρίφθην).

Παρατηρήσεις. Εἰς πολλὰς λέξεις τῆς ἠμιλουμένης γλώσσης τὸ συμπλέγμα **κτ** ἔγινε **χτ**: *ὀκτώ*, ἀλλὰ *ἐκτός*, *χτυπῶ*, ἀλλὰ *κτίριον*· τὸ **πτ** ἔγινε **φτ**: *κρυφτό*, *φτερό*, ἀλλὰ *Πτολεμαῖος*, *περίπτερον*· τὸ **χθ** ἔγινε **χτ**: *χτές* καὶ *χθές*, τὸ **φθ** ἔγινε **φτ**: *ἔφρασε* ἀλλὰ *φθίσις*. Ἐπίσης τὸ συμπλέγμα **σθ** ἔγινε **στ**: *ἀναγκάστηκα*, ἀλλὰ *σθένος* (δὲν εἶχε τὸ σθένος νὰ ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα).

4. Ἄν αἱ δύο συλλαβαὶ ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἀρχίζουσιν ἀπὸ ἄφωνον δασύ, τὸ ἄφωνον τῆς πρώτης συλλαβῆς τρέπεται εἰς ψιλόν: *τρίχες* ἀπὸ *θρίχες*, *τάφος* ἀπὸ *θάφος* (θάπτω).

2. Ἀποβολαί. Ἀντέκτασις κλπ.

§ 42. α) Ὀδοντικόν πρό τοῦ **σ** ἀποβάλλεται: *ἐπεισα* ἀπὸ τὸ *ἐπειθ - σα* τοῦ *πειθω*, *τάτης* ἀπὸ τὸ *τάπητ - ς*.

β) Τὸ **ν** μέ ὀδοντικόν, δηλ. τὸ **ντ** πρό τοῦ **σ**, ἀποβάλλεται κανονικῶς καὶ τὸ φωνῆεν, ποῦ εὐρίσκεται πρό τοῦ **ντ** ἐκτείνεται εἰς μακρόν ἢ δίφθογγον· γίνεται δηλ. **ἀντέκτασις**: ὁ ἀνδριάς ἀπὸ τὸ *ἀνδριάντ - ς*, ὁ λυθείς ἀπὸ τὸ *λυθέντ - ς*.

γ) Τὸ ἀρκτικόν **ρ** μιᾶς λέξεως διπλασιάζεται, ἂν ἡ λέξις αὐξήσῃ πρό τοῦ **ρ** καὶ εἶναι βραχεῖα ἢ πρό αὐτοῦ συλλαβή: *ράπτω - ἔρραπτον*, *ρέω - ἔρρεον*, *ἄρρωστος*, ἀλλὰ *εὐρρωστος*.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ*

§ 43. Οἱ Πέρσαι, σύμφωνα μὲ τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἴππίου, πὸν εἶχαν ἐκδιωχθῆ ἀπ' τὰς Ἀθήνας, ἔπλευσαν μὲ τὸν στόλον καὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα. Οἱ Ἀθηναῖοι μόνοι τῶν μὲ συμμετοχὴν καὶ χιλίων ὀπλιτῶν ἀπ' τὰς Πλαταιάς συνενεκρῶθησαν εἰς τὸ Ἡράκλειον τῆς Ἀττικῆς καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἔσπευσαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὅπου παρετάχθησαν, διὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὸ πατριὸν ἔδαφος. Οἱ Σπαρτιάται, πὸν καὶ αὐτοὶ δὲν εἶχαν δεχθῆ νὰ δώσουν σημεῖα ὑποταγῆς εἰς τοὺς Πέρσας, δὲν ἐπέισθησαν νὰ στείλουν βοήθειαν ἀμέσως, ἀλλ' εἶπον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι θὰ σπεύσουν εἰς βοήθειαν μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀφοῦ γίνῃ πανσέληνος σύμφωνα μὲ τὸ ἱερὸν ἔθιμόν τῶν ἄλλωστε δὲν ἐφραντάζοντο, ὅτι οἱ Πέρσαι θὰ ἔφθαναν τόσον γρήγορα εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἔτσι οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιμετώπισαν τοὺς Πέρσας εἰς τὸν Μαραθῶνα μόνοι τῶν μὲ συμμάχους τοὺς Πλαταιεῖς.

Μόλις ἐδόθη ἡ διαταγὴ τῆς ἐπιθέσεως, οἱ Ἕλληνες ὤρμησαν μὲ πείσμα κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τοὺς ἔτρεψαν εἰς ἄτακτον φυγὴν. Οἱ Πέρσαι χωρὶς νὰ σκεφθοῦν τίποτε, ἐγκατέλειψαν ἀπ' ἄκρον εἰς ἄκρον τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ ἔσπευσαν νὰ ἐπιβιβασθοῦν εἰς τὰ πλοῖα, διὰ νὰ σωθοῦν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀργότερον, εἰς τὴν θέσιν, ὅπου ἔγινε ἡ μάχη, ἔστησαν μνημεῖον μὲ γράμματα χαραγμένα εἰς πλάκα μαρμάρου ὡς ἐνθόμιον τῆς μεγάλης νίκης.

* Νὰ εὑρεθοῦν τὰ φθογγικὰ πάθη.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Μέρη τοῦ λόγου

§ 44. Ὁ γεωργὸς σηκώνεται πρωτὶ - πρωτὶ καί, ἀφοῦ φορτώσῃ εἰς τὸ ἀμάξι του τὸ ἀλέτρι καὶ ἕναν μικρὸν σάκκον μὲ τὸ πρόγευμα καὶ ἄλλα πράγματα, λέγει εἰς τὴν γυναῖκά του: «Ἐγὼ σήμερα θὰ ἀργήσω νὰ γυρίσω δι' αὐτὸ σεῖς νὰ φροντίσετε γιὰ ὅ,τι θὰ χρειασθοῦμε αὔριον, ποὺ εἶναι Κυριακή». Ἀφοῦ δὲ ζέψῃ εἰς* τὸ ἀμάξι τὰ δύο του βόδια, ξεκινᾷ εὐχαριστημένος, διότι θὰ τελειώσῃ σήμερα τὸ ὄργωμα. Ἄ! πόσον εἶναι ἱκανοποιημένος, διότι ἀπὸ Δευτέρα θὰ ἀρχίσῃ νὰ σπέρνῃ. Ὅλοι οἱ χωρικοὶ κάμνουν τὸ ἴδιον καὶ ἐκεῖνοι βιάζονται νὰ ἀρχίσουν τὴν σποράν. Ὁ πλατὺς κάμπος ζωντανεῖ ἀπὸ τὶς φωνὰς καὶ τὰ τραγούδια τῶν ἐργατικῶν χωρικῶν.

§ 45. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν :

1) Αἱ λέξεις γεωργός, βόδι, ἀμάξι, αἱ ὅποια φανερώουν ἢ πρώτη πρόσωπον, ἢ δευτέρα ζῶον, ἢ τρίτη πρᾶγμα. Αἱ λέξεις, ποὺ φανερώουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, λέγονται **οὐσιαστικά**.

2) Αἱ λέξεις μικρός, ἐργατικός, ποὺ προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά σάκκος, χωρικός καὶ φανερώουν τί λογῆς εἶναι αὐτά, λέγονται **ἐπίθετα**.

3) Αἱ μονοσύλλαβοι λέξεις ὁ, ἡ, τὸ - οἱ, αἱ, τά, κλπ., ποὺ τίθενται ἔμπρὸς ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα, λέγονται **ἄρθρα**.

4) Αἱ λέξεις ἐγὼ, εἰσεῖς, ἐκεῖνοι, ποὺ τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων, λέγονται **ἀντωνυμῖαι**.

5) Αἱ λέξεις φορτῶνα, κάμνω φανερώουν τί κάμνει ὁ γεωργὸς καὶ λέγονται **ρῆματα**.

6) Αἱ λέξεις ἱκανοποιημένος, εὐχαριστημένος, ποὺ φανερώουν

εις ποίαν κατάστασιν εἶναι ὁ γεωργός, δηλ. ὅπως τὰ ἐπίθετα, λέγονται **μετοχαί**.

7) Αἱ λέξεις *πρωτῆ - πρωτῆ, αὔριον, καλά*, πού φανερώνουν χρόνον ἢ ἄλλας σχέσεις, λέγονται **ἐπιρρήματα**.

8) Αἱ λέξεις *εις, ἀπό, διά*, πού τίθενται ἐμπρός ἀπό ὀνόματα, λέγονται **προθέσεις** καί φανερώνουν διαφόρους σχέσεις.

9) Αἱ λέξεις *καί, δέ, ἀλλά*, πού συνδέουν τὰς λέξεις, λέγονται **σύνδεσμοι**.

10) Αἱ λέξεις *"Α ! ἔ !*, πού φανερώνουν ἐκδήλωσιν χαρᾶς, λύπης κλπ., λέγονται **ἐπιφωνήματα**.

Αὐτὰ τὰ δέκα εἶδη τῶν λέξεων περιλαμβάνει ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, πού λέγονται **μέρη τοῦ λόγου**. Εἶναι δηλ. τὰ μέρη τοῦ λόγου τὰ :

1) ἄρθρον, 2) οὐσιαστικόν (ὄνομα), 3) ἐπίθετον (ὄνομα), 4) ἀντωνυμία, 5) ρῆμα, 6) μετοχή, 7) ἐπίρρημα, 8) πρόθεσις, 9) σύνδεσμος καὶ 10) ἐπιφώνημα.

~~τὸ μέρος τοῦ λόγου~~

α') **Κλιτὰ καὶ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου**

§ 46. Ἀπὸ τὰ δέκα μέρη τοῦ λόγου τὰ ἕξι, δηλ. τὸ ἄρθρον, τὸ οὐσιαστικόν, τὸ ἐπίθετον, ἡ ἀντωνυμία, τὸ ρῆμα καὶ ἡ μετοχὴ ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μὲ διαφόρους μορφὰς (κλίνονται) : ὁ μαθητῆς - τοῦ μαθητοῦ, νέος - νέον, μικρὸς - μικροί, ἐγὼ - ἐμέ, παίζω - παίζετε, καὶ λέγονται **κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου**. τὰ ἄλλα τέσσαρα, δηλ. τὸ ἐπίρρημα, ἡ πρόθεσις, ὁ σύνδεσμος καὶ τὸ ἐπιφώνημα λέγονται **ἄκλιτα**, διότι δὲν κλίνονται, ἀλλ' ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μὲ τὴν ἰδίαν πάντοτε μορφήν : ἐδῶ, ἐκεῖ, εἰς, ἀπό, ἀλλά, μὲν, ἄ ! ἔ !

Κ λ ι τ ἄ

1. Κατάληξις. Θέμα. Χαρακτήρ

§ 47. Αἱ μορφαί, μὲ τὰς ὁποίας ἀπαντᾷ εἰς τὸν λόγον κάθε κλιτὴ λέξις, λέγονται **τύποι** αὐτῆς : ἡ ἐκκλησία - τῆς ἐκκλησίας - τὴν ἐκκλησίαν, λέγω - λέγει - λέγετε - λέγουν.

α) Τὸ τελευταῖον μέρος μιᾶς λέξεως, πού μεταβάλλεται εἰς τὸν λόγον καὶ δίδει εἰς αὐτὴν ἄλλην μορφήν, λέγεται **κατάληξις** : ἐκκλησία - ἐκκλησίαι, θεός - θεοὺς, λέγω - λέγομεν.

β) Τὸ πρὸ τῆς καταλήξεως μέρος τῆς λέξεως, τὸ ὁποῖον δὲν μεταβάλλεται, ὅποιανδὴποτε μορφήν καὶ ἂν ἔχη ἢ λέξις εἰς τὸν λόγον, λέγεται **θέμα** : ἐκκλησ -, θε -, λέγ -, κλπ.

γ) Ὁ τελευταῖος φθόγγος τοῦ θέματος, ποῦ μπορεῖ νὰ εἶναι φωνῆεν ἢ σύμφωνον, λέγεται **χαρακτήρ** : τῆς λέξεως λέγ - ω χαρακτήρ εἶναι τὸ γ, τῆς λέξεως ἤρω - ς χαρακτήρ εἶναι τὸ ω.

* Ασκησις *

Ἡ χώρα - τῶν χωρῶν. Ὁ ἵππος - τοὺς ἵππους. Τὸ σχολεῖον - τὰ σχολεῖα. Ὁ ἥρωσ - οἱ ἥρωες. Ὁ καλὸς - ἡ καλὴ - τὸ καλόν. Ὁ δίκαιος - ἡ δικαία. Αὐτὸς - αὐτὴ - αὐτό. Λύω - λύομεν - λύετε. Δέχομαι - δέχεσαι. Οἱ φύλακες - τοὺς φύλακας - τὸν φύλακα. Ἡ γλώσσα - τῆς γλώσσης - τῶν γλωσσῶν. Τρέφομαι - τρέφεται.

2. Πτώσεις

§ 48. Ὁ φίλος εἶναι πολύτιμον ἀγαθόν. Δι' αὐτὸ ἔχομεν ἀνάγκην φίλων. Τοῦ φίλου ἡ γνώμη εἶναι πάντοτε χρήσιμος. Ὅταν, ὦ φίλε, εὐρίσκειται κανεὶς εἰς κίνδυνον, μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὸν καλὸν φίλον. Οἱ φίλοι θυσιάζουσιν καὶ τὴν ζωὴν των, διὰ νὰ σώσουν τοὺς φίλους.

Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς ἡ κλιτὴ λέξις φίλος ἀπαντᾷ με διαφόρους μορφάς, αἱ ὁποῖαι λέγονται **πτώσεις**.

Μὲ πτώσεις ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μόνον τὰ πέντε κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου, δηλ. τὸ ἄρθρον, τὸ οὐσιαστικόν, τὸ ἐπίθετον, ἡ ἀντωνυμία καὶ ἡ μετοχὴ καὶ δι' αὐτὸ λέγονται **πτωτικά**.

Πτώσεις δηλ. εἶναι αἱ διάφοροι μορφαί, με τὰς ὁποίας ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον τὰ πτωτικά μέρη τοῦ λόγου.

§ 49. Αἱ πτώσεις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἶναι πέντε : ἡ **ὀνομαστική**, ἡ **γενική**, ἡ **δοτική**, ἡ **αἰτιατική** καὶ ἡ **κλητική**. Ἡ ὀνομαστική καὶ ἡ κλητική λέγονται **ὄρθαι πτώσεις**, αἱ δὲ ἄλλαι **πλάγαι**.

* Νὰ εὐρεθοῦν τὰ θέματα, αἱ καταλήξεις καὶ ὁ χαρακτήρ.

1. **Όνομαστική** λέγεται ἡ πτώσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν **ποῖος**; *Ποῖος κτυπᾷ τὴν θύραν*; **Ὁ Πέτρος**.

2. **Γενική** λέγεται ἡ πτώσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν **τίνος**; *Τίνος εἶναι τὸ βιβλίον*; **Τοῦ Πέτρου**.

3. **Δοτική** λέγεται ἡ πτώσις, μὲ τὴν ὁποίαν δίδεται ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν **εἰς ποῖον**; *Δόξα τῷ Θεῷ* = εἰς τὸν Θεόν.

Σημείωσις. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν σπανίως χρησιμοποιεῖται ἡ δοτικὴ.

4. **Αἰτιατική** λέγεται ἡ πτώσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν **ποῖον**; *Ποῖον εἶδες σήμερον*; **Τὸν Πέτρον**.

5. **Κλητική** λέγεται ἡ πτώσις, πού μεταχειριζόμεθα, διὰ νὰ καλέσωμεν κάποιον: *Ἔ Πέτρο!* ἔλα. *Παῦλε*, κλπ.

3. Γένος. Ἀριθμός. Κλίσις

§ 50. Ἡ πόλις μας ἔχει τρία δημοτικά σχολεῖα, ἀπ' τὰ ὁποῖα τὸ ἐν εἶναι μεικτόν. Τὸ ἰδικόν μας σχολεῖον εἶναι τετρατάξιον μὲ δύο διδασκάλους καὶ δύο διδασκαλίσσας. Ἡ πέμπτη τάξις ἔχει 25 μαθητὰς καὶ 10 μαθητριάς. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολεῖου εἶναι ἀρχαιότερος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἀπ' τοὺς ἄλλους συναδέλφους του. Τὸ κτίριον τοῦ σχολεῖου μας εἶναι ὠραῖον, ὁ δὲ κήπος εἶναι φυτευμένος μὲ διάφορα λουλούδια, τὰ ὁποῖα περιποιῶνται οἱ μαθηταὶ καὶ μαθήτριάς.

§ 51. **Γένος**. Εἰς τὸ κείμενον αὐτὸ ἀπὸ τὰ πέντε πτωτικά μέρη τοῦ λόγου ἄλλα φανερώουσι ἀρσενικά ὄντα: ὁ διδάσκαλος, ὁ μαθητῆς, ὁ Διευθυντῆς, καὶ λέγονται **ἀρσενικά**. ἄλλα φανερώουσι θηλυκά ὄντα: ἡ διδασκαλίσσα, ἡ μαθήτριάς, καὶ λέγονται **θηλυκά**, καὶ ἄλλα **οὐδέτερα** (δηλ. οὔτε ἀρσενικά, οὔτε θηλυκά): τὸ σχολεῖον, τὸ λουλούδι.

Τὰ γένη δηλ. τῶν πτωτικῶν εἶναι τρία, ἀρσενικόν, θηλυκόν, οὐδέτερον. Τὸ γένος τῶν πτωτικῶν διακρίνεται κανονικὰ ἀπὸ τὸ ἄρθρον, πού τίθεται πρὸ αὐτῶν. Τὰ ἀρσενικά ἔχουν τὸ ἄρθρον **ὁ**, τὰ

θηλυκά τὸ ἄρθρον ἦ καὶ τὰ οὐδέτερα τὸ ἄρθρον τό : ὁ μαθητῆς - ὁ κῆπος, ἡ μαθήτρια - ἡ τάξις, τὸ παιδίον - τὸ σχολεῖον.

Σημείωσις. Ὅταν λέγωμεν ὁ λαγός, δυνατόν νὰ εἶναι (εἰς τὸ φυσικόν του γένος) ἢ ἀρσενικός ἢ θηλυκός· ἐπίσης περιστερά, κλπ. ὥστε ἄλλο εἶναι τὸ φυσικόν γένος καὶ ἄλλο τὸ γραμματικόν. Ἐμεῖς ἐδῶ θὰ ἐννοοῦμεν τὸ γραμματικόν γένος καὶ θὰ διακρίνωμεν τὰ τρία γένη ἀπὸ τὰ ἄρθρα ὁ, ἦ, τό.

§ 52. Ἀριθμός. Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω πτωτικά ἄλλα φανερόνουν ἐν μόνον ὄν, ἄλλα πολλὰ : ὁ μαθητῆς - οἱ μαθηταί, ἡ τάξις - αἱ τάξεις, τὸ σχολεῖον - τὰ σχολεῖα. Ὅσα φανερόνουν ἐν ὄν, λέγονται ἐνικοῦ ἀριθμοῦ, ὅσα πολλὰ, λέγονται πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ, ἦτοι οἱ ἀριθμοὶ τῶν πτωτικῶν εἶναι δύο : ὁ ἐνικός καὶ πληθυντικός ἀριθμός.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ὑπῆρχε καὶ ὁ *δυνικός ἀριθμός* πρὸς δῆλωσιν δύο ὄντων.

§ 53. Κλίσεις. Εἰς τὰ ἴδια παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι κάθε ὁμὰς πτωτικῶν ἔχει ἰδίους τύπους : ὁ μαθητῆς - τοῦ μαθητοῦ - τὸν μαθητήν, ἡ τάξις - τῆς τάξεως - τὴν τάξιν. Διὰ τοῦτο οἱ τύποι τῶν πτωτικῶν ἔχουν καταταχθῆ εἰς τρεῖς κατηγορίας, αἱ ὁποῖαι λέγονται κλίσεις, σύμφωνα μὲ τὰς ὁποίας κλίνονται τὰ πτωτικά. Ὀνομάζονται δὲ αἱ κλίσεις πρώτη, δευτέρα, τρίτη κλίσις.

4. Τὸ ἄρθρον

§ 54. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει τὸ ἄρθρον ὁ, ἦ, τό, τὸ ὁποῖον εἶναι διακριτικὸν σημεῖον τοῦ γένους τῶν ὀνομάτων.

α') Τὸ ἄρθρον κλίνεται ὡς ἐξῆς :

	Ἐνικός ἀριθμός			Πληθυντικός ἀριθμός		
	Ἄρσεν.	Θηλυκ.	Οὐδέτ.	Ἄρσεν.	Θηλυκ.	Οὐδέτ.
Ὀν.	ὁ	ἡ	τό	οἱ	αἱ	τά
Γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ	τῶν	τῶν	τῶν
Δοτ.	τῷ	τῇ	τῷ	τοῖς	ταῖς	τοῖς
Αἰτ.	τόν	τήν	τό	τούς	τάς	τά

Σημείωσις. Τὸ ἄρθρον δὲν ἔχει κλητικήν, χρησιμοποιεῖται δὲ ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ ὀνόματα τὸ ἐπιφώνημα ὦ ἢ τὸ μόριον &!

Παρατηρήσεις. Τὸ ἄρθρον τοῦ θηλυκοῦ γένους εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀπαντᾷ εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν συχνὰ μὲ τὸν τύπον οἶ: οἶ ἐπαρχίης, εἰς τὴν αἰτιατικὴν μὲ τὸν τύπον τίς: τίς ἐπαρχίης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ὀνόματα οὐσιαστικά

§ 55. α') *Ἡαῦλος - Γεώργιος, πρόβατον - σκύλος, θρανίον - μαχαίρι, β')* *προσευχή - ἐλεημοσύνη, ἡσυχία - ἀσθένεια, ἐπιμέλεια - καλωσύνη.*

Αἱ λέξεις τῆς α' περιπτώσεως δύο - δύο φανερόνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, τῆς δὲ β' περιπτώσεως φανερόνουν πρᾶξιν, κατάστασιν ἢ ιδιότητα. Αἱ λέξεις, ποὺ φανερόνουν πρόσωπα, ζῶα, πράγματα ἢ πρᾶξιν, κατάστασιν, ιδιότητα, λέγονται **οὐσιαστικά**.

§ 56. Ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά, ὅσα φανερόνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, λέγονται **συγκεκριμένα**. Ὅσα φανερόνουν πρᾶξιν, κατάστασιν ἢ ιδιότητα, δηλ. ἀφηρημένας ἐννοίας, λέγονται **ἀφηρημένα** οὐσιαστικά (τὴν ἀφηρημένην ἐννοίαν π.χ. *ἐλεημοσύνην* σχηματίζομεν, ὅταν βλέπωμεν, ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ποὺ ἐλεοῦν τοὺς ἀδυνάτους, τὴν *ἡσυχίαν*, ὅταν βλέπωμεν ἄνθρώπους νὰ ἡσυχάζουν).

Τὰ συγκεκριμένα οὐσιαστικά λέγονται :

1) **Κύρια ὀνόματα**, ὅταν σημαίνουν ἓν μόνον πρόσωπον, ζῶον ἢ πρᾶγμα, π.χ. *Γεώργιος, Βουκεφάλας, Ἀθῆναι*.

2) **Προσηγορικά ὀνόματα**, ὅταν σημαίνουν σύνολον προσώπων, ζῶων ἢ πραγμάτων τοῦ αὐτοῦ εἴδους : *μαθητής, σκύλος, βουνόν*.

§ 57. Περὶ τοῦ γένους τῶν οὐσιαστικῶν :

1. Οὐσιαστικά, ὅπως ὁ *ἄνθρωπος*, ἡ *γυνή*, τὸ *τέκνον*, ὁ *λίθος*, ἡ *θώρα*, τὰ ὅποια ἔχουν μόνον ἓνα τύπον καὶ ἓν γένος, λέγονται **μονοκατάληκτα** καὶ **μονογενῆ**. Ἐὰν εἶναι ὀνόματα ζῶων, λέγονται **ἐπίκοινα** : ὁ *ἀετός*, ἡ *ἀλώπηξ*, ἡ *χελώνη*, ὁ *λαγός*. Ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ τὸ φυσικὸν γένος τῶν ἐπικοίων, χρησιμοποιοῦνται αἱ λέξεις *ἀρσενικός - θηλυκός*, π.χ. ὁ *ἀρσενικός ἀετός* - ὁ *θηλυκός ἀετός*, ἡ *ἀρσενικὴ χελώνη* - ἡ *θηλυκὴ χελώνη*.

2. Τὰ οὐσιαστικά, ὅπως ὁ *ιατρός* - ἢ *ιατρός*, ὁ *ὑπουργός* - ἢ *ὑπουργός*, ὁ *ταμίης* - ἢ *ταμίης*, τὰ ὅποια ἔχουν ἓνα τύπον, ἀλλὰ δύο γένη, ἀρσενικὸν καὶ θηλυκόν, λέγονται **μονοκατάληκτα** καὶ **διγενῆ** ἢ **οὐσιαστικά κοινοῦ γένους**.

3. Οὐσιαστικά, ὅπως ὁ *μαθητής* - ἢ *μαθήτρια*, ὁ *ἀνθοπώλης* - ἢ *ἀνθοπώλις*, ὁ *λέων* - ἢ *λέαινα*, τὰ ὅποια ἔχουν δύο τύπους, ἓνα ἀρσενικοῦ γένους καὶ ἓνα θηλυκοῦ, λέγονται **δικατάληκτα** καὶ **διγενῆ**.

Κλίσις οὐσιαστικῶν

Ἡ πρώτη κλίσις

§ 58. α') Εἰς τὰς **αἰθούσας** τοῦ σχολείου **ὑπάρχουν χάρται** διὰ τὴν **διδασκαλίαν** τῆς **Γεωγραφίας** καὶ **Ἱστορίας**. Ὑπάρχουν ἀκόμη ἐντὸς τῶν **αἰθουσῶν** καὶ **ἔδραι**, ἀπὸ τὰς ὁποίας διδάσκουν οἱ **καθηγηταί**, ἐνῶ οἱ **μαθηταί** κάθονται εἰς τὰ **θρανία**. Ὅμαδες δὲ **μαθητῶν** κάθε **ἡμέραν** φροντίζουν διὰ τὴν **καθαριότητα** τῶν **αἰθουσῶν**.

β') Εἰς τὴν **μάχην** τῶν **Θερμοπυλῶν** ὑπὸ τὴν **ἀρχηγίαν** τοῦ βασιλέως τῶν **Σπαρτιατῶν Λεωνίδου** ἐπὶ πολλὰς **ἡμέρας** ἀπέκρουον οἱ Ἕλληες **ὀπλίται** τὰς ἐπιθέσεις τῆς **στρατιᾶς** τῶν **Περσῶν**. Ἀλλὰ μὲ τὴν **προδοσίαν** τοῦ **προδότου Ἐφιάλτου** ἐκκυκλώθησαν ὑπὸ τῶν **Περσῶν** καὶ ἐφρονεύθησαν ὅλοι ἀγωνιζόμενοι μὲ **ἀνδρείαν**.

γ') Ἐντὸς τῆς **θαλάσσης** ζοῦν καὶ θηρία, **φάλαινα** καὶ **καρχαρία**, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κινδυνεύουν συχνὰ οἱ **ναῦται**.

§ 59. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν ὀνόματα οὐσιαστικά ἀρσενικά καὶ θηλυκά.

α') **Ἀρσενικά**: ὁ **μαθητής**, ὁ **καθηγητής**, ὁ **χάρτης**, ὁ **Σπαρτιάτης**, ὁ **ναύτης**, ὁ **Λεωνίδας**, ὁ **καρχαρίας**, πού ἔχουν κατάληξιν **-ης ἢ -ας** εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ.

β') **Θηλυκά**: ἡ **μάχη**, ἡ **χαρά**, ἡ **στρατιά**, ἡ **ἡμέρα**, ἡ **ἱστορία**, ἡ **θάλασσα**, πού ἔχουν κατάληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ **-η ἢ -α** μακρὸν ἢ **-α** βραχύ.

§ 60. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν πρώτην κλίσιν.

Ἡ πρώτη κλίσις περιλαμβάνει ὀνόματα: 1) **ἀρσενικά** μὲ κατὰ-

ληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ -ας ἤ -ης καὶ 2) θηλυκὰ μὲ κατάληξιν -η ἤ -α. Κλίνονται δὲ ὡς κατωτέρω.

1. Ἀρσενικά

§ 61. α) εἰς -ας, γεν. -ου καὶ εἰς -ας, γεν. -α ἢ -ᾶς, γεν. -ᾶ.

Ἐνικός	Πληθυντικός	Ἐνικός
ἽΟν. ὁ ταμί -ας	οἱ ταμί -αι	ὁ Λεωνίδ -ας ὁ Μελ -ᾶς
Γεν. τοῦ ταμί -ου	τῶν ταμί -ῶν	τοῦ Λεωνίδ -α τοῦ Μελ -ᾶ
Δοτ. τῷ ταμί -ᾳ	τοῖς ταμί -αῖς	— —
Αἰτ. τὸν ταμί -αν	τούς ταμί -ας	τὸν Λεωνίδ -αν τὸν Μελ -ᾶν
Κλ. ᾧ ταμί -α	ᾧ ταμί -αι	ᾧ Λεωνίδ -α ᾧ Μελ -ᾶ

1. Κατὰ τὸ ὁ ταμίης, κλίνονται τὰ ὀνόματα : ὁ τραυματίας, ὁ κτηματίας, ὁ ἐπαγγελματίας, ὁ μανδύας, ὁ ἐπιχειρηματίας, κλπ.

* 2. Κατὰ τὸ Λεωνίδας, κλίνονται τὰ κύρια ὀνόματα : Ἐπαμεινώνδας, Ρώμας, Γρίβας, Σάθας, κ.ἄ., κατὰ δὲ τὸ Μελᾶς, τὰ Σκουφᾶς, Παλαμάς, Πολυλᾶς, Μεταξᾶς, κ. ἄ.

§ 62. β) εἰς -ῆς, γεν. -οῦ, εἰς -ης, γεν. ου ἢ -η καὶ εἰς ῆς, γεν. ῆ.

Ἐνικός	Πληθυντικός
ἽΟν. ὁ μαθητ -ῆς	τεχνίτ -ης οἱ μαθητ -αι τεχνίτ -αι
Γεν. τοῦ μαθητ -οῦ	τεχνίτ -ου τῶν μαθητ -ῶν τεχνίτ -ῶν
Δοτ. τῷ μαθητ -ῆ	τεχνίτ -η τοῖς μαθητ -αῖς τεχνίτ -αῖς
Αἰτ. τὸν μαθητ -ῆν	τεχνίτ -ην τούς μαθητ -ᾶς τεχνίτ -ας
Κλ. ᾧ μαθητ -ᾶ	τεχνίτ -α ᾧ μαθητ -αι τεχνίτ -αι

Ἐνικός

ἽΟν. ὁ Κανάρ -ης	Διγεν -ῆς
Γεν. τοῦ Κανάρ -η	Διγεν -ῆ
Αἰτ. τὸν Κανάρ -ην	Διγεν -ῆν
Κλ. ᾧ Κανάρ -η	Διγεν -ῆ

1. Κατὰ τὸ ὁ μαθητής, κλίνονται τὰ : ποιητής, διευθυντής,

γυμναστής, σχεδιαστής, κ.ἄ., κατὰ τὸ ὁ τεχνίτης, τὰ : ναύτης, χάρτης, πλανήτης, πολίτης, Σπαρτιάτης, νομάρχης, γυμνασιάρχης, κ.ἄ.

2. Κατὰ τὸ ὁ Κανάρης, κλίνονται τὰ : Μιαούλης, Καραϊσκάκης, Τρικούπης, Καψάλης, κ.ἄ., κατὰ δὲ τὸ ὁ Διγενῆς, κλίνονται τὰ : Παπανικολῆς, Σαρρῆς, Στρατῆς, κ. ἄ.

3. Ὅμοιως κλίνονται καὶ τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα (συνηρημένα) Ἐρμῆς, Ἀπελλῆς, Θαλῆς, τὰ ὅποια ὅμως σχηματίζουν τὴν γενικὴν εἰς - οὔ : Ἐρμοῦ, Ἀπελλοῦ, Θαλοῦ.

2. Θ η λ υ κ ἄ

§ 63. α) εἰς - η, γεν. - ης καὶ εἰς - ή, γεν. - ῆς.

	Ἐνικὸς			Πληθυντικὸς		
Ὀν.	ῆ	νίκ - η	πηγ - ῆ	αἱ	νῖκ - αι	πηγ - αι
Γεν.	τῆς	νίκ - ης	πηγ - ῆς	τῶν	νικ - ῶν	πηγ - ῶν
Δοτ.	τῆ	νίκ - η	πηγ - ῆ	ταῖς	νίκ - αῖς	πηγ - αῖς
Αἰτ.	τὴν	νίκ - ην	πηγ - ῆν	τὰς	νίκ - ας	πηγ - ἄς
Κλ.	ῶ	νίκ - η	πηγ - ῆ	ῶ	νῖκ - αι	πηγ - αι

1. Κατὰ τὸ ἡ νίκη, κλίνονται τὰ ὀνόματα : ἐπιστήμη, τέχνη, κόρη, δίκη, ζέστη, Ἐλένη, κ. ἄ.

2. Κατὰ τὸ ἡ πηγή κλίνονται τὰ : σχολή, βροντή, τιμή, φωνή, ψυχή, βροχή, καὶ ἄλλα. Ὅμοιως κλίνονται καὶ τὰ συνηρημένα σκυῆ, φακῆ, γῆ, τὰ ὅποια περισπῶνται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

§ 64. β) εἰς - α, γεν. - ας καὶ εἰς - ἄ, γεν. - ᾶς.

	Ἐνικὸς					
Ὀν.	ῆ	μαθήτρι - α	χώρ - α	φωλε - ἄ	χαρ - ἄ	σκι - ἄ
Γεν.	τῆς	μαθητρί - ας	χώρ - ας	φωλε - ᾶς	χαρ - ᾶς	σκι - ᾶς
Δοτ.	τῆ	μαθητρί - α	χώρ - α	φωλε - ᾶ	χαρ - ᾶ	σκι - ᾶ
Αἰτ.	τὴν	μαθήτρι - αν	χώρ - αν	φωλε - αν	χαρ - αν	σκι - αν
Κλ.	ῶ	μαθήτρι - α	χώρ - α	φωλε - ἄ	χαρ - ἄ	σκι - ἄ

Πληθυντικός

Ὀν.	αἱ	μαθήτρι	-αι	χώρ	-αι	φωλε	-αι	χαρ	-αι	σκι	-αι
Γεν.	τῶν	μαθητρι	-ῶν	χωρ	-ῶν	φωλε	-ῶν	χαρ	-ῶν	σκι	-ῶν
Δοτ.	ταῖς	μαθητρί	-αις	χώρ	-αις	φωλε	-αῖς	χαρ	-αῖς	σκι	-αῖς
Αἰτ.	τάς	μαθητρί	-ας	χώρ	-ας	φωλε	-ας	χαρ	-ας	σκι	-ας
Κλ.	ᾧ	μαθήτρι	-αι	χώρ	-αι	φωλε	-αι	χαρ	-αι	σκι	-αι

α) κατὰ τὸ ἢ μαθήτρια κλίνονται τὰ : γέφυρα, μάχαιρα, ὑπηρέτρια, βοήθεια, εὐσέβεια, ἀσφάλεια, διάνοια, περιπέτεια, κ. ἄ. β) κατὰ τὸ ἢ χώρα, τὰ : ὦρα, θύρα, αὔρα, σάουρα, οἰκία, καρδιά, ἐργασία, τρικυμία, κ.ἄ. καὶ γ) κατὰ τὰ φωλεά, χαρὰ καὶ σκιά, τὰ : θεά, δωρεά, γενεά, στρατιά, φρουρά, ἀνεψιά, κλπ.

§ 65. γ) εἰς - α, γεν. - ης.

		Ἐνικός		Πληθυντικός	
Ὀν.	ἡ	μέλισσ	-α	μοῦσ	-α
Γεν.	τῆς	μελίсс	-ης	τῶν	μελίсс
Δοτ.	τῇ	μελίсс	-η	ταῖς	μελίсс
Αἰτ.	τὴν	μέλισσ	-αν	τάς	μελίсс
Κλ.	ᾧ	μέλισσ	-α	ᾧ	μέλισσ

Κατὰ τὰ ὀνόματα αὐτὰ κλίνονται τὰ : θάλασσα, τράπεζα, αἴθουσα, γλῶσσα, δίψα, πεῖνα, ρίζα, δόξα, κ. ἄ.

Σημείωσις. Ἡ ἀρχαία δοτική χρησιμοποιεῖται εἰς τὸν γραπτὸν λόγον εἰς φράσεις, ὡς ἐν Ἀθήναις, ἐν Σπάρτῃ, ἐν Λαρίσῃ, ἐν Λαμῖα, ἐν δόξῃ καὶ τιμῇ θὰ ἔλθῃ ὁ Κύριος, καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις.

§ 66. Καταλήξεις τῶν ὀνομάτων τῆς πρώτης κλίσεως

	Ἐνικός		Πληθυντικός
	Ἄρσεν.	Θηλυκ.	Ἄρσεν. Θηλυκ.
Ὀν.	-ας ῆ - ης	-η ῆ - α βραχὺ ῆ - α μακρὸν	-αι
Γεν.	-ου ῆ - η	-ης ῆ - ας	-ῶν
Δοτ.	-α ῆ - η	-η ῆ - α	-αῖς
Αἰτ.	-αν ῆ - ην	-ην ῆ - αν	-ας
Κλ.	-α ῆ - η	-η ῆ - α	-αι

✓ § 67. 1. Τὰ ὀνόματα τῆς πρώτης κλίσεως, ἀρσενικά καὶ θηλυκά, ἔχουν εἰς ὄλας τὰς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τὰς ἰδίας καταλήξεις, εἰς δὲ τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται ὄλα εἰς τὴν λήγουσαν καὶ περισπῶνται : τῶν χωρῶν, τῶν τραπεζῶν, τῶν κτηματιῶν.

2. Τὸ α εἰς τὴν κατάληξιν - ας εἶναι πάντοτε μακρόν : τῆς χώρας, τοὺς μαθητάς, τῆς ὥρας, τὰς γλώσσας.

3. Τὸ α τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων εἰς τὴν αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ εἶναι μακρόν ἢ βραχύ, ὅπως καὶ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ : ἡ χώρα - τὴν χώραν - ὧ χώρα, ἡ μοῦσα - τὴν μοῦσαν - ὧ μοῦσα, ἡ τράπεζα - τὴν τράπεζαν - ὧ τράπεζα.

4. Ἡ κατάληξις - αι τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι βραχεῖα : αἱ γλώσσαι (§ 13); αἱ χώραι.

5. Ἡ γενικὴ καὶ δοτικὴ τοῦ ἐνικοῦ, ἔταν τονίζονται εἰς τὴν λήγουσαν, περισπῶνται (§ 24).

✓ § 68. Ἀπὸ τὰ ἀρσενικά πρωτόκλιτα, ποὺ λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς - ης, σχηματίζουσι τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς - α βραχύ :

1. Ὅσα λήγουν εἰς - τῆς, - ἀρχῆς, - μέτρῆς, - πώλης : ὧ μαθητά, ὧ γυμνασιάρχα, ὧ γεωμέτρα, ὧ βιβλιοπῶλα. Εἰς τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ τὸ ὄνομα ὁ δεσπότης ἀναβιβάζει τὸν τόνον εἰς τὴν προπαραλήγουσαν : ὧ δέσποτα.

✓ § 69. Εἰς τὰ θηλυκά πρωτόκλιτα, ποὺ λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς - α, τὸ α αὐτό, ἂν ὑπάρχη πρὸ αὐτοῦ φωνῆεν ἢ ρ, λέγεται **καθαρόν** : σοφία, ἀνδρεία, χαρά ἂν ὑπάρχη ἄλλο σύμφωνον, λέγεται **μὴ καθαρόν** : δόξα, θάλασσα, αἴθουσα.

§ 70. Τὸ καθαρόν α εἶναι κατὰ κανόνα μακρόν : ἡ χώρα, ἡ ὥρα, ἡ ἱστορία, ἡ ἡμέρα, ἡ σοφία. Εἶναι βραχύ α) εἰς τὰ προπαραξύτονα : ἡ γέφυρα, ἡ εὐσέβεια, ἡ ἐπιμέλεια καὶ β) εἰς τὰ δισύλλαβα : μοῖρα, πεῖρα, πρῶρα, σφαῖρα, σφῦρα, γραῖα, μαῖα.

Τὸ μὴ καθαρόν α εἶναι βραχύ καὶ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ τρέπεται εἰς η : ἡ μοῦσα - τῆς μοῦσῆς, ἡ εἰζα - τῆς εἰζῆς, ἡ αἴθουσα - τῆς αἰθούσῆς, ἡ θάλασσα - τῆς θαλάσσης.

§ 71. Τὰ ὀνόματα ἢ γῆ, ἢ Ἀθηνᾶ, ὁ βορρᾶς εἶναι συνηρημένα, ἔχουν εἰς ὄλας τὰς πτώσεις **η ἢ α** καὶ περισπῶνται : τῆς γῆς - τὴν γῆν, τῆς Ἀθηνᾶς - τὴν Ἀθηνᾶν, τοῦ βορρᾶ - τὸν βορρᾶν.

§ 72. Π α ρ α τ η ρ ἣ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἀπαντοῦν καὶ οἱ ἐξῆς τύποι :

Πολλὰ ἀπὸ τὰ πρωτόκλιτα ἀρσενικά εἰς - **ης** καὶ - **ας** καὶ κυρίως ὅσα τονίζονται εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς τὴν παραλήγουσαν (βαρύτονα) ἔχουν α) εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ κατάληξιν - **η ἢ α** ἀντὶ - **ου**, π.χ. τοῦ ἐργάτη, τοῦ ναύτη, τοῦ Ἀριστείδη, τοῦ ταμῖα, τοῦ καρχαρία, τοῦ Πανσανία· β) εἰς τὴν ὀνομαστικὴν καὶ αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ ἔχουν κατάληξιν - **ες**, π.χ. οἱ ἐργάτες - τοὺς ἐργάτες, οἱ χάρτες - τοὺς χάρτες, οἱ Σπαρτιάτες - τοὺς Σπαρτιάτες, ἐνῶ τὰ ὀξύτονα κάμνουν συνήθως οἱ μαθηταὶ - τοὺς μαθητάς, οἱ ποιηταὶ - τοὺς ποιητάς· γ) εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀπαντοῦν καὶ χωρὶς τὸ τελικὸν **ν** τῆς καταλήξεως : τὸν μαθητή, τὸν Γυμνασιάρχην, τὸν ἐργάτη, τὸν ταμίαν.

Εἰς πολλὰ θηλυκὰ πρωτόκλιτα α) ἀπαντᾷ ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς τὸ τελικὸν **ν** τῆς καταλήξεως : τὴν τιμή, τὴν ἀδελφή, τὴν ἀγορά, τὴν ἀνεψία, κ.κ.· β) εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀντὶ τοῦ ἄρθρου **αι** τίθεται τὸ ἄρθρον **οι** τοῦ ἀρσενικοῦ γένους καὶ εἰς τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀντὶ τοῦ ἄρθρου **τας** τίθεται τὸ ἄρθρον **τις** καὶ ἀντὶ τῶν καταλήξεων - **αι** τῆς ὀνομαστικῆς καὶ - **ας** τῆς αἰτιατικῆς αἰ καταλήξεις εἶναι - **ες** : οἱ ἀδελφές τις - ἀδελφές, οἱ χῶρες - τις χῶρες, οἱ φίλιες τις - φίλιες, οἱ θάλασσαις τις θάλασσαις· γ) εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ δὲν καταβιβάζουν τὸν τόνον εἰς τὴν παραλήγουσαν : τῆς γέφυρας - τις γέφυρες, τῆς θάλασσαις - τις θάλασσαις, τῆς αἰθουσας - τις αἰθουσας· δ) τὸ μὴ καθαρὸν **α** δὲν τρέπεται εἰς **η** εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ : ἡ μούσα - τῆς μούσας, ἡ αἰθουσα τῆς - αἰθουσας, ἡ θάλασσα - τῆς θάλασσαις.

* Ἀ σ κ η σ ι ς *

§ 73. Ἡ Ἀττικὴ εἶναι ἡ πρὸ ὥραία περιοχὴ τῆς χώρας μας. Αἱ πρὸς ἀνατολὰς ἀκταὶ καὶ ἡ πρὸς νότον πλευρὰ τῆς Ἀττικῆς περιβρέχονται ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Αἱ παραλλοιο αὐτῆς φαίνονται ὡς νὰ λούζωνται ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης. Τὰς Κυριακὰς μαθηταὶ καὶ μαθήτριά, ὁμιλοὶ ἐργατῶν καὶ ἐργατριῶν κάμνουν ἐκδρομὰς εἰς τὰς ἐξοχὰς καὶ νοιώθουν χαρὰν καὶ ὑγιάν ἕστερα ἀπὸ τὴν κουραστικὴν ἐργασίαν τῶν ἐξ ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος. Εἰς μερικὰς ἐξοχικὰς ἐκκλησίας αἱ οἰκογένειαι κάμνουν λειτουργίας, τὰς ὁποίας παρακολουθοῦν μὲ βαθεῖαν ἐδλάβειαν.

* Διὰ τὰ πρωτόκλιτα οὐσιαστικά.

Αἱ Ἀθήναι εἶναι ἀπὸ τὰς πρῶτας προτενοῦσας τῆς Εὐρώπης. Τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς καὶ ὅσα ἄλλα προέρχονται ἀπὸ δωρεάς εὐεργετῶν στολλῶν τὰς Ἀθήνας καὶ προσελκύνου πολλοὺς ἐπισκέπτας ὅχι μόνον ἐπαρχιώτας, ἀλλὰ καὶ ξένους. Τὸν παλαιὸν καιρὸν αἱ Ἀθήναι ἦσαν πατρὶς μεγάλων ποιητῶν, οἱ ὅποιοι μὲ τὰ ποιημάτα τῶν προέτρεπον τοὺς νεανίας νὰ γίνουσι καλοὶ πολῖται.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων ἀναθέτει εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τύπων, κατὰ τὴν κρίσιν του καταλλήλων διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς κατανοήσεως καὶ ἐκμαθήσεως τούτων ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

Ἡ δευτέρα κλίσις

§ 74. α') Οἱ γεωργοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν. Τοὺς ἀγρούς ὀργάνουν μὲ ἄροτρα καὶ σπέρνουν συνήθους σίτον. Φυτεύουσι ἀκόμη ὀπωροφόρα δένδρα καὶ διάφορα φυτά. Τὰ ποιμνία τῶν βόσκων εἰς τόπους, ποὺ δὲν καλλιεργοῦνται. Ἀπὸ τὰ εἰσοδήματα τοῦ σίτου καὶ τῶν καρπῶν τῶν δένδρων συντηροῦνται.

β') Ἐκ τῶν κατοίκων τῶν νήσων οἱ περισσότεροι ἔχουσι εἰς τὸν νοῦν νὰ ταξιδεύσουσι μὲ πλοῖα εἰς τόπους μακρινούς καὶ νὰ γνωρίσουσι καὶ ἄλλους λαούς. Μερικοὶ δὲ ἔχουσι κατὰ νοῦν νὰ κάνουν καὶ τὸν περίπλου τῆς γῆς, χωρὶς νὰ σκέπτονται, ὅτι μπορεῖ νὰ πεθάνουσι καὶ νὰ ἀφήσουσι τὰ ὄστα τῶν εἰς ξένους τόπους.

γ') Ἡ Ἡπειρος εἶναι ἡ πλέον ὀρεινὴ χώρα τῆς Ἑλλάδος. Δι' αὐτὸ οἱ κάτοικοι τῆς Ἡπείρου ταξιδεύουσι. Μὲ δωρεάς αὐτῶν ἔχουσι κτισθῆ σχολεῖα καὶ ναοί. Ἡ Ἡπειρος ἠλευθερώθη μαζί μὲ τὴν Μακεδονίαν τὸ 1912. Μένουσι ὁμοῦ ἀκόμη ὑπόδουλοι οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς βορείου Ἡπείρου.

α') Ἀσυναίρετα οὐσιαστικά τῆς Β' κλίσεως

§ 75. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουσι ὀνόματα οὐσιαστικά :

1. **Ἀρσενικά** : ὁ γεωργός, ὁ ἀγρός, ὁ τόπος, ὁ κάτοικος, ὁ κῆπος, ὁ σίτος, κλπ. μὲ κατάληξιν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ - ος.
2. **Θηλυκά** : ἡ νῆσος, ἡ Ἡπειρος, μὲ τὴν ἰδίαν κατάληξιν - ος.

3. **Οὐδέτερα** : τὸ φυτόν, τὸ δένδρον, τὸ ἄροτρον, τὸ σχολεῖον, μὲ κατάληξιν - **ον**.

Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν δευτέραν κλίσιν, ἣ ὁποία περιλαμβάνει ὀνόματα ἀρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα· τὰ ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ ἔχουν κατάληξιν - **ος**, τὰ οὐδέτερα - **ον**. Κλίνονται δὲ ὡς ἑξῆς :

1. Ἀρσενικά

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς
᾽Ον.	ὁ ἀγρ - ὄς	ἄνθρωπ - ὄς	οἱ ἀγρ - οἱ ἄνθρωπ - οἱ
Γεν.	τοῦ ἀγρ - οῦ	ἀνθρώπ - ου	τῶν ἀγρ - ῶν ἀνθρώπ - ων
Δοτ.	τῷ ἀγρ - ῷ	ἀνθρώπ - ω	τοῖς ἀγρ - οῖς ἀνθρώπ - οῖς
Αἰτ.	τόν ἀγρ - ὄν	ἄνθρωπ - ον	τούς ἀγρ - οὓς ἀνθρώπ - οὓς
Κλ.	ὦ ἀγρ - ἐ	ἄνθρωπ - ε	ὦ ἀγρ - οἱ ἄνθρωπ - οἱ

2. Θηλυκὰ

᾽Ον.	ἡ ὄδ - ὄς	ἔξοδ - ὄς	νῆσ - ὄς	αἱ ὄδ - οἱ	ἔξοδ - οἱ	νῆσ - οἱ
Γεν.	τῆς ὄδ - οῦ	ἔξοδ - ου	νῆσ - ου	τῶν ὄδ - ῶν	ἔξοδ - ων	νῆσ - ων
Δοτ.	τῇ ὄδ - ῷ	ἔξοδ - ω	νῆσ - ω	ταῖς ὄδ - οῖς	ἔξοδ - οῖς	νῆσ - οῖς
Αἰτ.	τὴν ὄδ - ὄν	ἔξοδ - ον	νῆσ - ον	τάς ὄδ - οὓς	ἔξοδ - οὓς	νῆσ - οὓς
Κλ.	ὦ ὄδ - ἐ	ἔξοδ - ε	νῆσ - ε	ὦ ὄδ - οἱ	ἔξοδ - οἱ	νῆσ - οἱ

3. Οὐδέτερα

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς
᾽Ον.	τὸ φυτ - ὄν	ἄροτρ - ον	τὰ φυτ - ἅ ἄροτρ - α
Γεν.	τοῦ φυτ - οῦ	ἄρότρ - ου	τῶν φυτ - ῶν ἄρότρ - ων
Δοτ.	τῷ φυτ - ῷ	ἄρότρ - ω	τοῖς φυτ - οῖς ἄρότρ - οῖς
Αἰτ.	τὸ φυτ - ὄν	ἄροτρ - ον	τὰ φυτ - ἅ ἄροτρ - α
Κλ.	ὦ φυτ - ὄν	ἄροτρ - ον	ὦ φυτ - ἅ ἄροτρ - α

Σημείωσις. Ἡ δοτικὴ ἀπαντᾷ εἰς φράσεις : δόξα τῷ Θεῷ, ἐπὶ τῷ ὄρω, σὺν τῷ χρόνῳ, ἐν Βόλω, ἐν μέσῃ ὁδῷ, ἐπὶ ἴσοις ἔροσι, κλπ.]·

Καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν τῆς Β' κλίσεως

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς
	Ἄρσεν. Θηλυκὸν	Οὐδέτερον	Ἄρσεν. Θηλυκὸν Οὐδέτερον
Ὄν.	- ος	- ον	- οι - α
Γεν.	- ου	- ου	- ων - ων
Δοτ.	- φ	- φ	- οις - οις
Αἰτ.	- ον	- ον	- ους - α
Κλ.	- ε	- ον	- οι - α

§ 76. 1. Κατὰ τὰ ἄρσενικά δευτερόκλιτα κλίνονται καὶ τὰ οὐσιαστικά : ποταμός, στρατός, ὀφθαλμός, γεωργός, ὑπουργός, ἰατρός, λύκος, ἵππος, λόγος, ὕπνος, φίλος, κίνδυνος, δάκτυλος, ἔμπορος, σύζυγος, πόλεμος, σίτος, μῦθος, πῖλος, κ. ἄ.

2. Κατὰ τὰ θηλυκὰ κλίνονται καὶ τὰ : ἡ στενωπός, ἡ ἀτραπός, ἡ ράβδος, ἡ νόσος, ἡ Χίος, ἡ ἄμπελος, ἡ πρόδος, ἡ μέθοδος, ἡ Πελοπόννησος, κ. ἄ.

3. Κατὰ οὐδέτερα κλίνονται καὶ τὰ : τὸ ποσόν, τὸ λουτρόν, τὸ ξύλον, τὸ ῥόδον, τὸ φύλλον, τὸ βούτυρον, τὸ γυμνάσιον, τὸ οἰκόπεδον, τὸ πλοῖον, τὸ μῆλον, τὸ γραφεῖον, τὸ ταμεῖον, τὸ σῦκον, κ. ἄ.

§ 77. 1. Τὰ ἄρσενικά καὶ θηλυκὰ δευτερόκλιτα ἔχουν τὰς ἰδίας καταλήξεις εἰς ὅλας τὰς πτώσεις.

2. Τὰ οὐδέτερα ὀνόματα ἐκάστης κλίσεως ἔχουν τρεῖς πτώσεις ὁμοίας, τὴν ὀνομαστικὴν, τὴν αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν ἐκάστου ἀριθμοῦ.

3. Ἡ κατάληξις - α τῶν οὐδετέρων εἶναι **βραχεῖα** : τὰ πλοῖα, καθὼς καὶ ἡ - οι τῶν ἄρσενικῶν καὶ θηλυκῶν (§ 13).

§ 78. Παρατηρήσεις. Πολλῶν ἄρσενικῶν καὶ θηλυκῶν δευτεροκλίτων ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀπαντᾷ εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν χωρὶς τὸ τελικὸν ν : τὸν ἔμπορον, τὸν κῆπον, τὴν μέθοδον, τὴν ἔξοδον. Τὰ οὐδέτερα ἀπαντοῦν συνήθως εἰς τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς τὸ τελικὸν ν τῆς καταλήξεως : τὸ πρόβατον, τὸ βούτυρον, τὸ πλοῖον, τὸ σχολεῖον, τὸ βιβλίον, κ. ἄ.

Εἰς πολλὰ οὐδέτερα, ποὺ λήγουν εἰς - ιον, ἀπεβλήθη ἡ κατάληξις - ον καὶ λήγουν εἰς - ι : τὸ παιδί, τὸ τραπέζι, τὸ ποτήρι· αὐτὰ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ λήγουν εἰς - ιού καὶ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ εἰς - ιῶν καὶ περισπῶνται :

τοῦ παιδιοῦ - τῶν παιδιῶν, τοῦ ποτηριοῦ - τῶν ποτηριῶν, τοῦ τραπεζιοῦ - τῶν τραπεζιῶν, κ. ἄ.

Μερικὰ δευτερόκλιτα ἔχουν διπλοὺς τύπους εἰς τὸν πληθυντικόν : ὁ χρόνος - οἱ χρόνοι καὶ τὰ χρόνια, ὁ λόγος - οἱ λόγοι καὶ τὰ λόγια.

β') Συνηρημένα

§ 79. Εἰς τὸ κείμενον τῆς παραγράφου 74 ὑπάρχουν καὶ τὰ οὐσιαστικὰ ὁ νοῦς, ὁ περίπλους, τὸ ὄστουν, εἰς τὰ ὁποῖα ἔγινε συναίρεσις τοῦ χαρακτῆρος ο ἢ ε με τὰς καταλήξεις· αὐτὰ λέγονται **συνηρημένα δευτερόκλιτα** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς

Ἰον.	ὁ	περίπλους (= περίπλους),	τὸ	ὄστουν (= ὄστέον)
Γεν.	τοῦ	περίπλου	τοῦ	ὄστοῦ
Δοτ.	τῷ	περίπλω	τῷ	ὄστοῦ
Αἰτ.	τὸν	περίπλων	τὸ	ὄστοῦν

Πληθυντικὸς

Ἰον.	οἱ	περίπλοι	τὰ	ὄστα
Γεν.	τῶν	περίπλων	τῶν	ὄστων
Δοτ.	τοῖς	περίπλοις	τοῖς	ὄστοις
Αἰτ.	τούς	περίπλους	τὰ	ὄστα

§ 80. Κατὰ τὸ περίπλους κλίνονται καὶ τὰ δευτερόκλιτα συνηρημένα : ὁ πλοῦς, ὁ διάπλους, ὁ ροῦς, ὁ νοῦς, ὁ κατάρρους. Τὸ ὄστουν (ὄστέον - ὄστουν) εἶναι τὸ μόνον οὐδέτερον συνηρημένον οὐσιαστικόν· ὑπάρχουν συνηρημένα οὐδέτερα ἐπίθετα, διὰ τὰ ὁποῖα θὰ γίνῃ λόγος εἰς τὰ ἐπίθετα.

§ 81. Τὰ **συνηρημένα δευτερόκλιτα** τονίζονται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις εἰς τὴν συλλαβὴν, ποὺ τονίζεται ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ.

Η ΚΑΘΟΛΟΣ ΤΩΝ ΑΧΑΙΩΝ*

§ 82. Οἱ Ἀχαιοὶ ἦσαν ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα Ἑλληνικὰ φύλα, ποὺ κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ βορρᾶ. Πιστεύεται, ὅτι ξεκίνησαν

* Ἀσκησις διὰ τὰ δευτερόκλιτα οὐσιαστικά.

ἀπὸ τοὺς τόπους τῆς Ἡπείρου, ὅπου ἦτο τὸ ματεῖον τῆς Δωδώνης. Ἀφοῦ πέρασαν διὰ μέσον τῶν στενωπῶν καὶ ἀτραπῶν τῆς Πίνδου, ὅπου ὑπῆρχον λύκοι, ἄρκτοι καὶ ἄλλα ἄγρια θηρία, κατέβησαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἐπειτα βαδίζοντες κατὰ τὸν ροῦν τοῦ Πηραιοῦ ποταμοῦ κατέλαβον ὄλην τὴν Θεσσαλίαν. Ἀπὸ αὐτὴν ἐπροχώρησαν πρὸς νότον καὶ ἀπὸ τὴν παραλίαν, ὅπου εὐρίσκεται σήμερον ἡ Ναύπακτος, ἐπέρασαν μὲ πρωτόγονα πλοῖα τοὺς κόλπους τῶν Πατρῶν καὶ τῆς Κορίνθου καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι τῆς Πελοποννήσου ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἀργότερον μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων πολλοὶ ἐκ τῶν Ἀχαιῶν ἐκινήθησαν πρὸς ἀνατολὰς ἔχοντες κατὰ νοῦν νὰ ἐγκατασταθοῦν ὡς ἄποικοι εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπως καὶ ἔγινε, καὶ ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς ἐφθασαν καὶ μέχρι τῆς Κύπρου.

Σημείωσις. Διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς γραμματικῆς κατανοήσεως ἢ ἀβεβαιότητος ὁ διδάσκων ἀναθέτει εἰς τοὺς μαθητὰς ἐκ τῆς ἀσκήσεως ταύτης, ὅσας παρατηρήσεις κρίνει ἀναγκαίας.

Ἡ τρίτη κλίσις

ΧΕΙΜΩΝ ΚΑΙ ΑΝΟΙΞΙΣ

§ 83. Ὁ χειμὼν περιγελοῦσε τὴν ἀνοιξιν, διότι, μὲν αὐτὴ ἐμφανίζεται, γέροντες καὶ νέοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες γίνονται σὰν παιδιὰ καὶ τρέχουν εἰς τὴν ἐξοχὴν μὲ ἐνδύματα ελαφρά, χωρὶς νὰ λαμβάνουν καμμίαν φροντίδα διὰ τὴν υγιάν των. « Ἐγώ, ἔλεγεν ὁ χειμὼν, ὁμοιάζω μὲ ἄρχοντα, ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλει εἰς τοὺς βασιλεῖς νὰ φοροῦν χονδρὰ ἐνδύματα καὶ ὅλοι κάθε πρωτὶ ρίχνουν τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανόν, διὰ νὰ ἰδοῦν τί καιρὸς θὰ εἶναι. Τόσον πολὺ μὲ λογαριάζουν ». « Πράγματι, εἶπεν ἡ ἀνοιξις, ἀπὸ ἐσένα ὅλοι εὐχονται γρήγορα νὰ ἀπαλλαγοῦν, ἐνῶ ἐμέ, καὶ ὅταν εἶμαι ἀπουσα, μὲ ἀναφέρουν καί, μὲν παρουσιάζομαι, ὅλοι χαίρονται ».

§ 84. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν τὰ οὐσιαστικά: ὁ χειμὼν - ὦνος, ἡ ἀνοιξις - εως, ὁ γέρον - οντος, ὁ ἀνήρ - δρός, ἡ φροντις - ίδος, ὁ βασιλεὺς - εως, ὁ ἄρχων - οντος, τὸ ἐνδυμα - τος, τὸ βλέμμα - τος, τὰ ὁποῖα κλίνονται διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῆς α' καὶ β' κλίσεως.

Τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὴν **τρίτην κλίσιν**.

Ἡ **τρίτη κλίσις** περιλαμβάνει ὀνόματα ἀρσενικά, θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἄλλα μὲν ἔχουν κατάληξιν - **ς** εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ ἄλλα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν χωρὶς κατάληξιν, π. χ. ἑλπίς, φροντίς, βασιλεύς, γέρον, χειμὼν, ἄρχων, ἔνδυμα, βλέμμα. Ταῦτα σχηματίζουν συνήθως τὴν γενικὴν εἰς - **ος**.

§ 85. Τὸ θέμα τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων εὐρίσκεται, ἀν ἀπὸ τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀφαιρεθῆ ἢ κατάληξις - **ος** : ἦρωσ - ἦρωσ (θεμ. ἦρω -), φροντίς - φροντίδος (θ. φροντιδ -), ἀρχων - ἀρχοντος (θ. ἀρχοντ -).

§ 86. Ἐπειδὴ κανονικῶς τὰ τριτόκλιτα ὀνόματα εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις ἔχουν μίαν συλλαβὴν περισσοτέραν ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ, λέγονται **περιττοσύλλαβα**.

α') Φωνηεντόληκτα

• § 87. Ὅσα τριτόκλιτα ὀνόματα ἔχουν χαρακτηρὰ τοῦ θέματος φωνῆεν, λέγονται **φωνηεντόληκτα** : ὁ ἦρω - **ς**, ἡ πόλι - **ς**, ὁ πῆχυν - **ς**, ὁ βασιλεὺς - **ς**.

Η Ρ Ω Ε Σ

§ 88. Ἡρώες εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ὀνομάζοντο, ὅσοι εἶχον τὴν καταγωγὴν ἀπὸ θεοῦς. Ἀπὸ τὴν μυθολογίαν μαθάνομεν, ὅτι ὁ Ἄχιλλεύς ἦτο ἓνας ἐκ τῶν ἠρώων καὶ διεκρίνετο διὰ τὴν ἰσχὺν τῶν μυῶν τοῦ σώματος καὶ τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως. Ἡρώες ἐθεωροῦντο καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν πόλεων, ὅπως ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης. Οἱ βασιλεῖς διέμενον εἰς τὰς ἀκροπόλεις, ποῦ ἦσαν κτισμέναι εἰς ἔκτασιν πολλῶν τετραγωνικῶν πύξεων. Περὶ φημα ἦσαν τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων τῆς Κνωσοῦ εἰς τὴν Κρήτην, οἱ ὁποῖοι εἶχον σύμβολον τῆς ἰσχύος των τὸν πέλεκυν.

§ 89. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον τὰ **φωνηεντόληκτα** μὲ κατάληξιν - **ς** λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ :

α) εἰς - **ως** γεν. - **ως** : ὁ ἦρωσ - τοῦ ἦρωσ

- β) εἰς - υς γεν. - υος : ὁ στάχυς - τοῦ στάχυος, ἡ κλιτὺς - τῆς
- κλιτύος.
 γ) εἰς - ις γεν. - εως : ἡ πόλις - τῆς πόλεως
 δ) εἰς - υς γεν. - εως : ὁ πῆχυς - τοῦ πήχεως
 ε) εἰς - εως γεν. - εως : ὁ βασιλεὺς - τοῦ βασιλέως

§ 90. 1. Κλίσεις τῶν εἰς - ως, γεν. - ωος, καὶ - υς, γεν. - υος.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὄν.	ὁ	ἦρω - ς	ἡ	κλιτὸ - ς	οἱ	ἦρω - ες	αἱ	κλιτύ - ες
Γεν.	τοῦ	ἦρω - ος	τῆς	κλιτό - ος	τῶν	ἦρώ - ων	τῶν	κλιτύ - ων
Δοτ.	τῷ	ἦρω - ῖ	τῇ	κλιτό - ῖ	τοῖς	ἦρω - σι	ταῖς	κλιτύ - σι
Αἰτ.	τόν	ἦρω - α	τήν	κλιτό - ν	τούς	ἦρω - ας	τάς	κλιτύ - ς
Κλ.	ᾧ	ἦρω - ς	ᾧ	κλιτό	ᾧ	ἦρω - ες	ᾧ	κλιτύ - ες

§ 91. Καταλήξεις τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὄν.	- ς ἢ —	- ες
Γεν.	- ος	- ων
Δοτ.	- ι	- σι
Αἰτ.	- α ἢ (ν)	- ας ἢ (ς)
Κλ.	- ς ἢ —	- ες

§ 92. Τὸ α τῶν καταλήξεων - α τῆς αἰτιατικῆς τοῦ ἐνικοῦ καὶ - ας τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ὀνομάτων τῆς τρίτης κλίσεως εἶναι βραχύ.

Τὰ εἰς - υς γεν. - υος σχηματίζουν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ μὲ κατάληξιν - ν ἀντὶ - α, τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς κατάληξιν καὶ τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ μὲ κατάληξιν - ς ἀντὶ - ας. Οἱ μονοσύλλαβοι τύποι τῶν εἰς - υς περισπῶνται : ὁ μῦς - τὸν μῦν, καθὼς καὶ ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ : τοὺς μῦς, τοὺς ἰχθύς, τὰς ὄφρυς. Κατὰ τὸ ὄνομα κλιτὺς κλίνονται καὶ τὰ : ὄφρυς, ἰσχύς, στάχυς, δρυς.

Παρατηρήσεις. Τὸ ὄνομα ἦρωσ ἀπαντᾷ εἰς τὸν προφορικὸν λόγον καὶ μὲ κατάληξιν - ας, ὁ ἦρωας καὶ κλίνεται κατὰ τὴν πρώτην κλίσειν εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν, ὅπως ὁ Λεωνίδας, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν τρίτην κλίσειν.

§ 93. 2. Κλίσις τῶν εἰς - **ις**, γεν. - **εως**, καὶ - **υς**, γεν. - **εως**.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ἵ. Ὀν.	ἡ πόλι - ς	ὁ πῆχυ - ς	αἱ πόλεις	οἱ πῆχεις
Γεν.	τῆς πόλε - ως	τοῦ πῆχε - ως	τῶν πόλε - ων	τῶν πῆχε - ων
Δοτ.	τῇ πόλει	τῷ πῆχει	ταῖς πόλε - σι	τοῖς πῆχε - σι
Αἰτ.	τὴν πόλι - ν	τὸν πῆχυ - ν	τὰς πόλεις	τοὺς πῆχεις
Κλ.	ὧ πόλι	ὧ πῆχυ	ὧ πόλεις	ὧ πῆχεις

§ 94. Κατὰ τὸ ἡ πόλις κλίνονται καὶ τὰ : ἡ ἀκρόπολις, ἡ κλίσις, ἡ διαίρεσις, ἡ ἀπόστασις, ἡ κυβέρνησις, κ. ἄ., κατὰ δὲ τὸ πῆχυς, ὁ πέλεκυς.

✓ § 95. α) Τὰ εἰς - **ις** καὶ - **υς**, γεν. - **εως** σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν, αἰτιατικὴν καὶ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ θέμα μὲ χαρακτηριστικὴν **ι** ἢ **υ** : πόλι -, πῆχυ -, ὅλας δὲ τὰς ἄλλας πτώσεις ἀπὸ θέμα μὲ χαρακτηριστικὴν **ε** : πόλε -, πῆχε -.

β) Ὁ χαρακτήρ **ε** τοῦ θέματος **συναϊρεῖται** μὲ τὸ ἐπόμενον **ε** τῆς καταλήξεως : πόλεες - πόλεις, πῆχες - πῆχεις· ἡ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ : τὰς πόλεις, τοὺς πῆχεις.

γ) Ἡ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἔχει κατάληξιν - **ως** ἀντι - **ος**, τονίζεται δὲ αὐτὴ καὶ ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὴν προπαραλήγουσαν : τῆς πόλεως - τῶν πόλεων, τοῦ πῆχεως - τῶν πῆχεων.

δ) Τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ σχηματίζουν μὲ κατάληξιν - **ν** : τὴν πόλιν, τὸν πῆχυν, τὴν δὲ κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ χωρὶς κατάληξιν : ὧ πόλι, πῆχυ.

§ 96. Παρατηρήσεις. 1) Μερικὰ ὀνόματα, τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς - **ις**, κλίνονται κατὰ τὴν **α'** κλίσιν : ἡ βρύση - τῆς βρύσης - οἱ βρύσες, ἡ ράχη - τῆς ράχης - οἱ ράχες κλπ. Τὸ ὄνομα ἡ πόλις ἀπαντᾷ καὶ μὲ κεφαλαῖον ἡ Πόλις, ὅσακις σημαίνει κυρίως τὴν Κωνσταντινούπολιν.

§ 97. 3. Κλίσις τῶν εἰς - **εὺς**, γεν. **εως**.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ἵ. Ὀν.	ὁ βασιλεῦ - ς	οἱ βασιλεῖς
Γεν.	τοῦ βασιλέ - ως	τῶν βασιλέ - ων
Δοτ.	τῷ βασιλεῖ	τοῖς βασιλεῦ - σι
Αἰτ.	τὸν βασιλέ - α	τοὺς βασιλεῖς
Κλ.	ὧ βασιλεῦ	ὧ βασιλεῖς

Σημειώσεις. Δοτική απάντη· εις φράσεις: *Νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος*, κ.κ.

§ 98. Κατὰ τὸ ὁ βασιλεὺς κλίνονται καὶ τὰ: ὁ ἱερεὺς, ὁ συγγραφεὺς, ὁ γραμματεὺς, ὁ ἱππεὺς, ὁ Πειραιεὺς, γεν. Πειραιεὺς (ἀπὸ τὸ Πειραιεὺς).

§ 99. 1. Ὁ χαρακτήρ υ τῶν εἰς - εὖς ὀνομάτων ἀποβάλλεται μεταξὺ φωνηέντων: τοῦ βασιλέως - τὸν βασιλέα - τῶν βασιλέων. Μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ υ τὸ ε τοῦ θέματος συναϊρεῖται μὲ τὸ ε τῆς καταλήξεως: οἱ βασιλεῖς - βασιλεῖς.

2. Εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἢ κατάληξις εἶναι - ὡς ἀντί - ος.

3. Ἡ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ σχηματίζεται χωρὶς κατάληξιν: ὦ βασιλεῦ.

4. Ἡ αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν: τοὺς βασιλεῖς, ὦ βασιλεῖς.

Παρατηρήσεις. Τὸ ὄνομα ἡ ἡχώ κλίνεται εἰς τὸν ἐνικόν: ἡ ἡχώ, τῆς ἡχῆς, τὴν ἡχώ. Κατ' αὐτὸ κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα: *λεχώ, Σαπφώ, Κλειώ, Καλυψώ, Μαριγώ*, τὰ ὅποια εἰς τὴν ὀμιλουμένην ἔχουν γενικὴν τῆς *λεχῶς, Σαπφῶς, Καλυψῶς, Μαριγῶς*. Μερικὰ ἀπὸ τὰ εἰς - εὖς ἀπαντοῦν εἰς τὴν ὀμιλουμένην μὲ κατάληξιν - ας: ὁ συγγραφεὺς, ὁ γραμματεὺς.

β') Ἀ φ ω ν ὀ λ η κ τ α

§ 100.— α') Εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, μόλις ἐδόθη μὲ τὴν *σάλπιγγα* τὸ σύνθημα τῆς ἐπιθέσεως, αἱ *φάλαγγες* τῶν Ἑλλήνων ἐπέπεσαν κατὰ τῶν Περσῶν καὶ εἰς ἀγῶνα *σώματος* πρὸς *σῶμα* τοὺς ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. Μετὰ τὴν μάχην *κήρυξ* ἔτρεξεν εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἀναγγείλῃ τὴν νίκην, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τόσην *ταχύτητα*, ὥστε, μόλις ἐφώναξε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους: « Ἐνικήσαμεν· ἐπολεμήσαμεν σάν *λέοντες* καὶ *γίγαντες* », ἐξέπνευσε.

β') Πρὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου εἶναι στημένοι οἱ *ἀνδριάντες* τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ τοῦ Ρήγα Φεραίου. Τὸ *αἶμα* αὐτῶν ἐτόνωσε τὸ *φρόνημα* τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, πὸν ἐμάχοντο διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς *πατρίδος*. Τὸν ἴδιον ἀγῶνα διεξήγαγον καὶ οἱ Κύπριοι, *φύλακες* τῶν Ἐθνικῶν παραδόσεων. Ὁ Ἄγγλος διοικητής, διὰ νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς Κυπρίους νὰ γίνουν καταδότηι τῶν

ἀγωνιστῶν, ἐβασάνιζε τοὺς γέροντας, τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς νέους.
Ἡ ψυχὴ ὁμως τῶν Κυπρίων ἔμεινε ἀλύγιστη ὡς χάλυψ.

§ 101. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν :

1) **Οὐσιαστικά** τριτόκλιτα ἀρσενικά καὶ θηλυκά, φύλαξ - φύλακος, σάλπιγξ - σάλπιγγος, χάλυψ - χάλυβος, ταχύτης - ταχύτητος, τὰ ὁποῖα ἔχουν χαρακτῆρα **ἄφωνων** (οὐρανικόν, χειλικόν, ὀδοντικόν) καὶ λέγονται **ἄφωνόληκτα**. Ταῦτα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ μετὰ κατάληξιν - **ς** : φύλαξ (φύλακ-ς), ἄραψ (ἄραβ-ς), ταχύτης (ταχύτητ-ς), ἐλπίς (ἐλπίδ-ς).

2) **Οὐσιαστικά**, ποὺ ἔχουν πρὸ τῆς καταλήξεως τῆς γενικῆς **ντ** καὶ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν ἄλλα μετὰ κατάληξιν - **ς**, γίγας - γίγαντος, ἄλλα δὲ χωρὶς τὸ **ς** εἰς - **ων**, γέρον - γέροντος, καὶ

3) **Οὐδέτερα** : τὸ σῶμα, τὸ αἷμα.

Κλίσις ἀφωνόληκτων

1. Ἀρσενικά καὶ θηλυκά

§ 102. Μετὰ χαρακτῆρα οὐρανικόν **κ, γ, χ**.

Ἐνικὸς

Ἵν.	ὁ	φύλαξ (κ-ς)	ἠ	φάλαγξ (γ-ς)	ὁ	ὄνυξ (χ-ς)
Γεν.	τοῦ	φύλακ - ος	τῆς	φάλαγγ - ος	τοῦ	ὄνουχ - ος
Δοτ.	τῷ	φύλακ - ι	τῇ	φάλαγγ - ι	τῷ	ὄνουχ - ι
Αἰτ.	τόν	φύλακ - α	τήν	φάλαγγ - α	τόν	ὄνουχ - α
Κλ.	ὦ	φύλαξ	ὦ	φάλαγξ	ὦ	ὄνυξ

Πληθυντικὸς

Ἵν.	οἱ	φύλακ - ες	αἱ	φάλαγγ - ες	οἱ	ὄνουχ - ες
Γεν.	τῶν	φύλακ - ων	τῶν	φάλαγγ - ων	τῶν	ὄνουχ - ων
Δοτ.	τοῖς	φύλαξ - ι (κ-σι)	ταῖς	φάλαγξ - ι (γ-σι)	τοῖς	ὄνυξ - ι (χ-σι)
Αἰτ.	τούς	φύλακ - ας	τάς	φάλαγγ - ας	τούς	ὄνουχ - ας
Κλ.	ὦ	φύλακ - ες	ὦ	φάλαγγ - ες	ὦ	ὄνουχ - ες

Ὅμοίως κλίνονται τὰ : κόραξ, θώραξ, πτέρυξ, μᾶστιξ (-γος), διῶρυξ (-γος), βῆξ (-χός) γ

§ 103. Μὲ χαρακτηριστῆρα χειλικὸν π, β.

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς	
᾽Ον.	ὁ κώνωπ(π-ς)	χάλυψ(β-ς)	οἱ κώνωπ-ες	χάλυβ-ες
Γεν.	τοῦ κώνωπ-ος	χάλυβ-ος	τῶν κωνώπ-ων	χαλύβ-ων
Δοτ.	τῷ κώνωπ-ι	χάλυβ-ι	τοῖς κώνωπι(π-σι)	χάλυπι(β-σι)
Αἰτ.	τὸν κώνωπ-α	χάλυβ-α	τοὺς κώνωπ-ας	χάλυβ-ας
Κλ.	ὃ κώνωπ	χάλυψ	ὃ κώνωπ-ες	χάλυβες

Ὅμοίως κλίνονται τὰ ὀνόματα Ἄραψ, Κύκλωψ, λαῖλαψ, προῖγκιψ, Αἰθίοψ, κλπ. (μύωψ, πρεσβύωψ).

§ 104. Μὲ χαρακτηριστῆρα ὀδοντικὸν τ, δ, θ.

	Ἐνικὸς		
᾽Ον.	ὁ τάπητ(τ-ς)	ἡ πατρίς(δ-ς)	ὄρνιθ(θ-ς)
Γεν.	τοῦ τάπητ-ος	τῆς πατρίδ-ος	ὄρνιθ-ος
Δοτ.	τῷ τάπητ-ι	τῇ πατρίδ-ι	ὄρνιθ-ι
Αἰτ.	τὸν τάπητ-α	τὴν πατρίδ-α	ὄρνιθ-α
Κλ.	ὃ τάπητ	ὃ πατρίς	ὄρνιθ

Πληθυντικὸς

᾽Ον.	οἱ τάπητ-ες	αἱ πατρίδ-ες	ὄρνιθ-ες
Γεν.	τῶν τάπητ-ων	τῶν πατρίδ-ων	ὄρνιθ-ων
Δοτ.	τοῖς τάπητ-σι(τ-σι)	τοῖς πατρί-σι(δ-σι)	ὄρνι-σι(θ-σι)
Αἰτ.	τοὺς τάπητ-ας	τὰς πατρίδ-ας	ὄρνιθ-ας
Κλ.	ὃ τάπητ-ες	ὃ πατρίδ-ες	ὄρνιθ-ες

Ὅμοίως κλίνονται τὰ ὀνόματα : λέβητ, ταχύτης, ὠραιότητ, λευκότητ, γέλωτ, ἰδρώτ, λαμπάτ, ὀμάτ, ἐλπῖτ, Ἑλληνῖτ, σφραγῖτ (-ῖδος).

§ 105. Μὲ ντ πρὸ τῆς καταλήξεωσ τῆσ γενικῆσ καὶ μὲ κατάληξιν -ς εἰσ τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ.

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς	
᾽Ον.	ὁ ἀνδριάτ	γίγασ	οἱ ἀνδριάντετ	γίγαντετ
Γεν.	τοῦ ἀνδριάντετ	γίγαντετ	τῶν ἀνδριάντετ	γίγαντετ
Δοτ.	τῷ ἀνδριάντετ	γίγαντετ	τοῖς ἀνδριάντετ	γίγαστετ
Αἰτ.	τὸν ἀνδριάντετ	γίγαντετ	τοὺς ἀνδριάντετ	γίγαντετ
Κλ.	ὃ ἀνδριάτ	γίγαντ	ὃ ἀνδριάντετ	γίγαντετ

Ὅμοιως κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ἱμάς, ἐλέφας, ἀδάμας, κ. ἄ.

§ 106. Μὲ ντ πρὸ τῆς καταλήξεως τῆς γενικῆς τοῦ ἐνικοῦ λήγοντα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν εἰς -ων, -οντος, ἦ -ῶν, -ῶντος.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν. ὁ	γέρων	Ξενοφῶν	οἱ	γέροντες	(Ξενοφῶντες
Γεν. τοῦ	γέροντος	Ξενοφῶντος	τῶν	γερόντων	Ξενοφόντων
Δοτ. τῷ	γέροντι	Ξενοφῶντι	τοῖς	γέροσσι	Ξενοφῶσι
Αἰτ. τὸν	γέροντα	Ξενοφῶντα	τοὺς	γέροντας	Ξενοφῶντας
Κλ. ᾧ	γέρον	Ξενοφῶν	ᾧ	γέροντες	Ξενοφῶντες)

Ὅμοιως κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ὁ δριζῶν, ὁ λέων, ὁ Ναπολέων, κ. ἄ.

§ 107. α) Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν ἀφωολήκτων τριτοκλίτων ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ὀνομάτων σχηματίζεται μὲ κατάληξιν ζ. Τὸ ζ ἐνάγεται μὲ τὸ πρὸ αὐτοῦ οὐρανικὸν εἰς Ξ : κόραξ (= κόρακ-ς), μὲ τὸ πρὸ αὐτοῦ χειλικὸν εἰς Ψ : Ἄραψ (= Ἄραβ-ς), τὸ δὲ ὀδοντικὸν πρὸ τοῦ ζ ἀποβάλλεται : ἐλπῖς (= ἐλπιδ-ς).

β) Τὰ βαρύτονα ὀδοντικά εἰς -ις σχηματίζουν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ μὲ κατάληξιν ν ἀντὶ α : τὴν ἔριν, τὴν ὄρνιν, τὴν Ἄρτεμιν καὶ τὴν κλητικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ τὸ θέμα : ᾧ ὄρνι, ᾧ Ἄρτεμι (§ 9).

γ) Εἰς ὅσα πρὸ τῆς καταλήξεως ζ τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἐνικοῦ ὑπάρχει τὸ ντ, τὸ ντ ἀποβάλλεται καὶ ἐκτείνεται τὸ πρὸ τοῦ ντ βραχὺ φωνῆεν εἰς μακρόν : γίγας (= γίγαντ-ς). Εἰς τὸ ὄνομα ὀδοῦς - ὀδόντος ἀπὸ τὸ ὀδοντς, τὸ ο μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ντ πρὸ τοῦ ζ, γίνεται ου. (Ἄναπληρωματικὴ ἔκτασις).

Ὅσα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔχουν κατάληξιν ζ, ἔχουν ὀνομαστικὴν αὐτὸ τὸ θέμα μὲ ἔκτασιν τοῦ ο εἰς ω, ἀφοῦ ἐξέπεσε τὸ τελικὸν τ : γέρων (= γέροντ-), λέων (= λέοντ-).

Ἐκ τούτων τὰ βαρύτονα ἔχουν κλητικὴν ὁμοίαν μὲ τὸ θέμα καὶ ἐκπτῶσιν τοῦ χαρακτῆρος τ : ᾧ γίγαν(τ), ᾧ λέον(τ) (§ 9).

2. Οὐδέτερα

§ 108. Τὰ οὐδέτερα τρίτοκλιτα κλίνονται σύμφωνα μὲ τὰ ἐξῆς παραδείγματα :

Ἐνικός

Ἵν.	τὸ	σῶμα	φρέαρ	κρέας	γεγονός	καθήκον
Γεν.	τοῦ	σώματος	φρέατος	κρέατος	γεγονότος	καθήκοντος
Δοτ.	τῷ	σώματι	φρέατι	κρέατι	γεγονότι	καθήκοντι
Αἰτ.	τὸ	σῶμα	φρέαρ	κρέας	γεγονός	καθήκον
Κλ.	ᾧ	σῶμα	φρέαρ	κρέας	γεγονός	καθήκον

Πληθυντικός

Ἵν.	τὰ	σώματα	φρέατα	κρέατα	γεγονότα	καθήκοντα
Γεν.	τῶν	σωμάτων	φρεάτων	κρεάτων	γεγονότων	καθήκόντων
Δοτ.	τοῖς	σώμασι	φρέασι	κρέασι	γεγονόσι	καθήκουσι
Αἰτ.	τὰ	σώματα	φρέατα	κρέατα	γεγονότα	καθήκοντα
Κλ.	ᾧ	σώματα	φρέατα	κρέατα	γεγονότα	καθήκοντα

Ὅμοίως κλίνονται καὶ τὰ ὀνόματα : ποίημα, χεῖμα, σφάλμα, τέρμα, κλίμα, ἦπαρ, ἕδωρ, γῆρας, πέρας, τέρας, ἄλας, μέλλον, προῖόν, περιβάλλον, παρόν, προσόν, συμβάν.

3. Ἄφωνόκλητα μονοσύλλαβα

§ 109. Τὰ μονοσύλλαβα ἀφωνόκλητα τριτόκλιτα ὀνόματα κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικός

Ἵν.	ἦ	φλόξ	φλέψ	ὀ	ποῦς	τὸ	φῶς
Γεν.	τῆς	φλογός	φλεβός	τοῦ	ποδός	τοῦ	φωτός
Δοτ.	τῇ	φλογί	φλεβί	τῷ	ποδί	τῷ	φωτί
Αἰτ.	τῆν	φλόγα	φλέβα	τόν	πόδα	τὸ	φῶς
Κλ.	ᾧ	φλόξ	φλέψ	ᾧ	ποῦς	ᾧ	φῶς

Πληθυντικός

Ἵν.	αἶ	φλόγες	φλέβες	οἶ	πόδες	τὰ	φῶτα
Γεν.	τῶν	φλογῶν	φλεβῶν	τῶν	ποδῶν	τῶν	φώτων
Δοτ.	ταῖς	φλοξί	φλεψί	τοῖς	ποσί	τοῖς	φωσί
Αἰτ.	τάς	φλόγας	φλέβας	τούς	πόδας	τὰ	φῶτα
Κλ.	ᾧ	φλόγες	φλέβες	ᾧ	πόδες	ᾧ	φῶτα

Ὅμοίως κλίνονται τὰ : σάρξ, δράξ, γλαῦξ, δοῦξ.

§ 110. Τὰ μονοσύλλαβα τριτόκλιτα ὀνόματα τονίζονται εἰς τὴν γενικήν τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ εἰς τὴν λήγουσαν, ἀλλὰ κατ' ἐξαιρέσει τονίζονται εἰς τὴν γενικήν τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τὴν παραλήγουσαν τὰ ὀνόματα : ὁ παῖς - τοῦ παιδός - τῶν παιδῶν, τὸ οὖς - τοῦ ὠτός - τῶν ὠτων, ἡ δᾶς τῆς δαδός - τῶν δάδων, τὸ φῶς - τοῦ φωτός - τῶν φώτων (= τῶν Θεοφανείων).

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν α) πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀρσενικά λήγουν εἰς -ας καὶ κλίνονται εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν κατὰ τὸ ὁ ταμίας - τοῦ ταμιά, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν γ' κλίσειν : ὁ φύλακας, κόλακας, ἄρχοντας, γέροντας· β) τὰ θηλυκὰ λήγουν εἰς -α καὶ κλίνονται εἰς μὲν τὸν ἐνικὸν κατὰ τὴν α' κλίσειν ἐλπίδα, φροντίδα, φλόγα, φλέβα, ἀσπίδα, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν γ' κλίσειν γ) μερικὰ ἔχουν ἄλλην μορφήν : ὁ γέρος, τὸ παιδί, τὸ δόντι, τὸ γόνατο.

γ') Ἐνρινόκλητα

§ 111. α') Κατὰ τὸν χειμῶνα ἡ πτώσις τῆς χιόνος ἐμποδίζει τοὺς χωρικοὺς νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς γείτονας. Πολλὰ χωριά κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ χειμῶνος ἀποκλείονται ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Ὅσοι ἀναγκάζονται νὰ ὁδοιποροῦν κατὰ τὸν χειμῶνα, κινδυνεύουν νὰ χάσουν τὴν ὄρασιν ἀπὸ τὴν ἀντανάκλασιν ἐπὶ τῆς χιόνος τῶν ἀκτίων τοῦ φωτός. Ἐξ αἰτίας τοῦ ψύχους παγώνουν τὰ νερὰ ὄχι μόνον τῆς ὑπαίθρου, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐντὸς τῶν σωλήνων. Οἱ ποιμένες ὑποβάλλονται εἰς ἀγῶνα, διὰ νὰ συντηρήσουν τὰ ποιμνιά των δι' ἔλλειψιν τροφῶν. Οἱ Ἕλληνες δὲ ναυτικοί, πὸν ἔχουν μικρὰ πλοῖα, καταπλέουν εἰς τοὺς λιμένας καὶ περιμένουν τὴν ἀνοιξιν νὰ ταξιδεύουν.

β') Νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

§ 112. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν αἱ λέξεις σωλήν (σω-λῆων), ποιμῆν (ποιμένος), χειμῶν (χειμῶνος), χιῶν (χιόνος), γείτων (γείτονος), αἱ ὁποῖαι λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν εἰς -ην καὶ -ων χωρὶς κατάληξιν, ἔχουν χαρακτῆρα ἐνρινον καὶ λέγονται ἐνρινόκλητα. Μερικὰ σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ μὲ κατάληξιν ς : ἀκτις - ἀκτίος· κλίνονται δὲ ὡς ἀκολούθως.

§ 113.

Ἑνικὸς

Ὅν.	ἡ	ἀκτίς	ὁ	Ἕλλην	ποιμὴν	χειμῶν	γείτων
Γεν.	τῆς	ἀκτίνος	τοῦ	Ἕλληρος	ποιμένος	χειμῶνος	γείτονος
Δοτ.	τῇ	ἀκτίνι	τῷ	Ἕλληνι	ποιμένι	χειμῶνι	γείτονι
Αἰτ.	τὴν	ἀκτίνα	τόν	Ἕλληνα	ποιμένα	χειμῶνα	γείτονα
Κλ.	ᾧ	ἀκτίς	ᾧ	Ἕλλην	ποιμὴν	χειμῶν	γείτον

Πληθυντικὸς

Ὅν.	αἱ	ἀκτῖνες	οἱ	Ἕλληνες	ποιμένες	χειμῶνες	γείτονες
Γεν.	τῶν	ἀκτίνων	τῶν	Ἑλλήνων	ποιμένων	χειμῶνων	γείτόνων
Δοτ.	ταῖς	ἀκτίσι	τοῖς	Ἕλλησι	ποιμέσι	χειμῶσι	γείτοσι
Αἰτ.	τὰς	ἀκτίνας	τούς	Ἕλληνας	ποιμένας	χειμῶνας	γείτονας
Κλ.	ᾧ	ἀκτῖνες	ᾧ	Ἕλληνες	ποιμένες	χειμῶνες	γείτονες

Κατὰ τὸ ἀκτίς κλίνονται τὰ ὀνόματα Σαλαμίς, Ἐλευσίς, τὰ ὁποῖα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν μὲ κατάληξιν **ς**, πρὸ τοῦ ὁποίου ἀποβάλλεται ὁ χαρακτήρ **ν**.

§ 114. Τὰ ἐνρινόληκτα, πού σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν ἀπὸ τὸ θέμα χωρὶς κατάληξιν **ς**, λήγουν εἰς - **ην** ἢ - **ων** ἢ - **αν** : σωλήν, μῆν, λιμὴν, ἀγών, χιτών, αἰών, λειμῶν, χειλιδῶν, ἀηδῶν, ἡγεμῶν, εἰκῶν, μεγαστάν, Ἀκαρνάν, Εὐρυτάν, κ. ἄ. Ἀπ' αὐτὰ ἄλλα διατηροῦν τὸ **η** καὶ τὸ **ω** εἰς ὅλας τὰς πτώσεις : σωλήν - σωλήνης, χειμῶν - χειμῶνος καὶ ἄλλα εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις ἀντὶ **η** ἔχουν **ε** καὶ ἀντὶ τοῦ **ω** ἔχουν **ο** : ποιμὴν - ποιμένος, γείτων - γείτονος, ἀηδῶν - ἀηδόνης.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀρσενικά ἐνρινόληκτα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ λήγουν καὶ εἰς - **ας** : ὁ χειμῶνας, ὁ γείτονας, ὁ σωλήνας, καὶ κλίνονται κατὰ τὸ ὀταμίας - τοῦ ταμίας, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν. Τὰ ὀνόματα ἀκτίς, Σαλαμίς, Ἐλευσίς ἀπαντοῦν συνήθως ἢ ἀκτίνα, ἢ Σαλαμίνα, ἢ Ἐλευσίνα καὶ κλίνονται κατὰ τὸ ἢ ἡμέρα, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν **γ'** κλίσιν.

δ') Ὑγρόληκτα μέ χαρακτῆρα ρ

§ 115. Ὑγρόληκτα τριτόκλιτα ὀνόματα εἶναι, ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα ρ : ὁ κλητῆρ (κλητῆρ - ος), ὁ ἀήρ (ἀέρ - ος), ρήτωρ (ρήτορ - ος).

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

Ὀν.	ὁ κλητῆρ	ἀήρ	ρήτωρ	οἱ κλητῆρες	ἄερες	ρήτορες
Γεν.	τοῦ κλητῆρος	ἀέρος	ρήτορος	τῶν κλητῆρων	ἀέρων	ρητόρων
Δοτ.	τῷ κλητῆρι	ἀέρι	ρήτορι	τοῖς κλητῆρσι	ἀέρσι	ρήτορσι
Αἰτ.	τόν κλητῆρα	ἀέρα	ρήτορα	τούς κλητῆρας	ἀέρας	ρήτορας
Κλ.	ὃ κλητῆρ	ἀήρ	ρῆτορ	ὧ κλητῆρες	ἀέρες	ρήτορες

Ὅμοίως κλίνονται τὰ ὀνόματα στατήρ, κρατήρ, νιπτήρ, αἰθήρ, κοσμήτωρ, πράκτωρ, σωτήρ, τὸ ὅποῖον ἔχει κλητικὴν ὦ σῶτερ : Σῶτερ καὶ σῶσόν με. Τὸ ἕαρ ἀπαντᾷ μόνον εἰς τὸν ἐνικόν.

• § 116. Ὅσα ἔχουν χαρακτῆρα ρ, σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ ἀπὸ τὸ θέμα, ὅπως καὶ τὰ ἐνρινόληκτα, καὶ λήγουν εἰς - ηρ ἢ - ωρ. Ἀπὸ τὰ εἰς - ηρ ἄλλα διατηροῦν εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις τὸ η : κλητῆρ, - ῆρος καὶ ἄλλα ἔχουν ε ἀντὶ τοῦ η : ἀήρ - ἀέρος. Τὰ εἰς - ωρ ἔχουν ο εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις : ρήτωρ, - ορος.

§ 117. Χαρακτῆρα ρ ἔχουν καὶ τὰ ὀνόματα πατήρ, μήτηρ, θυγάτηρ καὶ κλίνονται : ὁ πατήρ - τοῦ πατρὸς - τὸν πατέρα - οἱ πατέρες - τῶν πατέρων - τούς πατέρας. Κλητ. ἐν. ὦ πάτερ, μήτηρ, θύγατερ. Δοτ. ἐν. τῷ πατρί, τῇ μητρὶ, τῇ θυγατρὶ. Δοτ. πληθ. τοῖς πατράσι, ταῖς μητέρας, ταῖς θυγατράσι.

Τὸ ὄνομα ἀνὴρ κλίνεται ὁ ἀνὴρ - τοῦ ἀνδρός - τὸν ἄνδρα - ὦ ἄνερ, οἱ ἄνδρες - τῶν ἀνδρῶν - τούς ἄνδρας. Δοτ. ἐν. τῷ ἀνδρὶ. Δοτ. πλ. ἀνδράσι. Τὰ ὀνόματα ταῦτα λέγονται συγκοπτόμενα, διότι εἰς τὴν γεν. καὶ δοτ. τοῦ ἐνικοῦ καὶ τὴν δοτικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἀποβάλλεται τὸ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος φωνῆεν : πατέρος - πατρὸς, μητέρος - μητρὸς κλπ. Εἰς τὴν δοτ. τοῦ πληθ. ἀναπτύσσεται ὁ φθόγγος α πρὸ τῆς κατάληξεως - σι : πατράσι, θυγατράσι.

Τὸ ὄνομα μάρτυς μέ κατάληξιν ς ἔχει χαρακτῆρα ρ καὶ κλίνεται

ὁ μάρτυς - τοῦ μάρτυρος - τὸν μάρτυρα - ὃ μάρτυς - οἱ μάρτυρες -
τῶν μαρτύρων - τοὺς μάρτυρας.

Παρατηρήσεις. Καὶ αὐτά, ὅπως καὶ τὰ ἐνρινόληκτα, εἰς τὴν ὀμιλου-
μένην καὶ τὴν λογοτεχνίαν λήγουν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς -ας καὶ κλί-
νονται κατὰ τὸ ὁ ταμίης - τοῦ ταμίᾳ, εἰς δὲ τὸν πληθυντικὸν κατὰ τὴν τρίτην κλί-
σιν : ὁ κλητήρας, ὁ πιπτήρας, ὁ ἀέρας, κλπ. Συνηθέστερα ἐπίσης εἶναι : ὁ πατέρας,
ἡ μητέρα, ἡ θυγάτερα, ὁ μάρτυρας, ὁ ἄνδρας.

ε') Σιγμόληκτα

§ 118. α') Τὰ **Τέμπη** εἶναι κοιλὰς μεταξὺ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου
καὶ Ὀσσης. Αὕτη ἔχει **μῆκος** ὀκτὼ χιλιάδων μέτρων περίπου,
πλάτος δὲ τριάκοντα. Διὰ μέσου τῆς κοιλᾶδος τῶν **Τεμπῶν** ῥεεῖ ὁ
Πηγειὸς ποταμὸς, τοῦ ὁποῦν αἱ ὄχθαι κατὰ τὸ **θέρος** ὀμοιάζουν
μὲ κῆπον **ἀνθέων**.

β') Ὁ αἰὼν τοῦ **Περικλέους** ὀνομάσθη χρυσοῦς αἰὼν. Ἀρχηγὸς
τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνας ἦτο κατ'
ὄνομα μὲν ὁ Εἰδρυβιάδης, πράγματι ὅμως ὁ **Θεμιστοκλῆς**. Ὁ Πλάτων
ἦτο μαθητῆς τοῦ **Σωκράτους**. Τὰ ἔργα τῶν ποιητῶν **Σοφοκλέους**
καὶ **Εὐριπίδου** εἰς τὸ θέατρον παρακολουθοῦντο ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἀθη-
ναίους. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπρόσεχαν τὸν ῥήτορα **Δημοσθένη**, ὅταν ὀμι-
λοῦσε, περισσότερον ἀπὸ τὸν **Αἰσχίνην**.

§ 119. Εἰς τὰ ἀνωτέρω κείμενα ὑπάρχουν τὰ ὀνόματα 1) οὐδέ-
τερα εἰς -ος : τὸ **μῆκος**, **πλάτος**, **ἄνθος**· 2) κύρια ἀρσενικά εἰς -ης :
Σωκράτης, **Δημοσθένης**, **Σοφοκλῆς**. Αὐτὰ ἔχουν χαρακτῆρα **ς** (ἄνθος -
ὄρεσ -, Δημόσθενεσ -) καὶ λέγονται **σιγμόληκτα**.

§ 120. Κλίσεις σιγμολήκτων

		Ἐνικὸς			
Ὀν.	τὸ	ἔθνος	ὁ	Σωκράτης	Περικλῆς
Γεν.	τοῦ	ἔθνους	τοῦ	Σωκράτους	Περικλέους
Δοτ.	τῷ	ἔθνει	τῷ	Σωκράτει	Περικλεῖ
Αἰτ.	τὸ	ἔθνος	τὸν	Σωκράτη (ν)	Περικλῆ
Κλ.	ὃ	ἔθνος	ὃ	Σώκρατες	Περικλῆ
			καὶ	Σωκράτη	

Πληθυντικοί

Ὀν. τὰ ἔθνη	(Σωκράται - Περικλείς)
Γεν. τῶν ἔθνῶν	(Σωκρατῶν - Περικλέων)
Δοτ. τοῖς ἔθνεσι	— —
Αἰτ. τὰ ἔθνη	(Σωκράτας - Περικλείς)
Κλ. ᾧ ἔθνη	— —

Κατὰ τὸ ἔθνος κλίνονται τὰ : βέλος, ὄρος, ἄνθος, κράτος, τεῖχος, γένος, πλάτος, βάθος, μῆκος, κέρδος, θάρρος, ὕψος, σκάφος· κατὰ δὲ τὸ **Σωκράτης** καὶ **Περικλῆς** τὰ : Ἀριστοφάνης, Διογένης, Ἀραθοκλῆς, Σοφοκλῆς, Θεμιστοκλῆς, κ. ἄ.

§ 121. α') Τὰ οὐδέτερα τριτόκλιτα σιγμόληκτα εἰς - **ος** ἔχουν θέμα εἰς - **εσ** : ἔθνεσ -, ὄρεσ -, ἄνθεσ -, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ἡ ὀνομαστικὴ μὲ τροπὴν τοῦ **ε** εἰς **ο** : ἔθνος, ὄρος, ἄνθος.

Εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ ὁ χαρακτήρ **σ** ἀποβάλλεται μεταξὺ τῶν φωνηέντων καὶ συναίρουσιν τὰ **ε ο** εἰς **ου** : ἔθνε (σ) **ος** - ἔθ**νους**, τὸ **ε α** εἰς **η** ἔθνε (σ) - **α** - ἔθ**νη** καὶ **ε ω** εἰς **ω** : ἔθνε (σ) **ων** - ἔθ**νῶν**.

* Μερικὰ ἔχουν γενικὴν πληθυντ. ἀσυναίρετον : τῶν ὀρέων, τῶν ἀνθέων, τῶν χειλέων.

β') Τὰ ἀρσενικά εἰς - **ης** σιγμόληκτα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν ἀπὸ τὸ θέμα εἰς - **εσ**, μὲ ἕκτασιν τοῦ **ε** εἰς **η** : Σωκράτης (θ. Σωκρά**τεσ** -), γενικὴ Σωκρά**τε** (σ) - **ος** - Σωκρά**τους**, αἰτιατ. Σωκρά**τε** (σ) - **α** - Σωκρά**τη**.

Τὸ ὄνομα **Περικλῆς** προῆλθεν ἀπὸ τὸ *Περικλέης* (θ. Περικλέ**εσ** -) μὲ συναίρεσιν *Περικλῆς*, ἡ γενικὴ *Περικλέους* (ἀπὸ τὸ Περικλέ**ε** (σ) - **ος**)· ὁμοίως ἐσχηματίσθησαν καὶ τὰ *Σοφοκλῆς*, *Θεμιστοκλῆς*, κλπ. Ἡ αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀπαντᾷ καὶ μὲ **ν** : Σωκρά**την** καὶ Σωκρά**την**, Δημοσ**θένη** καὶ Δημοσ**θένην** κατὰ τὰ πρωτόκλιτα : τὸν *Ἐδριπίδην*).

Παρατηρήσεις. Τὰ εἰς - **ης** κύρια ὀνόματα κλίνονται καὶ κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν κατὰ τὰ *Κανάρης* καὶ *Διγενῆς*, § 62,2.

Η ΑΝΑΡΓΥΡΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ ΣΠΕΤΣΩΝ*

§ 122. Αί Σπέτσαι είναι νήσος απέναντι τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀργολίδος· χωρίζεται ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον διὰ στενῆς λωρίδος θαλάσσης, πλάτους περίπου δύο χιλιομέτρων.

Εἰς ἀπόστασιν χιλίων μέτρων ἀπὸ τῆς κεντρικῆς πλατείας τῆς πόλεως πρὸς δυσμὰς διακρίνει κανεῖς, ὅταν τὸ πλοῖον πλησιάσῃ πρὸς τὴν νῆσον, συγκρότημα ἀπὸ πέντε κτιρία. Αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν Ἀναργυρεῖον Σχολήν. Τὸ ὄνομα αὐτὸ ἔλαβεν ἡ Σχολή ἀπὸ τὸν ἰδρυτὴν τῆς Ἀνάργυρον.

Ὁ Ἀνάργυρος μικρὸς τὴν ἡλικίαν ἐπῆγε ὡς μετανάστης εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἀπ' ὅπου μετὰ πολλὰ ἔτη, γέρον πλέον, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, τὰς Σπέτσας.

Μὲ τὰ χρήματα, ποὺ ἐκέρδισε εἰς τὴν ξένην γῆν, ἔκτισε τὸ ξενοδοχεῖον « Ποσειδώνειον », ποὺ εἶναι στόλισμα τῆς νήσου, μὲ πρόσοψιν πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπιπλωμένον μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἐπιπλα καὶ τάπητας περσικοῦς. Ἄλλα χρήματα διέθεσε διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ λιμενοβραχίονος, διὰ κατισκευὴν ὁδῶν ἐντὸς τῆς πόλεως καὶ ἐξωραϊσμόν τοῦ λιμένος καὶ τῆς πλατείας.

Τὸ μεγαλύτερον ποσὸν χρημάτων διέθεσε διὰ τὴν Σχολήν, εἰς τὴν ἀνέγειρον τῆς ὁποίας ἐπέβλεψεν ὁ ἴδιος, ὡς ἐπιστάτης ἔργων.

Διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς ἐκληροδότησεν εἰς αὐτὴν τὸ ξενοδοχεῖον, τὴν ιδιόκτητον οἰκίαν του, τὴν μεγάλην περιουσίαν τοῦ δάσους καὶ κατέθεσεν εἰς ξένας Τραπεζὰς σημαντικὸν ποσόν. Ἡ διαχείρισις δὲ τῶν προσόδων ἐκ τῆς περιουσίας, τοῦ κληροδοτήματος, τῶν διδάκτρων καὶ τροφείων τῶν μαθητῶν ἀνετέθη δι' εἰδικοῦ νόμου εἰς μίαν Ἐπιτροπήν. Ἡ Σχολή λειτουργεῖ ὡς οἰκοτροφεῖον μὲ ἐσωτερικοὺς μαθητὰς καὶ περιλαμβάνει τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου, Γυμνάσιον καὶ μέσσην Ἐμπορικὴν Σχολήν.

Ἐκ τῶν πέντε κτιρίων τὸ κεντρικὸν εἶναι τὸ διδακτήριον, τὸ ὁποῖον ἐκτὸς τῶν αἰθουσῶν διδασκαλίας περιλαμβάνει καὶ τὰ ἐργαστήρια Φυσικῆς, Χημείας, Χειροτεχνίας, τὸ μουσεῖον Ζωολογίας, Ὁρνιθολογίας, Βιβλιοθήκην καὶ τὴν μεγάλην αἴθουσαν διὰ τὰς ἐορτάς, δια-

* Ἀσκήσεις διὰ τὰ οὐσιαστικὰ τῶν τριῶν κλίσεων.

λέξεις και κινηματογράφον. Εἰς τὰ ἄλλα κτίρια εὐρίσκονται τὰ ὑπνο-
 δωμάτια, ἀναγνωστήρια μὲ ἐγκαταστάσεις λουτήρων καὶ νιπτήρων,
 εἰς τοὺς ὁποίους διοχετεύεται τὸ ὕδωρ διὰ τὴν καθαριότητα μὲ σωλήνας
 ἀπὸ φρέατα.

Τὸ πόσιμον ὕδωρ ἔρχεται διὰ σωλήνων ἀπὸ τὸ ὑδραγωγεῖον τῆς
 πόλεως. Ὑπάρχον ἀκόμη ἐγκαταστάσεις διὰ τὴν κεντρικὴν θέρμανσιν
 καὶ διὰ τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρικοῦ φωτός· πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ νο-
 σοκομεῖον μὲ ἰατρὸν καὶ νοσοκόμον.

Εἰς τὸν πρὸ τοῦ διδακτηρίου χώρον ἐκτείνεται ὁ κήπος μὲ παντὸς
 εἶδους δένδρα καὶ ἄνθη.

Εἰς τὸ βάθος τοῦ διαδρόμου, ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖ ἀπὸ τὸ θυρωρεῖον
 πρὸς τὸ διδακτήριον, εἶναι στημένος ἐπὶ βάθρου ὁ ἀνδριάς τοῦ ἰδρωτοῦ
 Ἀναργύρου.

Ὁ Ἀναργύρος εἶναι εὐεργέτης τῆς νήσου καὶ δικαίως τιμᾶται
 ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν Σπετσῶν ἢ μνήμη αὐτοῦ*.

Ἀνώμαλα οὐσιαστικά

§ 123. Πολλὰ οὐσιαστικά ὀνόματα δὲν κλίνονται σύμφωνα μὲ
 τοὺς κανόνας μιᾶς ἀπὸ τὰς τρεῖς κλίσεις καὶ λέγονται **ἀνώμαλα**.

Τὰ συνηθέστερα ἀνώμαλα οὐσιαστικά εἶναι τὰ ἐξῆς :

1. ὁ πρεσβευτής - τοῦ πρεσβευτοῦ κλπ., κατὰ τὴν α' κλίσιν,
 πληθυντικ. οἱ πρέσβεις - τῶν πρέσβεων, κατὰ τὴν γ' κλίσιν.
2. ὁ πλοῦς - τοῦ πλοῦ, κατὰ τὴν β' κλίσιν, πληθυντ. οἱ πλόες -
 τῶν πλόων - τοὺς πλόας, κατὰ τὴν γ' κλίσιν.
3. ἡ γυνή - τῆς γυναικός - τὴν γυναῖκα, πληθ. αἱ γυναῖκες - τῶν
 γυναικῶν - τὰς γυναῖκας - δοτ. ταῖς γυναιξί, (σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις)·
 εἰς τὴν ὀμιλουμένην ἢ γυναῖκα - τῆς γυναῖκας, κατὰ τὴν α' κλίσιν.
4. ὁ Ἄρης - τοῦ Ἄρεως - τὸν Ἄρη (ν).
5. ὁ Μωϋσῆς - τοῦ Μωϋσέως - τὸν Μωϋσῆ (ν).
6. ὁ Ζεὺς - τοῦ Διὸς - τὸν Δία - ὦ Ζεῦ.

* Ὁ διδάσκων πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν διδαχθέντων ἀναθέτει εἰς τοὺς μα-
 θητάς τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τύπων, κατὰ τὴν κρίσιν του καταλλή-
 λων διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς ἐκμαθήσεως ὑπ' αὐτῶν· τὸ αὐτὸ γίνεται μὲ ἐκάστην
 ἄσκησιν.

7. ὁ κύων - κυνός - κύνα, κυνῶν - κύνας, εἰς τὴν ὀμιλουμένην ἀντικατεστάθη μὲ τὴν λέξιν σκύλος.

8. τὸ γόνυ - γόνατος - γόνατα, τὸ δόρυ - δόρατος - δόρατα.

§ 124. Ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἢ πληθυντικὸν ἀριθμὸν :

1. Τὰ κύρια ὀνόματα : Ἀριστείδης - Πειραιεύς - Ἀθῆναι - Πάτριαι.

2. Τὰ ὀνόματα μετᾶλλων, φυσικῶν σωμάτων, φαινομένων : ὁ χρυσός, ὁ σίδηρος, τὸ ἔαρ, τὸ γῆρας, ἡ νεύτης.

3. Τὰ ὀνόματα ἐορτῶν : τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα, τὰ Φῶτα.

Ἰδιαίτεροι τύποι τῶν οὐσιαστικῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης

§ 125. Ἐκτὸς τῶν ὀνομάτων, ποὺ κλίνονται κατὰ μίαν ἀπὸ τὰς τρεῖς κλίσεις, ὑπάρχουν εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν ἰδιαίτεροι τύποι οὐσιαστικῶν, ποὺ ἀπαντοῦν καὶ εἰς τὰ Ἀναγκαστικά τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου. Χρῆσις τῶν τύπων αὐτῶν γίνεται εἰς τὰ διηγήματα καὶ τὰ ποιήματα. Τὰ ἀνώμαλα αὐτὰ ὀνόματα λέγονται **ιδιόκλιτα**.

§ 126. α') Ἀρσενικά :

1) ὁ παππᾶς - οἱ παππάδες - τῶν παππάδων, ὁ ψωμᾶς - οἱ ψωμάδες - τῶν ψωμάδων.

2. ὁ μπάρμπας - οἱ μπαρμπάδες - τῶν μπαρμπάδων.

3. ὁ μανάβης - οἱ μανάβηδες - τῶν μανάβηδων, ὁ ράφτης - οἱ ράφτηδες - τῶν ράφτηδων καὶ ραφτάδες - τῶν ραφτάδων.

4. ὁ μαστόρας - οἱ μαστόροι - τῶν μαστόρων - τοὺς μαστόρους.

5. ὁ παπποῦς - οἱ παπποῦδες - τῶν παπποῦδων.

6. ὁ καφές - οἱ καφέδες - τῶν καφέδων.

β') Θηλυκά :

1. Ἡ ὀκά - τῆς ὀκάς - οἱ ὀκάδες - τῶν ὀκάδων, κλπ.

2. ἡ γιαγιά - τῆς γιαγιᾶς - οἱ γιαγιάδες - τῶν γιαγιάδων.

3. ἡ κυρά - τῆς κυρᾶς - οἱ κυράδες - τῶν κυράδων.

4. ἡ νύφη - τῆς νύφης - οἱ νυφάδες - τῶν νυφάδων.

γ') Οὐδέτερα :

τὸ γράφιμο - τοῦ γραφίματος - τὰ γραφίματα, τὸ τρέξιμο, τὸ ῥάψιμο, τὸ δέσιμο, κ. ἄ.

Ἐπίθετα

α') Ἐπίθετα δευτερόκλιτα

§ 127. Ἡ Ὀλυμπία ἦτο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τόπος **ιερός**. Εἰς τὸ **πυκνὸν** δάσος ἦτο κτισμένος **λαμπρὸς** ναὸς τοῦ Διὸς μὲ **πλούσια** ἀφιερῶματα καὶ **μαρμάρινα** ἀγάλματα. Εἰς **κατάλληλον** δὲ **χώρον** ἦτο στάδιον, ὅπου ἐγίνοντο οἱ **Πανελλήνιοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες**. Εἰς αὐτοὺς ἐλάμβανον μέρος οἱ πῦθ **περίφημοι** ἀθληταὶ ἀπ' **ἄλλων** τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις. Εἰς τοὺς ἀγῶνας παρενδύοντο **ἐπίσημοι** ἀντιπρόσωποι ἐξ **ἄλλης** τῆς Ἑλλάδος καὶ παρακολουθοῦσαν αὐτοὺς καθήμενοι εἰς **ἀναπαυτικὰς** ἑδρας. Οἱ νικηταὶ ἐστεφανώνοντο ἀπὸ τῆν **Ἑλλανόδικον** Ἐπιτροπὴν μὲ κλάδον ἐλαίας. Ἡ πατρίς ἐδέχετο τοὺς **ἐνδόξους** νικητὰς μὲ **ἀφάνταστον** ἐνθουσιασμόν καὶ ἐκρήμνιζε **μικρὸν** μέρος ἀπὸ τὰ **ὑψηλὰ** τείχη, διότι τὰ **χαλύβδινα** σώματα τῶν **ἐνδόξων** νικητῶν ἦσαν **ικανὰ** διὰ τὴν **ἀποτελεσματικὴν** ἄμυνάν της.

§ 128. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον εἰς τὰς φράσεις ὁ **λαμπρὸς** ναὸς, τὸ **πυκνὸν** δάσος, **μαρμάρινα** ἀγάλματα, ἡ λέξις **λαμπρὸς**, πού προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν ναὸς, φανερώνει τί λογῆς εἶναι ὁ ναὸς, δηλ. φανερώνει μίαν ιδιότητα τοῦ ναοῦ, τὴν λαμπρότητα. Ἐπίσης ἡ λέξις **πυκνὸν** προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν δάσος καὶ φανερώνει τὴν πυκνότητα αὐτοῦ. Ἐξ ἄλλου ἡ λέξις **μαρμάρινων** προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν **ἀγαλμα** καὶ φανερώνει ἀπὸ τί ἦτο κατεσκευασμένον τὸ ἀγαλμα, δηλ. τὴν ποιότητα τοῦ ἀγάλματος. Τὸ ἴδιον καὶ αἱ λέξεις **πλούσια**, **περίφημοι**, **κατάλληλος**, **δάφνινος** προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικὰ **ἀφιερῶματα**, **ἀθληταὶ**, **χώρος**, **στέφανος**, καὶ φανερώνουν τί λογῆς εἶναι αὐτά, ἢ, ὅπως ἄλλως λέγομεν, τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα τῶν οὐσιαστικῶν. Αἱ λέξεις αὐταὶ λέγονται **ἐπίθετα**, ἦτοι :

Ἐπίθετα λέγονται αἱ λέξεις, πού φανερώνουν κάποιαν ιδιότητα ἢ ποιότητα τοῦ οὐσιαστικοῦ, τὸ ὅποιον προσδιορίζουν.

§ 129. Τὰ ἐπίθετα προσδιορίζουν οὐσιαστικά ἀρσενικοῦ, θηλυκοῦ ἢ οὐδέτερου γένους : ὁ ἱερός τόπος - ἡ ἱερὰ Διαθήκη - τὸ ἱερόν Εὐαγγέλιον, ὁ πλούσιος κῆπος - ἡ πλουσία χώρα - τὸ πλούσιον ἔδαφος, ὁ καλὸς μαθητὴς - ἡ καλὴ ἡμέρα - τὸ καλὸν παιδίον, ὁ κατάλληλος χῶρος - ἡ κατάλληλος ἐποχὴ - τὸ κατάλληλον ἐργαλεῖον. Ἐχουν δηλαδὴ τὰ ἐπίθετα κανονικῶς τρία γένη καὶ δι' αὐτὸ λέγονται **τριγενῆ**.

§ 130. Ἄν προσέξωμεν τὰς καταλήξεις τῶν ἐπιθέτων, θὰ ἴδωμεν, ὅτι ἄλλα ἐπίθετα ἔχουν τρεῖς καταλήξεις, μίαν διὰ κάθε γένος : ὁ ἱερός - ἡ ἱερὰ - τὸ ἱερόν, ὁ πυκνός - ἡ πυκνὴ - τὸ πυκνόν, ἐνῶ ἄλλα ἔχουν μίαν κατάληξιν διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν καὶ ἄλλην διὰ τὸ οὐδέτερον : ὁ περίφημος - ἡ περίφημος - τὸ περίφημον, ὁ κατάλληλος - ἡ κατάλληλος - τὸν κατάλληλον.

Ἄσα ἔχουν τρεῖς καταλήξεις, ἦτοι μίαν διὰ κάθε γένος λέγονται, **τρικατάληκτα**, ὅσα δὲ ἔχουν μίαν διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν καὶ ἄλλην διὰ τὸ οὐδέτερον, λέγονται **δικατάληκτα**.

§ 131. Τὰ τρικατάληκτα καὶ δικατάληκτα ἐπίθετα, ποῦ ἔχουν εἰς τὸ ἀρσενικὸν κατάληξιν - **ος**, λέγονται **δευτεροκλίτα**.

Κλίσις δευτεροκλίτων ἐπιθέτων

§ 132. 1. Τρικατάληκτα

Ἐνικὸς

Ὀν.	καλ - ὄς	καλ - ἡ	καλ - ὄν	δίκαί - ος	δικαί - α	δίκαί - ον
Γεν.	καλ - οῦ	καλ - ἡς	καλ - οῦ	δικαί - ου	δικαί - ας	δικαί - ου
Δοτ.	καλ - ῶ	καλ - ῆ	καλ - ῶ	δικαί - ω	δικαί - α	δικαί - ω
Αἰτ.	καλ - ὄν	καλ - ἦν	καλ - ὄν	δίκαί - ον	δικαί - αν	δίκαί - ον
Κλ.	καλ - ἐ	καλ - ἡ	καλ - ὄν	δίκαί - ε	δικαί - α	δίκαί - ον

Πληθυντικὸς

Ὀν.	καλ - οἱ	καλ - αἱ	καλ - ἃ	δίκαί - οἱ	δίκαί - αἱ	δίκαί - α
Γεν.	καλ - ὶν	καλ - ὶν	καλ - ὶν	δικαί - ων	δικαί - ων	δικαί - ων
Δοτ.	καλ - οῖς	καλ - αῖς	καλ - οῖς	δικαί - οῖς	δικαί - αῖς	δικαί - οῖς
Αἰτ.	καλ - οὖς	καλ - ἄς	καλ - ἃ	δικαί - ους	δικαί - ας	δίκαί - α
Κλ.	καλ - οἱ	καλ - αἱ	καλ - ἃ	δίκαί - οἱ	δίκαί - αἱ	δίκαί - α

§ 133. α) Τῶν δευτεροκλίτων τρικατάληκτων ἐπιθέτων τὸ ἀρ-

σενικόν εις - ος και οὐδέτερον εις - ον κλίνονται κατά τήν δευτέραν κλίσειν, τὸ δὲ θηλυκὸν εις - η ἢ - α κλίνεται κατά τήν α' κλίσειν.

β) Τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα ἔχουν θηλυκὸν μὲ κατάληξιν κανονικῶς **η** : πυκνός - πυκνή, ὑψηλός - ὑψηλή. Ὅταν ὅμως πρὸ τῆς καταλήξεως - ος τοῦ ἀρσενικοῦ γένους ὑπάρχη **φωνῆεν ἢ ρ**, τότε τὸ θηλυκὸν ἔχει κατάληξιν **α μακρὸν** : ὠραῖος - ὠραία, καθαρός - καθαρά, νέος - νέα, ἀλλὰ ὄγδοος - ὄγδοή.

γ) Τὸ θηλυκὸν τῶν ἐπιθέτων αὐτῶν τονίζεται εἰς τήν ὀνομαστικὴν καὶ γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ, ὅπου καὶ ὅπως αἱ ἴδιαι πτώσεις τοῦ ἀρσενικοῦ : ὠραῖα - ὠραίων (ὠραῖοι - ὠραίων), πλούσια - πλουσίων (πλούσιοι - πλουσίων).

2. Δικατάληκτα

§ 134. Τὰ δικατάληκτα δευτερόκλιτα ἐπίθετα κλίνονται κατά τήν β' κλίσειν : ὁ, ἡ περιφρημος, τὸ περιφρημον.

Δικατάληκτα δευτερόκλιτα ἐπίθετα εἶναι :

α) Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ σύνθετα : ἔνδοξος, περιφρημος, ἀθάνατος, ἀόρατος, πολύτιμος, εὐκολος, κ. ἄ.

β) Μερικὰ ἀπλᾶ ἐπίθετα, ὅπως τά : βάμβακος, ἔρημος, ἡμερος, ἡσυχος, κίβδηλος, φλύαρος, καὶ

γ) μερικὰ ἀπ' ὅσα λήγουν εἰς - εἰος, - ιμος, - ιος : βόρειος, ὠφέλιμος, δόκιμος, ὠριμος, γαμήλιος.

§ 135. Παρατηρήσεις. Εἰς τήν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τήν λογοτεχνίαν α) τὸ θηλυκὸν τῶν τρικατάληκτων δευτερόκλιτων ἐπιθέτων ἔχει κατάληξιν - α, μόνον ὅταν πρὸ τῆς καταλήξεως - ος τοῦ ἀρσενικοῦ ὑπάρχη φωνῆεν : νέος - νέα. Εἰς ὅσα πρὸ τῆς καταλήξεως - ος ὑπάρχει ρ, τὸ θηλυκὸν ἔχει κατάληξιν **η** : μαῦρος - μαύρη, - καθαρός - καθαρή.

β) Πολλὰ προπαροξύτονα δευτερόκλιτα ἐπίθετα τονίζονται εἰς ὅλας τὰς πτώσεις ὅλων τῶν γενῶν πλὴν τῆς γενικῆς τοῦ πληθυντικοῦ εἰς τήν συλλαβὴν, πού τονίζεται καὶ ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ γένους : πλούσιος - πλούσια - τοὺς πλούσιους, ἀθάνατος - ἀθάνατη - τοὺς ἀθάνατους.

γ) Πολλὰ δικατάληκτα ἔχουν γίνεαι τρικατάληκτα : ἀθάνατος - ἀθάνατη - ἀθάνατον, ἡσυχος - ἡσυχῆ - ἡσυχον, ἡμερος - ἡμερη - ἡμερον.

3. Συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα

§ 136. Τὰ συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα εἶναι τὰ περισσότερα τρικατάληκτα καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς :

	Ἐνικὸς			Πληθυντικὸς		
Ὀν.	χρυσοῦς	χρυσῆ	χρυσούν	χρυσοῖ	χρυσαῖ	χρυσᾶ
Γεν.	χρυσοῦ	χρυσῆς	χρυσοῦ	χρυσῶν	χρυσῶν	χρυσῶν
Δοτ.	χρυσῶ	χρυσῆ	χρυσῶ	χρυσοῖς	χρυσαις	χρυσοῖς
Αἰτ.	χρυσούν	χρυσῆν	χρυσούν	χρυσοῦς	χρυσᾶς	χρυσᾶ

Ταῦτα σχηματίζουν κανονικῶς τὸ θηλυκὸν εἰς - ἦ : ἀπλοῦς - ἀπλή, κυανοῦς - κυανῆ. Ὅταν ὅμως πρὸ τῆς καταλήξεως - οῦς τοῦ ἀρσενικοῦ ὑπάρχει ρ, σχηματίζουν τὸ θηλυκὸν εἰς - ᾶ : ἀργυροῦς - ἀργυρᾶ.

Τὰ συνηρημένα δικατάληκτα εἶναι συνήθως σύνθετα : ὄ, ἡ ἄπνους - τὸ ἄπνου, ὄ, ἡ ἄχρους - τὸ ἄχρου.

§ 137. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν μερικὰ συνηρημένα ἀπαντοῦν μὲ κατάληξιν - ος ὡς ἀσυναίρετα : χρυσοῦς, ἀπλός, διαπλός, κλπ.

β') Τριτόκλιτα επίθετα

§ 138. Ὁ εὐθύς δρόμος ὁδηγεῖ συντόμως εἰς τὸ τέρμα. Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν ἀρετὴν εἶναι **τραχεῖα**. Εἰς τοὺς **μεγάλους** καὶ **βαθεῖς** ποταμοὺς πλέουν ποταμόπλοια. **Πάντες** οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουν τὸ καλόν, ἀλλ' ὀλίγοι τὸ κάμνουν. Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἀλλ' ἡ σὰρξ ἀσθενής. Ἀνδρῶν **ἐπιφανῶν** **πᾶσα** γῆ τάφος. Νὰ εἴσθε **φιλομαθεῖς**, διὰ νὰ γίνετε **πολυμαθεῖς**. Νὰ ἔχετε τὸ μὲν σῶμα **ὕγιες**, τὴν δὲ ψυχὴν **εὐσεβῆ**. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις λειτουργοῦν Γυμνάσια **ἀρρένων** καὶ **θηλέων** χωριστά. Πολλὰ ζῶα εἶναι πολὺ **νοήμονα**. **Συνήθεις** ἀσχολίαι τῶν ἀγροτῶν εἶναι αἱ φροντίδες διὰ τὰ κατοικίδια ζῶα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἄλλα εἶναι **τετράποδα** καὶ ἄλλα **δίποδα**. Τὸ ἔργον ἐκείνων, ποὺ ἐργάζονται εἰς τὰ ὄρυχεῖα εἶναι **ἄχαρι**. Ὅσοι Ἕλληνες ζοῦν εἰς ξένας χώρας, δὲν λησμονοῦν τὴν πατρίδα των· εἶναι **φιλοπατριδες**. Οἱ Ἕλληνες **πρόσφυγες** ἐκ Μ. Ἀσίας εἶναι πολὺ ἐργατικοί.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν αἱ λέξεις εὐθύς, τραχεῖα, εὐσεβῆ, ἀσθενής, ποὺ προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά δρόμος, ὁδός, ψυχὴν, σὰρξ καὶ φανερώνουν ἰδιότητα αὐτῶν. Εἶναι δηλ. καὶ αἱ λέξεις αὐταὶ ἐπίθετα, τῶν ὁποίων τὸ ἀρσενικὸν κλίνεται κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν καὶ λέγονται **τριτόκλιτα ἐπίθετα**. Ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα εἶναι τρικατάληκτα : ὁ τραχὺς δρόμος - ἡ τραχεῖα ὁδός - τὸ τραχὺ ἕρος, πᾶς ἀνὴρ - πᾶσα - γυνή - πᾶν παιδίον. Ἄλλα εἶναι δικατάληκτα : ὁ ἀσθενής ἄνθρωπος - ἡ ἀσθενής σὰρξ - τὸ ἀσθενές παιδίον, ὁ, ἡ νοήμων - τὸ νοῆμον, ὁ, ἡ φιλόπατρις - τὸ φιλόπατρι καὶ ἄλλα μονοκατάληκτα : ὁ, ἡ πρόσφυξ - ὁ, ἡ φυγάς· τὰ μονοκατάληκτα ἔχουν μόνον ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν γένος καὶ λέγονται **διγενῆ**.

§ 139. Τὰ τριτόκλιτα ἐπίθετα ἀναλόγως μὲ τὸν χαρακτήρα τοῦ θέματος εἶναι :

1. **Φωνηεντόληκτα** : ὁ εὐθύς (γεν. τοῦ εὐθέ - ος) - ἡ εὐθειά - τὸ εὐθύ.
2. **Ἄφωλοληκτα** : ἅπας (γεν. ἅπαντ - ος) - ἅπασα - ἅπαν, ὁ, ἡ εὐέλπις (γεν. τοῦ εὐέλπιδ - ος) - τὸ εὐέλπι.
3. **Ἐνρινύληκτα** : ὁ, ἡ νοήμων (γεν. νοήμον - ος) - τὸ νοῆμον, ὁ, ἡ ἄρρηγ (γεν. ἄρρεν - ος) - τὸ ἄρρεν.
4. **Σιγμόληκτα** : ὁ, ἡ ἀσθενής (γεν. ἀσθενέ (σ) ος - ἀσθενοῦς) - τὸ ἀσθενές.

1. Φωνηεντόληκτα

§ 140. Τὰ φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα λήγουν εἰς τὸ ἀρσενικὸν εἰς - ὄς, εἰς τὸ θηλυκὸν εἰς - εῖα, εἰς τὸ οὐδέτερον εἰς - υ καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς :

	Ἐνικὸς			Πληθυντικὸς		
Ὀν.	εὐθύς	εὐθειά	εὐθύ	εὐθεῖς	εὐθειαι	εὐθέα
Γεν.	εὐθέος	εὐθείας	εὐθέος	εὐθέων	εὐθειῶν	εὐθέων
Δοτ.	εὐθεῖ	εὐθεία	εὐθεῖ	εὐθέσι	εὐθείαις	εὐθέσι
Αἰτ.	εὐθὺν	εὐθειᾶν	εὐθύ	εὐθεῖς	εὐθείας	εὐθέα
Κλ.	εὐθύ	εὐθειά	εὐθύ	εὐθεῖς	εὐθειαι	εὐθέα.

Ὅμοιως κλίνονται τὰ ἐπίθετα : βαρύς, πλατύς, ταχύς, τραχύς, βαθύς, παχύς, βραδύς καὶ εἶναι ὅλα **ὀξύτονα**. **Βαρύτονα** εἶναι, τὰ θήλυς (γεν. θήλεος) - θήλεια - θήλυ -, ἡμισυς (γεν. ἡμίσεος πληθ. ἡμίσεις - ἡμισέων) ἡμίσεια - ἡμισυ (πληθ. ἡμίσεια καὶ ἡμίση).

§ 141. α) Ἡ κατάληξις - α τοῦ θηλυκοῦ εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἶναι βραχεῖα : εὐθεῖα, ταχεῖα, ἢ πλατεῖα ὁδός.

β) Εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἄρσενικοῦ καὶ οὐδέτερου, καθὼς καὶ εἰς ὅλας τὰς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ οὐδέτερου δὲν γίνονται συναίρεσις τοῦ χαρακτήρος ε μετὰ τὰς κατάληξις : τοῦ βαρέος, τὰ βαρέα, τῶν βαρέων, ἐνῶ εὐθεῖς (ἀπὸ τὸ εὐθέες).

§ 142. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν τὸ θηλυκὸν τῶν εἰς - υς ἐπιθέτων κάνει : βαθειά, γλυκεῖα, τραχεῖα. Ἄπ' αὐτὰ μερικὰ ἔχουν εἰς τὸ ἄρσενικὸν κατάληξιν - ος καὶ εἰς τὸ οὐδέτερον - ο, ὅπως τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα : γλυκὸς λόγος, τὸ γλυκὸ ποτόν, κατὰ τὸ μικρὸς, ἐνῶ ἄλλα δευτερόκλιτα σχηματίζονται κατὰ τὰ εἰς - υς : μακρὸς καὶ μακρὸς - μακρὸ, κατὰ τὸ πλατὺς - πλατύ.

2. Ἀφωρόληκτα

§ 143. α') Τρικατάληκτα εἰς - ας, - ασα, - αν.

	Ἐνικὸς				Πληθυντικὸς	
Ὀν.	πᾶς	πᾶσα	πᾶν	πάντες	πᾶσαι	πάντα
Γεν.	παντός	πάσης	παντός	πάντων	πασῶν	πάντων
Δοτ.	παντί	πάσῃ	παντί	πᾶσι	πάσαις	πᾶσι
Αἰτ.	πάντα	πᾶσαν	πᾶν	πάντας	πάσας	πάντα

Ὅμοιως κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ἅπας - ἅπασα - ἅπαν, σύμπας - σύμπασα - σύμπαν καὶ οἱ τύποι (μετοχαὶ ρημάτων) λύσας - λύσασα - λύσαν, γράφας - γράφασα - γράφαν.

Τὸ πᾶς καὶ πᾶν ὡς μονοσύλλαβα τονίζονται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐνικοῦ εἰς τὴν λήγουσαν : παντός· εἰς τὴν γενικὴν ὅμως τοῦ πληθ. πάντων. Ταῦτα εἰς τὴν ὀνομαστικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἄρσενικοῦ καὶ οὐδέτερου γένους **περισπῶνται**, ἂν καὶ δὲν ἔγινε συναίρεσις : πᾶς - πᾶν.

§ 144. Ὡς τριτόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα κλίνονται καὶ οἱ τύποι (μετοχαὶ ρημάτων) γράφας - γράφουσα - γράφων· τὸ ἄρσενι-

κόν αὐτῶν κλίνεται κατὰ τὸ ὀ γέρον, τὸ θηλυκὸν ὡς πρωτόκλιτον καὶ τὸ οὐδέτερον κατὰ τὸ καθῆκον (§ 108).

Ἡ κλητικὴ τοῦ ἀρσενικοῦ αὐτῶν εἶναι ὁμοία μὲ τὴν ὀνομαστικὴν : ᾧ γράφων.

§ 145. β') Δικατάληκτα.

Τὰ τριτόκλιτα δικατάληκτα ἀφωνόληκτα ἐπίθετα εἶναι συνήθως σύνθετα, τῶν ὁποίων τὸ δεύτερον συνθετικὸν εἶναι ὄνομα οὐσιαστικὸν τριτόκλιτον. Αὐτὰ κλίνονται ὅπως τὸ ὄνομα ὀ, ἢ εὐέλπιδος - τὸ εὐέλπι, τοῦ εὐέλπιδος, τὸν εὐέλπιν (ὡς βαρύτονον), εὐέλπιδες - εὐέλπιδων - εὐέλπιδας καὶ ὀ δίπους - τὸ δίπουν, τοῦ δίποδος, κλπ.

§ 146. γ') Μονοκατάληκτα.

Τὰ ἀφωνόληκτα μονοκατάληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα κλίνονται, ὅπως τὰ τριτόκλιτα οὐσιαστικά : ὀ πρόσφυξ - τοῦ πρόσφυγος, ὀ φηγὰς - τοῦ φηγάδος, ὀ ἄρπαξ - τοῦ ἄρπαγος.

3. Ἐνρινόληκτα

§ 147. Τὰ ἐνρινόληκτα ἐπίθετα εἶναι δικατάληκτα : ὀ, ἢ νοῆμων - τὸ νοῆμον, ὀ, ἢ ἄρρην - τὸ ἄρρεν, κλίνονται δὲ ὡς ἐξῆς :

	Ἐνρινός		Πληθυντικός			
Ὀν.	ὀ	ἢ νοῆμων	τὸ νοῆμον	οἱ	αἱ νοῆμονες	τὰ νοῆμονα
Γεν.	τοῦ τῆς	νοῆμονος	τοῦ νοῆμονος	τῶν νοημόνων	τῶν νοημόνων	
Δοτ.	τῷ τῇ	νοῆμονι	τῷ νοῆμονι	τοῖς ταῖς νοῆμοσι	τοῖς νοῆμοσι	
Αἰτ.	τὸν τὴν	νοῆμονα	τὸ νοῆμον	τοὺς τὰς νοῆμονας	τὰ νοῆμονα	
Κλ.	ᾧ	νοῆμον	ᾧ νοῆμον	ᾧ νοῆμονες	ᾧ νοῆμονα	

Ὅμοίως κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ὀ, ἢ ἐλεήμων - τὸ ἐλεῆμον, ὀ, ἢ παράφρων - τὸ παράφρον, ὀ, ἢ ἐδγνώμων - τὸ ἐδγνώμον, ὀ, ἢ εὐδαίμων - τὸ εὐδαῖμον (εἰς τὴν ἀρχ. τὸ εὐδαίμων).

Σημεῖωσις. Τὸ ἐπίθετον ὀ, ἢ ἄρρην - τὸ ἄρρεν, τοῦ ἄρρενος, τὸν ἄρρενα, πληθ. οἱ ἄρρενες - τὰ ἄρρενα, τῶν ἄρρένων, τοὺς ἄρρενας.

4. Σιγμόληκτα

§ 148. Τὰ σιγμόληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα εἶναι δικατάληκτα μὲ χαρακτηριστῆρα σ, ὅπως καὶ τὰ τριτόκλιτα σιγμόληκτα οὐσιαστικά (§ 121 Β.) ὁ, ἡ ἀσθενής - τὸ ἀσθενές (θέμ. ἀσθενεσ -). Εἰς αὐτὰ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ σ εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις πλὴν τῆς ὀνομαστικῆς καὶ κλητικῆς τοῦ ἐνικοῦ ἔγινε συναίρεσις τῶν δύο φωνηέντων· κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς										
	Ἄρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.	Ἄρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.				
Ἰόν.	ὁ	ἡ	ἀσθενής	τὸ	ἀσθενές	ὁ	ἡ	πλήρης	τὸ	πλήρες
Γεν.	τοῦ	τῆς	ἀσθενοῦς	τοῦ	ἀσθενοῦς	τοῦ	τῆς	πλήρους	τοῦ	πλήρους
Δοτ.	τῷ	τῇ	ἀσθενεῖ	τῷ	ἀσθενεῖ	τῷ	τῇ	πλήρει	τῷ	πλήρει
Αἰτ.	τόν	τήν	ἀσθενῆ	τὸ	ἀσθενές	τόν	τήν	πλήρη	τὸ	πλήρες
Κλ.	ᾧ	ἀσθενές	ᾧ	ἀσθενές	ᾧ	πλήρης	ᾧ	πλήρες		

Πληθυντικὸς										
Ἰόν.	οἱ	αἱ	ἀσθενεῖς	τὰ	ἀσθενῆ	οἱ	αἱ	πλήρεις	τὰ	πλήρη
Γεν.	τῶν	ἀσθενῶν	τῶν	ἀσθενῶν	τῶν	πλήρων	τῶν	πλήρων	τῶν	πλήρων
Δοτ.	τοῖς	ταῖς	ἀσθενέσι	τοῖς	ἀσθενέσι	τοῖς	ταῖς	πλήρεσι	τοῖς	πλήρεσι
Αἰτ.	τούς	τάς	ἀσθενεῖς	τὰ	ἀσθενῆ	τούς	τάς	πλήρεις	τὰ	πλήρη
Κλ.	ᾧ	ἀσθενεῖς	ᾧ	ἀσθενῆ	ᾧ	πλήρεις	τὰ	πλήρη		

Κατὰ τὸ ἀσθενής κλίνονται τὰ ἐπίθετα : ὑγιής, εὐγενής, ἀληθής, ἐπιμελής, ἀσφαλής, εὐτυχής. Κατὰ τὸ βαρύτονον πλήρης κλίνονται τὰ ἐπίθετα : συνήθης - σύνηθες, κακοήθης, κληθήρης, τὰ ὅποια εἰς τὴν γενικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τονίζονται εἰς τὴν παραλήγουσαν.

γ') Ἀνώμαλα ἐπίθετα

§ 149. Ἀνώμαλα ἐπίθετα εἶναι τὰ μέγας - μεγάλη - μέγα, πολὺς - πολλή - πολὺ, τὰ ὅποια κλίνονται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς						
	Ἄρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.	Ἄρσεν.	Θηλ.	Οὐδ.
Ἰόν.	μέγας	μεγάλη	μέγα	πολὺς	πολλή	πολὺ
Γεν.	μεγάλου	μεγάλης	μεγάλου	πολλοῦ	πολλῆς	πολλοῦ
Δοτ.	μεγάλῳ	μεγάλῃ	μεγάλῳ	πολλῷ	πολλῇ	πολλῷ
Αἰτ.	μέγαν	μεγάλην	μέγα	πολὺν	πολλήν	πολὺ
Κλ.	μεγάλῃ	μεγάλῃ	μέγα	πολὸν	πολλή	πολὸν

Πληθυντικός

	Ἄρσ.	Θηλ.	Οὐδ.	Ἄρσ.	Θηλ.	Οὐδ.
Ὀν.	μεγάλοι	μεγάλαι	μεγάλα	πολλοὶ	πολλαὶ	πολλά
Γεν.	μεγάλων	μεγάλων	μεγάλων	πολλῶν	πολλῶν	πολλῶν
Δοτ.	μεγάλοις	μεγάλαις	μεγάλοις	πολλοῖς	πολλαῖς	πολλοῖς
Αἰτ.	μεγάλους	μεγάλας	μεγάλα	πολλοὺς	πολλάς	πολλά
Κλ.	μεγάλοι	μεγάλοι	μεγάλα	πολλοὶ	πολλοὶ	πολλά

§ 150. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ εἰς τὴν ὀνομαστ. καὶ αἰτ. τοῦ ἐνικοῦ τοῦ ἄρσενικοῦ καὶ οὐδετ. γένους κλίνονται κατὰ τὴν γ' κλίσιν, εἰς τὴν γενικὴν καὶ δοτικὴν τοῦ ἐνικοῦ καὶ τὸν πληθυντικὸν τῶν ἰδίων γενῶν κλίνονται κατὰ τὴν β' κλίσιν. Τὸ θηλυκὸν αὐτῶν κλίνεται κατὰ τὴν α' κλίσιν.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην συνηθίζεται. ὁ μέγας - ἡ μεγάλη - τὸ μεγάλο.

Η ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ*

§ 151. Τὴν θεῖαν Πρόνοιαν ἀντιλαμβάνομεθα, ἂν ρηθῶμεν προσεχτικῶς βλέμμα εἰς τὸ σύμπαν. Ὁ ἀπέραντος κωανοῦς οὐρανός, πλήρης φωτεινῶν ἀστέρων κατὰ τὴν νύκτα, ὁ λαμπρὸς ἥλιος μὲ τὰς θερμὰς ἀκτῖνας, ἡ σελήνη μὲ τὸ ὄχρον φῶς εἶναι ἔργα τῆς θείας Πρόνοιᾶς. Αἱ εὐφοροὶ πεδιάδες, τὰ δασώδη βουνὰ μὲ τοὺς ἀποκρήμνους βράχους, αἱ ἀμμώδεις ἔρημοι, ἡ ἀπύθμενος θάλασσα, πάντα ταῦτα εἶναι ἐπίσης τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ δημιουργήματα. Τὰ ἡμερὰ ζῶα, τετράποδα καὶ δίποδα, τὰ πτερωτὰ καὶ τὰ ἄγρια θηρία ἀπὸ τοὺς παχεῖς καὶ σωματώδεις ἔλέφαντας καὶ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς λέοντας ἕως τὰ εὐτελεῖ ἔρπετὰ εἶναι ὅλα πλάσματα ὁμοίως τοῦ Θεοῦ. Αἱ βροχαὶ καὶ αἱ χιόνες, πὺν πίπτουν εἰς τὰς καταλλήλους ἐποχὰς τοῦ ἔτους, διὰ τὰ κάμνουν τὴν γῆν εὐφορον, εἶναι καταφανῆς ἀπόδειξις τῆς συνεχοῦς φροντίδος τοῦ Θεοῦ. Οἱ πολλοὶ καὶ μεγάλοι ποταμοὶ μὲ τὰ διαναγῆ νερὰ των, πὺν εἰς τὰς πηγὰς εἶναι ἀβαθεῖς, καθόσον δὲ προχωροῦν γίνονται πλατεῖς καὶ βαθεῖς, εἶναι ἐπίσης ἔργα τῆς θείας Πρόνοιᾶς. Τέλος ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὅποῖον ἐπρόκισεν ὁ πολνεύσπλαγχος καὶ ἐλεήμων Θεὸς μὲ νοῦν καὶ λόγον, εἶναι τὸ τέλειον δημιούργημα Αὐτοῦ. Ὁ πολυμήχανος ἄνθρωπος μὲ τὴν ὀξεῖαν διάνοιαν καὶ τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν ἐργαζόμενος νύκτα καὶ ἡμέραν μέχρι

* Ἀσκησις διὰ τὰ ἐπίθετα.

βαθέος γήρατος ἔθεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὅλα τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὄντα, ἀνέπτυξε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ ἔκτισε τὰς πολυπληθεῖς πόλεις. Μέσα εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ζῆ ὑγιῆς καὶ εὐτυχῆς, εὐγνώμων πρὸς τὸν Ὑψιστον*.

Παραθετικά τῶν ἐπιθέτων

§ 152. α) Ὁ Ταῦγετος εἶναι ὄρος ὑψηλόν. Ἡ Πίνδος εἶναι ὑψηλοτέρα τοῦ Ταῦγέτου. Ὁ Παρνασσὸς εἶναι ὄρος ὑψηλότατον. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι τὸ ὑψηλότατον ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος.

Εἶναι δυσκολώτατος ὁ δρόμος, πού ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετὴν, ἐνῶ ὁ δρόμος πρὸς τὸν κακίαν εἶναι εὐκολώτατος.

β) Ὁ Πηγεῖος ποταμὸς εἶναι πλατύς. Ὁ Ἀξιὸς εἶναι πλατύτερος τοῦ Πηγεῖου, ὁ Νέστος εἶναι πλατύτατος ποταμὸς καὶ ὁ πλατύτατος ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τῆς Ἑλλάδος.

γ) Ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιμελής μαθητής. Ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι ἐπιμελέστερος τοῦ Δημητρίου. Ὁ Χαρίλαος εἶναι ἐπιμελέστατος μαθητής, ἀλλὰ ὁ Βασίλειος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος τῶν συμμαθητῶν του.

§ 153. Εἰς τὴν φράσιν ὁ Ταῦγετος εἶναι ὄρος ὑψηλόν, τὸ ἐπίθετον ὑψηλόν προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν ὄρος καὶ φανερώνει, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ἀπλῶς ἔχει τὴν ιδιότητα, πού φανερώνει τὸ ἐπίθετον. Τὸ ἴδιον φανερώνουν καὶ τὰ ἐπίθετα πλατὺς καὶ ἐπιμελής εἰς τὰς φράσεις ὁ Πηγεῖος ποταμὸς εἶναι πλατὺς καὶ ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιμελής μαθητής. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται θετικοῦ βαθμοῦ. Ἐπίθετον θετικοῦ βαθμοῦ ἢ ἀπλῶς θετικὸν λέγεται τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον φανερώνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει ἀπλῶς τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα, πού φανερώνει τὸ ἐπίθετον.

§ 154. Εἰς τὴν φράσιν ὁ Ἀξιὸς εἶναι πλατύτερος τοῦ Πηγεῖου, τὸ ἐπίθετον πλατύτερος φανερώνει, ὅτι πλάτος ἔχουν καὶ τὰ δύο οὐσιαστικά, δηλ. ὁ Ἀξιὸς καὶ ὁ Πηγεῖος, ἀλλ' ὅτι ὁ Ἀξιὸς, ἂν συγκριθῆ πρὸς τὸν Πηγεῖον, ἔχει τὴν ιδιότητα αὐτὴν εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπ' αὐτόν. Τὸ ἴδιον φανερώνουν εἰς τὰς φράσεις ἡ Πίνδος εἶναι ὑψη-

* Ὁ διδάσκαλος ἀναθέτει κατάλληλον ἐργασίαν εἰς τοὺς μαθητὰς πρὸς ἐμπέδωσιν καὶ ἐλεγχον τῶν διδαχθέντων.

λοτέρα τοῦ Ταῦγέτου καὶ ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι ἐπιμελέστερος τοῦ Δημητρίου τὰ ἐπίθετα ὑψηλοτέρα καὶ ἐπιμελέστερος. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **συγκριτικοῦ βαθμοῦ**.

Ἐπίθετον συγκριτικοῦ βαθμοῦ ἢ ἀπλῶς **συγκριτικόν** λέγεται τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον φανερώνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα, ποῦ φανερώνει τὸ ἐπίθετον, εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ ἄλλο οὐσιαστικὸν τοῦ αὐτοῦ εἴδους (ὁμοειδές).

§ 155. α) Εἰς τὴν φράσιν ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὄρος ὑψηλότατον, τὸ ἐπίθετον ὑψηλότατον φανερώνει, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ὄρος ἔχει τὴν ιδιότητα, ποῦ φανερώνει τὸ ἐπίθετον, δηλ. τὸ ὕψος, εἰς ἀνώτατον βαθμὸν, χωρὶς νὰ γίνεταί σύγκρισις πρὸς ἄλλο ὁμοειδές οὐσιαστικόν. Τὸ ἴδιον φανερώνουν καὶ τὰ ἐπίθετα δυσκολώτατος, εὐκολώτατος, καὶ ἐπιμελέστατος εἰς τὰς φράσεις δρόμος δυσκολώτατος, δρόμος εὐκολώτατος, ἐπιμελέστατος μαθητής.

β) Εἰς τὴν φράσιν ὁ Βασίλειος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος τῶν συμμαθητῶν του, τὸ ἐπίθετον ὁ ἐπιμελέστατος φανερώνει, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν Βασίλειος ἔχει τὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ σύνολον τῶν συμμαθητῶν του. Τὸ ἴδιον φανερώνουν καὶ τὰ ἐπίθετα εἰς τὰς φράσεις τὸ ὑψηλότατον ἀπὸ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ πλατύτατος ἀπὸ τοὺς ποταμούς. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ**.

Ἐπίθετον ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ ἢ ἀπλῶς **ὑπερθετικόν** λέγεται τὸ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον φανερώνει, ὅτι ἐν οὐσιαστικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα, ποῦ φανερώνει τὸ ἐπίθετον, εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, χωρὶς δηλ. νὰ γίνεταί σύγκρισις πρὸς ἄλλο οὐσιαστικόν, ἢ ὅτι ἔχει αὐτὴν τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἀπὸ ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, μὲ τὰ ὁποῖα γίνεταί σύγκρισις.

§ 156. Τὸ συγκριτικὸν καὶ ὑπερθετικὸν ἑνὸς ἐπιθέτου λέγονται **παραθετικά** τοῦ ἐπιθέτου.

§ 157. Παρατηρήσεις. Ὄταν τὸ ἐπίθετον φανερῶνῃ, ὅτι τὸ οὐσιαστικὸν ἔχει τὴν ιδιότητα ἢ ποιότητα εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν ἀπ' ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, τίθεται πολλάκις ἀντὶ τοῦ ὑπερθετικοῦ ὁ συγκριτικὸς βαθμὸς τοῦ ἐπιθέτου μὲ τὸ ἄρθρον: Ὁ Ὀλυμπος εἶναι τὸ ὑψηλότερον ἀπ' τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος ὁ Βασίλειος εἶναι ὁ ἐπιμελέστερος ἀπὸ τοὺς συμμαθητὰς του.

Σχηματισμός τῶν παραθετικῶν

§ 158. Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ παραθετικά *ὕψηλό - τερος - ὕψηλό - ταιος*, *πλατύ - τερος - πλατύ - ταιος*, *ἐπιμελέσ - τερος - ἐπιμελέσ - ταιος* σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θετικόν, ἀφοῦ προστεθοῦν εἰς τὸ θέμα τοῦ ἀρσενικοῦ γένους αἱ καταλήξεις - **τερος** (- τερα - τερον) διὰ τὸ συγκριτικόν καὶ - **τατος** (- τατη - τατον) διὰ τὸ ὑπερθετικόν: *ξηρός - ξηρό - τερος - ξηρό - ταιος*, *λευκός - λευκό - τερος - λευκό - ταιος*, *ὕγιής - ὕγιέσ - τερος - ὕγιέσ - ταιος*, *βραχύς - βραχύ - τερος - βραχύ - ταιος*, κ.ἄ.

§ 159. Εἰς τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα τὸ **ο** τοῦ - **ότερος - ότατος**, ἂν ἢ πρὸ αὐτοῦ συλλαβὴ εἶναι **βραχεία**, ἐκτείνεται εἰς **ω**, ἂν δὲ εἶναι **μακρά** ἢ πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχουν δύο σύμφωνα ἢ διπλοῦν γράμμα (**θέσει μακρά**), μένει ἀμετάβλητον: *νέος - νεώτερος - νεώτατος*, *σοφός - σοφώ - τερος - σοφώτατος*, *ἡσυχος - ἡσυχώτερος - ἡσυχώτατος*, ἀλλὰ *ξηρός - ξηρότερος - ξηρότατος*, *λευκός - λευκότερος - λευκότατος*, *ἐνδοξός - ἐνδοξότερος - ἐνδοξότατος*, *πικρός - πικρότερος - πικρότατος*.

§ 160. Τὰ ἐπίθετα *ἐντιμος*, *πολύτιμος*, *πρόθυμος*, *εἶθυμος*, *ἐπικίνδονος*, *ἰσχυρός*, *ἀνιαρός*, *τρανός*, ἔχουν τὸ πρὸ τοῦ - **οτερος - οτατος** **δίχρονον μακρόν**: *ἐντιμότερος*, *προθυμότετος*, κλπ. Ἔχουν **βραχύ** τὸ δίχρονον **ι** τὰ εἰς - **ιός**, - **ικός**, - **ιμος**: *ἄγιος*, *ὠφέλιμος*, *πολεμικός*, *ἀγιώτερος*, *ὠφελιμώτερος*, *πολεμικώτερος*, κ.ἄ.

§ 161. Τὰ ἐπίθετα εἰς - **ων** σχηματίζουν τὰ παραθετικά εἰς - *έστερος - έστατος* κατὰ τὸ ἀληθέστερος, ἀφοῦ προστεθῆ εἰς τὸ θέμα τὸ - **έστερος - έστατος**: *σώφρων - σωφρον - έστερος - σωφρον - έστατος*, *νοήμων - νοημον - έστερος - νοημον - έστατος*.

Ὅμοίως σχηματίζονται τὰ παραθετικά τοῦ ἀπλοῦς - *ἀπλούστερος* - (*ἀπλο - έστερος*) - *ἀπλούστατος* (*ἀπλο - έστατος*).

Τοῦ ἴδιος τὰ παραθετικά εἶναι *ἰδιαίτερος - ἰδιαίτατος*.

Παρατηρήσεις. Τὰ παραθετικά τῶν ἐπιθέτων σχηματίζονται καὶ περιφραστικῶς, τὸ μὲν συγκριτικὸν μὲ τὸ **πιδ** (πλέον) πρὸ τοῦ θετικοῦ, τὸ δὲ ὑπερθετικὸν μὲ τὸ **πάρα πολὺ** πρὸ τοῦ θετικοῦ: *βαθός - πιδ βαθός* - *πάρα πολὺ βαθός* (*ὁ πιδ βαθός*), *καλός - πιδ καλός* - *πάρα πολὺ καλός* (*ὁ πιδ καλός*)· ἐνίοτε ὁ συγκρτ. κάνει **πιδ καλύτερος**.

Σημείωσις. Ἀπαντοῦν κατὰ τὴν ὁμιλίαν καὶ τὸ *ελαφρότερος* κατὰ τὸ βαρύτερος καὶ *γλυκότερος* κατὰ τὸ πικρότερος.

Ἄνωμαλα παραθετικά

§ 162. Τὰ παραθετικά μερικῶν ἐπιθέτων σχηματίζονται ἀνω-
 μάλως. Ἐπ' αὐτὰ συνηθέστερα εἶναι τὰ :

καλὸς - καλύτερος - κάλλιστος - ἄριστος καὶ βέλτιστος
 μέγας - μεγαλύτερος - μέγιστος
 ταχὺς - ταχύτερος - τάχιστος (ταχύτατος)
 κακὸς - χειρότερος - κάκιστος (χείριστος)
 ὀλίγος - ὀλιγότερος - ἐλάχιστος
 πολὺς - περισσότερος - πλεῖστος
 φίλος - πιὸ φίλος - φίλτατος

Τοῦ ὑψηλὸς τὸ ὑπερθετικὸν εἶναι ὕψιστος : ὁ ὕψιστος.

§ 163. Μερικῶν ἐπιθέτων τὰ παραθετικά σχηματίζονται ἀπὸ
 ἐπιρρήματα ἢ προθέσεις, ἄλλων δὲ λείπει τὸ θετικὸν ἢ ἐν ἀπὸ τὰ παρα-
 θετικά.

ἄνω - ἀνώτερος - ἀνώτατος	-	ὑστερος	-	ὑστατος
κάτω - κατώτερος - κατώτατος	-	-	-	ὑπατος
• πλησίον - πλησιέστερος - πλησιέστατος	-	-	-	ἔσχατος
ἐγγὺς - ἐγγύτερος - ἐγγύτατος	-	ἐπικρατέστερος	-	
πρὸ - πρότερος - πρώτος	-	μεταγενέστερος	-	
ὑπὲρ - ὑπέρτερος - ὑπέρτατος	-	προτιμότερος	-	

§ 164. Δὲν ἔχουν παραθετικά τὰ ἐπίθετα, πού φανερώνουν 1)
 ὕλην : ξύλινος, χαλκοῦς, 2) καταγωγήν ἢ συγγένειαν : πατρικός,
 ἀδελφικός, παιδικός, 3) χρόνον ἢ τόπον : νυκτερινός, θαλασσινός καὶ
 4) τὰ σύνθετα ἰδίως μὲ τὸ α, πού φανερώνει στέρησιν : αἰπνος, ἀθά-
 νατος.

Παραθετικά ἐπιρρημάτων

§ 165. Παραθετικά σχηματίζουν καὶ μερικά ἐπιρρήματα εἰς
 -ως, πού γίνονται ἀπὸ τὴν γεν. πληθυντικῶν τῶν ἐπιθέτων διὰ τῆς
 τροπῆς τοῦ ν τῆς καταλήξεως εἰς ς, καθὼς καὶ ἄλλα. Αὐτὰ ἔχουν συγ-
 κριτικὸν τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ἐνικοῦ τοῦ οὐδετέρου συγκριτικοῦ, ὑπερ-
 θετικὸν δὲ τὴν αἰτιατικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ οὐδετέρου ὑπερθετικοῦ.

δικαιῶς - δικαιότερον - δικαιοτάτα
 ἀληθῶς - ἀληθέστερον - ἀληθέστατα
 καλῶς - καλύτερον - κάλλιστα, ἄριστα καὶ βέλτιστα
 κακῶς - χειρότερον - κάκιστα
 πολὺν - περισσότερον - πλεόν - πλείστον
 πολὺν - μᾶλλον - μάλιστα
 ἀπλῶς - ἀπλούστερον, ἀπλούστατα
 ὀλίγον - ὀλιγότερον - ἐλάχιστα
 — - (ἔλασσον - μεῖον)

§ 166. Παρατηρήσεις. Εἰς τὸν προφορικὸν λόγον μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐπιρρήματα αὐτὰ εἰς τὸν θετικὸν βαθμὸν λήγουν εἰς - α : δίκαια, καλά, ἀπλᾶ καὶ σχηματίζουν τὸν συγκριτικὸν εἰς - α : καλύτερα, χειρότερα, ἀπλούστερα, ἢ μὲ τὸ πιδὸ πρὸ τοῦ θετικοῦ, τὸν δὲ ὑπερθετικὸν μὲ τὸ πάρα πολὺ πρὸ τοῦ θετικοῦ : πιδὸ καλά, πάρα πολὺ καλά, πιδὸ ἀπλᾶ ἢ ἀπλούστερα, πάρα πολὺ ἀπλᾶ, κλπ.

* Ἀσκήσεις *

§ 167. Ὁ Κροῖσος ἦτο πλουσιώτατος καὶ ἰσχυρότατος βασιλεὺς τῆς Λυδίας. Τοῦτον ἐπεσκέφθη κάποτε εἰς τὰς Σάρδεις ὁ σοφώτατος Σόλων. Ὁ Κροῖσος τὸν ὑπεδέχθη προθυμότατα καὶ εὐγενέστατα καί, ἀφοῦ τὸν ἐφιλοξένησε βασιλικώτατα, τοῦ ἔδειξε τοὺς μεγίστους θησάνρους του. Ἐπειτα τὸν ἠρώτησε : « ὦ ξένη Ἀθηναίε, ἔχω ἀκούσει, ὅτι εἶσαι σοφώτατος ὄλων καὶ ὅτι εἰς ὅλα ἐκφέρεις κρίσιν δικαιότεραν καὶ ὀρθότεραν παντὸς ἄλλου. Θὰ ἤθελα νὰ ἀκούσω παρὰ σοῦ, ἂν θεωρεῖς ἄλλον ἄνθρωπον εὐτυχέστερον ἀπὸ ἐμέ ». Ὁ Σόλων ἀπεκρίθη : « Εἶναι δυσκολώτατον πρᾶγμα, φίλε μου, νὰ εὐρεθοῦν ἄνθρωποι εὐτυχέστατοι, ἰδιαίτερος δὲ βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μὲ σοβαρώτατα καὶ λεπτότατα ζητήματα. Ἐγὼ καλοτυχίζω περισσότερον τὸν Κλέοβιν καὶ Βίτωνα, δύο ἀδελφούς φρονιμωτάτους καὶ εὐσεβεστάτους.

Ἡ μητέρα των ἦτο ἐπιφανεστάτη ἱέρεια εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἥρας εἰς τὸ Ἄργος. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἥρας ἐπρεπε πρώτη αὐτῇ ἐνωρίτερον τῶν ἄλλων νὰ παρευρίσκειται εἰς τὸν ναόν. Τὰ παιδιὰ της, διὰ νὰ μὴ βραδύνη, ἐξεύχθησαν εἰς τὴν ἄμαξαν καὶ τὴν μετέφεραν ταχύτατα εἰς τὸν ναόν. Οἱ θεοὶ ὡς ἀνταμοιβὴν τῆς εὐσεβεστάτης αὐτῆς πράξεως ἐχάρισαν εἰς αὐτὰ δῶρον πολυτιμώτατον, τοὺς ἐκοίμισαν μὲ βαθύτατον καὶ γλυκύτατον ὕπνον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον δὲν ἐξύπνησαν.

* Ἀσκήσεις διὰ τὰ παραθετικά.

Εἰς δευτέραν ἐρώτησιν τοῦ Κροίσου, ἂν θεωρεῖ καὶ ἄλλον εὐτυχέστερον αὐτοῦ, ὁ Σόλων ἀπεκρίθη : « Ὑστερον ἀπὸ αὐτοὺς μακαρίζω Τέλλον τὸν Ἀθηναῖον, ὁ ὁποῖος εἶχε δύο ἀρίστους καὶ σεμνοτάτους υἱούς· ὁ ἴδιος, στρατηγὸς εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν ἐναντίον τῶν Μεγαρέων, ἀπεδείχθη ὁ ἀνδρειότερος μαχητὴς ὄλων καὶ μαχόμενος γενναιότατα εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἐφονεύθη, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸν ἔθαψαν μὲ μεγαλοπρεπεστάτας τιμὰς ». Μετὰ τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν τὸν ἠρώτησεν ἐκ νέου : « Τέλος πάντων, ὦ Ἀθηναῖε, ἐγὼ λοιπὸν δὲν εἶμαι οὐδενὸς καλύτερος, οὔτε εὐτυχέστερος ; ». Ὁ Σόλων τότε τοῦ ἀπήτησεν ἡρεμώτατα : « Φίλε μου, πλοῦτον ἔχεις περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον καὶ δύναμιν μεγίστην· μέχρι τέλους ὅμως τῆς ζωῆς εἶναι δυνατὸν νὰ συμβοῦν εἰς τὸν ἄνθρωπον πλεῖσται ἀτυχία. Μόνον, ἂν μέχρι τοῦ θανάτου ζῆσης εὐτυχέστατος, θὰ εἶσαι ὁ εὐτυχέστερος τῶν ἀνθρώπων ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἄντωνυμίαι

§ 168. Ὁ διδάσκαλος μᾶς εἶπε σήμερον : « Αἱ Ἀθῆναι, αἱ ὁποῖαι εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας πόλεις τοῦ κόσμου. Εἰς αὐτὴν οἱ δρόμοι εἶναι καθαροὶ καὶ ἀσφαλτοστρωμένοι, ἐνῶ οἱ δικοὶ μας εἶναι ἀκατάστατοι. Τέτοιοι εἶναι μόνον ὀλίγοι δρόμοι μεγάλων πόλεων. Ἐπίνειον αὐτῆς εἶναι ὁ Πειραιεύς, ὁ ὁποῖος εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους λιμένας· ἡ κίνησις τῶν πλοίων εἰς αὐτὸν εἶναι πολὺ μεγάλη.

§ 169. Εἰς τὴν φράσιν αἱ ὁποῖαι εἶναι πρωτεύουσα, ἡ λέξις αἱ ὁποῖαι τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος αἱ Ἀθῆναι. Ἐπίσης εἰς τὴν φράσιν ἐπίνειον αὐτῆς, ἡ λέξις αὐτῆς τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος πόλεως. Ὅμοίως εἰς τὴν φράσιν τέτοιοι εἶναι οἱ δρόμοι, ἡ λέξις τέτοιοι τίθεται ἀντὶ τῶν ἐπιθέτων καθαροὶ καὶ ἀσφαλτοστρωμένοι. Ὑπάρχουν δηλ. εἰς τὸν λόγον λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **ἀντωνυμίαι**. Ἄντωνυμίαι δηλ. λέγονται αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται εἰς τὸν λόγον ἀντὶ ὀνομάτων οὐσιαστικῶν ἢ ἐπιθέτων.

α') Προσωπικαὶ ἀντωνυμιαὶ

§ 170. Ὁ Γεώργιος πρὸς τὸν Δημήτριον.

« **Ἐγώ**, ὅταν τελειώσω τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον, θὰ ἐργασθῶ. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολείου θὰ φροντίσῃ δι' ὅλους **ἡμᾶς**, ποῦ δὲν θὰ συνεχίσωμεν τὰ μαθήματα, νὰ **μᾶς** εὖρη ἐργασίαν. **Σὺ** σκέπτεσαι νὰ ἐργασθῆς; ἢ ἐλπίζεις, ὅτι θὰ **σέ** καλέσουν εἰς τὴν πόλιν οἱ συγγενεῖς; **Σὲ** παρακαλῶ, ἂν φύγῃς, νὰ **μᾶς** γράφῃς· **ἐγὼ** θὰ **σοῦ** γράφω τακτικά. Εἶναι ὠραῖον πρᾶγμα ἢ φιλία ὄλων **ἡμῶν** τῶν συμμαθητῶν. Ὁ Χαρίλαος θὰ σπουδάσῃ, διότι **αὐτὸς** ἔχει τὰ οικονομικὰ μέσα.

Ἡμεῖς τὸ καλοκαίρι θὰ πᾶμε στὸ χωριό. **Σεῖς** ποῦ θὰ πᾶτε; Ὁ Χαρίλαος καὶ ὁ Πέτρος **μοῦ** ἔλεγον, ὅτι θὰ παραθερίσουν **αὐτοὶ** εἰς τὸ κτῆμα ».

§ 171. Εἰς τὴν φράσιν ἐγὼ θὰ ἐργασθῶ, ἡ λέξις **ἐγὼ** τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος Γεώργιος, ὁ ὁποῖος ὀμιλεῖ. Εἰς τὴν φράσιν σὺ σκέπτεσαι νὰ ἐργασθῆς, ἡ λέξις **σὺ** τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος ὁ Δημήτριος, πρὸς τὸν ὁποῖον ὀμιλεῖ ὁ Γεώργιος. Εἰς τὴν φράσιν αὐτὸς ἔχει τὰ οικονομικὰ μέσα, ἡ λέξις **αὐτὸς** τίθεται ἀντὶ τοῦ ὀνόματος ὁ Χαρίλαος, περὶ τοῦ ὁποῖου γίνεται ὁ λόγος. Αἱ λέξεις δηλαδὴ **ἐγὼ**, **ἐσύ**, **αὐτὸς** τίθενται ἀντὶ τῶν τριῶν προσώπων τοῦ λόγου· φανερώουν δηλ. τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου, ἤτοι α) *ἐκεῖνον*, ποῦ ὀμιλεῖ (ἐγὼ· πρῶτον πρόσωπον)· β) *ἐκεῖνον*, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνεται ὁ λόγος (σὺ· δεῦτερον πρόσωπον) καὶ γ) *ἐκεῖνον* ἢ *ἐκεῖνο*, περὶ τοῦ ὁποῖου γίνεται λόγος (ἐκεῖνος, αὐτό· τρίτον πρόσωπον). Αἱ ἀντωνυμιαὶ αὐταί, ποῦ φανερώουν τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου, λέγοντα **προσωπικαὶ** ἀντωνυμιαὶ καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς:

§ 172.

Ἐνικὸς

Πληθυντικὸς

	α' πρόσ.	β' πρόσ.	α' πρόσ.	β' πρόσ.
Ὀν.	ἐγὼ	σὺ	ἡμεῖς	σεῖς (ὑμεῖς)
Γεν.	ἐμοῦ, μοῦ, μου	σοῦ, σου	ἡμῶν,	(ὑμῶν)
Δοτ.	ἐμοί, μοί	σοί, σοί	ἡμῖν	(ὑμῖν)
Αἰτ.	ἐμέ, μέ, με	σέ, σε	ἡμᾶς, μᾶς, μας	σᾶς, σας (ὑμᾶς)

§ 173. Τοῦ τρίτου προσώπου προσωπική ἀντωνυμία εἶναι ἡ αὐτός.

Ἐνικὸς

Ὄν.	αὐτός	- ἡ	- ὁ	
Γεν.	αὐτοῦ	- ἧς	- οῦ, τοῦ, τῆς, της, τοῦ, του	
Δοτ.	αὐτῶ	- ᾗ	- ᾧ	
Αἰτ.	αὐτὸν	- ἣν	- ό, τόν, τον, τήν, την, τό, το	

Πληθυντικὸς

Ὄν.	αὐτοὶ	- αἱ	- ἃ	
Γεν.	αὐτῶν	- ᾶν	- ᾶν	
Δοτ.	αὐτοῖς	- αῖς	- οῖς	
Αἰτ.	αὐτούς	- ἄς	- ἃ, τούς, τους, τάς, τας, τά, τα	

Σημείωσις. Οἱ τύποι ὑμεῖς κλπ. χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ πολλοὺς εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν καὶ εἰς τὰς ἐπισήμους συζητήσεις (βουλὴν - διαλέξεις). Ἡ δοτικὴ ἀπαντᾷ εἰς τὰς φράσεις: δόξα σοι, εἰρήνη ὑμῖν, κ.ἄ.

§ 174. Παρατηρήσεις. Οἱ τύποι μου, σοῦ, τοῦ, τῆς, τοῦ καὶ ὁ πληθυντικὸς μᾶς, σᾶς, τούς δι' ὅλα τὰ γένη χρησιμοποιοῦνται καὶ ὡς τύποι δοτικῆς πτώσεως: μου ἔδωκε, σοῦ ἔστειλε, τούς ὑπεσχέθη, κλπ.

Εἰς τὸν προφορικὸν λόγον χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ τύποι ἐμένα, ἐσὺ, ἐσένα, ἐμεῖς, ἐσεῖς, ἐμᾶς, ἐσᾶς, ὅταν πρόκειται ἰδίως νὰ δηλωθῇ ἔμφασις ἢ ἀντιδιαστολή: Ἐσὺ τὰ ὁμολογεῖς· ἐμένα κάλεσε καὶ ὄχι ἐσένα.

β') Κτητικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 175. Ὁ κῆπος τοῦ σχολείου εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν ἰδικὸν μας. Ὁ ἰδικὸς σας εἶναι μεγαλύτερος ἢ μικρότερος;

Σήμερα ἐλθσμένησα τὸν κονδυλοφόρον, ἀλλ' ὁ Παῦλος μου ἔδωκε τὸν ἰδικὸν του· δὲν εἶχα πένα καὶ μου ἔδωκε τὴν ἰδικήν του. Αἱ ἰδικαὶ σας ἀσχολίαι εἶναι εὐχάριστοι, ἐνῶ αἱ ἰδικαὶ μας εἶναι κουραστικά.

§ 176. Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς αἱ λέξεις α) τὸν ἰδικὸν μας τίθεται ἀντὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ κῆπὸν μας, β) ὁ ἰδικὸς σας τίθεται

ἀντί τοῦ οὐσιαστικοῦ κῆπός σας, γ) τὸν ἰδικόν του τίθεται ἀντί τοῦ οὐσιαστικοῦ κοινδυλοφόρον του, δ) τὴν ἰδικήν του τίθεται ἀντί τοῦ οὐσιαστικοῦ πέννα του. Εἶναι δηλ. αἱ λέξεις αὐταὶ ἀντωνυμῖαι καὶ φανερώουν τὸ πρόσωπον, τοῦ ὁποίου εἶναι κτῆμα τὸ οὐσιαστικόν, ἀντί τοῦ ὁποίου τίθεται ἡ ἀντωνυμία. Αἱ ἀντωνυμῖαι αὐταὶ λέγονται **κτητικά**.

Κτητικά δηλ. ἀντωνυμῖαι λέγονται, ὅσαι φανερώουν τίνος εἶναι κτῆμα τὸ οὐσιαστικόν, εἰς τὸ ὁποῖον αὐταὶ ἀναφέρονται.

§ 177. α) Ὅταν τὸ πρόσωπον, ποῦ ἔχει κτῆμα τὸ οὐσιαστικόν εἶναι ἓν, αἱ κτητικά ἀντωνυμῖαι εἶναι

- τοῦ α' προσώπ. ἰδικός μου - ἰδική μου - ἰδικόν μου
 ἐμός - ἐμή - ἐμόν
 τοῦ β' » ἰδικός σου - ἰδική σου - ἰδικόν σου
 σός - σή - σόν
 τοῦ γ' » ἰδικός του - ἰδική του - ἰδικόν του

β) Ὅταν ὁ κτήτωρ εἶναι ἕνας καὶ τὰ κτήματα πολλά, κτητικά ἀντωνυμῖαι εἶναι

- τοῦ α' προσώπ. ἰδικοί μου - ἰδικαί μου - ἰδικά μου
 ἐμοὶ - ἐμαὶ - ἐμὰ
 τοῦ β' » ἰδικοί σου - ἰδικαί σου - ἰδικά σου
 σοὶ - σαὶ - σὰ
 τοῦ γ' » ἰδικοί του - ἰδικαί του - ἰδικά του

γ) Ὅταν οἱ κτήτορες εἶναι πολλοὶ καὶ τὸ κτῆμα ἓν

- τοῦ α' προσώπ. ἰδικός μας - ἰδική μας - ἰδικόν μας καὶ
 ἡμέτερος, - α, - , - ον
 τοῦ β' » ἰδικός σας - ἰδική σας - ἰδικόν σας καὶ
 ὑμέτερος, - α, - ον
 τοῦ γ' » ἰδικοί των - ἰδικαί των - ἰδικά των
 σφέτερος - σφετέρα - σφέτερον

δ) Ὅταν οἱ κτήτορες εἶναι πολλοὶ καὶ τὰ κτήματα πολλά, κτητικά ἀντωνυμῖαι εἶναι

- τοῦ α' προσώπ. *ιδικοί μας - ιδικαί μας - ιδικά μας και*
ἡμέτεροι, - αι, - α
- τοῦ β' » *ιδικοί σας - ιδικαί σας - ιδικά σας και*
ὑμέτεροι, - αι, - α
- τοῦ γ' » *ιδικοί των - ιδικαί των - ιδικά των*
σφέτεροι - σφετέραι - σφέτερα

§ 178. Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι ἔχουν τρία γένη, διότι εἶναι δυνατὸν νὰ τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ ἢ οὐδετέρου γένους, κλίνονται δὲ ὅπως τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

§ 179. Ὄταν αἱ ἀντωνυμίαι αὐταὶ εἶναι μαζὶ μὲ τὰ οὐσιαστικά, τὰ ὁποῖα προσδιορίζουν, λέγονται **ἀντωνυμικὰ κτητικὰ ἐπίθετα**: ὁ *ιδικός μου κῆπος*, τὸ *ιδικόν σου βιβλίον*, ἡ *ιδική του οἰκία*. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῶν κτητικῶν ἀντωνυμιῶν ἡ γενική **μου, σου, του - μας, σας, των, τους**: ὁ *κῆπός μας*, τὸ *βιβλίον σου*, τὰ *πράγματά μας*, ἡ *οἰκία σας*, ὁ *κῆπός σας*.

§ 180. Παρατηρήσεις. Αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι καὶ τὰ κτητικὰ ἐπίθετα ἀπαντοῦν καὶ μὲ τὴν μορφήν: *δικός μου, δικός σου, δικός του, δικός μας, δικός σας, δικός των ἢ δικός τους*, κλπ.

γ') Αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι

§ 181. Ὀλίγοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι διαθέτουν **τὸν ἑαυτὸν των δι' ἔργα**, πού ὠφελοῦν τὴν κοινωνίαν. Ὅποιος θέλει νὰ μετ'ἀκολουθήσῃ, πρέπει νὰ ἀπαρηθῇ **τὸν ἑαυτὸν του**. Εἶναι φυσικὸν νὰ ἀγαπῶμεν **τὸν ἑαυτὸν μας**: δύσκολον εἶναι νὰ ἀγαπᾷ κανεὶς τοὺς ἄλλους. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἐδίδαξε: «Νὰ ἀγαπᾷς τὸν πλησίον σου, ὅπως **τὸν ἑαυτὸν σου**». Ὅσα λέγω εἰς ἄλλους, τὰ λέγω πρώτα **τοῦ ἑαυτοῦ μου**».

§ 182. Εἰς τὴν φράσιν οἱ ἄνθρωποι διαθέτουν **τὸν ἑαυτὸν των**, ἡ λέξις **τὸν ἑαυτὸν των** φανερώνει τὸ ἴδιον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ καὶ συγχρόνως δέχεται τὴν ἐνέργειάν του· ὁμοίως εἰς τὴν φράσιν ὅπως ἀγαπᾷς **τὸν ἑαυτὸν σου**, ἡ λέξις **τὸν ἑαυτὸν σου** φανερώνει τὸ ἴδιον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ καὶ συγχρόνως δέχεται

τὴν ἐνέργειαν. Εἶναι δηλ. αἱ λέξεις αὐταὶ ἀντωνυμιαί, αἱ ὁποῖαι τίθενται εἰς τὸν λόγον, ὅταν πρόκειται νὰ δηλωθῇ, ὅτι τὸ πρόσωπον, ποῦ κάμνει μίαν ἐνέργειαν, εἶναι τὸ ἴδιον μὲ ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια.

Αἱ ἀντωνυμιαί, αἱ ὁποῖαι φανερώουν τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐνεργεῖ καὶ συγχρόνως δέχεται τὴν ἐνέργειαν (πάσχει), λέγονται **αὐτοπαθεῖς** ἀντωνυμιαί. Εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς :

		Ἑνικὸς		
		α' πρόσ.	β' πρόσ.	γ' πρόσ.
Γεν.	τοῦ ἑαυτοῦ μου	τοῦ ἑαυτοῦ σου	τοῦ ἑαυτοῦ του, της, του	
Αἰτ.	τὸν ἑαυτόν μου	τὸν ἑαυτόν σου	τὸν ἑαυτόν του, της, του	

Πληθυντικὸς

Γεν.	τοῦ ἑαυτοῦ μας ἢ τῶν ἑαυτῶν μας	- τοῦ ἑαυτοῦ σας ἢ τῶν ἑαυτῶν σας	- τοῦ ἑαυτοῦ τῶν ἢ τῶν ἑαυτῶν των
Αἰτ.	τὸν ἑαυτόν μας ἢ τοὺς ἑαυτούς μας	- τὸν ἑαυτόν σας ἢ τοὺς ἑαυτούς σας	- τὸν ἑαυτόν των ἢ τοὺς ἑαυτούς των

§ 183. Ἀπαντοῦν ἀκόμη χωρὶς τὸ ἄρθρον : **ἀφ' ἑαυτοῦ μου** εἶπα ὅσα εἶπα. Ὁ Δημήτριος ἐκράτησε **δι' ἑαυτὸν** ἐν μόνον ἀπὸ τὰ δῶρα, ποῦ ἔλαβεν εἰς τὴν ἐορτὴν του. **Εὐλόγησαν ἑαυτούς** καὶ ἀλλήλους.

Εἰς τὴν γραφομένην γλῶσσαν χρησιμοποιοῦνται ἐνίοτε καὶ οἱ κατωτέρω τύποι τῆς ἀρχαίας γλώσσης.

		Ἑνικὸς			
		α' πρόσ.	β' πρόσ.		
		ἀρσ.	θηλ.	ἀρσ.	θηλ.
Γεν.	ἑμαντοῦ ἑμαντῆς	σεαντοῦ - σαντοῦ	σεαντῆς - σαντῆς		
Δοτ.	ἑμαντῶ ἑμαντῆ	σεαντῶ - σαντῶ	σεαντῆ - σαντῆ		
Αἰτ.	ἑμαντόν ἑμαντήν	σεαντόν - σαντόν	σεαντήν - σαντήν		

Πληθυντικός

α' πρόσ.	β' πρόσ.
ἡμῶν αὐτῶν	ὑμῶν αὐτῶν
ἡμῖν αὐτοῖς - αἷς	ὑμῖν αὐτοῖς - αἷς
ἡμᾶς αὐτοὺς - ἄς	ὑμᾶς αὐτοὺς - ἄς

γ' πρόσ.
Ἐνικός

ἄρσ.	θηλ.	οὐδ.
ἑαυτοῦ - αὐτοῦ	ἑαυτῆς - αὐτῆς	ἑαυτοῦ - αὐτοῦ
ἑαυτῶ - αὐτῶ	ἑαυτῇ - αὐτῇ	ἑαυτῶ - αὐτῶ
ἑαυτὸν - αὐτὸν	ἑαυτήν - αὐτήν	ἑαυτό

Πληθυντικός

ἑαυτῶν	ἑαυτῶν	ἑαυτῶν
ἑαυτοῖς	ἑαυταῖς	ἑαυτοῖς
ἑαυτοὺς	ἑαυτάς	ἑαυτά

Παρατηρήσεις. Ἀπὸ τὴν αιτιατικὴν ἐσχηματίσθη εἰς τὸν προφορικὸν λόγον καὶ ἡ ὀνομαστικὴ: ὁ ἑαυτός σου, ὁ ἑαυτός μας, ὁ ἑαυτός σας, ὁ ἑαυτός των (ἢ τους), οἱ ὅποιοι ἰσοδυναμοῦν μὲ τὸ: ἐγὼ προσωπικῶς - τὸ πρόσωπόν μου, σὺ προσωπικῶς, αὐτὸς προσωπικῶς, ἡμεῖς προσωπικῶς, κλπ.

δ') Ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμίαι

§ 184. Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους = νὰ ἀγαπᾶτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἢ νὰ ἀγαπᾶσθε μεταξύ σας.

Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε = νὰ βαστάζετε τὰ βάρη ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου ἢ νὰ βαστάζετε τὰ βάρη μεταξύ σας.

Ἡ λέξις ἀλλήλους τίθεται εἰς τὸν λόγον καὶ φανερώνει, πρόσωπα, πού ἐνεργοῦν καὶ συγχρόνως δέχονται τὸ ἐν τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἄλλου. Τὸ ἴδιον φανερώνει καὶ ἡ λέξις ἀλλήλων. Εἶναι δηλ. αἱ λέξεις αὗται ἀντωνυμίαι καὶ τίθενται εἰς τὸν λόγον, διὰ νὰ φανερώσουν περισσότερα τοῦ ἑνὸς πρόσωπα, πού ἐνεργοῦν καὶ συγχρόνως δέχονται τὰ μὲν τὴν ἐνέργειαν τῶν ἄλλων λέγονται δὲ ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμίαι. Τύποι αὐτῆς εἶναι τοῦ πληθ. ἀριθ. γεν. ἀλλήλων, αἰτ. ἀλλήλους - ἀλλήλας - ἀλληλα. καὶ δοτ. ἀλλήλοις, ἀλλήλαις.

§ 185. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀλληλοπαθεῖς ἀντωνυμῖαι εἶναι : ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἢ μία τὴν ἄλλην, τὸ ἓνα τὸ ἄλλο ἢ μεταξὺ μας, σας, των.

Σημείωσις. Αἱ λέξεις ἀλληλοβοήθεια, ἀλληλοὑποστήριξις κλπ. γίνονται ἀπὸ τὴν ἀντωνυμίαν αὐτὴν καὶ τὰ ὀνόματα βοήθεια, κλπ.

ε') Δεικτικαὶ ἀντωνυμῖαι

§ 186. Δεικτικαὶ λέγονται αἱ ἀντωνυμῖαι, αἱ ὁποῖαι χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν λόγον ἀντὶ ὀνομάτων, πού θέλομεν νὰ δείξωμεν. Αὐταὶ εἶναι κυρίως αἱ **οὗτος - αὕτη - τοῦτο, ἐκεῖνος - ἐκεῖνη - ἐκεῖνο, αὐτός - αὐτή - αὐτό.**

α) Ἡ **οὗτος** χρησιμοποιεῖται, ὅταν πρόκειται νὰ δειχθῇ κάτι, πού εἶναι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἢ περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται λόγος ἀμέσως προηγουμένως : *Ὁ Κλέαρχος ἦτο Λακεδαιμόνιος· τοῦτον προσεκάλεσεν ὁ Κῦρος εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου.*

β) Ἡ **ἐκεῖνος** χρησιμοποιεῖται, ὅταν πρόκειται νὰ δειχθῇ κάτι, πού εἶναι εἰς ἀπόστασιν ἢ δὲν εὐρίσκεται ἐμπρὸς μας : *Ὁ Ἐέρξης ἐκάλεσε τοὺς ὑπερασπιστὰς τῶν Θερμοπυλῶν νὰ παραδώσουν τὰ ὄπλα· ἐκεῖνοι ὁμῶς ἀπήντησαν : « μολὼν λαβέ ».*

γ) Ἡ **αὐτός** χρησιμοποιεῖται, ὅταν ὁ ὁμιλῶν ἔχη ὑπ' ὄψιν κάτι, ἀνεξαρτήτως ἀν αὐτὸ εἶναι μακρὰν ἢ πλησίον ἢ ἀπουσιάζῃ : *Ὁ Ἀγγλος διοικητὴς εἰς τὴν Κύπρον ἐφήρμοξε κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ βαρβάρους μεθόδους· αὐτὸς ἀποδεικνύεται ὅτι ἦτο ἀπολίτιστος ἄνθρωπος.*

§ 187. Ἡ ἀντωνυμία **οὗτος** κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Ὀν.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο	οὗτοι	αὗται	ταῦτα
Γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου	τούτων	τούτων	τούτων
Δοτ.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Αἰτ.	τοῦτον	ταύτην	τοῦτο	τούτους	ταύτας	ταῦτα

Αἱ ἐκεῖνος - ἐκεῖνη - ἐκεῖνο καὶ αὐτός - αὐτή - αὐτό κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα. -

§ 188. Ἄλλαι δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ α) **τοιοῦτος - τοιαύτη - τοιοῦτο (ν)**, διὰ τὴν δειχθῆ ποιότητος, β) **τοσοῦτος - τοσαύτη - τοσοῦτο (ν)** καὶ **τόσος - τόση, - τόσο (ν)**, διὰ τὴν δειχθῆ ποσότητος ἢ **τοιοῦτος**, κατὰ τὴν ὁποίαν κλίνεται καὶ ἡ **τοσοῦτος**, κλίνεται ὡς ἑξῆς :

Ἐνικὸς

Ὀν.	τοιοῦτος	τοιαύτη	τοιοῦτο (ν)
Γεν.	τοιοῦτου	τοιαύτης	τοιοῦτου
Δοτ.	τοιοῦτω	τοιαύτῃ	τοιοῦτώ
Αἰτ.	τοιοῦτον	τοιαύτην	τοιοῦτο (ν)

Πληθυντικὸς

Ὀν.	τοιοῦτοι	τοιαῦται	τοιαῦτα
Γεν.	τοιοῦτων	τοιοῦτων	τοιοῦτων
Δοτ.	τοιοῦτοῖς	τοιαύταις	τοιοῦτοῖς
Αἰτ.	τοιοῦτους	τοιαύτας	τοιαῦτα

Ἡ **τόσος - τόση - τόσον** κλίνεται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

§ 189. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἡ οὗτος λέγεται καὶ **τοῦτος - τοῦτη - τοῦτο** ἢ **ἐτοῦτος - ἐτοῦτη - ἐτοῦτο**, ἀντὶ δὲ τῆς **τοιοῦτος** συνηθεστέρᾳ εἶναι **τέτοιος - τέτοια - τέτοιο**, αἱ ὁποῖαι κλίνονται ὡς δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

§ 190. Δεικτικὰ ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα. Αἱ δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι, ὅταν εἰς τὸν λόγον συνοδεύουν οὐσιαστικά, εἶναι ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα : **αὕτη** ἢ **πόλις**, **αὐτὸ** τὸ **παιδίον**, **οὗτος** ὁ **κῆπος**, οἱ **τοιοῦτοι** **χαρακτήρες**.

στ') Ἡ ἐπαναληπτικὴ ἀντωνυμία αὐτὸς

§ 191. Οἱ Κόπριοι ἀγωνίσθησαν κατὰ τῶν Ἄγγλων, διὰ τὴν ἀναγκάσον αὐτοὺς τὸ δικαίωμα τὸ ἐνοθῆ ἢ μεγαλόνησον μετὰ τὴν μητέρα Ἑλλάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκαν τὸν Σωκράτη εἰς θάνατον καὶ ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὴν πῆν τὸ κόνειον.

Εἰς τὴν φράσιν διὰ τὴν ἀναγκάσον αὐτοὺς, ἡ λέξις αὐτοὺς ἐτέθη ἀντὶ τῆς λέξεως Ἄγγλους, ἡ ὁποία ἔπρεπε τὴν ἐπαναληφθῆ μετὰ

τό διά νά ἀναγκάσουν. Ἐπίσης εἰς τήν φράσιν ἔδωκαν εἰς αὐτόν, ἡ λέξις **αὐτόν** ἐτέθη ἀντί τῆς λέξεως *Σωκράτη*, ἡ ὁποία ἔπρεπε νά ἐπαναληφθῇ μετὰ τήν λέξιν ἔδωκαν.

Ἡ ἀντωνυμία **αὐτός**, ὅταν τίθεται εἰς τόν λόγον διά νά μὴ ἐπαναληφθῇ μία λέξις, περὶ τῆς ὁποίας ἔχει γίνεи λόγος προηγουμένως, λέγεται **ἐπαναληπτική**.

§ 192. Ἀντί τῆς ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας **αὐτός** χρησιμοποιοῦνται καὶ οἱ τύποι **τοῦ, τόν, τῆς, τήν, τοὺς**. Αἱ ἀνωτέρω φράσεις ἠδύναντο νά εἶναι : *Οἱ Κόπριοι ἀγωνίζονται κατὰ τῶν Ἀγγλων, διά νά τοὺς ἀναγκάσουν κλπ., οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν Σωκράτη καὶ τοῦ ἔδωκαν, κλπ.*

Πολλάκις οἱ τύποι **τοῦ, τόν, τῆς, τήν, τοὺς** κλπ. τίθενται εἰς τὸν λόγον πρὸ τοῦ οὐσιαστικοῦ, εἰς τὸ ὅποιον ἀποδίδονται, καὶ προλαμβάνουν τρόπον τινα αὐτό : *τόν εἶδες σήμερα τὸν Παῦλον; τοὺς παρακολούθησες τοὺς ἀγῶνας εἰς τὸ Στάδιον; Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ ἀντωνυμία λέγεται **προληπτική**.*

ζ') Ὀριστικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 193. Ἡ ἀντωνυμία **αὐτός** μὲ ἄρθρον ὁ αὐτός - ἡ αὐτή - τὸ αὐτὸ σημαίνει ὁ ἴδιος : *τὸ αὐτὸ φῶμα, οἱ αὐτοὶ λόγοι* εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ὁ αὐτός - ἡ - ὁ εἶναι **ὀριστικὴ ἀντωνυμία**.

Αἱ λέξεις **ὁ ἴδιος, ὁ μόνος** του κλπ. χωρὶς ἄρθρον καὶ μὲ γενικήν τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν τίθενται εἰς τὸν λόγον, διά νά ὀρίσουν καὶ νά ξεχωρίσουν τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα ἀπὸ ἄλλα ὁμοειδῆ καὶ ἐπέχουν θέσιν ὀριστικῆς ἀντωνυμίας.

Εἶναι δὲ αὐταὶ αἱ α) ὁ ἴδιος - ἡ ἴδια - τὸ ἴδιον πάντοτε μὲ ἄρθρον καὶ β) **μόνος - μόνη - μόνον** χωρὶς ἄρθρον καὶ μὲ γενικήν τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν **μόνος μου, μόνονι μας**, κλπ.

η') Ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι

§ 194. *Τίς* ἦτο ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν μάχην τοῦ *Μαραθῶνος*; *Ποῖοι* ἀνήγγειλαν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν λαμπρὰν νίκην; *Πόσοι* ἐφονεύθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας;

Πόσοι είναι οἱ μαθηταὶ τῆς τάξεώς σας καὶ **ποιοὶ** εἶναι οἱ ἐπιμελέστεροι ; **Ποῖος** δὲ εἶναι ὁ ἀριστεὸς ὄλων ; Ὁ Πέτρος **τί** μαθητῆς εἶναι ;

Εἰς τὰς φράσεις αὐτάς αἱ λέξεις **τίς, πόσοι, ποῖος** χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν λόγον, ὅταν κάμνωμεν κάποιαν ἐρώτησιν· α) διὰ κάποιον πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, **τίς ; ποῖος ;** β) διὰ τὸ ποσὸν τῶν προσώπων ἢ πραγμάτων **πόσοι ;** καὶ γ) διὰ τὸ ποῖόν προσώπων ἢ πραγμάτων : **τί** ἄνθρωπος εἶναι ὁ Πέτρος ; αἱ λέξεις αὐταὶ λέγονται **ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι**· εἶναι δὲ τρεῖς **τίς, ποῖος, πόσος**.

§ 195. Ἡ ἀντωνυμία **τίς** ἔχει δύο τύπους, ἓνα διὰ τὸ ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν **τίς** καὶ ἓνα διὰ τὸ οὐδέτερον **τί**· κλίνεται δὲ ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς	
ἀρσ.-θηλ.	οὐδ.	ἀρσ.-θηλ.	οὐδ.
Ὅν. τίς	τί	τίνες	τίνα
Γεν. τίνος	τίνος	τίνων	τίνων
Δοτ. τίνι	τίνι	τίσι	τίσι
Ἀιτ. τίνα	τί	τίνας	τίνα

Αἱ ἄλλαι ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

Ἡ ἀντωνυμία **τί**, ἡ ὁποία χρησιμοποιεῖται, ὅταν γίνεται ἐρώτησις διὰ τὸ ποῖόν τῶν προσώπων ἢ πραγμάτων, εἶναι ἄκλιτος καὶ σημαίνει **τί λογιῆς - τί εἶδους** εἶναι τὸ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα : **τί** παιδί εἶναι αὐτό ; **τί** φίλος εἶναι αὐτός ;

§ 196. Ἀντωνυμικὰ ἐρωτηματικὰ ἐπίθετα. Ὅταν αἱ ἐρωτηματικαὶ ἀντωνυμίαι συνοδεύονται ἀπὸ οὐσιαστικά, εἶναι ἐπίθετα ἀντωνυμικά : **ποῖος** μαθητῆς ἀπουσίασε **χθές ; πόσους** στρατιώτας **ἔχει** ὁ λόχος ; **πόσων** χρόνων εἶναι τὸ παιδί ;

θ') Ἀόριστοι ἀντωνυμίαι

§ 197. Ἐάν **τις** θέλῃ νὰ κερδίσῃ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, πρέπει νὰ κάμῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· ἐάν κάποιος **ἔχη** πολλοὺς χι-

τῶνας, νὰ κρατήσῃ **ἕνα** διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς **ἄλλους** νὰ μοιράσῃ εἰς πτωχοὺς.

Τινὲς τῶν μαθητῶν δὲν συμμορφώνονται μὲ τὸν κανονισμόν τοῦ σχολείου. Ὁ Διευθυντὴς λέγει εἰς τοὺς μαθητὰς: « Διὰ τὴν πολυήμερον ἐκδρομὴν πρέπει **ἕκαστος** νὰ ἔχῃ τροφίμα διὰ **μίαν** τοῦλάχιστον ἡμέραν. Ὅλοι θὰ εἰσθε αὖριον εἰς τὰς 7,30 π.μ. συγκεντρωμένοι εἰς τὴν ἀλλήν τοῦ σχολείου. **Μερικοὶ** θὰ ἔλθουν ἐνωρίτερον, διὰ νὰ ἐπιβλέπουν τὴν τάξιν. **Κανεῖς** δὲν πρέπει νὰ ἀπουσιάσῃ, διότι εἰς **οὐδένα** ἢ ἑταιρεία τῶν σιδηροδρόμων θὰ ἐπιστρέψῃ τὰ χρήματα ».

§ 198. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον αἱ λέξεις **τίς, κάποιος, ἕνας, ἄλλος, ἕκαστος, ὅλοι, μερικοὶ, οὐδείς, κανένας** τίθενται ἀντὶ ὀνομάτων, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ὀρισμένα· ἀναφέρονται εἰς πρόσωπα ἢ πράγματα ἀόριστως, εἶναι δηλ. ἀντωνυμῖαι καὶ λέγονται **ἀόριστοι**.

Ἀόριστοι δηλαδὴ ἀντωνυμῖαι λέγονται αἱ ἀντωνυμῖαι, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν πρόσωπα ἢ πράγματα ἀόριστως, χωρὶς δηλ. νὰ τὰ ὀνομάζωμεν.

§ 199. Συνηθέστεραι ἀόριστοι ἀντωνυμῖαι εἶναι αἱ ἐξῆς:

1. **τίς** ἄρσ. θηλ., **τί** οὐδέτ.: ὅτε ὁ Ἰησοῦς ἐπλησίαζεν εἰς **τινα** κόμην, ἐξῆλθε πρὸς προὔπαντησιν αὐτοῦ πλῆθος ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.

2. **μερικοὶ - μερικαὶ - μερικὰ** μόνον εἰς τὸν πληθυντ. ἀριθμὸν: **μερικοὶ** μαθηταὶ δὲν προσέχουν.

3. **ὅλος - ὅλη - ὅλον**: **μὴ** ἀνησυχεῖτε. Θὰ ὀμιλῶ δυνατὰ καὶ θὰ ἀκούσετε **ὅλοι**.

4. **ἕκαστος - ἐκάστη - ἕκαστον**: **ἕκαστος** ἔχει τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών του.

5. **ἄλλος - ἄλλη - ἄλλο**: εἶναι **ἄλλος**, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ προσέλθῃ ὡς **μάρτυς**;

6. **οὐδείς - οὐδεμία - οὐδέν**: **οὐδείς** μπορεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον.

7. **κάποιος - κάποια - κάποιο**: **κοίταξε** νὰ ἰδῆς· **κάποιος** ἐκτύπησε τὴν θύραν.

8. **κανεῖς - καμμία - κανέν** (κανένας - καμμία - κανέν): **κανεῖς** δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μείνῃ ὄρθιος εἰς τὸ θέατρον, διὰ νὰ βλέπουν ὅλοι τὴν σκηνήν.

9. **δλόκληρος - ον** : **δλόκληρος** ἢ πόλις κατεστράφη ἀπὸ τοὺς σεισμούς.

10. **δ, ἦ, τὸ δεῖνα** κλπ.

11. **ἐκάτερος - ἐκατέρα - ἐκάτερον** (ὁ καθείς ἐκ τῶν δύο χωριστά).

12. **ἀμφοτέροι - αι - α** = καὶ οἱ δύο.

13. **οὐδέτερος - α - ον** = οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ ἄλλος ἀπὸ τοὺς δύο.

§ 200. Ἡ **τις**, ἀντὶ τῆς ὁποίας χρησιμοποιεῖται περισσότερο ἢ **κάποιος - α - ο**, κλίνεται ὡς ἑξῆς :

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς	
	ἄρσεν. θηλ.	οὐδ.	ἄρσεν. θηλ.	οὐδετ.
᾽Ον.	τίς	τί	τινές	τινά
Γεν.	τινός	τινός	τινῶν	τινῶν
Δοτ.	τινί	τινί	τισί	τισί
Αἰτ.	τινά	τί	τινάς	τινά

ἽΟλοι οἱ τύποι τῆς ἀντωνυμίας **τις - τι** εἶναι **ἐγκλιτικά**.

§ 201. Αἱ ἀντωνυμίαι **μερικοὶ - μερικαὶ - μερικά, ὄλος - η - ον**, κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

§ 202. Ἡ **οὐδεὶς - οὐδεμία - οὐδέν** καὶ **κανεὶς - καμμία - κανέν** κλίνονται μόνον εἰς τὸν ἐνικὸν ἀριθμὸν ὡς ἑξῆς :

᾽Ον.	οὐδεὶς	οὐδεμία	οὐδέν	κανεὶς	καμμία	κανέν καὶ κανένα
Γεν.	οὐδενός	οὐδεμιᾶς	οὐδενός	κανενός	καμμιάς	κανενός
Δοτ.	οὐδενὶ	οὐδεμιᾷ	οὐδενὶ	—	—	—
Αἰτ.	οὐδένα	οὐδεμίαν	οὐδέν	κανένα	καμμίαν	κανέν

ἽΟμοίως κλίνονται καὶ ἡ ἀντωνυμία **καθεὶς - καθεμία - καθέν**, ἢ ὁποία τίθεται συνήθως ἀντὶ τῆς **ἕκαστος**.

§ 203. Μετὰ τὴν ἀντωνυμίαν **κανεὶς**, ἢ ὁποία συνήθως χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τῆς **οὐδεὶς**, τίθεται πάντοτε τὸ **δέν**, ἐνῶ μετὰ τὸ **οὐδεὶς** δὲν τίθεται : **κανεὶς δὲν με εἶδε, ἀλλὰ οὐδεὶς με εἶδε**.

§ 204. Εἰς τὴν φράσιν καθ' ὁδὸν μ' ἐχαιρέτισε ἕνας, τὸν ὁποῖον διὰ πρώτην φοράν ἔβλεπα, ἢ λέξις ἕνας σημαίνει κάποιος. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ ἕνας (εἷς) - μία - ἓν εἶναι ἀντωνυμία καὶ ὄχι ἀριθμητικόν.

§ 205. Ὅλοι αἱ ἀόριστοι ἀντωνυμῖαι, ὅταν εἶναι μαζί με οὐσιαστικά, εἶναι ἀόριστα ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα : ἀνθρωπός τις, μερικαὶ γυναικες, εἰς ἐκάστην πόλιν· κάποιο παιδί ἔπεσε καὶ κτύπησε· οὐδεὶς κόπος, κανεὶς δρόμος, ἢ ἄλλη ὁδός· ὅλοι οἱ ἀνθρωποὶ εἶναι θνητοί· κανεὶς μαθητῆς δὲν γίνεται δεκτός πρὸς ἐγγραφήν χωρὶς τὸν κηδεμόνα.

Παρατηρήσεις. Ἀόριστοι ἀντωνυμῖαι εἶναι καὶ τὰ ἄκλιτα **κάτι, κάτι τι, τίποτε, κάθε τι** : εἶδες πόσα ὠραῖα πράγματα ὑπάρχουν εἰς τὴν ἀγοράν ; **κάτι** εἶδα, **κάτι τι** εἶδα, **τίποτε** δὲν εἶδα, **κάθε τι** εἶναι στὴ θέσι του, κλπ.

ι') Ἀναφορικαὶ ἀντωνυμῖαι

§ 206. Οἱ μαθηταί, οἱ ὅποιοι ἀπουσίασαν χθές, θὰ ἔλθουν αὐριον μὲ τὸν πατέρα των. Ὅστις θέλει νὰ σπουδάσῃ, πρέπει νὰ κοπιήσῃ. Ὅποιοι εἶναι πλούσιοι, δὲν εἶναι πάντοτε καὶ εὐτυχής. Ὅσους συνήνητσα, μοῦ εἶπαν, ὅτι δὲν γνωρίζουν, ποῦ κάθηται ὁ κ. Παῦλος. Νὰ εἰπῆς εἰς ὅποιον καὶ ἂν ἔλθῃ, ὅτι δὲν θὰ εἶμαι ἐδῶ σήμερα. Ὅσον καὶ ἂν κοπιήσῃς, δὲν θὰ κατορθώσῃς νὰ μαντεύσῃς, ὅσα σκέπτομαι. Ὁ νέος, παιδί μου, ποῦ σταναστρέφεται, δὲν μοῦ ἀρέσει πολὺ. Οἱ γονεῖς, ποῦ δὲν φροντίζουν νὰ ἀναθρέψουν τὰ παιδιά μὲ χριστιανικὰς ἀρετάς, εἶναι ἐπεύθνοι γιὰ ὅ, τι συμβῆ εἰς αὐτά.

§ 207. Εἰς τὴν πρώτην φράσιν ἢ λέξις οἱ ὅποιοι ἐτέθη ἀντὶ τῆς λέξεως οἱ μαθηταί. Τὸ νόημα δὲ τῆς φράσεως, ποῦ εἰσάγεται μετὰ τὴν λέξιν οἱ ὅποιοι, ἀποδίδεται (ἀναφέρεται) εἰς τὴν προηγουμένην λέξιν οἱ μαθηταί. Ἐπίσης εἰς τὴν δευτέραν φράσιν μετὰ τὴν λέξιν ὅστις ἀποδίδεται τὸ νόημα εἰς ἐκεῖνον, ποῦ πρέπει νὰ κοπιήσῃ. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ τὰς λέξεις ὅσους, ὅσα, ὅποιος, πού, ὅ, τι. Αἱ λέξεις αὐταὶ χρησιμοποιοῦνται ἀντὶ ὀνομάτων, εἶναι δηλ. ἀντωνυμῖαι, μετὰ τὰς ὁποίας τὸ νόημα τῆς φράσεως, ποῦ ἀνήκουν, ἀποδίδεται (ἀναφέρεται) εἰς μίαν λέξιν ἄλλης φράσεως καὶ λέγονται ἀναφορικαὶ ἀντωνυμῖαι.

§ 208. Ἡ ἀντωνυμία **ὄστις - ἦτις - ὄ,τι** προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν **ὄς - ἦ - ὄ** (ὁ ὁποῖος) καὶ τὴν ἀόριστον **τις - τί**. Τῆς ἀντωνυμίας **ὄς**, ἡ ὁποία κλίνεται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα, χρησιμοποιοῦνται ὠρισμένοι τύποι εἰς μερικὰς φράσεις, π. χ. ὁ *ἄνθρωπος*, *περὶ οὗ ὁ λόγος*· ἢ ὑπόθεσις, *περὶ ἧς πρόκειται*. Τῆς ἀντωνυμίας **ὄστις - ἦτις - ὄ,τι** ἀπαντοῦν συνήθως οἱ ἐξῆς τύποι :

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς			
Ὅν.	ὄστις	ἦτις	ὄ,τι	οἷτινες	αἷτινες	ἅτινα
Γεν.	οὔτινος	—	οὔτινος	—	—	—
Δοτ.	—	—	—	—	—	—
Αἰτ.	—	—	ὄ,τι	—	—	ἅτινα

§ 209. Ἄλλαι ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι αἱ : ὁ ὁποῖος - ἡ ὁποία - τὸ ὁποῖον, ὅποιος - ὅποια - ὅποιο, ὅσος - ὅση - ὅσον, οἷος - οἷα - οἷον (= ὅποιος λογῆς : οἷα ἢ μορφή, τέτοια καὶ ἡ ψυχὴ). Αὗται κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα. Ἐπίσης ἀναφορικαὶ ἀντωνυμίαι εἶναι καὶ αἱ : ὁποιοσδήποτε, οἷοσδήποτε, εἰς τὰς ὁποίας τὸ - **δήποτε** δὲν κλίνεται. Ἡ ἀντωνυμία **ὄστισδήποτε - ὄ,τιδήποτε** δὲν ἔχει θηλυκόν.

§ 210. Τὸ **ὄ,τι** καὶ **ὄ,τιδήποτε** ἀπαντᾷ εἰς φράσεις : **ὄ,τι** θέλεις, **ὄ,τιδήποτε** ζητήσης, κλπ.

§ 211. Τὸ **ποῦ** χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ **ὁ ὁποῖος** εἰς ὅλας τὰς πτώσεις καὶ ὅλα τὰ γένη : ὁ νέος, **ποῦ** (= ὁ ὁποῖος) ἤλθε *χθές*· ὁ παντοπώλης, **ποῦ** (= ἀπὸ τὸν ὁποῖον) *φανίζομεν*· οἱ μαθηταί, **ποῦ** (= οἱ ὁποῖοι) *ἀπουσίασαν*· ἐκεῖνοι **ποῦ** (= τοὺς ὁποῖους) *εἶδαμε* *χθές* ἦσαν *χωριανοί* μας.

* Ἀ σ κ η σ ι ς *

§ 212. Ὁ Πύρρος, ὁ ὁποῖος ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου, εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ἄνδρα τιῶν Θεσσαλῶν ὡς σύμβουλον, ὄστις ὠνομάζετο Κινέας. Οὗτος διεκρίνετο διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν πειστικότητα τῶν λόγων του, ὥστε ὅλοι ἐθαύμαζον καὶ ἐπείθοντο, εἰς ὄ,τι αὐτὸς ἔλεγε. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πύρρος τὸν ἐξετίμα ἰδιαίτερος καὶ πάντοτε τὸν συνε-

* Δι' ὅλας τὰς ἀντωνυμίας.

βουλεύετο, τι ἔπρεπε εἰς ἐκάστην περίπτωσιν νὰ κάμῃ. Εἶχε δὲ ἀναπτυχθῆ μεταξὺ των μεγάλη φιλία, ὥστε νὰ δύναται ὁ Κινέας νὰ λέγῃ ἐλευθέρως τὴν γνώμην του καὶ μάλιστα μερικὰς φορὰς ἀφ' ἑαυτοῦ του, χωρὶς νὰ τοῦ ζητηθῆ. Ὅτε ὁ Πύρρος ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, ἐκάλεσε τὸν Κινέα καὶ τὸν ἐρώτησε : « Ποίαν γνώμην ἔχεις σύ, ὦ Κινέα, διὰ τοὺς Ρωμαίους ; » « Βασιλεῦ, σ' εὐχαριστῶ, ἀπήντησεν ὁ Κινέας, διότι μὲ καλεῖς, νὰ σοῦ δώσω τὴν γνώμην μου, καὶ διὰ τοῦτο θὰ ἀκούσης ἀπὸ ἐμέ, ὃ, τι σκέπτομαι. Ἐχω ἀκούσει ἀπὸ ὄλων, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι εἶναι γενναῖοι πολεμισταί. Ἄλλ' ἄς ὑποθέσωμεν, ὅτι θὰ τοὺς νικήσωμεν. Τί ἔχομεν νὰ κερδίσωμεν ἡμεῖς ; » « Ἐρωτᾷς, φίλε μου, πρᾶγμα, ποῦ εἶναι φανερόν. Ἄν καταλάβωμεν τὴν Ρώμην, ἣτις εἶναι ἡ πλέον ἀξιόμαχος πόλις τῆς Ἰταλίας, θὰ γίνωμεν κύριοι ὀλοκλήρου τῆς Ἰταλίας, χωρὶς οὐδεὶς νὰ φέρῃ ἀντίστασιν ». « Καὶ ὕστερα ; » προσέθεσεν ὁ Κινέας. « Ἐπειτα, εἶπεν ὁ Πύρρος, πλησίον εἶναι ἡ Σικελία μὲ τὰς πλουσιωτάτας πόλεις τῆς, ποῦ θὰ περιέλθον καὶ αὐταὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν μας. Ἀπέναντι δὲ τῆς Σικελίας εἶναι ἡ Καρχηδών, τὴν κατάληψιν τῆς ὁποίας εὐκόλως θὰ ἐπιτύχωμεν ». « Ἀλήθεια, ἀπήντησεν ὁ Κινέας, κανὲν ἐμπόδιον δὲν θὰ ὑπάρχῃ διὰ τὴν κατάληψιν ἔπειτα καὶ τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' ἂν ὅλα αὐτὰ γίνον, τι ἄλλο θὰ κάμωμεν ; » Ὁ Πύρρος τότε ἐγέλασε καὶ εἶπε : « Τότε, φίλε μου, θὰ ἡσυχάσωμεν καὶ θὰ εὐχαριστούμεθα συζητοῦντες μεταξὺ μας, γιὰ διάφορα ζητήματα ». Καὶ ὁ Κινέας ἀπήντησεν : « Ἄλλ', ὦ βασιλεῦ, ἀφοῦ τώρα ἔχομεν τὴν ἡσυχίαν, διατὶ δὲν ἀσχολούμεθα μὲ συζητήσεις εὐχαριστοὺς ; Εἶναι ἀνάγκη νὰ περάσωμεν πρῶτον ἀπὸ κινδύνους καὶ αἱματὶ καὶ νὰ σκορπίσωμεν τόσοις θανάτοις καὶ τόσῃν δυστυχίαν γύρω μας, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἡσυχίαν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν σήμερον ; » Μ' ὅλα αὐτὰ ὁμως δὲν κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὸν Πύρρον νὰ παραιτηθῆ ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, ἡ ὁποία ἦτο καταστρεπτικὴ δι' αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἀριθμητικὰ

§ 213. Οἱ νομοὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι πενήκοντα (50) μὲ προτεύουσαν μίαν πόλιν δι' ἕκαστον νομόν. Πρῶτος δημότης εἰς πόλεις,

αί οποῖαι ἔχουν κατοίκους ἄνω τῶν πέντε χιλιάδων (5000), εἶναι ὁ δήμαρχος. Μετὰ τοῦ δημάρχου ἐκλέγονται ἀνά πᾶν τέταρτον ἔτος καὶ ἕξ (6) ἢ ὀκτὼ (8) ἢ δώδεκα (12) δημοτικοὶ σύμβουλοι. Εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ὁ ἀριθμὸς τῶν δημοτικῶν συμβούλων εἶναι διπλάσιος ἢ τριπλάσιος τῶν μικροτέρων. Τὰ καθήκοντα τοῦ δημάρχου δὲν εἶναι ἀπλᾶ, ὅπως θὰ ἐνόμιζέ τις, ἀλλὰ πολλαπλᾶ. Φροντίζει οὗτος διὰ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ δήμου, τὴν ὑγείαν τῆς πόλεως, τὸ ἐξωραϊσμὸν αὐτῆς, τὴν κατασκευὴν τῶν ὁδῶν καὶ παρακολουθεῖ τὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα ἀνέρχονται ὄχι εἰς δεκάδας καὶ ἑκατοντάδας, ἀλλὰ εἰς πολλὰς χιλιάδας δραχμῶν. Τέλος ἐπιβλέπει τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ δήμου, τοὺς ὁποίους ἐπιθεωρεῖ δις καὶ τρίς κατὰ μῆνα.

α') Ἀριθμητικὰ ἐπίθετα

§ 214. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν αἱ λέξεις : ἑνέα, πέντε χιλιάδες, πρῶτος, τέταρτος, διπλάσιος, τριπλάσιος, ἀπλοῦς, δεκάς, δις, τρίς, αἱ ὁποῖαι φανερόνουν ὠρισμένον πλῆθος ὄντων ἢ ἐκφράζουν ἄλλας ἀριθμητικὰς ἐννοίας ἢ σχέσεις. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται ἀριθμητικὰ. Εἶναι δὲ αὐτὰ ἐπίθετα, π.χ. μία (πόλις), διπλάσιος, ἀπλοῦς, ἢ οὐσιαστικά, π.χ. δεκάς, τριάς ἢ ἐπιρρήματα δις, τρίς.

§ 215. Τὰ ἀριθμητικὰ ἐπίθετα λέγονται :

1) Ἀπόλυτα, ὅταν φανερόνουν ἀπλῶς ὠρισμένον πλῆθος ὄντων : ἓν σχολεῖον, μία πόλις, διακόσιοι στρατιῶται.

2) Τακτικά, ὅταν φανερόνουν, ποίαν θέσιν κατέχει τι εἰς μίαν σειρὰν ὁμοειδῶν ὄντων : ὁ πρῶτος μαθητής, ὁ τρίτος, ἡ εἰκοστὴ πέμπτη Μαρτίου. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ τακτικὰ ἀριθμητικὰ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ προσθήκην τῆς καταλήξεως -τος μέχρι τοῦ 19· π.χ. τρίτος (τρία), δέκατος (δέκα), καὶ τῆς καταλήξεως -στός ἀπὸ τὸ 20 καὶ ἄνω, π.χ. εἰκοστός (εἴκοσι)· χιλιοστός, διακοσιοστός κλπ. Κλίνονται δὲ ὅλα κατὰ τὰ δευτερόκλιτα ἐπίθετα.

3) Πολλαπλασιαστικά, ἀπλοῦς, διπλοῦς κλπ., ὅταν λέγωμεν ἄλμα ἀπλοῦν, ἄλμα τριπλοῦν, ἐννοοῦμεν, ὅτι κάμνομεν ἓνα πῆδημα, τρία πηδήματα, δηλ. αὐτὰ φανερόνουν ἀπὸ πόσα ἀπλᾶ μέρη ἀποτελεῖται

κάτι τι : ἄλλα ἀπλοῦν, ἄλλα τριπλοῦν. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ πολλαπλασιαστικά σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ τὴν κατάληξιν - **πλοῦς**, π.χ. **τριπλοῦς**, **ἑπταπλοῦς**, **δεκαπλοῦς**· κλίνονται δὲ κατὰ τὰ συνηρημένα δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα ἀπλοῦς - ἀπλή - ἀπλοῦν (χρυσοῦς - ῆ - οῦν).

4) **Ἀναλογικά**, ὅταν φανερώουν πόσας φορές εἶναι ἐν ποσὸν μεγαλύτερον ἀπὸ ἄλλο τοῦ αὐτοῦ εἴδους : ἡ ἀπόστασις ἀπὸ Ἀθηνῶν **μέχρι Κορίνθου** εἶναι **τετραπλασία** ἀπὸ τὴν **μέχρις Ἐλευσίνος**. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀναλογικά σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων καὶ λήγουν εἰς - **πλάσιος**, π.χ. **ἑπταπλάσιος**, **δεκαπλάσιος** καὶ κατὰ ταῦτα **διπλάσιος**, **τριπλάσιος** κλπ. Κλίνονται δὲ κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

§ 216. Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικά **εἰς - μία - ἓν, τρεῖς - τρία, τέσσαρες - τέσσαρα** κλίνονται τὸ μὲν **εἰς** εἰς τὸν ἐνικόν, τὰ δὲ **τρεῖς** καὶ **τέσσαρες** εἰς τὸν πληθυντικὸν ὡς ἐξῆς :

	Ἐνικὸς		Πληθυντικὸς	
	ἀρσεν.	θηλ. οὐδ.	ἀρσεν. θηλ. οὐδ.	
Ὅν.	εἷς ἢ ἓνας	μία ἐν ἢ ἓνα	τρεῖς - τρία	τέσσαρες - τέσσαρα
Γεν.	ἑνός	μιάς ἐνός	τριῶν	τεσσάρων
Δοτ.	ἐνὶ	μιᾷ ἐνὶ	τρισὶ (ν)	—
Αἰτ.	ἓνα	μίαν ἐν ἢ ἓνα	τρεῖς - τρία	τέσσαρας - τέσσαρα

§ 217. Ἀπὸ τοῦ διακόσιοι - διακόσιοι - διακόσια καὶ ἄνω κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα εἰς τὸν πληθυντικόν.

Ἀπὸ τοῦ πέντε μέχρι τοῦ ἑκατὸν τὰ ἀπόλυτα εἶναι ἄκλιτα.

Σημείωσις. Διὰ τὰ κλάσματα χρησιμοποιοῦνται διὰ μὲν τὸν ἀριθμητὴν τὰ ἀπόλυτα, διὰ δὲ τὸν παρονομαστὴν τὰ τακτικά $\frac{1}{4}$ ἐν τέταρτον. Τὸ ἐννέα, ἐνεακόσια μὲ δύο ν, τὸ ἐνεήκοντα, ἑνατος μὲ ἓνα ν.

§ 218. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀπαντοῦν :

1) Τὰ ἀπόλυτα **τέσσαρες - τέσσαρα, τριάντα, σαράντα, πενήντα**, κλπ. ἀντὶ **τέσσαρες, τριάντα, τεσσαράκοντα, πενήκοντα**, κλπ.

2) Τὰ πολλαπλασιαστικά **ἀπλὸς, διπλὸς ἀσυναίρετὰ** ἀντὶ **ἀπλοῦς, διπλοῦς**, κλπ.

β') Ἀριθμητικὰ οὐσιαστικὰ

§ 219. Τὰ ἀριθμητικὰ οὐσιαστικὰ φανερώουν ὀρισμένην ἀριθμητικὴν ποσότητα διαφόρων ἀτόμων ἢ ὁμοειδῶν πραγμάτων. Εἶναι ὅλα θηλυκὰ καὶ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ προσθήκην τῆς καταλήξεως - **ας** (γεν. - **άδος**), π. χ. **δυάς, τριάς, δεκάς, ἑκατοντάς, χιλιάς**. Τοῦ εἰς τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι ἡ **μονάς**, τοῦ τέσσαρα ἡ **τετράς**, τοῦ πέντε ἡ **πεντάς**, τοῦ εἴκοσι ἡ **εἰκοσάς**, τοῦ τριάκοντα ἡ **τριακοντάς**, κλπ.

§ 220. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν τὰ ἀνωτέρω οὐσιαστικὰ ἀπαντοῦν καὶ μὲ κατάληξιν - **άδα**: **τριάδα, πεντάδα, ἐξάδα, δεκάδα, εἰκοσάδα, χιλιάδα**, κλπ., ποὺ κλίνονται κατὰ τὰ πρωτόκλιτα.

Ἀπαντοῦν ἐπίσης οὐσιαστικὰ ἀριθμητικὰ μὲ κατάληξιν - **ριά**, π. χ. **δεκαριά, δεκαπενταριά, τριανταριά**. ποὺ φανερώουν πλῆθος μονάδων. Ἐπίσης ἀπαντοῦν καὶ ἄλλα εἰς - **άρα**, ποὺ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ πῆραν ἰδιαιτέραν σημασίαν, π. χ. **τριάρα, πεντάρα, πεντακοσάρα, χιλιάρα**, κλπ.

γ') Ἀριθμητικὰ ἐπιρρήματα

§ 221. Ἀριθμητικὰ ἐπιρρήματα λέγονται αἱ ἀριθμητικαὶ λέξεις, διὰ τῶν ὁποίων δίδεται ἀπάντησις μὲ ἐπίρρημα εἰς - **άκις** εἰς τὴν ἐρώτησιν πόσες φορές; Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ θέμα τῶν ἀπολύτων μὲ τὴν κατάληξιν - **κις** ἢ - **άκις**, π. χ. **ἐπτὰ - ἐπτάκις, δέκα - δεκάκις**, καὶ κατ' ἀναλογίαν μὲ αὐτὰ **πέντε - πεντάκις, ἕξ - ἐξάκις, ὀκτάκις, ἑκατοντάκις**, κλπ. Τὰ ἐπιρρήματα τῶν τριῶν πρώτων ἀριθμῶν (εἰς, δύο, τρία) εἶναι: εἰς - **ἄπαξ** (= μίαν φοράν), δύο - **δὶς** (= δύο φορές), τρία - **τρὶς** (= τρεῖς φορές).

§ 222.

Πίναξ τῶν ἀριθμητικῶν

Ἀραβ. σημ.	Ἑλλην.	Ἀπόλυτα	Τακτικὰ	Οὐσιαστικὰ	Ἐπιρρήματα
1	α'	εἰς ἢ ἕνας μία - ἐν ἢ ἕνα	πρῶτος	μονάς	ἄπαξ
2	β'	δύο	δεύτερος	δυάς	δὶς
3	γ'	τρεις - τρία	τρίτος	τριάς	τρὶς

4	δ'	τέσσαρες - τέσσαρα	τέταρτος	τετράς	τετράκις
5	ε'	πέντε	πέμπτος	πεντάς	πεντάκις
6	στ'	ἕξ ἢ ἕξι	ἕκτος	ἕξάς	ἕξάκις
7	ζ'	ἐπτά	ἕβδομος	ἐπτὰς ἢ ἕβδομάς	ἑπτάκις ἢ ἑπτάκις
8	η'	ὀκτώ	ὀγδοος	ὀκτάς	ὀκτάκις
9	θ'	ἐννέα	ἕνατος	ἐννεάς	ἐννεάκις
10	ι'	δέκα	δέκατος	δεκάς	δεκάκις
11	ια'	ἑνδεκα	ἐνδέκατος		ἐνδεκάκις
12	ιβ'	δώδεκα	δωδέκατος	δωδεκάς	δωδεκάκις
13	ιγ'	δεκατριῆς	δέκατος τρίτος		
14	ιδ'	δεκατέσσαρα	δέκατος τέταρτος		
15	ιε'	δεκαπέντε	δέκατος πέμπτος		
20	κ'	εἴκοσι	εἰκοστός	εἰκοσάς	εἰκοσάκις
30	λ'	τριάκοντα ἢ τριάντα	τριακοστός	τριακοντάς	τριακοντάκις
40	μ'	τεσσαράκοντα ἢ σαράντα	τεσσαρακοστός		
50	ν'	πεντήκοντα ἢ πενήντα	πεντηκοστός		
60	ξ'	ἑξήκοντα ἢ ἑξήντα	ἑξηκοστός		
70	ο'	ἑβδομήκοντα ἢ ἑβδομήντα	ἑβδομηκοστός		
80	π'	ὀγδοήκοντα ἢ ὀγδόντα	ὀγδοηκοστός		
90	ιγ'	ἐνενήκοντα ἢ ἐνενήντα	ἐνενηκοστός		
100	ρ'	ἑκατόν	ἑκατοστός	ἑκατοντάς	ἑκατοντάκις
200	σ'	διακόσιοι - αι - α	διακοσιοστός		
300	τ'	τριακόσιοι - αι - α	τριακοσιοστός		
1000	α	χίλιοι - αι - α	χιλιοστός	χιλιάς	χιλιάκις
10000	ι	δέκα χιλιάδες	δεκακισχιλιοστός	μυριάς	μυριάκις

* Α σ κ η σ ι ς *

§ 223. Τὸ σχολεῖον τοῦ χωριοῦ ἔχει ἕξι τάξεις μὲ τρεῖς διδασκάλους, ἐκ τῶν ὁποίων ἕνας εἶναι διευθυντῆς· ὑπάρχει ἐπίσης καὶ μία διδασκαλίσα, δηλ. τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρας διδασκάλους καὶ δι' αὐτὸ λέγεται τετρατάξιον.

Ἡ πρώτη τάξις ἔχει τριάκοντα μαθητὰς καὶ ἡ δευτέρα εἴκοσι πέντε. Τὰ μαθήματα τῶν δύο τάξεων διδάσκονται μαζί. Συνδιδάσκονται ἐπίσης καὶ τὰ μαθήματα τῆς τρίτης καὶ τετάρτης τάξεως, ἐνῶ ἡ πέμπτη καὶ ἡ ἕκτη τάξις διδάσκονται τὰ μαθήματα χωριστὰ ἐκάστη. Ἡ πέμπτη τάξις ἔχει διπλάσιον ἀριθμὸν μαθητῶν ἀπὸ τὴν ἕκτην, ἡ δὲ πρώτη τριπλάσιον τῆς τρίτης.

Οἱ διδάσκαλοι φροντίζουν, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ μαθαίνουν τὸ μάθημα κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας· δι' αὐτὸ τὸ ἐπαναλαμβάνουν δις καὶ τρίς. Μία ὄμως πεντὰς μαθητῶν τῆς πρώτης τάξεως δὲν κατορθώνει νὰ μαθῆναι τὸ μάθημα, ἂν καὶ δεκάκις τὸ ἐπαναλάβῃ ὁ διδάσκαλος.

Ἡ φοίτησις εἰς τὸ σχολεῖον εἶναι ἐξαετής, ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους. Τὰ μαθήματα γίνονται πρὸ μεσημβρίας. Μετὰ μεσημβριαν οἱ μαθηταὶ συγκεντρώνονται εἰς τὸ γυμναστήριον, ὅπου ἀσκοῦνται εἰς διάφορα ἀγωνίσματα, εἰς τὸ ἄλμα ἀπλοῦν, ἄλμα τριπλοῦν καὶ εἰς τὸν δρόμον τῶν ἑκατῶν καὶ χιλίων τετρακοσίων μέτρων.

Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εἰς τὰς ἑπτὰ καὶ τρεῖς τέταρτα π.μ. παρατάσσονται οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ σχολείου καὶ μετὰ τὴν πρωϊνὴν προσερχομένην εἰσέρχονται εἰς τὰς αἰθούσας διδασκαλίας μὲ ἡσυχίαν ἀνὰ δυάδας. Τὰς Κυριακὰς μεταβαίνουν μὲ τοὺς διδασκάλους τῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τετράδας ἢ ἐξάδας.

Τὸ διδακτήριον τοῦ σχολείου εἶναι εὐρύχωρον μὲ αὐλὴν καὶ ὑπόστεγον μήκους ὀκτὼ μέτρων καὶ πλάτους πέντε. Ἐκτίσθη μὲ δωρεὰς ὁμογενῶν ἕξ Ἀμερικῆς, οἱ ὁποῖοι διέθεσαν πολλὰς δεκάδας χιλιάδων δολλαρίων, τὰ ὁποῖα ἀντιπροσωπεύουν πολλὰς ἑκατοντάδας χιλιάδων δραχμῶν, ἴσως δὲ καὶ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ἑκατομμύριου.

* Διὰ τὰ ἀριθμητικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ρήματα

α') Ὅρισμός τοῦ ρήματος

§ 224. α) Ὁ γεωργὸς **σκάπτει** τὸν ἀγρόν, σπέρνει λαχανικά καὶ **φυτεύει** δένδρα. Τὰ λαχανικά πολλάκις **καταστρέφονται** ἀπὸ σκώληκας, τὰ δὲ δένδρα **βλάπτονται** ἀπὸ ἔντομα. Διὰ τοῦτο ὁ γεωργὸς δὲν **ἡσυχάζει** ποτὲ καὶ δὲν **κοιμᾶται** ξένοιαστος.

β) Ὁ τακτικὸς μαθητὴς **σηκώνεται** τὸ πρωτὶ ἑνωρίς, **πλύνεται**, **κτενίζεται**, **ἐνδύεται** καὶ πηγαίνει εἰς τὸ σχολεῖον καθαρός.

§ 225. Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις παρατηροῦμεν ὅτι :

α) Αἱ λέξεις **σκάπτει**, **φυτεύει** φανερώουν, ὅτι ὁ γεωργὸς κάμνει κάποιαν ἐνέργειαν, δηλ. ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ κάτι.

β) Αἱ λέξεις **καταστρέφονται**, **βλάπτονται** φανερώουν, ὅτι τὰ λαχανικά καὶ τὰ δένδρα παθαίνουν κάτι, δηλ. ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει κάτι ἀπὸ κάποιον.

γ) Αἱ λέξεις **σηκώνεται**, **πλύνεται**, **ἐνδύεται** φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει ἐνέργειαν καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν δέχεται αὐτὸ τὸ ἴδιον.

δ) Αἱ λέξεις **ἡσυχάζει**, **κοιμᾶται** φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν.

Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **ρήματα**, δηλ. ρήματα λέγονται αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει κάποιαν ἐνέργειαν ἢ παθαίνει κάτι τι ἢ εὐρίσκεται εἰς μίαν κατάστασιν.

β') Παρεπόμενα τοῦ ρήματος

1. Διάθεσις τῶν ρημάτων

§ 226. Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ρήματα α) τὰ **σκάπτει** καὶ **φυτεύει**, τὰ ὁποῖα φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει κάποιαν δουλειά, δηλ. ἐνεργεῖ κάτι, λέγονται **ἐνεργητικῆς διαθέσεως ἢ ἐνεργητικά**, διότι εἰς αὐτὰ τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, πού ἐνεργεῖ.

β) Τὰ **σηκώνεται, πλύνεται, κτενίζεται, ἐνδύεται**, τὰ ὁποῖα φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, πού κάμνει κάποια ἐνέργειαν, ἢ δὲ ἐνέργεια αὐτὴ ἐπιστρέφει εἰς αὐτὸ τὸ ἴδιον, λέγονται **μέσης διαθέσεως ἢ μέσα** ρήματα.

γ) Τὰ **καταστρέφονται καὶ βλάπτονται**, πού φανερώουν ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, πού παθαίνει κάτι ἀπὸ ἄλλου, λέγονται **παθητικῆς διαθέσεως ἢ παθητικὰ** ρήματα.

δ) Τὰ **ἡσυχάζει καὶ κοιμᾶται**, πού φανερώουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν, πού οὔτε ἐνεργεῖ οὔτε παθαίνει κάτι, λέγονται **οὐδετέρας διαθέσεως ἢ οὐδέτερα** ρήματα.

§ 227. **Διάθεσις** δηλ. τοῦ ρήματος λέγεται ἡ κατάστασις, εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρίσκεται τὸ ὑποκείμενον, ὥστε νὰ ἐνεργῇ κάτι ἢ νὰ παθαίνη κάτι ἢ οὔτε νὰ ἐνεργῇ οὔτε νὰ παθαίνη (ἀνάλογα μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ρήματος).

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω αἱ διαθέσεις τῶν ρημάτων εἶναι τέσσαρες, **ἐνεργητικῆ, παθητικῆ, μέση καὶ οὐδετέρα**.

2. Φωνὴ τοῦ ρήματος

§ 228. Ἄν εἰς τὰ ἀνωτέρω ρήματα ὑποκείμενον εἶναι τὸ **ἐγὼ**, θὰ ἔχωμεν α) **ἐγὼ σκάπτ - ω, σπείρ - ω, φυτεύ - ω, ἡσυχάζ - ω** καὶ, ἂν εἶναι ὑποκείμενον τὸ **σύ, αὐτός, ἡμεῖς, σεῖς, αὐτοί**, θὰ ἔχωμεν **σύ σπείρ - εις, αὐτός φυτεύ - ει, ἡμεῖς ἡσυχάζ - ομεν, σεῖς φυτεύ - ειτε, αὐτοὶ ἡσυχάζ - ουν**. β) **ἐγὼ βλάπτ - ομαι, κτενίζ - ομαι, ἐνδύ - ομαι, κοιμοῦ - μαι** καὶ μὲ ὑποκείμενα β' ἢ γ' προσώπου **ἐνδύ - εσαι, κτενίζ - εται, κοιμᾶ - σθε, κτενίζ - ονται**.

Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ἔχομεν ἓν πλῆθος τύπων, πού ἀνήκουν εἰς τὰ ρήματα, πού λήγουν μὲ ὑποκείμενον τὸ **ἐγὼ** εἰς - ω : **λύ - ω, παίζ - ω**, κλπ.

Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἔχομεν πλῆθος τύπων, πού ἀνήκουν εἰς τὰ ρήματα, πού μὲ ὑποκείμενον τὸ **ἐγὼ** λήγουν εἰς - ομαι ἢ - μαι : **λύ - ομαι, κτενίζ - ομαι, κοιμοῦ - μαι**. Τὸ σύνολον τῶν τύπων, πού ἀνήκουν εἰς ρήματα, πού λήγουν μὲ ὑποκείμενον τὸ **ἐγὼ** εἰς - ω ἢ - ομαι, λέγεται **φωνὴ τοῦ ρήματος**.

§ 229. Τὰ περισσότερα ρήματα ἔχουν δύο φωνάς,

1) τὴν **ἐνεργητικὴν φωνήν**, ποὺ περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν τύπων τῶν ρημάτων, ποὺ λήγουν κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰς - ω : λού - ω, φυτεύ - ω, καὶ

2) τὴν **μέσην φωνήν**, ποὺ περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν τύπων τῶν ρημάτων, ποὺ λήγουν κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰς - ομαι ἢ - μαι : λού - ομαι, βλέπτ - ομαι, κάθη - μαι.

Ἡ μέση φωνὴ περιλαμβάνει τὰ μέσα καὶ παθητικὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα κλίνονται μὲ τὰς ἰδίας καταλήξεις.

Σημείωσις. Ὅταν λέγωμεν, ὅτι ἐν ρῆμα εἶναι ἐνεργητικὸν ἢ παθητικὸν ἢ μέσον, ἐννοοῦμεν ποῖαν σημασίαν ἔχει, ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑποκειμένου (ποίας διαθέσεως εἶναι), ἐνῶ, ὅταν λέγωμεν, ὅτι τὸ ρῆμα εἶναι ἐνεργητικῆς ἢ μέσης φωνῆς, ἐννοοῦμεν μόνον τὴν μορφήν τῶν τύπων αὐτοῦ. Τὸ ρῆμα π.χ. αἰσθάνομαι πόνον εἶναι ἐνεργητικῆς διαθέσεως, ἀλλὰ μέσης φωνῆς, τὸ κτενίζομαι εἶναι μέσης διαθέσεως καὶ μέσης φωνῆς, τὸ ἡσυχάζω οὐδετέρας διαθέσεως καὶ ἐνεργητικῆς φωνῆς.

3. Πρόσωπον τοῦ ρήματος

§ 230. Εἰς τὰ ρήματα (ἐγὼ) φυτεύω, (σὺ) ἡσυχάζεις, (αὐτός) φυτεύει, (ἡμεῖς) κοιμούμεθα, (σεῖς) ἐργάζεσθε, (αὐτοὶ) ἐργάζονται, παρατηροῦμεν, ὅτι ἕκαστος τύπος φανερώνει συγχρόνως, ποίου προσώπου εἶναι τὸ ὑποκείμενον, ἂν δηλ. εἶναι πρώτου ἢ δευτέρου ἢ τρίτου προσώπου· αὐτὸ δὲ γίνεται φανερόν ἀπὸ τὴν κατάληξιν.

Πρόσωπον δηλ. τοῦ ρήματος λέγεται ὁ τύπος, ποὺ φανερώνει, τίνος προσώπου εἶναι τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ, ἂν δηλ. εἶναι πρώτου ἢ δευτέρου ἢ τρίτου προσώπου.

4. Ἀριθμὸς τοῦ ρήματος

§ 231. Οἱ τύποι τῶν ἀνωτέρω ρημάτων φανερώνουν ἀκόμη, ἂν τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἐν ἢ πολλά, π.χ. ὁ τύπος ἡσυχάζεις φανερώνει, ὅτι τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἐν πρόσωπον, σύ. Ὁ τύπος βλέπονται (τὰ δένδρα) φανερώνει, ὅτι τὸ ὑποκείμενον περιλαμβάνει πολλὰ δένδρα· αὐτὸ δὲ γίνεται φανερόν καὶ ἀπὸ τὰς καταλήξεις τῶν τύπων.

Ὁ τύπος τοῦ ρήματος, ὁ ὁποῖος φανερώνει, ἂν τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἐν ἢ πολλὰ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα λέγεται **ἀριθμὸς** τοῦ ρήματος· οἱ ἀριθμοὶ εἶναι δύο, ὁ **ἐνικός** καὶ ὁ **πληθυντικός**.

5. Χρόνοι τοῦ ρήματος

§ 232. Ὁ Χαρίλαος εἶναι καλὸς μαθητὴς καὶ ἐργάζεται ἐφέτος ἐντατικά. Τώρα, πού οἱ ἄλλοι πῆγαν νὰ κοιμηθοῦν, αὐτὸς **γράφει** τὰς ἀσκήσεις τῆς γραμματικῆς. Πέρυσι ἦτο ἐπίσης τακτικός καὶ **ἔγραφε** καθημερινῶς τὰς ἀσκήσεις. Ἐλπίζω, ὅτι μὲ τὸν καιρὸν θὰ γίνῃ ἀκόμη καλύτερος καὶ **θὰ γράφῃ**, χωρὶς νὰ κάμῃ σφάλματα. Χθὲς **ἔγραψε** τὴν ὀρθογραφικὴν ἀσκήσιν χωρὶς σφάλματα καὶ ἐπῆρε πολὺ καλὸν βαθμὸν. Τώρα ἀντιγράφει τὰς προχειροὺς σημειώσεις εἰς τὸ καθαρὸν τετράδιον καὶ **ἔχει γράψει** ἕως τώρα δώδεκα σελίδας· ἕως χθὲς **εἶχε γράψει** τὰς ἕξ σελίδας, αὖριον **θὰ γράφῃ** ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ **θὰ γράφῃ** ἀρκετὰς σελίδας· ἐλπίζει δέ, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας **θὰ ἔχῃ γράψει** εἰς τὸ καθαρόν, ὅσα **θὰ ἔχῃ διδαχθῆ** ἕως τότε.

§ 233. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν διάφοροι τύποι τοῦ ρήματος **γράφω**, οἱ ὁποῖοι φανερώνουν, πότε γίνεται ἡ γραφή. Ὁ τύπος τοῦ ρήματος, πού φανερώνει, πότε γίνεται ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, λέγεται **χρόνος** τοῦ ρήματος. **Χρόνος** εἶναι τὸ παρὸν, τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον. Ἄν ἐξετάσωμεν τοὺς τύπους τοῦ ρήματος **γράφω** εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον, παρατηροῦμεν :

1) Εἰς τὴν φράσιν *τώρα αὐτὸς γράφει*, ὁ τύπος **γράφει** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις γίνεται τώρα, δηλ. τὴν ὥραν, πού ὁμιλεῖ κάποιος διὰ τὸν Χαρίλαον, δηλ. κατὰ τὸ παρὸν (κατὰ τὸν ἐνεστώτα χρόνον). Εἰς τὴν φράσιν *ὁ Χαρίλαος ἐργάζεται ἐφέτος*, ὁ τύπος **ἐργάζεται** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις (ἡ μελέτη) γίνεται συνεχῶς ἢ ἐπαναλαμβάνεται κάθε φορά, πού εἶναι ἀνάγκη. Διὰ τοὺς δύο αὐτοὺς τύπους λέγομεν, ὅτι εἶναι χρόνου ἐνεστώτος. **Ἐνεστώς** εἶναι ὁ χρόνος τοῦ ρήματος, πού φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, γίνεται τώρα, πού ὁμιλεῖ κάποιος ἢ ὅτι ἡ πράξις γίνεται κατ' ἐπανάληψιν. Χρόνου ἐνεστώτος εἶναι καὶ τὰ ρήματα ἀντιγράφει, ἐλπίζει, εἶναι.

2) Εἰς τὴν φράσιν *πέρυσι ἔγραφε*, ὁ τύπος **ἔγραφε** φανερώνει, ὅτι ἡ πράξις ἐγένετο εἰς τὸ παρελθὸν διαρκῶς ἢ κατ' ἐπανάληψιν.

Ὁ χρόνος αὐτὸς λέγεται **παρατατικὸς** καὶ φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις ἐγένετο εἰς τὸ παρελθὸν κατὰ παράτασιν ἢ κατ' ἐπανάληψιν.

3) Εἰς τὰς φράσεις **θὰ γράφῃ** αὔριον καὶ **θὰ γράψῃ**, οἱ τύποι αὐτοὶ φανερώνουν, ὅτι ἡ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, θὰ γίνεταί ἢ θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον· εἶναι δηλ. οἱ τύποι αὐτοὶ χρόνου μέλλοντος. **Μέλλων** λέγεται ὁ χρόνος τοῦ ρήματος, ὁ ὁποῖος φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις θὰ γίνεταί ἢ θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον. Ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς τύπους ὁ μὲν **θὰ γράφῃ** φανερώνει ἀκόμη, ὅτι ἡ πρᾶξις θὰ γίνεταί εἰς τὸ μέλλον διαρκῶς ἢ κατ' ἐπανάληψιν, ὁ δὲ τύπος **θὰ γράψῃ** φανερώνει ἀπλῶς, ὅτι ἡ πρᾶξις θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον, χωρὶς νὰ δηλώνεται, ἂν θὰ διαρκέσῃ ἢ ὄχι αὐτή. Ὁ τύπος **θὰ γράφῃ** λέγεται **μέλλων διαρκείας**, ὁ δὲ τύπος **θὰ γράψῃ μέλλων ἀπλοῦς**· μέλλοντος χρόνου εἶναι καὶ τὸ **θὰ γίνῃ**.

4) Εἰς τὴν φράσιν **χθὲς ἔγραψε**, ὁ τύπος **ἔγραψε** φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις ἐγένετο ἀπλῶς εἰς τὸ παρελθόν, χωρὶς νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν ἐκεῖνος, ποῦ χρησιμοποιοῖ τὸν τύπον αὐτόν, τὴν διάρκειαν τῆς πράξεως, ἀλλὰ ἀναφέρεται ἀόριστως εἰς τὸ παρελθόν. Ὁ χρόνος αὐτὸς λέγεται **ἀόριστος**. Ἀορίστου χρόνου εἶναι καὶ τὸ **ἐπῆρε**.

5) Εἰς τὴν φράσιν **ἔχει γράψει** ἕως τώρα, ὁ τύπος **ἔχει γράψει** φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, ἔχει γίνεαι, δηλ. εἶναι τελειωμένη τὴν ὥραν, ποῦ ὀμιλεῖ κάποιος. Ὁ τύπος αὐτὸς λέγεται **παρακείμενος**, διότι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πράξεως κεῖται πρὸ τοῦ ὀμιλοῦντος (παρακείται).

6) Εἰς τὴν φράσιν **ἕως χθὲς εἶχε γράψει**, ὁ τύπος **εἶχε γράψει** φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, εἶχε γίνεαι, δηλ. ἦτο τελειωμένη εἰς ἕν ὀρισμένον χρονικὸν σημεῖον τοῦ παρελθόντος. Ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ ρήματος λέγεται **ὑπερσυντέλικος**.

7) Εἰς τὴν φράσιν **μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ ἔχῃ γράψει**, ὁ τύπος **θὰ ἔχῃ γράψει** φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις, τὴν ὁποίαν φανερώνει τὸ ρῆμα, θὰ εἶναι τελειωμένη εἰς ὀρισμένον χρονικὸν σημεῖον τοῦ μέλλοντος. Ὁ τύπος αὐτὸς τοῦ ρήματος λέγεται **τετελεσμένος μέλλων**· τοῦ ἰδίου χρόνου εἶναι καὶ τὸ **θὰ ἔχῃ διδαχθῆ**.

§ 234. Ὁ ἐνεστώς, ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος λέγονται **ἀπλοῖ** ἢ **μονολεκτικοὶ χρόνοι**, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σχηματίζονται

μέ μίαν λέξιν λύω - ἔλυον - ἔλυσα, οἱ ἄλλοι δὲ πέντε, δηλ. ὁ μέλλων διαρκείας, μέλλων ἄπλοῦς, παρακείμενος, ὑπερσυντέλικος καὶ τετελεσμένος μέλλων λέγονται **σύνθετοι ἢ περιφραστικοί**, διότι σχηματίζονται εἰς ὄλους τοὺς τύπους με περιφρασιν : θά λύω, θά λύσω, ἔχω λύσει, εἶχον λύσει, θά ἔχω λύσει.

§ 235. Ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἐνεστώτος καὶ ἀορίστου σχηματίζονται οἱ ἄλλοι χρόνοι καὶ ὅλοι οἱ τύποι τοῦ ρήματος. Ἡ σημασία ἐκάστου χρόνου εἶναι, ὅπως ἀναφέρεται ἀνωτέρω, μόνον εἰς τὴν ὀριστικὴν ἐγκλίσιν καὶ ὄχι εἰς τὰς ἄλλας ἐγκλίσεις (ἰδὲ περὶ ἐγκλίσεων κατωτέρω).

6. Ἐγκλίσεις τοῦ ρήματος

§ 236. Ἡ Ἀρετὴ λέγει πρὸς τὸν Ἡρακλεῖ, ὅπως ἀναφέρει ὁ Πρόδικος εἰς τὸν μῦθον : « Παιδί μου, ἐγὼ **γνωρίζω** τοὺς γονεῖς σου, **γνωρίζω** δὲ καὶ σέ, ἀπ' ὅτου **ἦσο μικρός**. **Ἐὰν πεισθῆς** εἰς τοὺς λόγους τῆς Κακίας, **θά καταστραφῆς**, ἐνῶ, **ἐὰν ἀκολουθήσης** ἐμέ, **θά σέ ὀδηγήσω** εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς. **Λησμονήσε** τοὺς ἔκλυστικὸς λόγους τῆς καὶ **μὴ παρασύρῃσαι** ἀπ' αὐτοῦς. **Ἄς βαδίσωμεν** μαζὶ ἕως τὸ τέλος τοῦ δρόμου. **Πρόσεχε** μόνον καὶ **νά ἔχῃς** ὑπ' ὄψιν σου, ὅτι ὁ ἰδικός μου δρόμος εἶναι ἀνηφορικὸς καὶ στενός, ἐνῶ τῆς Κακίας εἶναι πλατὺς καὶ κατηφορικὸς, καὶ εὐκόλα **παρασύρονται** εἰς αὐτὸν οἱ νέοι. **Εἶθε** **νά κρατηθῆς** μέχρι τέλους εἰς τὸν εὐθὺν δρόμον, διὰ **νά γίνῃς** ἐνδοξος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Πολλοὶ νέοι, ἂν ἐπειθήοντο εἰς ἐμέ, δὲν **θά ὑπέφερον** καὶ δὲν **θά εἶχον μετανοήσει** διὰ τὰς πράξεις των ».

§ 237. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν διάφοροι τύποι ρημάτων, ὅπως **γνωρίζω**, **θά καταστραφῆς**, **θά ὀδηγήσω**, **ἄς βαδίσωμεν**, **ἐὰν πεισθῆς**, **πρόσεχε**, **λησμονήσε**, **νά ἔχῃς** (ὑπ' ὄψιν σου), **δὲν θά ὑπέφερον**, **δὲν θά εἶχον μετανοήσει**. Ὁ καθείς ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τύπους φανερώνει, πῶς θέλομεν **νά παρουσιάσωμεν** τὴν πράξιν, πού φανερώνει τὸ ρῆμα, δηλ. ὡς πραγματικὴν, ὡς δυνατὴν κλπ., π.χ. με τὸν τύπον **θά καταστραφῆς**, **γνωρίζω** παριστάνεται ἡ πράξις, πού φανερώνει τὸ ρῆμα, ὡς βεβαία, με τὸν τύπον **ἄς βαδίσωμεν** παριστάνεται ὡς ἐπιθυμία.

Οί τύποι δηλ. τοῦ ρήματος, πού φανερώνουν, πῶς θέλομεν νά παρουσιάσωμεν τήν πρᾶξιν τοῦ ρήματος, λέγονται **ἐγκλίσεις** τοῦ ρήματος.

§ 238. Αἱ ἐγκλίσεις εἰς τήν νέαν Ἑλληνικήν γλῶσσαν εἶναι πέντε :

1. **Ὀριστική** λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, πού παριστάνει τήν πρᾶξιν ὡς βεβίαν : *γνωρίζω τοὺς γονεῖς, θὰ σέ ὀδηγήσω, οἱ νέοι παρασύρονται εὐκολα, θὰ γίνης ἔνδοξος.*

2. **Ὑποτακτική** λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, ἡ ὁποία παριστάνει τήν πρᾶξιν ὡς ἐπιθυμίαν ἢ φανερώνει, ὅτι ἡ πρᾶξις τοῦ ρήματος πρόκειται νά γίνῃ καὶ τήν περιμένομεν, π.χ. *ἂν πεισθῇ, ἂν ἀκολουθήσῃς.*

3. **Προστακτική**, λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, ἡ ὁποία παριστάνει τήν πρᾶξιν ὡς ἀξίωσιν ἢ προσταγήν ἐκείνου, πού ὁμιλεῖ : *πρόσχε, λησιμόνησε, μὴ παρασύρεσαι.*

4. **Εὐκτική**. Ἡ εὐχὴ ἐκφέρεται μὲ τὸ εἶθε καὶ ὑποτακτικὴν ἢ μὲ τὸ εἶθε καὶ ὀριστικὴν παρατακτικὴν ἢ ὑπερσυντελικὴν : *εἶθε νὰ ταξιδεύσωμεν· εἶθε νὰ ἤρχεσο.* Μερικοὶ τοὺς τύπους μὲ τὸ εἶθε ὀνομάζουν **εὐκτικὴν** ἢ **εὐχητικὴν** ἐγκλισιν.

5. **Δυνητική** λέγεται ἡ ἐγκλις τοῦ ρήματος, ἡ ὁποία παριστάνει τήν πρᾶξιν ὡς δυνατήν, π.χ. *δὲν θὰ εἶχον μετανοήσει (ἂν ἐπέιθοντο εἰς ἐμέ) καὶ δὲν θὰ ὑπέφερον.*

§ 239. Ἡ διάθεσις, ἡ φωνή, ἡ ἐγκλις, ὁ χρόνος, τὸ πρόσωπον καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ ρήματος λέγονται **παρεπόμενα** τοῦ ρήματος, δηλ. πού ἀπαντοῦν εἰς κάθε τύπον ρήματος (ἀκολουθοῦν κάθε τύπον τοῦ ρήματος· ἀπὸ τὸ *ἔπομαι* = ἀκολουθῶ).

§ 240. Ἐκτὸς τῶν ἐγκλίσεων τὸ ρῆμα ἔχει ἀκόμη δύο ἄλλους τύπους.

1. Τὸ **ἀπαρέμφατον**, τὸ ὁποῖον εἶναι ἄκλιτος τύπος καὶ ὑπὸ τύπον παρηλλαγμένον χρησιμεύει διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν περιφραστικῶν τύπων τοῦ ρήματος, π.χ. εἰς τὸν τύπον *ἔχω λύσει*, τὸ *λύσει* εἶναι ἀπαρέμφατον (λύσειν), καὶ εἰς τὸν τύπον *ἔχω λυθῆ*, ἀπαρέμφατον εἶναι τὸ *λυθῆ* (λυθῆναι).

2. Τὴν **μετοχήν**, ἡ ὁποία εἶναι συγχρόνως ἐπίθετον καὶ ρῆμα, π.χ. ὁ *λάμπων ἥλιος* = ὁ λαμπερὸς ἥλιος, ὁ *ἥλιος* πού λάμπει, ὁ *λάμπας ἥλιος* = ὁ ἥλιος πού ἔλαμψε.

Σημείωσις. Ἡ ὀνομασία τῶν ἐγκλίσεων διετηρήθη ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν τὸ ἀπαρέμφατον ὀνομάσθη ἔτσι, διότι δὲν παρεμφαίνει (δὲν φανερώνει) ἀριθμὸν καὶ πρόσωπον, ἢ δὲ μετοχή, διότι μετέχει τοῦ ρήματος καὶ τοῦ ἐπιθέτου.

γ') Συστατικὰ μέρη τοῦ ρήματος

§ 241. **Θέμα.** Εἰς ἕκαστον ρηματικὸν τύπον διακρίνομεν, ὅπως καὶ εἰς τὰ ὀνόματα, τὸ **θέμα** καὶ τὴν **κατάληξιν**, π.χ. γράφ - **ομεν**, λύ - **ετε**. Εἰς κάθε ρῆμα διακρίνομεν :

1) Τὸ **ἐνεστωτικὸν θέμα**, δηλ. τὸ θέμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ὁ ἐνεστῶς καὶ παρατατικὸς τοῦ ρήματος, π.χ. τοῦ ρήματος φυλάττω - ἐφύλαττον ἐνεστωτ. θέμα εἶναι τὸ φυλάττ -, τοῦ παίζω - ἔπαιζον, τὸ παίζ - .

2) Τὸ **ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα**, δηλ. τὸ θέμα τοῦ ρήματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζεται τὸ θέμα τοῦ ἐνεστῶτος καὶ οἱ ἄλλοι τύποι, π.χ. τοῦ ρήματος φυλάττω ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα εἶναι τὸ φυλακ - (φυλακ - ἦ) .

§ 242. Εἰς πολλὰ ρήματα τὸ ἀρχικὸν θέμα εἶναι τὸ ἴδιον μὲ τὸ ἐνεστωτικόν, π.χ. γράφ - ω, λέγ - ω, φέρ - ω, πείθ - ω, διώκ - ω. Συνήθως ὅμως εἶναι διάφορον καὶ εὐρίσκομεν τὸ ἀρχικὸν θέμα ἀπὸ λέξεις συγγενεῖς μὲ τὸ ρῆμα, π.χ. τοῦ ταράσσω θέμα ἀρχικὸν εἶναι **ταραχ** - (ταραχ - ἦ), ἢ ἀπὸ ἄλλους χρόνους τοῦ ρήματος, π.χ. τοῦ μανθάνω τὸ ἀρχικὸν θέμα εὐρίσκομεν ἀπὸ τὸν ἀόριστον ἔμαθ - **ον** (θέμ. μαθ -) .

§ 243. Ἀνάλογα μὲ τὸν χαρακτῆρα, ποὺ ἔχουν εἰς τὸ ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα τὰ ρήματα, διαιροῦνται :

1) Εἰς **φωνηεντόληκτα**, τὰ ὁποῖα ἔχουν χαρακτῆρα φωνῆεν εἰς τὸ ἀρχικὸν ἢ ρηματικὸν θέμα, π.χ. λύ - ω, παιδεύ - ω.

2) Εἰς **συμφωνόληκτα**, εἰς τὰ ὁποῖα χαρακτῆρ τοῦ ἀρχικοῦ θέματος εἶναι σύμφωνον, π.χ. λέγ - ω, βλέπ - ω.

§ 244. Τὰ φωνηεντόληκτα ρήματα διαιροῦνται α) εἰς **ἀσυναίρετα** : λύ - ω, πταί - ω καὶ β) εἰς **συνηρημένα** : ἀγαπῶ (ἀγαπά - ω, ἀγαπῶ), κινῶ (κινέ - ω, - ῶ) .

Τὰ συμφωνόληκτα διαιροῦνται α) εἰς ἀφωνόληκτα : βλέπ - ω, διώκ - ω, πείθ - ω, γράφ - ω καὶ β) εἰς ὑγρόληκτα - ἐνρινόληκτα : στέλλ - ω, φέρ - ω, μέν - ω, κ. ἄ.

§ 245. Ἐκ τῶν ῥημάτων, ὅσα εἰς τὸ ἀ' ἐνικὸν πρόσωπον τοῦ ἐνεστώτος τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς λήγουν εἰς - ω ἄτονον, λέγονται **βαρύτονα** : λύω, διώκω, λέγω, πείθω. Ὅσα δὲ λήγουν εἰς - ῶ περισπώμενον λέγονται **συνηρημένα** : τιμῶ, ἀγαπῶ, κινῶ.

Σχηματισμὸς καὶ κλίσις ῥημάτων

α') Κλίσις τῶν βοηθητικῶν ῥημάτων

§ 246. Ἐνας Σπαρτιάτης εἶχεν εἶπει κάποτε εἰς τὸν Λεωνίδα, ὁ ὁποῖος ἦτο βασιλεὺς τῆς Σπάρτης. « Δὲν ἔχεις καμίαν διαφορὰν, βασιλεῦ, ἀπὸ τῶν ἄλλων πολιτῶν ». « Ἄλλὰ φίλε μου, ἀπήντησεν ὁ Λεωνίδας, ἂν δὲν εἶχον τίποτε περισσώτερον ἀπὸ τῶν ἄλλων, δὲν θὰ ἦμην βασιλεὺς ».

Ὅτε ὁ Λεωνίδας εἶχεν ἐτοιμασθῆ νὰ ὀδηγήσῃ τὸς τριακοσίους Σπαρτιάτας εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ οἱ ἔφοροι ἦσαν κάπως στενοχωρημένοι, διότι ἦσαν πολὺ ὀλίγοι οἱ πολεμισταί, « Ἄς εἴμεθα ὀλίγοι, εἶπεν ὁ Λεωνίδας, πάντως εἴμεθα πολλοὶ διὰ τὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὁποῖον ἔχομεν προορισθῆ ».

Ὅτε πάλιν πρὸ τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν εἶπε κάποιος : « εἶναι τόσον πολλοὶ οἱ Πέρσαι, ὥστε δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ βλέπωμεν ἥλιον, διότι θὰ σκεπασθῆ ἀπὸ τὰ βέλη », ὁ Σπαρτιάτης Διηρέκης ἀπήντησεν « ἄς εἶναι· ἐὰν εἶναι τόσον πολλοί, ὥστε νὰ σκεπασθῆ ὁ ἥλιος, θὰ ἔχομεν σκιὰν κατὰ τὴν μάχην ».

§ 247. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν διάφοροι τύποι τῶν ῥημάτων εἶμαι καὶ ἔχω : ἦτο, ἦσαν, θὰ ἦμην, εἴμεθα, ἐὰν εἶναι, ἄς εἶναι - εἶχεν, ἔχεις, θὰ ἔχομεν, κλπ. μὲ ἰδιαιτέρα παρεπόμενα ὁ καθείς.

Παρατηροῦμεν, ὅτι εἰς τὰς φράσεις εἶχον εἶπει, ἦσαν στενοχωρημένοι, ἔχομεν προορισθῆ κλπ., οἱ τύποι τῶν δύο αὐτῶν ῥημάτων (ἔχω, εἶμαι) χρησιμεύουν εἰς τὸ νὰ σχηματισθοῦν αἱ φράσεις αὐταί, αἱ ὁποῖαι εἶναι τύποι τῶν ῥημάτων λέγω, στενοχωροῦμαι, προορίζομαι. Διὰ τοῦτο τὰ ῥήματα ἔχω καὶ εἶμαι λέγονται **βοηθητικά** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς :

	Ὄριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή	
Ἑνεστῶς	α' ἐν. εἶμαι	(ἴνα) εἶμαι	ἔσο ἢ γὰ εἶσαι	εἶθε γὰ εἶμαι » γὰ ἤμην	Εἶναι	ὄν	
	β' » εἶσαι	εἶσαι	ἄς εἶναι (ἔστω)	εἶθε γὰ εἶσαι » γὰ ἦσο		οὐσα	
	γ' » εἶναι	εἶναι		εἶθε γὰ εἶναι » γὰ ἦτο		ὄν	
	α' πλ. εἴμεθα	εἴμεθα	γὰ εἴσθε	» γὰ ἦτο κτλ.			καὶ ὄντας =
	β' » εἴσθε	εἴσθε	ἄς εἶναι (ἔστω-				
	γ' » εἶναι	εἶναι	σαν)				

Παρατατικός : ἤμην, ἦσο, ἦτο, ἤμεθα, ἦσθε, ἦσαν.

Μέλλον : θὰ εἶμαι, θὰ εἶσαι, θὰ εἶναι, κλπ.

Σημείωσις. **Δυνητική :** θὰ ἤμην, θὰ ἦσο, θὰ ἦτο, κλπ.

Ε X Ω

	Ὄριστική	Ὑποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
Ἑνεστῶς	α' ἔχω	(ἴνα) ἔχω	—	εἶθε γὰ ἔχω	ἔχειν (ν)	ἔχων
	β' ἔχεις	ἔχῃς	ἔχε ἢ γὰ ἔχῃς	» γὰ εἶχον		ἔχουσα
	γ' ἔχει	ἔχῃ	ἄς ἔχῃ	εἶθε γὰ ἔχῃς		
	α' ἔχομεν	ἔχωμεν	—	» γὰ εἶχετε		ἔχων καὶ
	β' ἔχετε	ἔχετε	ἔχετε καὶ	εἶθε γὰ ἔχῃ		ἔχοντας
	γ' ἔχουν	ἔχουν	γὰ ἔχετε ἄς ἔχουν	» γὰ εἶχε κτλ.		

Παρατατικός : εἶχον, εἶχες, εἶχε, εἶχομεν, εἶχετε, εἶχον.

Μέλλον : θὰ ἔχω, θὰ ἔχῃς, θὰ ἔχῃ, κλπ.

Σημείωσις. **Δυνητική :** θὰ εἶχον, θὰ εἶχες, θὰ εἶχε, κλπ.

§ 249. Σχηματισμός τῶν τύπων τῶν ρημάτων εἶμαι καὶ ἔχω.

1) Ὁ μέλλων τῶν ρημάτων εἶμαι καὶ ἔχω σχηματίζεται μετὰ τὸ μόριον θά καὶ ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος : θά εἶμαι, θά ἔχω.

2) Ἡ προστακτικὴ αὐτῶν σχηματίζεται μονολεκτικῶς ἢ καὶ περιφραστικῶς μετὰ τὸ νά ἢ ἄς καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος.

3) Ἡ εὐκτικὴ σχηματίζεται μετὰ τὸ εἴθε νά καὶ ὑποτακτικὴν.

4) Ἡ δυνητικὴ σχηματίζεται μετὰ τὸ θά καὶ ὑποτακτικὴν παρατατικοῦ.

5) Ἡ ὑποτακτικὴ εἶναι ἰδίᾳ μετὰ τὴν ὀριστικὴν μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὸ ἔχω, ὅπου εἰς τὴν ὀριστικὴν ὑπάρχει εἰ ἢ ο, εἰς τὴν ὑποτακτικὴν ὑπάρχει ἀντιστοίχως ἦ ἢ ω : ἔχεις - ἔχῃς, ἔχει - ἔχη, ἔχομεν - ἔχωμεν.

6) Αἱ μετοχαὶ ὦν, οὔσα, ὄν καὶ ἔχων, ἔχουσα, ἔχον κλίνονται ὡς τρικατάληκτα τριτόκλιτα ἐπίθετα.

Ἐνικὸς

Ὅν.	ὦν	οὔσα	ὄν	ἔχων	ἔχουσα	ἔχον
Γεν.	ὄντος	οὔσης	ὄντος	ἔχοντος	ἔχούσης	ἔχοντος
Δοτ.	ὄντι	οὔσῃ	ὄντι	ἔχοντι	ἔχούσῃ	ἔχοντι
Αἰτ.	ὄντα	οὔσαν	ὄν	ἔχοντα	ἔχουσαν	ἔχον
	↓					

Πληθυντικὸς

Ὅν.	ὄντες	οὔσαι	ὄντα	ἔχοντες	ἔχουσαι	ἔχοντα
Γεν.	ὄντων	οὔσων	ὄντων	ἔχόντων	ἔχουσῶν	ἔχόντων
Δοτ.	οὔσι	οὔσαις	οὔσι	ἔχουσι	ἔχούσαις	ἔχουσι
Αἰτ.	ὄντας	οὔσας	ὄντα	ἔχοντας	ἔχούσας	ἔχοντα

Σημείωσις. α) Τὰ ἀπαρέμφατα εἶναι καὶ ἔχει(ν) ἀπαντοῦν εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετὰ τὸ ἄρθρον τὸ, π.χ. ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωκε τὸ εἶναι. Τὸ εἶναι μᾶς δὲν μᾶς βοηθεῖ νὰ σπουδάσωμεν τὸ παιδί μας. Ἀπαρέμφατα εἶναι καὶ οἱ τύποι μετὰ τὸ ἄρθρον τό : τὸ νὰ εἶμαι ἢ τὸ ὅτι εἶμαι, τὸ νὰ εἶσαι ἢ τὸ ὅτι εἶσαι, κλπ. καθὼς καὶ τὸ νὰ ἔχω ἢ τὸ ὅτι ἔχω κλπ., π.χ. τὸ νὰ εἶμαι ὑγιής ἢ τὸ ὅτι εἶμαι ὑγιής, τὸ χρεωστώ εἰς τὴν κανονικὴν ζωὴν, ποῦ διάγω. Τὸ νὰ ἔχω κάποιαν καλὴν κατάστασιν ἢ τὸ ὅτι ἔχω κάποιαν κατάστασιν, τὸ ὀφείλω εἰς τὴν οικονομίαν, ποῦ κάμνω. β) Οἱ τύποι τῆς προστακτικῆς τοῦ εἶμαι ἔστω καὶ ἔστωσαν χρησιμοποιοῦνται συνήθως εἰς τὰ μαθηματικά : ἔστω ἢ εὐθεία AB, ἔστωσαν τὰ τρίγωνα ABΓ καὶ ΔΕΖ.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν χρῆσιμοποιοῦνται καὶ οἱ ἐξῆς κοινοὶ καὶ διαλεκτικοὶ τύποι ἀντὶ τῶν εἰς τὸν πίνακα τῆς παρ. 248: Ὀριστικὴ ἑνεστώς: **εἶμαστε - εἴσθε**. Παρατατικὸς: **ἤμουν - ἤμουνα, ἤσουν - ἤσουνα, ἦτο καὶ ἦταν, ἤμαστε - ἤσαστε, ἦτανε**. Μέλλων: **θα εἶμαστε - θα εἴστε**. Δυνητικὴ: **θα ἤμουν - θα ἤσουν, κλπ.** Τοῦ ἔχω: Ὀριστικὴ παρατατικὸς: **εἶχα - εἶχαμε - εἶχατε - εἶχαν**. Δυνητικὴ: **θα εἶχα, θα εἶχαμε, κλπ.**

β') Βαρύτονα φωνηεντόληκτα ρήματα *

§ 250. Οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἀριθμητικῆς **λύουν** καὶ 2 - 3 προβλήματα. Ὁ Χαρίλαος πέρνει **ἔλυε** τὰ προβλήματα εὐκόλως, **ἔλυσε** μάλιστα κάποτε ἓνα ἀπὸ τὰ δυσκολώτερα. **ἔχει λύσει** ἀκόμη καὶ πολλὰ ἄλλα ἀπὸ συλλογὴν προβλημάτων. Πολλοὶ μαθηταὶ δι' ὅσα προβλήματα **λύονται** μὲ κάποιαν δυσκολίαν καταφεύγουν εἰς βιβλία, εἰς τὰ ὁποῖα εὐρίσκουν **λυμένα** τὰ προβλήματα. Ἔτσι ὁμως δὲν μαθαίνουν νὰ σκέπτονται καὶ εἰς τὸν διαγωνισμὸν ἀπὸ ὀλίγους μαθητὰς **ἐλύθησαν** τὰ προβλήματα, πού ἐδόθησαν πρὸς λύσιν.

Εἰς τὰς ἀνωτέρω φράσεις, αἱ λέξεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι γραμμῆναι μὲ μαῦρα γράμματα, εἶναι τύποι τοῦ ρήματος **λύ-ω**, τοῦ ὁποίου ὁ χαρακτήρ εἶναι φωνῆεν.

Τὰ ρήματα **λύ-ω, πιστεύ-ω, φυτεύ-ω, κλαδεύ-ω, παύ-ω** κλπ., πού ἔχουν χαρακτῆρα φωνῆεν, εἶναι βαρύτονα **φωνηεντόληκτα**, ρήματα καὶ κλίνονται ὡς ἀκολουθῶς:

* Ὁ διδάσκων δύναται εὐκόλως καὶ ὀφείλει κατὰ τὴν προσφορὰν τοῦ νέου νὰ μὴ παρέχη δογματικὰ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν ρημάτων, ἀλλὰ νὰ χρησιμοποιεῖ καταλλήλους φράσεις ὁ ἴδιος ἢ οἱ μαθηταὶ νὰ εὐρίσκουν αὐτὰς κατόπιν σχετικοῦ διαλόγου.

Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Ενικτική	Απαρέμφ.	Μετοχή
λό - ομαι λύ - σαι λό - εται λω - όμεθα λύ - εσθε λό - ονται	ἐνα λό - ωμαι λύ - σαι λό - εται λω - όμεθα λύ - εσθε λό - ονται	λό - ου ἢ νά λύσσαι ἄς λύεται λύσθε ἢ νά λύσθε ἄς λύονται	εἶθε νά λύωμαι » νά λύσαι » νά λύεται εἶθε νά λύώμεθα » νά λύσθε » νά λύονται	λύει - σθαι	λω - όμε- νος λω - όμένη λω - όμε- νον

Παρατακτικός : έλω - όμην, έλύ - εσο, έλύ - ετο, έλω - όμεθα, έλύεσθε, έλόοντο.
Ενικτική παρτα : εἶθε νά έλόωμην, εἶθε νά έλύεσο, κλπ.

έλύ - θην έλύ - θης έλύ - θη έλύ - θημεν έλύ - θητε έλύ - θησαν	λω - θώ λω - θῆς λω - θῆ λω - θώμεν λω - θῆτε λω - θῶσαν	λύ - σου ἢ νά λωθῆς ἄς λω - θῆ λω - θῆτε ἢ νά λω - θῆτε λω - θῶσαν	εἶθε νά λωθῶ » νά λωθῆς » νά λωθῆ κλπ.	λωθῶ	λωθεῖς λωθεῖσα λωθῆν
--	---	---	---	------	----------------------------

Μέλλον διαρκείας : θά λύωμαι, θά λύσσαι, θά λύεται, κλπ.
Μέλλον άπλοῦς : θά λωθῶ, θά λωθῆς, θά λωθῆ, κλπ.

έχω λωθῆ έχεις » έχει » κλπ. ἢ εἶμαι λωμένος εἶσαι » εἶναι » κλπ.	έχω λωθῆ έχεις » έχει » κλπ. ἢ εἶμαι λωμένος εἶσαι » εἶναι » κλπ.	(εσο) νά εἶσαι λωμένος ἄς εἶναι » νά εἶσθε » ἄς εἶναι λωμένοι	εἶθε νά έγω λωθῆ » νά έχεις λωθῆ » νά έχη λωθῆ » νά εἶμαι » νά εἶσαι λωμένος κλπ.		λωμένος λωμένη λωμένον
---	---	---	---	--	------------------------------

Υπερσυντέλικος : εἶχον, εἶχες λωθῆ, κλπ. ἢ ἤμην, ἦσο λωμένος, κλπ.

Εἰδικτική : εἶθε νά εἶχον λωθῆ, εἶθε νά εἶχες λωθῆ, κλπ.

Τετελεσμένος μέλλον : θά έχω, θά έχεις λωθῆ, κλπ. ἢ θά εἶμαι λωμένος, κλπ.

Ἡ Δυνητικὴ ἔγκλισις σχηματίζεται ὡς ἐξῆς : Ἐνεργ. φωνή : ἐνεστῶς καὶ ἀόρ. θά ἔλνον· ὑπερσ. θά εἶχον λύσει. Μέση φωνή : θά ἐλούμην· ὑπερσ. θά εἶχον λυθῆ, κλπ.

Κανόνες σχηματισμοῦ ρημάτων

α') Σχηματισμὸς τῶν ἀπλῶν χρόνων τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων

§ 253. 1. Ὁ ἐνεστῶς τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων σχηματίζεται μὲ προσθήκην τῶν καταλήξεων εἰς τὸ θέμα τοῦ ἐνεστῶτος.

α) Ὀριστικὴ ἐνεργ. φωνῆς : - ω, - εις, - ει, - ομεν, - ετε, - ουν (- ουσι)

» μέσης » : - ομαι, - εσαι, - εται, - ὄμεθα, - εσθε, - ονται.

β) Ὑποτακτικὴ ἐνεργ. φωνῆς : - ω, - ης, - η, - ὠμεν, - ετε - ουν

» μέσης » : - ὠμαι, - εσαι - εται

- ὠμεθα, - εσθε - ὠνται.

γ) Ἡ προστακτικὴ ἐνεργητ. φωνῆς εἰς τὸ β' πρόσωπον τοῦ ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ σχηματίζεται ὄχι μόνον μονολεκτικῶς, ἀλλὰ καὶ περιφραστικῶς μὲ τὸ μόριον **νά** καὶ τὸ ἀντίστοιχον πρόσωπον τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἐνεστῶτος, π.χ. γράφε, γράφετε, **νά** λύης, **νά** λύετε, εἰς δὲ τὸ γ' πρόσωπον μὲ τὸ **ἄς** καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστῶτος, π.χ. ἄς λύῃ, ἄς λύουν.

Ἡ προστακτικὴ τῆς μέσης φωνῆς σχηματίζεται κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον : μὴ ἔρχεσαι, ἐργάζου, **νά** λύσαι, **νά** λύεσθε, ἄς λύεται, ἄς λύονται.

δ) Ἡ εὐκτικὴ τοῦ ἐνεστῶτος σχηματίζεται μὲ τὸ εἶθε καὶ ὑποτ. τοῦ ἐνεστῶτος : εἶθε **νά** λύω, - ης, - η.

ε) Ἡ δυνητικὴ ἐνεργητικῆς φωνῆς σχηματίζεται μὲ τὸ **θά** καὶ τὴν ὀριστικὴν τοῦ παρατατικοῦ : **θά** ἔλνον, **θά** ἔλνες, κλπ.

Ὁμοίως σχηματίζεται καὶ τῆς μέσης φωνῆς : **θά** ἐλούμην, **θά** ἐλύεσο, κλπ.

2. Ὁ παρατατικὸς σχηματίζεται μὲ τὰς ἐξῆς καταλήξεις :

α) Ἐνεργητικῆς φωνῆς : - ον, - ες, - ε, - ομεν, - ετε, - ον.

β) Μέσης φωνῆς : - ὄμην, - εσο, - ετο, - ὄμεθα, - εσθε, - οντο.

Ὁ παρατατικὸς τῶν ρημάτων, τὰ ὅποια ἀρχίζουν ἀπὸ σύμφωνον, λαμβάνει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέματος ἓν **ε**, τὸ ὅποιον λέγεται **αὐξησης** : ἔλνον, ἔλεγον, ἐταρασσόμην (ταράσσομαι). Ὅσα ρήματα

ἀρχίζουσαν ἀπὸ φωνῆεν, μεταβάλλουσαν τὸ βραχὺ φωνῆεν εἰς μακρόν : ἀκούω - ἤκουον, ἐλπίζω - ἤλπιζον. Ἴδὲ περὶ ἀύξεσεως § 270 - 274.

3. Ὁ ἀόριστος α' τῆς ἐνεργ. φωνῆς, ὁ ὁποῖος λαμβάνει εἰς τὴν ὀριστικὴν μόνον αὐξήσιν, σχηματίζεται μὲ τὰς ἐξῆς καταλήξεις :

α) Ὁριστική: - σα, - σας, - σε, - σαμεν, - σατε, - σαν.

β) Ὑποτακτική: - σω, - σης, - ση, - σωμεν, - σετε - σουν

γ) Ἡ προστακτικὴ εἰς τὸ β' ἐνικὸν καὶ πληθυντικὸν πρόσωπον σχηματίζεται μονολεκτικῶς, ἀλλὰ καὶ περιφραστικῶς μὲ τὸ νὰ καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου, εἰς δὲ τὸ γ' ἐνικὸν καὶ πληθυντ. μὲ τὸ μόριον ἄς καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου : πίστευσε καὶ νὰ πιστεύσῃς, ἄς πιστεύσῃ, πιστεύσατε καὶ νὰ πιστεύετε, ἄς πιστεύουσιν, ἄκουσε καὶ ἄκουσον, ἀκούσατε : τοὺς ζυγοὺς λύσατε.

δ) Ἡ εὐκτικὴ σχηματίζεται μὲ τὸ εἶθε καὶ ὑποτ. ἀορ. : εἶθε νὰ λύσω, - σης, - ση, κλπ.

ε) Ἡ δυνητικὴ εἶναι ἡ ἰδία μὲ τοῦ ἐνεστώτος.

§ 254. β) Σχηματισμὸς τῶν συνθέτων ἢ περιφραστικῶν χρόνων τῶν φωνηεντολήκτων.

1. Ὁ μέλλων διαρκείας σχηματίζεται ὡς ἐξῆς :

Ὁριστικὴ α) ἐνεργ. φωνῆς μὲ τὸ θὰ καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος τοῦ ἰδίου ρήματος : θὰ λύω, θὰ λύῃς, κλπ.

β) Τῆς μέσης μὲ τὸ θὰ καὶ τὴν ὑποτακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος τῆς μέσης φωνῆς : θὰ λύωμαι, θὰ λύεσαι, κλπ.

2) Ὁ μέλλων ἀπλοῦς α') τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς μὲ τὸ θὰ καὶ ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου τῆς ἐνεργ. φωνῆς τοῦ ἰδίου ρήματος : θὰ λύσω, θὰ λύσῃς, κλπ. β) τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μὲ τὸ θὰ καὶ ὑποτακτικὴν τοῦ ἀορίστου τῆς μέσης φωνῆς : θὰ λυθῶ, θὰ λυθῇς, κλπ.

3. Ὁ παρακείμενος σχηματίζεται :

α) Τῆς ἐνεργ. φωνῆς εἰς τὴν ὀριστικὴν, ὑποτακτικὴν καὶ προστακτικὴν μὲ τοὺς ἀντιστοίχους τύπους τοῦ ρήματος ἔχω καὶ τὸ ἀπαρέμφοτον τοῦ ἀορίστου τῆς ἐνεργ. φωνῆς : ἔχω λύσει, κλπ. ἢ μὲ τοὺς τύπους τοῦ ἔχω καὶ τὴν αἰτιατικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου : ἔχω λυμένον, ἔχομεν λυμένα τὰ προβλήματα, ἄς ἔχον λυμένον, κλπ. Εἰς τὴν εὐκτικὴν σχηματίζεται μὲ τὸ εἶθε καὶ τὴν ὑποτακτικὴν : εἶθε νὰ ἔχῃς λύσει καὶ εἰς τὴν δυνητικὴν μὲ τὸ θὰ καὶ τὸν ὑπερσυντέλικον τῆς ἐνεργ. φωνῆς : θὰ εἶχον ἀκούσει, θὰ εἶχον λυμένον τὸ πρόβλημα.

β) Τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μὲ τὸ **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέσου ἢ παθητικοῦ ἀορίστου εἰς τὴν ὀριστικὴν, ὑποτακτικὴν καὶ προστακτικὴν : *ἔχω λυθῆ, (ἵνα) ἔχωμεν λυθῆ, νὰ ἔχετε λυθῆ* ἢ μὲ τοὺς τύπους τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος **εἶμαι** καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου : *εἶμαι λυμένος, οἱ κῆποι εἶναι φυτευμένοι*, κλπ. Ἡ εὐκτικὴ σχηματίζεται μὲ τὸ **εἶθε** καὶ ὑποτ. παρακειμ. *εἶθε νὰ ἔχω λυθῆ*, κλπ. Εἰς δὲ τὴν δυνητικὴν σχηματίζεται μὲ τὸ **θὰ** καὶ τὸν ὑπερσυντέλικον τῆς μέσης ἢ παθ. φωνῆς : *θὰ εἶχον λυθῆ, θὰ ἦμην λυμένος*.

4. Ὁ **ὑπερσυντέλικος** σχηματίζεται :

α) Τῆς ἐνεργητ. φωνῆς μὲ τὸν παρατατικὸν τοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ἐνεργ. ἀορίστου τοῦ ἰδίου ρήματος : *εἶχον λύσει, εἶχες πιστεύσει* ἢ μὲ τοὺς τύπους τοῦ **εἶχον** καὶ τὴν αἰτιατικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου : *εἶχον λυμένον, εἶχε φυτευμένον*.

β) Τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μὲ τὸν παρατατικὸν τοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέσου ἢ παθητ. ἀορίστου : *εἶχον λυθῆ, εἶχες λυθῆ*, κλπ. ἢ μὲ τὸν παρατατικὸν τοῦ **εἶμαι** καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητ. παρακειμένου : *ἦμην λυμένος, ἦσθε λυμένοι, ἦτο φυτευμένος*.

5. Ὁ **τετελεσμένος μέλλων** σχηματίζεται :

α) Τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς μὲ τὸν μέλλοντα τοῦ βοηθητικοῦ ρήματος **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ἀορίστου τῆς ἐνεργ. φωνῆς : *θὰ ἔχω λύσει, θὰ ἔχῃς ἀκούσει, θὰ ἔχετε φυτεύσει* ἢ μὲ τὸν μέλλοντα τοῦ **ἔχω** καὶ τὴν αἰτιατικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παρακειμένου : *θὰ ἔχω λυμένον, θὰ ἔχω φυτευμένον*, κλπ.

β) Τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς μὲ τὸν μέλλοντα τοῦ **ἔχω** καὶ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ μέσου ἢ παθητικοῦ ἀορίστου : *θὰ ἔχω λυθῆ, θὰ ἔχῃ φυτευθῆ* ἢ μὲ τὸν μέλλοντα τοῦ **εἶμαι** καὶ τὴν ὀνομαστικὴν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου : *θὰ εἶμαι λυμένος, θὰ εἶναι φυτευμένα*.

Σημείωσις. Ὁ παρατατικός, οἱ μέλλοντες, ὁ ὑπερσυντέλικος καὶ ὁ τετελ. μέλλων ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὴν ὀριστικὴν ἔγκλισιν.

Ἀπαρέμφατον

§ 255. Ἀπαρέμφατον εἰς τὴν ἐνεργητ. φωνὴν ἔχει ὁ ἐνεστώδης *λύ-ει(ν)* καὶ ὁ ἀόριστος *λύ-σει*, εἰς δὲ τὴν μέσην ἢ παθητικὴν φωνὴν

ὁ ἀόριστος *λυθῆ, παυθῆ* ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφήν *λυθῆναι, παυθῆναι*.

Ἐπαντᾷ ἀπαρέμφατον καὶ μὲ τὴν ἀρχαίαν κατάληξιν - *ειν* μὲ τὸ ἄρθρον **τό** : ἀπαγορεύεται τὸ *καπνίζειν*, τὸ *πύειν* καὶ ἰσοδυναμεῖ μὲ οὐσιαστικόν : ἀπαγορεύεται τὸ *κάπνισμα*. Ἐπίσης ἀπαντοῦν μὲ τὸ ἄρθρον **τό** αἱ φράσεις : μὲ τὸ νὰ *παύω*, μὲ τὸ νὰ *παύσω* τὴν *συστήτησιν* ἢ μὲ τὸ *ὅτι παύω* ἢ μὲ τὸ *ὅτι ἔπαυσα* νὰ *μιλῶ*. Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς τὸ ἀπαρέμφατον εἶναι ἀναλυμένον μὲ τὸ **νὰ** καὶ ὑποτακτικὴν ἢ μὲ τὸ **ὅτι** καὶ ὀριστικὴν.

Ἀπαρέμφατα ἐπίσης εἰς τὴν μέσσην φωνὴν εἶναι καὶ αἱ φράσεις : μὲ τὸ νὰ *λύωνται* ἢ μὲ τὸ *ὅτι ἐλύθησαν*.

Μετοχή

§ 256. Μετοχὴν εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν ἔχουν ὁ ἐνεστώς, *λύων - λύουσα - λῶον* καὶ ὁ ἀόριστος, *λύσας - λύσασα - λῶσαν*, εἰς δὲ τὴν μέσσην ὁ ἐνεστώς, ὁ ἀόριστος καὶ ὁ παρακείμενος *λυόμενος - λυομένη - λυόμενον, λυθεις - λυθεισα - λυθέν, λυμένος - λυμένη - λυμένον*.

α) Ἡ μετοχὴ *λύων - λύουσα - λῶον* εἶναι τριτόκλιτον τρικατάληκτον ἐπίθετον καὶ κλίνεται τὸ μὲν ἀρσενικόν καὶ οὐδέτερον κατὰ τὴν τρίτην κλίσιν, τὸ δὲ θηλυκὸν κατὰ τὴν πρώτην.

β) Ἡ μετοχὴ *λύσας - λύσασα - λῶσαν* κλίνεται ὡς τριτόκλιτον τρικατάληκτον ἐπίθετον.

γ) Αἱ μετοχαὶ *λυόμενος - λυομένη - λυόμενον* καὶ *λυμένος - λυμένη - λυμένον* κλίνονται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα τρικατάληκτα ἐπίθετα.

δ) Ἡ μετοχὴ τοῦ μέσου ἢ παθητ. ἀορίστου *λυθεις - λυθεισα - λυθέν* κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς

Ὀν.	<i>λυθεις</i>	<i>λυθεισα</i>	<i>λυθέν</i>
Γεν.	<i>λυθέντος</i>	<i>λυθείσης</i>	<i>λυθέντος</i>
Δοτ.	<i>λυθέντι</i>	<i>λυθείσῃ</i>	<i>λυθέντι</i>
Αἰτ.	<i>λυθέντα</i>	<i>λυθείσαν</i>	<i>λυθέν</i>

Πληθυντικὸς

Ὀν.	<i>λυθέντες</i>	<i>λυθεισαι</i>	<i>λυθέντα</i>
Γεν.	<i>λυθέντων</i>	<i>λυθεισῶν</i>	<i>λυθέντων</i>
Δοτ.	<i>λυθεισι</i>	<i>λυθείσαις</i>	<i>λυθεισι</i>
Αἰτ.	<i>λυθέντας</i>	<i>λυθείσας</i>	<i>λυθέντα</i>

§ 257. Ἡ μετοχή τοῦ παθητ. παρακειμένου μετὴν κατάληξιν - μένος, - μένη, - μένον : λυμένος, κλεισμένος ἀπαντᾷ εἰς πολλὰ ῥήματα καὶ **λε** - λυμένος, **κε** - κλεισμένος, δηλ. μετὴν μιάν συλλαβὴν πρὸ τοῦ θέματος (τὸ ἀρχικὸν σύμφωνον τοῦ θέματος μετὰ **ε**) : ἡ συλλαβὴ αὐτὴ λέγεται **ἀναδιπλασιασμός**, περὶ τοῦ ὁποίου γίνεται κατωτέρω λόγος § 275 - 280.

§ 258. Ἡ λέξις **ἐνεστῶς** εἶναι κυρίως τριτόκλιτον τρικατάληκτον ἐπίθετον καὶ κλίνεται ὡς ἐξῆς :

Ἐνικὸς

᾽Ον.	ἐνεστῶς	ἐνεστῶσα	ἐνεστῶς
Γεν.	ἐνεστῶτος	ἐνεστῶσης	ἐνεστῶτος
Δοτ.	ἐνεστῶτι	ἐνεστῶση	ἐνεστῶτι
Αἰτ.	ἐνεστῶτα	ἐνεστῶσαν	ἐνεστῶς

Πληθυντικὸς

᾽Ον.	ἐνεστῶτες	ἐνεστῶσαι	ἐνεστῶτα
Γεν.	ἐνεστῶτων	ἐνεστῶσῶν	ἐνεστῶτων
Δοτ.	ἐνεστῶσι	ἐνεστῶσαις	ἐνεστῶσι
Αἰτ.	ἐνεστῶτας	ἐνεστῶσας	ἐνεστῶτα

§ 259. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν ἀπαντοῦν καὶ οἱ ἐξῆς τύποι :

α') Ἐνεργητικὴ φωνή

1. Ὁ παρατατικός : ἔλυ - α, ἔλυες, ἔλυε, ἐλύαμε, ἐλύατε, ἔλυαν.
2. Ὁ ἀόριστος εἰς τὸ β' ἡλικὸν πρόσωπον ἀπαντᾷ ἔλυσε.
3. Ἡ δυνητικὴ μετὰ τὸ **θα** καὶ παρατατ. εἰς - α : **θα** ἔλυα, **θα** εἶχα, *καθὼς καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος : **θα** εἶχα πιστεύσει.
4. Ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεστῶτος λύ - ὦν καὶ τοῦ ἀορίστου ἀπαντᾷ συνήθως ἀναλυμένη : ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος λύει ἢ ἔλυε, καὶ τοῦ ἀορίστου λύσας = ἐκεῖνος ποῦ ἔλυσε. Μετοχὴ εἶναι ὁ τύπος τοῦ ἐνεστῶτος εἰς - ὄντας, ὁ ὁποῖος φανερώ-νει τρόπον : λύοντας τὸ πρόβλημα πέρασε ἢ ὦρα.
5. Οἱ τύποι τοῦ α' πληθυντικοῦ προσώπου ἀπαντοῦν συνήθως χωρὶς τὸ τελικὸν **ν** τῆς καταλήξεως : ἔχομε, ἐλύαμε, ἐλύσαμε, εἶχαμε, χαθήκατε, λυθήκαμε, ἀλλὰ πάντοτε ἐλύθημεν, ἐχάθημεν.

β') Μέση φωνή

1. 'Ο παρατατικός άπαντᾶ ἐλύμουν, ἐλύεσο, κλπ. κατά τὸ ἤμουν.
2. 'Ο άόριστος άπαντᾶ καὶ λύθηκα, λύθηκες, λύθηκε, λυθήκαμε, λυθήκατε, λύθηκαν, χωρίς αύξηση.
3. "Όπου εἰς τοὺς συνθέτους χρόνους οἱ τύποι σχηματίζονται μὲ τὸ εἶμαι - ἤμην, ἐπικρατοῦν οἱ τύποι εἶμαστε λυμένοι, εἶσατε καὶ ἤμουν, ἦσο καὶ ἦσουν, ἦτο καὶ ἦσουν, ἦτο καὶ ἦταν, ἦμαστε, ἦσατε.
4. Εἰς τὴν προστακτικὴν τοῦ ἐνεστώτος άπαντᾶ εἰς τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον συνήθως τύπος εἰς - σου ἀντὶ εἰς - ου, π.χ. ἐργάσου (σπανίως ἐργάζου), λύσου, χάσου.

Πολλὰ ρήματα φωνηεντόκλητα εἰς - εὖω, ἐπειδὴ ἡ προφορά τῆς καταλήξεως εἶναι - ἐβῶ, π.χ. χορεύω, παντρεύω, δουλεύω, μαζεύω, δὲν σχηματίζουν τὸν άόριστον μόνον εἰς - σα ἀλλὰ καὶ εἰς - ψα : ἐχόρεψα, ἐπάντρεψα, ἐπίστεψα, ἐδούλεψα, ἐμάζεψα καὶ τὸν μέλλοντα άπλοῦν : θά χορέψω, θά πιστέψω, θά δουλέψω, κλπ. κατά τὰ άφωνόκλητα χειλικά.

γ') Σχηματισμὸς τῶν χρόνων τῶν άφωνολήκτων ρημάτων

§ 260. α') Οὐρανικά

1. 'Ο ἐνεστώτῳ πολλῶν οὐρανικῶν ρημάτων σχηματίζεται μὲ τὴν προσθήκην τῶν καταλήξεων - ω, - ομαι εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα, π.χ. διώκ-ω, ἀνοίγ-ω, βήχ-ω, πλέκ-ω, στέργ-ω. Τὰ περισσότερα ὅμως ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστώτα θέμα, ποὺ λήγει εἰς σσ ἢ ζ πρὸ τοῦ - ω, π.χ. φυλάσσω, ἀλλάσσω, διατάσσω, πατάσσω, σπαράσσω, μαστίζω. Ἀπὸ τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα σχηματίζεται καὶ ὁ παρατατικός : ἐφύλασσον, διέτασσον, ἐμάστιζον, κλπ. Κλίνονται δὲ εἰς τὸν ἐνεστώτα καὶ παρατατικόν, ὅπως καὶ τὰ φωνηεντόκλητα : τρέχ-ω, τρέχ-εις, ἔπλεκ-ον, ἔπλεκ-εις, κλπ.

2. 'Ο άόριστος α' τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν οὐρανικῶν λήγει εἰς - ξα, διότι ὁ οὐρανικός χαρακτήρ ἠνώθη μὲ τὸ σ τῆς καταλήξεως - σα εἰς ξ καὶ ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ άόριστου τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων.

βήχω - ἔβηξα	φυλάσσω - ἐφύλαξα	πατάσσω - ἐπάταξα
πνίγω - ἐπνίξα	ταράσσω - ἐτάραξα	
πλέκω - ἐπλεξα	σπαράσσω - ἐσπάραξα	διατάσσω - διέταξα
τρέχω - ἔτρεξα	ἀλλάσσω - ἤλλαξα	διώκω - ἐδίωξα

Ὡστε, ἂν ἔν ρῆμα λήγη εἰς τὸν ἐνεστῶτα εἰς - **σω** ἢ - **ζω**, σχηματίζει δὲ τὸν ἀόριστον εἰς - **ξα**, τὸ ρῆμα αὐτὸ εἶναι **οὐρανικόν**, τὸ δὲ θέμα εὐρίσκεται ἀπὸ ἄλλας συγγενεῖς λέξεις.

§ 261. β') Χειλικὰ

1. Ὁ **ἐνεστῶς** πολλῶν χειλικῶν ρημάτων σχηματίζεται με προσθήκην τῶν καταλήξεων - **ω**, - **ομαι** εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα, π.χ. **τρέιβ** - **ω**, **τρέπ** - **ω**. Τὰ περισσότερα ὅμως ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστῶτα θέμα, τὸ ὁποῖον λήγει εἰς **πτ**, π.χ. **βλάπτ** - **ω**, **κόπτ** - **ω**, κλπ. Ἀπὸ τὸ ἐνεστατικὸν θέμα σχηματίζεται καὶ ὁ παρατατικὸς: **ἐβλαπτ** - **ον**, **ἔκοπτ** - **ον**, κλπ. Κλίνονται δὲ ὁ ἐνεστῶς καὶ παρατατικὸς, ὅπως τὰ φωνηεντόληκτα.

2. Ὁ **ἀόριστος** **α'** τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν χειλικῶν λήγει εἰς - **ψα**, διότι ὁ χειλικὸς χαρακτήρ ἠνώθη μετὰ τὸ **σ** τῆς καταλήξεως - **σα** εἰς **ψ** καὶ ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ ἀορίστου τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων.

τρέπ - ω	ἔτρεψα	γράφ - ω	ἔγραψα
λείπ - ω	ἔλειψα	στρέφ - ω	ἔστρεψα
τρέιβ - ω	ἔτριψα	κόπτω	ἔκοψα (κοπ - ἰς)
βλάπτω	ἔβλαψα	ράπτω	ἔρραψα (ραφ - ἦ)

Ὡστε, ἂν ἔν ρῆμα λήγη εἰς τὸν ἐνεστῶτα εἰς - **πτω**, σχηματίζει δὲ τὸν ἀόριστον εἰς - **ψα**, τὸ ρῆμα αὐτὸ εἶναι **χειλικόν**, τὸ δὲ θέμα εὐρίσκεται ἀπὸ ἄλλας συγγενεῖς λέξεις.

§ 262. γ') Ὀδοντικὰ

1. Ὁ **ἐνεστῶς** πολλῶν ὀδοντικῶν ρημάτων σχηματίζεται με προσθήκην τῶν καταλήξεων - **ω**, - **ομαι** εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα, π.χ. **πεῖθ** - **ω**, **σπεύδ** - **ω**, **πεῖθ** - **ομαι**. Τὰ περισσότερα ὅμως ἔχουν εἰς τὸν ἐνεστῶτα θέμα, τὸ ὁποῖον λήγει εἰς **σσ** ἢ **ζ**: **πυρέσσω**, **ἐλπίζω**. Ἀπὸ τὸ ἐνεστατικὸν δὲ θέμα σχηματίζεται καὶ ὁ παρατατικὸς: **ἐκόμιζον**, **ἠλπίζον**. Κλίνονται δὲ οἱ δύο αὐτοὶ χρόνοι, ὅπως τὰ φωνηεντόληκτα.

2. Ὁ **ἀόριστος** **α'** τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν ὀδοντικῶν ρημάτων λήγει εἰς - **σα**, διότι ὁ ὀδοντικὸς χαρακτήρ ἀπεβλήθη πρὸ τοῦ

σ τῆς καταλήξεως - **σα** ἔχει δὲ τὰς καταλήξεις τοῦ ἀόριστου τῶν φωνη-
εντολήκτων ρημάτων.

πειθ - ω - ἔπεισα

σπεύδ - ω - ἔσπευσα

πυρέσσω - ἐπύρεσα (πυρετ - ὀς)

ψηφίζω - ἐψήφισα (ψηφιδ -)

ἐλπίζω - ἤλπισα (ἐλπιδ -)

πλάσσω - ἔπλασα

σφραγίζω - ἐσφράγισα (σφραγιδ -)

διαφεύδ - ω - διέφευσα

θέτω - ἔθεσα

Ὡστε, ἂν ἔν ρῆμα λήγη εἰς - **σσω** ἢ - **ζω** καὶ σχηματίζῃ τὸν ἀό-
ριστον εἰς - **σα**, τὸ ρῆμα αὐτὸ εἶναι **ὀδοντικόν**, τὸ δὲ θέμα εὐρίσκει-
ται ἀπὸ συγγενῆ λέξιν.

Σημείωσις. Τὰ εἰς - **ίζω** ρήματα γράφονται μὲ **ι** πλὴν τῶν **δανείζω**,
ἀθροίζω, **ἀντικρύζω**, **συγχύζω**, **δακρύζω**, κ.ἄ.

§ 263. Οἱ σύνθετοι χρόνοι τῶν ἀφωνολήκτων ρημάτων σχη-
ματίζονται μὲ τὰ ἴδια μόρια, τὰ ἴδια βοηθητικὰ ρήματα καὶ τοὺς ἀντι-
στοίχους τύπους τῶν φωνηεντολήκτων ρημάτων.

Παθητικὸς ἀόριστος α' καὶ μετοχὴ παρακειμένου τῆς αὐτῆς φωνῆς
τῶν ἀφωνολήκτων ρημάτων

§ 264. Α'. Τῶν **οὐρανικῶν** (μὲ ἐνεργητ. ἀόριστον α' εἰς - **ξα**)
ὁ παθητικὸς ἀόριστος α' λήγει εἰς - **χθην** καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθη-
τικοῦ παρακειμένου εἰς - **γμένος**, π.χ. **πλέκω** - ἔπλεξα - ἐπλέχθην
- πλεγμένος, **φυλάττω** - ἐφύλαξα - ἐφυλάχθην - φυλαγμένος.

Β'. Τῶν **χειλικῶν** (μὲ ἐνεργ. ἀόρ. α' εἰς - **ψα**) ὁ παθητικὸς ἀόρι-
στος α' λήγει εἰς - **φθην** καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου
εἰς - **μμένος**, π.χ. **τρίβω** - ἔτριψα - ἐτρίφθην - τριμμένος, **βλάπτω** -
ἔβλαψα - ἐβλάφθην - βλαμμένος.

Γ'. Τῶν **ὀδοντικῶν** (μὲ ἐνεργ. ἀόριστον α' εἰς - **σα**) ὁ παθη-
τικὸς ἀόριστος α' λήγει εἰς - **σθην** καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρα-

κειμένους εἰς **-όμενος**, π.χ. σφραγίζω - ἐσφράγισα - ἐσφραγίσθην - σφραγισμένος.

§ 265. Παρατηρήσεις. Ἡ προστακτικὴ τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου α' εἰς τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον ἔχει μονολεκτικὸν τύπον εἰς **-ξου** τῶν οὐρανικῶν, εἰς **-ψου** τῶν χειλικῶν καὶ εἰς **-σου** τῶν ὀδοντικῶν: φυλάξου, σκέψου, βασίσου.

Ὁ παθητικὸς ἀορίστος α' εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν, λήγει συνήθως α) τῶν οὐρανικῶν εἰς **-χτηκα**: πλέχτηκα - σφίχτηκα, φυλάχτηκα, 2) τῶν χειλικῶν εἰς **-φτηκα**: κρύφτηκα, βλάφτηκα καὶ 3) τῶν ὀδοντικῶν εἰς **-στηκα**: σφραγίστηκα. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ὁ ἀορίστος δὲν λαμβάνει συνήθως τὴν ἀξέησιν **ε**.

Ἄοριστοι β'

§ 266. Οἱ γονεῖς τοῦ Χαρίλαου εἶχον καιρὸν νὰ λάβουν γράμμα ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν τῆς μητέρας του. Δι' αὐτό, μόλις ἐφάνη εἰς τὸν δρόμον ὁ ταχυδρόμος, ὁ Χαρίλαος ἔτρεξε κοντά του καὶ εἶδε ὅλας τὰς διευθύνσεις τῶν ἐπιστολῶν, ποὺ προωρίζοντο διὰ τὸ χωριό τους. Δὲν εὗρεν ὁμως ἰδικὸν τους γράμμα καὶ ἔφυγε στενοχωρημένος, χωρὶς νὰ εἴπη λέξιν. Μετ' ὀλίγον ὁμως τὸν εἶδον νὰ τρέχῃ πρὸς τὸν ταχυδρόμον καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ φωνάζοντας: «Μητέρα! ἰδέ, ἐλάβομεν τηλεγράφημα ἀπὸ τὸν θεῖον» θὰ μᾶς ἔλθῃ τὸ Πάσχα». Ἀμέσως διευθύνεται εἰς τὸ γραφεῖον καὶ γράφει σύντομον γράμμα, τὸ ὁποῖον παρακαλεῖ τὸν πατέρα του νὰ σταλῇ εἰς τὸν θεῖον χωρὶς ἀναβολήν. «Σεβαστέ μου θεῖε, γράφει, αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἐλάβομεν τὸ τηλεγράφημά σας. Μὲ εὐχαρίστησιν ἐμάδομεν, ὅτι εἴσθε καλὰ καὶ ὅτι ἀπεφασίσατε νὰ μᾶς ἔλθετε, διὰ νὰ διέλθωμεν τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα μαζί. Ἡ χαρὰ μας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιγραφῇ. Σᾶς περιμένομεν νὰ μᾶς ἔλθετε ὅλοι. Ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου ἔχετε πολλοὺς χαιρετισμούς». Μὲ βαθύτατον σεβασμόν, Χαρίλαος.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν οἱ τύποι εὔρε, εἶδε, ἐλάβομεν, νὰ ἔλθετε, χρόνου ἀορίστου, τῶν ὁποίων τὸ α' πρόσωπον τῆς ὀριστικῆς ἔχει κατάληξιν **-ον** ἀντὶ **-σα**: εὔρον, εἶδον, ἤλθον. Ἐπίσης ἀπαντοῦν οἱ τύποι ἐφάνη, νὰ περιγραφῇ, χρόνου παθητικοῦ ἀορίστου, τῶν ὁποίων ἡ κατάληξις εἰς τὸ α' πρόσωπον τῆς ὀριστικῆς εἶναι **-ην** ἀντὶ **-θην**: ἐφάνην, ἐγράφην. Οἱ ἀορίστοι αὗτοι λέγονται **δεύτεροι** καὶ κλίνονται ὡς ἐξῆς:

1. Ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος β' ἔχει εἰς μὲν τὴν ὀριστικὴν τὰς καταλήξεις τοῦ ἐνεργητικοῦ παρατατικοῦ : ἔλαβ - ον, - ες, - ε, ομεν, - ετε, - ον, εἰς δὲ τὰς ἄλλας ἐγκλίσεις τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστῶτος : Ὑποτακτ. : λάβ - ω, - ης, - η, - ωμεν, - ετε, - ουν. Προστακτ. : λάβ - ε, ἄς λάβ - η, λάβετε, ἄς λάβουν. Ἀπαρέμφ. : λάβει. Μετοχή : λαβ - ὄν, λαβ - οὔσα, λαβ - ὄν, μὲ τὸν τόνον εἰς τὴν λήγουσαν. Ἡ δυννητικὴ σχηματίζεται μὲ τὸ θὰ καὶ ὀριστικὴν παρατ. : θὰ ἐλάμβανον, κλπ.

Ὁ παθητικὸς ἀόριστος β' ἔχει τὰς καταλήξεις τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου α' χωρὶς τὸ θ : ἐκόπ - ην, - ης, - η, κλπ. Ὑποτ. : κοπ - ῶ, - ῆς, - ῆ, κλπ. Προστ. : νὰ κοπ - ῆς καὶ κόψου. Ἀπαρέμφ. : κοπιῆ, κλπ.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος β' ἔχει τὰς καταλήξεις - α, - ες, - ε, - αμε, - ατε, - αν : ἔμαθα, ἔμαθες, ἔμαθε, κλπ., ὁ δὲ παθητικὸς β' ἀόριστος τὰς καταλήξεις - ηκα, - ηκες, - ηκε, - ἤκαμε, - ἤκατε, κλπ. : γράφηκα, γράφηκες, κλπ.

§ 267. Τὰ συνηθέστερα ρήματα μὲ ἀορίστους β' εἶναι τὰ ἐξῆς :

ἀμαρτάνω	ἡμαρτον	διαρπάζομαι	διηρπάγην
ἀποθνήσκω	ἀπέθανον	βάπτομαι	ἐβάφην
βλέπω	εἶδον (ὑποτ. ἴδω	βλάπτομαι	ἐβλάβην
	ἀπαρ. ἴδει καὶ ἰ-	βρέχομαι	ἐβράχην
	ἰδεῖ μετοχ. ἰδόν)	γράφομαι	ἐγράφην
ἔρχομαι	ἦλθον	δέρομαι	ἐδάρην
εὐρίσκω	εὔρον	θλίβομαι	ἐθλίβην
κάμνω	ἔκαμον	καίομαι	ἐκάην
λαμβάνω	ἔλαβον	κλέπτομαι	ἐκλάπην
λέγω	εἶπον	κόπτομαι	ἐκόπην
πίπτω	ἔπεσον	κρύπτομαι	ἐκρύβην
τρώγω	ἔφαγον	(συν)πλέκομαι	(συν)επλάκην
φεύγω	ἔφυγον	πνίγομαι	ἐπνίγην
τυγχάνω	ἔτυχον	σκάπτομαι	ἐσκάφην
στέλλομαι	ἔστάλην	σπείρομαι	ἐσπάρην
σφάζομαι	ἔσφάγην	στρέφομαι	ἔστράφην
τρέπομαι	ἔτράπην	τάσσομαι	(κατ)ετάγην
τρίβομαι	(συν)ετριβήν	τρέφομαι	(ἄν)ετρέφην
χαίρω	ἔχάρην	φαίνομαι	ἐφάνην

§ 268. Εἰς τὴν μάχην παρὰ τὰ Κούναξα οἱ Ἕλληνες ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς ἀπέναντί των Πέρσας, οἱ ὅποιοι φεύγοντες ἐγκατέλειψαν τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Ὁ Κύρος ὁμως περιστοιχιζόμενος ἀπὸ τὸ Ἐπιτελεῖόν του ἐφονεύθη μαχόμενος γενναίως. Ὅτε οἱ Ἕλληνες ἔμαθον τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἐνόμισαν τοὺς ἑαυτοὺς των ἐγκαταλελειμμένους καὶ ἀποκλεισμένους εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας ὁμως δὲν ἀπελπίσθησαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς Ἀρταξέρξης, ὁ ὁποῖος εἶχε τραυματισθῆ εἰς τὴν μάχην, ἐσκέφθη νὰ παγιδεύσῃ τοὺς Ἕλληνας μὲ τεχνάσματα. Τὸ ἔργον αὐτὸ ἐνεπιστεύθη ὁ στρατηγὸς Τισσαφέρνης εἰς ἕνα Ἕλληνα ὀνομαζόμενον Φαλίνον, δοκιμασμένον φίλον του, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέθεσε νὰ διαπραγματευθῆ μὲ τοὺς Ἕλληνας, πῶς νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, χωρὶς νὰ τοὺς βλάβῃ κανεὶς. Ὁ Φαλίνος παραλαβὼν καὶ τοὺς ὀρισθέντας Πέρσας ἤλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτον ὑπεδέχθη ὁ στρατηγὸς Κλέαρχος, ὁ ὁποῖος μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχε θυσιάσει. Μεταξὺ των τότε διεξήχθη ὁ ἑξῆς διάλογος.

Φαλίνος. « Κλέαρχε, ὁ μέγας βασιλεὺς γνωρίζει, ὅτι σεῖς ἐστρατεύσατε ἐναντίον του, διότι ἐπέισθητε ἀπὸ τὸν Κύρον καὶ ὄχι ἀπὸ ἐχθρότητα πρὸς αὐτόν. Σᾶς συμβουλεύω λοιπὸν νὰ παραδώσετε τὰ ὄπλα καὶ αὐτὸς θὰ σᾶς ἐνισχύσῃ νὰ ἐπιστρέψετε σῶοι εἰς τὴν πατρίδα ».

Κλέαρχος. « Φαλίνε, σὸ εἶσαι Ἕλληνα καὶ βέβαια θὰ κολακευθῆς, ἂν ἀκούσης, ὅτι τὸ ὄνομά σου θὰ μνημονεύεται μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι δηλ. κάποτε ἕνας Ἕλληνα εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας συνεβούλευσε τοὺς ἐκστρατεύσαντας μὲ τὸν Κύρον Ἕλληνας, πῶς νὰ σωθοῦν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ἑλλάδα ».

Φαλίνος. « Ἄν ἐγνώριζον, ὅτι θὰ ὑπῆρχεν ἐλπίς νὰ σφθῆτε μαχόμενοι πρὸς τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως, θὰ σᾶς συνεβούλευον νὰ μὴ δεχθῆτε, ὅσα ὁ βασιλεὺς λέγει. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον, σᾶς συμβουλεύω νὰ παραδώσετε τὰ ὄπλα ».

Κλέαρχος (ὁ ὁποῖος εἶχε πονηρευθῆ διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ Φα-

* Διὰ τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν κλίσιν τῶν φωνηεντολήκτων καὶ ἀφωνολήκτων ρημάτων.

λόνου). « Φίλε μου, δὲν θὰ παραδώσωμεν τὰ ὄπλα, διότι ἔχοντες τὰ ὄπλα θὰ εἶμεθα καλύτεροι φίλοι, παρὰ ἂν δὲν εἶμεθα **ὀπλισμένοι** ».

Φαλίνοσ (ὑστερα ἀπὸ σκέψην καὶ χωρὶς νὰ **ταραχθῆ**). « Ὁ Βασιλεὺσ μου **ἀνέθεσε** νὰ σᾶσ **εἶπω**, ὅτι θὰ εἶσθε φίλοι του, ἂν δὲν **ἀλλάξετε** στρατοπέδον, ἄλλωσ θὰ σᾶσ **νομίξη** ἐχθροὺσ καὶ ὅτι τοῦ **ἔχετε κηρύξει** τὸν πόλεμον· τί νὰ τοῦ πῶ ; εἰρήνην ἢ πόλεμον ; »

Κλέαρχοσ. « **Εἶπέ** εἰσ τὸν Βασιλέα, ὅτι εἶμεθα σύμφωνοι, δηλ. ἂν δὲν **ἀλλάξωμεν** θέσιν, θὰ εἶμεθα φίλοι, ἂν δὲ **στρατοπεδεύσωμεν** ἄλλοῦ, θὰ εἶμεθα ἐχθροί του ». Τὶ ὅμωσ **ἐσκέπτετο** νὰ κάμη, **ἐφρόντισε** νὰ τὸ **κρύψη**.

* Ἀ σ κ η σ ι σ *

§ 269. Ὁ κῆποσ δὲν σκάπτεται εὐκόλα, ὅταν τὸ χῶμα ξηραίνεται πολὺ, δι' αὐτὸ πρέπει νὰ ποτίζεται τακτικά.

Σεῖσ ποτίζετε τακτικά τὸν κῆπόν σας ; σκαλίζετε καὶ βοτανίζετε αὐτόν ; κλαδεύετε τὰ δενδράκια ; Ἄν τὸ δένδρον δὲν κλαδεύεται καὶ δὲν ποτίζεται, δὲν ἀναπτύσσεται. Καθ' ἐκάστην νὰ ποτίζετε τὰ ἄνθη καὶ νὰ καθαρίζετε τὰ ζιζάνια. Ἔτσι ὁ κῆποσ θὰ παρουσιάζεται ὡραῖοσ.

Σημείωσισ. Ὁ διδάσκων ὀφείλει νὰ ἐπιμεῖνη μὲ προφορικὴν καὶ γραπτὴν ἄσκησιν τῶν ὁμοήχων καταλήξεων - τε καὶ - ται.

Αὔξησισ. Ἀναδιπλασιασμοσ

α) Αὔξησισ

§ 270. Ὁ παρατατικὸσ καὶ ὁ ἀόριστοσ εἰσ τὴν ὀριστικὴν ἔχουν πρὸ τοῦ θέματοσ, ἀπὸ τὸ ὁποῖον σχηματίζονται, **αὔξησιν**. Ἡ αὔξησισ αὐτὴ εἶναι δύο εἰδῶν 1) **συλλαβικὴ** καὶ 2) **χρορικὴ**.

§ 271. 1. **Συλλαβικὴ αὔξησισ**. Συλλαβικὴ αὔξησισ εἶναι ἐν **ε**, μὲ ψιλὴν, τὸ ὁποῖον ἔχουν πρὸ τοῦ θέματοσ ὁ παρατατικὸσ καὶ ὁ ἀόριστοσ τῶν ρημάτων, τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν ἀπὸ συμφωνον : **λύ-ω - ἔ-λυον - ἔ-λυσα, λύομαι - ἔ-λύομαι - ἔ-λύθην**.

2. **Χρονικὴ αὔξησισ**, τὴν ὁποῖαν ἔχουν οἱ ἴδιοι χρόνοι, εἶναι

* Διὰ τὴν ὀρθογραφίαν ὁμοήχων καταλήξεων.

ἡ μεταβολὴ τοῦ ἀρκτικοῦ βραχέος φωνήεντος τοῦ θέματος εἰς μακρόν.
Μεταβάλλεται δὲ

τὸ	α	εἰς	η :	ἀκούω	ἤκουον	ἤκουσα
τὸ	ε	»	η :	ἐλπίζω	ἤλπιζον	ἤλπισα
τὸ	ο	»	ω :	ὄπλιζω	ὠπλιζον	ὠπλισα
τὸ	αυ	»	ηυ :	αὔξάνω	ἠὔξανον	ἠὔξησα
τὸ	ευ	»	ηυ :	εὔχομαι	ἠὔχομην	ἠὔχῆθην
τὸ	αι	»	η :	αἰσθάνομαι	ἤσθανόμην	ἤσθάνθην
τὸ	οι	»	ω :	οἰκτίρω	ὠκτιρα	—

§ 272. Τὰ ρήματα, τὰ ὅποια ἀρχίζουν ἀπὸ **ι, υ, η, ω** καὶ **ει**, δὲν μεταβάλλουν τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν τοῦ θέματος κατὰ τὴν αὔξησιν :
ικετεύω - ἰκέτεον, ὑβρίζω - ὕβριζον - ὕβρισα, ἠττώμαι - ἠττήθην, ὠριμάζω - ὠρίμαζον - ὠρίμασα, εἰρωνεύομαι - εἰρωνεύομην - εἰρωνεύθην.

“Ὅσα ρήματα ἀρχίζουν ἀπὸ **ρ**, ὅταν παίρνουν αὔξησιν, διπλασιάζουν τὸ **ρ** : **ρῶω** - ἔρρῶον.

Τὰ σύνθετα μὲ προθέσεις ἔχουν τὴν αὔξησιν μετὰ τὴν πρόθεσιν :
ἀποφεύγω - ἀπ - ἐφευγον - ἀπ - ἐφυγα, συγ - χαιρώ - συν - ἐχαιρον - συν - ἐχάρην, δι - ορθάνω - δι - ὠρθωνον - δι - ὠρθωσα.

§ 273. Τὰ κατωτέρω ρήματα, ἀπλᾶ, σύνθετα ἢ ποῦ παράγονται ἀπὸ συνθέτους λέξεις ἔχουν τὴν αὔξησιν, ποῦ ἀναγράφεται παραπλευρῶς ἐκάστου :

θέλω	ἤθελον - ἠθέλησα	προθυμοῦμαι	ἐπροθυμήθην
δύναμαι	ἠδυνάμην	προξενῶ	ἐπροξένον
ἐργάζομαι	εἰργαζόμην	προτιμῶ	ἐπροτίμησα
ἔχω	εἶχον	προστατεύω	ἐπροστάτεον
ἀνάπτω	ἤραπτον	συλλογίζομαι	ἐσυλλογιζόμην
ἀνοίγω	ἤνοιγον	συντομεύω	ἐσυντόμευον
ἐμποδίζω	ἠμπόδιζον	δυστυγχῶ	ἐδυστύχων
ἐναντιοῦμαι	ἠναντιούμην	προφασίζομαι	ἐπροφασίσθην
ἐορτάζω	ἐώρταζον	δυσπιστῶ	ἐδυσπίστον
κάθημαι	ἐκαθήμην	κυριαρχῶ	ἐκυριάρχων

§ 274. Πολλά ρήματα, ἀπλᾶ ἢ σύνθετα δὲν ἔχουν αὐξησιν : ἀερίζω - ἀερίζον - ἀερίσθη, ἐνοικιάζω - ἐνοικιάζον - ἐνοικίασα - ἐνοικιάσθη, ἀηδιάζω - ἀηδιάζον - ἀηδιάσα, ἐπιπλώνω - ἐπιπλώνον - ἐπιπλώσα, συνεδριάζω - συνεδριάζον - συνεδρίασα, οἰκονομῶ - οἰκονόμησα, συνεννοοῦμαι - συνεννοοῦμην - συνεννοήθην.

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἔχουν πάντοτε 1) συλλαβικὴν αὐξησιν ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν ἀπλῶν ρημάτων, ὅταν εἶναι τρισύλλαβοι καὶ τονίζεται ἡ αὐξησις, ὁ δὲ ἐνεστώς εἶναι δισύλλαβος : λύω - ἔλυα, κάμνω - ἔκαμνα.

2) Χρονικὴν αὐξησιν ἔχουν ὁ παρατατικὸς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν βαρυτόνων ρημάτων, ποὺ ἀρχίζουσιν ἀπὸ σ, καθὼς καὶ ὁ ἀόριστος τῶν συνηρημένων ἀπὸ σ, π. χ. διορθῶν - διώρθωσα, ὀρίζω - ὤρισσα, ὁμολογῶ - ὁμολόγησα, ἀλλὰ ὁμολογοῦσα (παρατατικός), κατοικῶ - κατέφησα καὶ κατοίκησα, ἀλλὰ κατοικοῦσα (παρατχτ.).

Εἰς κάθε ἄλλην περίπτωσιν ὁ παρατατικὸς καὶ ἀόριστος ἀπαντοῦν καὶ μὲ αὐξησιν καὶ χωρὶς αὐξησιν : πιστεύω - ἐπίστευα καὶ πίστευα - ἐπίστευσα - πίστευσα (καὶ πίστεια), συμβουλεύω - συνεβούλευα καὶ συμβούλευα - συνεβούλευσα συμβούλευσα (καὶ συμβούλεψα), συνεβουλεύθη καὶ συμβουλεύθηκε, φυλάσσω - ἐφύλαξα καὶ φύλαξα - ἐφυλάχθη καὶ φυλάχθηκε, ταράσσω - ἐτάραξα καὶ τάραξα - ἐταράχθη καὶ ταράχθηκα.

β') Ἀναδιπλασιασμός

§ 275. Ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς - μένος κα-
νονικῶς ἔχει ἀναδιπλασιασμόν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέματος : πε - παι-
δευμένος, ἐ - σφαλμένος, ὀπλισμένος (τοῦ ὀπλίζομαι). Ὁ ὁμαλὸς
ἀναδιπλασιασμός γίνεται κατὰ τρεῖς τρόπους :

1. Ἐπαναλαμβάνεται τὸ ἀρκτικὸν σύμφωνον τοῦ θέματος, ἀπὸ
τὸ ὁποῖον σχηματίζεται ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, μὲ
ἐν ε κατῳρίαν αὐτοῦ : πε - παιδευ - μένος (θέμ. παιδευ -).

Τὸν ἀναδιπλασιασμόν αὐτὸν λαμβάνουν αἱ μετοχαὶ τοῦ παθη-
τικοῦ παρακειμένου, τῶν ὁποίων τὸ θέμα ἀρχίζει ἀπὸ ἓνα ἀπλοῦν
σύμφωνον πλὴν τοῦ ρ ἢ ἀπὸ δύο σύμφωνα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον
εἶναι ἄφωνον καὶ τὸ δεῦτερον ὑγρόν.

παιδεύομαι -	πε - παιδευμένος	θωρακίζομαι	τε - θωρακισμένος
πειρώμαι	πε - πειραμένος	θλίβομαι	τε - θλιμμένος
ἐγγράφομαι	(ἐγ)γε - γραμμένος	πειθομαι	πε - πεισμένος
κλείομαι	κε - κλεισμένος	(συν)δέομαι	(συν)δε - δεμένος
(ἐγ)κρίνομαι	(ἐγ)κε - κριμένος	(ἐκ)τείνομαι	(ἐκ)τε - ταμένος
δηλώνομαι	δε - δηλωμένος	δικάζομαι	δε - δικασμένος
(ἐκ)θέτομαι	(ἐκ)τε - θειμένος	δουλεύω	δε - δουλευμένος
πράττομαι	πε - πραγμένος	κλίνομαι	κε - κλιμένος
τρίβομαι	τε - τριμμένος	κυρώνω	κε - κυρωμένος
(ἐγκατα)λείπομαι	(ἐγκατα)λε - λειμμένος	καλώ	(προσ)κε - κλημένος
βάλλομαι	(προσ)βε - βλημένος		

Τὰ περισσότερα ρήματα δὲν ἔχουν ἀναδιπλασιασμόν, ἰδίως εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν.

Σημείωσις. Ὅταν τὸ σύμφωνον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ἀρχίζει τὸ θέμα, εἶναι δασύ θ, φ, χ, εἰς τὸν ἀναδιπλασιασμόν τρέπεται εἰς ψιλὸν τ, π, κ.: θλίβομαι - τε - θλιμμένος, τε - θωρακισμένος, (ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν πε - φυλαγμένος, κε - χαραγμένος).

2. Ὁ ἀναδιπλασιασμός εἶναι εἰς πρὸ τοῦ θέματος τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς τὰ ρήματα, τῶν ὁποίων τὸ θέμα ἀρχίζει ἀπὸ ρ ἢ ἀπὸ δύο σύμφωνα, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι τὸ πρῶτον ἄφωνον καὶ τὸ δεύτερον ὑγρόν, ἢ ἀπὸ τρία σύμφωνα ἢ ἀπὸ ἓν διπλοῦν.

σπεύδω	ἔ - σπενσμένος	(ἀπο)σπῶμαι	(ἀπ)ε - σπασμένος
σφάλλω	ἔ - σφαλμένος	σκέπτομαι	ἔ - σκεμμένος
(ἐκ)ζητῶ	(ἐξ)ε - ζητημένος	(ἀπο)στέλλω	(ἀπ)ε - σταλμένος
φθείρω	(δι)ε - φθαρμένος	στρέφω	(δι)ε - στραμμένος
σφραγίζω	ἔ - σφραγισμένος καὶ σφραγισμένος		
(δια)ρρηγνύω	(δι)ε - ρρηγμένος καὶ διαρρηγμένος		
στεροῦμαι	ἔ - στερημένος καὶ στερημένος		

3. Ὁ ἀναδιπλασιασμός εἶναι ἕκτασις τοῦ ἀρκτικοῦ βραχέος φωνήεντος τοῦ θέματος εἰς μακρόν, ὅπως καὶ ἡ χρονικὴ αὔξησις.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν ὁ ἀναδιπλασιασμός φυλάσσεται εἰς ὅλας τὰς ἐγκλίσεις τοῦ παρακειμένου, ὑπερσυντελικῆς καὶ τετελεσμένου μέλλοντος. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν περιορίσθη ἡ χρῆσις αὐτοῦ μόνον εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παρακειμένου.

ἀριθμῶ	ἡριθμημένος	καὶ ἀριθμημένος
αὐξάνω	ἡϋξημένος	καὶ αὐξημένος
(ἀπ)ελπίζω	(ἀπ)ηλπισμένος	καὶ ἀπελπισμένος

Εἰς ὅσα ρήματα ἀρκτικὸν φωνῆεν τοῦ θέματος εἶναι τὸ ο, αὐτὸ ἐκτείνεται πάντοτε εἰς -ω, π. χ. ὀρίζω - ὀρισμένος, ὀπλίζω - ὀπλισμένος, ὀμολογῶ - ὀμολογημένος.

§ 276. Αἱ μετοχαὶ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν συνθέτων ρημάτων μὲ πρόθεσιν ἔχουν τὸν ἀναδιπλασιασμὸν μετὰ τὴν πρόθεσιν, ὅπως καὶ εἰς τὴν αὔξησιν.

ἐγ - γράφομαι	ἐγ - γε - γραμμένος	συγ - χέομαι	συγ - κε - χυμένος
ἐξ - οφιλῶ	ἐξ - ωφλημένος	ἀφ - οσιόνομαι	ἀφ - ωσιωμένος
ἐμ - πιστεύομαι	ἐμ - πε - πιστευμένος	ἐξ - απλόνω	ἐξ - ηπλωμένος καὶ ἐξαπλωμένος

§ 277. Ὅσα ρήματα ἀρχίζου ἀπὸ ι, υ, η, ω καὶ εἰ, δὲν μεταβάλλουν τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν τοῦ θέματος κατὰ τὸν ἀναδιπλασιασμὸν : ἰδρῶ - ἰδρμένος, ὑφαίνω - ὑφασμένος, ἡττώμαι - ἡττημένος, ὠφελούμαι - ὠφελημένος, εἰδοποιούμαι - εἰδοποιημένος.

§ 278. Τὰ κατωτέρω ρήματα, ἀπλᾶ ἢ σύνθετα ἔχουν τὸν ἀναδιπλασιασμὸν, ποῦ ἀναγράφεται παραπλευρῶς ἐκάστου :

ἀναγνωρίζω	ἀνεγνωρισμένος	καὶ ἀναγνωρισμένος
(καθ)ελκνῶ	(καθ)ειλκυσμένος	
ἐορτάζω	ἐορτασμένος	
(ἀν)ορθῶ	ἠνωρθωμένος	καὶ ἀνωρθωμένος
(ἐν)οχλῶ	ἠνωχλημένος	καὶ ἐνωχλημένος

§ 279. Τὰ κατωτέρω ρήματα δὲν ἔχουν ἀναδιπλασιασμὸν εἰς τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου :

ἀηδιάζω	ἀηδιασμένος	κτυπῶ	κτυπημένος
βεβαιῶ	βεβαιωμένος	λανθάνω	λανθασμένος
ἀναβιβάζω	ἀναβιβασμένος	λούομαι	λουσμένος
ἐπαναστατῶ	ἐπαναστατημένος	μεταχειρίζομαι	μεταχειρισμένος

ἐπιπλάνω	ἐπιπλωμένος	πνίγομαι	πνιγμένος
ἐνθουσιάζω	ἐνθουσιασμένος	ἐνοικιάζω	ἐνοικιασμένος
ἐμπνέω	ἐμπνευσμένος	πρήσκομαι	πρησμένος
θυμώνω	θυμωμένος	ἀποτεφρώνω	ἀποτεφρωμένος
καπνίζω	καπνισμένος	ὕποχρεοῦμαι	ὕποχρεωμένος
ζαλίζομαι	ζαλισμένος	προσωποποιοῦμαι	προσωποποιημένος

§ 280. Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν συνήθως αἱ μετοχαὶ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου δὲν ἔχουν ἀναδιπλασιασμόν. Ἀναδιπλασιασμόν ἔχουν πάντοτε τὰ ρήματα, τῶν ὁποίων τὸ θέμα ἀρχίζει ἀπὸ ο : ὀπλίζω - ὀπλισμένος, ὀρίζω - ὀρισμένος, κατοικῶ - κατοικημένος, ὁμολογῶ - ὁμολογημένος.

Σχηματισμὸς τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων

§ 281. Ὁ Εὐρέξης μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος ἔχασε κάθε ἐλπίδα, ὅτι **θὰ κατορθώσῃ** νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Ἕλληνας. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ ἀνήγγειλαν, ὅτι οἱ Ἕλληνες σκέπτονται νὰ καταστρέφουν τὰς γεφύρας τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐπέστρεψε χωρὶς χρονοτριβὴν εἰς Ἀσίαν, ὅπου **ἔφθασε** κατεντροπιασμένος. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄφησε μὲ πολλὴν στρατὸν τὸν στρατηγὸν Μαρδόνιον, ὁ ὁποῖος **ἐπέμενε**, ὅτι **θὰ ἐπιτύχῃ** νὰ ὑποδουλώσῃ τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Μαρδόνιος **ἀπεσύρθη** εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπου **διέμεινε** ὅλον τὸν χειμῶνα, ἀφοῦ **κατένειμε** τὸν στρατὸν εἰς διαφόρους περιοχὰς αὐτῆς.

Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 478 π. Χ. **ἔστειλεν ἀπεσταλμένους** εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ **ἐπρότεινε** εἰς αὐτοὺς νὰ γίνονιν σύμμαχοί του μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι **θὰ ἀνεγείρῃ** τὰ τείχη καὶ τοὺς ναοὺς τῶν Ἀθηναίων καὶ **θὰ** τοὺς **κάμῃ** κυρίους ὅλης τῆς Ἑλλάδος· εἰδ' ἄλλως, **θὰ εἰσβάλλῃ** εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ **θὰ ὀλοκληρώσῃ** τὴν καταστροφὴν αὐτῆς, ἣ ὅποια **εἶχεν ἐρημωθῆ** ἤδη ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τοῦ προηγουμένου ἔτους. Συγχρόνως μὲ τοὺς **ἀπεσταλμένους** τοῦ Μαρδονίου **εἶχον φθάσει** εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ **ἀπεσταλμένοι** τῆς Σπάρτης, διότι οἱ Σπαρτιάται **εἶχον μάθει** τὰς ἐνεργείας τοῦ Μαρδονίου. Οὗτοι **ἀνεκοίνωσαν** εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι οἱ Σπαρτιάται τοὺς ἐξορκίζονιν νὰ **μείνουν πιστοὶ** εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων, διὰ νὰ σωθῇ ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τοὺς βαρβάρους. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε εἰς μὲν τοὺς Σπαρτιάτας **ἀπεκρίθησαν** : « Λυπούμεθα, πὸν σεῖς ἐσκέφθητε, ὅτι ἡμεῖς **θὰ παραβῶμεν** τοὺς θεοὺς καὶ **θὰ φελησώμεν** νὰ παραδώσωμεν τοὺς Ἕλληνας εἰς τοὺς

βαρβάρους ». Εἰς τοὺς Πέρσας δὲ ἔδωσαν τὴν ἱστορικὴν ἀπάντησιν : « Ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ ἥλιος ἀνατέλλει ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ κάμνει τὴν πορείαν του πρὸς δυσμὰς, ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ γίνωμεν αἴτιοι γὰ ὑποδουλωθῆ ἢ Ἑλλάς εἰς τοὺς βαρβάρους ».

§ 282. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν τὰ ρήματα **χάνω, φθάνω, μανθάνω, μένω, ἀφήνω, διαμένω, κάμνω, προτείνω, παραβαίνω, κατορθώνω, ἐρημώνω, ἀναγγέλλω, στέλλω, θέλω, ἀνασύρω**. Τὰ ρήματα αὐτὰ ἔχουν χαρακτῆρα **λ ἢ ρ, μ ἢ ν** καὶ λέγονται **ὕγρόληκτα - ἐνρινόληκτα**. Ἀπ' αὐτὰ εἶναι

§ 283. α') Ὑγρόληκτα ἢ ἐνρινόληκτα μόνον εἰς τὸν ἐνεστῶτα α) ὅσα λήγουν εἰς - **άνω**, τὰ ρήματα θέλω, στήνω καὶ ἀπ' ὅσα λήγουν εἰς - **αίνω** τὸ (μετα)βαίνω καὶ ὀλισθαίνω.

Τῶν ρημάτων αὐτῶν ὁ ἀόριστος, οἱ σύνθετοι χρόνοι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζονται ἀπὸ θέμα φωνηεντόληκτον ἢ ἀφωνόληκτον.

αὐξάνω, ἠῶξη - σα, ἠῶξή - θην, ἠῶξη - μένος, θὰ αὐξή - σω, ἔχω αὐξη - θῆ
βλαστάνω, ἐβλάστη - σα, βλαστη - μένος, θὰ βλαστή - σω, ἔχω βλα -
στή - σει

χάνω, ἔχα - σα, χα - μένος, θὰ χά - σω, θὰ χα - θῶ, ἔχω χά - σει
φθάνω, ἔφθα - σα, θὰ φθά - σω, ἔχω φθά - σει, φθα - σμένος
λαμβάνω, ἔλα - βον, θὰ λά - βω, ἔχω λά - βει, ἐλή - φθην κλπ
μανθάνω, ἔμα - θον, μαθη - μένος, ἔχω μά - θει, θὰ μά - θω
θέλω, ἠθέλη - σα, θὰ θελή - σω, ἔχω θελή - σει
στήνω, ἔστη - σα, ἐστή - θην, στη - μένος, θὰ στή - σω
βαίνω, μετέ - βην, κλπ.

β) Ὅσα λήγουν εἰς - **ώνω** αὐτῶν ὁ ἀόριστος καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζονται ἀπὸ θέμα φωνηεντόληκτον.

μισθώνω, ἐμίσθω - σα, ἐμισθῶ - θην, μισθω - μένος, (ὑπο)δουλώνω, ὑπεδούλω - σα, ὑπεδουλώ - θην, ὑποδουλω - μένος.

γ) Ὅσα ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὸν ἐνεστῶτα καὶ παρατατικόν : μέλλω (= σκοπεύω), μέλει (= μὲ μέλει), ὀφείλω, τρέμω, ἠξέυρω, κ. ἄ.

§ 284. β') 'Υγρόληκτα ἢ ἐνρινόληκτα εἰς τὸν ἐνεστῶτα, ἀόριστον καὶ τοὺς ἄλλους χρόνους εἶναι :

α) "Όσα λήγουν εἰς - λλω εἰς τὸν ἐνεστῶτα, ἐνῶ τὸ ρηματικὸν θέμα ἔχει ἐν λ : ἀγγέλλω (ἄγγελος), ψάλλω (ψάλτης).

β) "Όσα λήγουν εἰς τὸν ἐνεστῶτα εἰς - αῖνω, - εῖνω, - εἶρω. Αὐτὰ εἰς τὸ ἐνεστωτικὸν θέμα πρὸ τοῦ χαρακτῆρος ἔχουν αἰ ἢ εἰ, ἐνῶ εἰς τὸ ρηματικὸν ἔχει α ἢ ε πρὸ τοῦ χαρακτῆρος, π.χ. φαίνομαι (θέμ. φαν - ὄς), ὑφαίνω (θέμ. ὑφάν - της), τείνω (θ. ἐκ - τεν - ἦς), σπείρω (θ. σπέρ - μα).

γ) "Όσα λήγουν εἰς - ἰνω, - ἶρω, - ὕνω, - ὦρω μὲ μακρὸν τὸ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος δίχρονον, ἐνῶ εἰς τὸ ρηματικὸν θέμα τὸ δίχρονον εἶναι βραχύ : κλίνω (θέμ. ἐπι - κλιν - ἦς), κρῖνω (θέμ. εὐκριν - ἦς), οἰκτίρω (θέμ. οἰκτιρ - μὸς), πλύνω (θέμ. πλυν - τήριον), σύρω (θέμ. συρ - μὸς).

δ) Τὰ ρήματα μένω, (δια)νέμω, δέρω, φέρω καὶ κάμνω (τὸ κάμνω ἔχει ρηματ. θέμα καμ -, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐσχηματίσθη ὁ ἐνεστώς μὲ προσθήκην τοῦ ν : κάμνω καὶ κάνω).

Σχηματισμὸς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀόριστου α' τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων

§ 285. Ὁ ἐνεργητικὸς ἀόριστος α' τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων σχηματίζεται ἀπὸ τὸ ρηματικὸν θέμα μὲ προσθήκην τῆς καταλήξεως - α (ὄχι - σα) καὶ ἀφοῦ ἐκταθῆ τὸ πρὸ τοῦ χαρακτῆρος βραχύ φωνῆεν α, ι, υ εἰς μακρὸν α, ι, υ καὶ τὸ ε εἰς εἰ, π. χ.

ἀγγέλλω	(θ. ἄγγελ - ος)	ἡγγεῖλα
(ἀνα)τέλλω	(θ. (ἀνα)τελ -)	ἀνέτειλα
θερμαίνω	(θ. θέρμαν - σις)	ἐθέρμανα
ὑφαίνω	(θ. ὑφάν - σις)	ὑφανα
σπείρω	(θ. σπέρ - μα, σπέρνω)	ἔσπειρα
κρῖνω	(θ. εὐκριν - ἦς)	ἔκρῖνα
οἰκτίρω	(θ. οἰκτιρ - μὸς)	ᾠκτίρα
μένω	(θ. μεν -)	ἔμεινα
δέρω	(θ. δερ -)	ἔδειρα
στέλλω	(θ. στελ -)	ἔστειλα

σημαίνω	(θ. σήμαν - σις)	ἐσήμανα
ξηραίνω	(θ. ξήραν - σις)	ἐξήρανα
τείνω	(θ. (ἐκ) τεν - ής)	ἔτεινα
ἐγείρω	(θ. ἔγερ - σις)	ἤγειρα
πλύνω	(θ. πλυν - τήριον)	ἔπλυνα
σύρω	(θ. συρ - μός)	ἔσυρα
(δια)νέμω	(θ. νεμ -)	(δι)ένειμα

Τὸ φέρω ἔχει ἀόριστον ἔφερα.

Σχηματισμός παθητικοῦ ἀόριστου καὶ τῆς μετοχῆς παθητικοῦ παρακειμένου

§ 286. Ὁ παθητικὸς ἀόριστος ἀ' καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων σχηματίζονται ἀπὸ τὸ ρηματικὸν θέμα μὲ προσθήκην τῶν καταλήξεων - **θην** καὶ - **μένος** (ὁ χαρακτήρ **ν** τῶν ἐνρινολήκτων πρὸ τοῦ **μ** τῆς καταλήξεως - **μένος** εἰς ἄλλα ρήματα ἀφομοιοῦται καὶ γίνεται **μ**, εἰς ἄλλα γίνεται **σ**), π.χ.

ἀγγέλλομαι	ἠγγέλθην	(παρ)ηγγελμένος
ὕφαινομαι	ὕφάνθην	ὕφασμένος
σημαίνομαι	ἐσημάνθην	σεσημασμένος
ξηραίνομαι	ἐξηράνθην	(ἀπ)εξηραμμένος
θερμαίνομαι	ἐθερμάνθην	θερμασμένος
φέρομαι	ἐφέρθην	φερμένος
σύρομαι	ἐσύρθην	συρμένος

§ 287. Ὅσα ὑγρόληκτα ἢ ἐνρινόληκτα ρήματα ἔχουν ρηματικὸν θέμα μονοσύλλαβον μὲ φωνῆεν **ε** πρὸ τοῦ χαρακτῆρος, σχηματίζουν τὸν παθητικὸν ἀόριστον ἀ' ἢ β' καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου μὲ φωνῆεν **α** πρὸ τοῦ χαρακτῆρος.

δέρομαι	(θ. δερ -)	ἐδάρ-θην ἢ ἐδάρ-ην	δαρμένος
σπείρομαι	(θ. σπερ -)	ἐσπάρ-θην ἢ ἐσπάρ-ην	σπαρμένος
στέλλομαι	(θ. στελ -)	ἐστάλ-ην	(ἀπ)εσταλμένος
φθείρομαι	(θ. φθερ -)	ἐφθάρ-ην	(δι)εφθαρμένος

§ 288. Τὰ ρήματα κλίνω, κρίνω καὶ τείνω σχηματίζουν τὸν

παθητικὸν ἀόριστον καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, ἀφοῦ ἀποβληθῆ ὁ χαρακτήρ **ν**.

κλίνομαι (θ. κλιν-)	ἐκλίθην	κεκλιμένος (κεκλιμένον ἐπίπεδον)
κρίνομαι (θ. κριν-)	ἐκρίθην	(δια)κεκριμένος
πλύνομαι (θ. πλυν-)	ἐπλύθην	πλυμένος χωρίς ἀναδιπλασιασμόν
τείνω (θ. τιν-)	ἐτάθην	τεταμένος

§ 289. Μὲ τὸ φωνηεντόληκτον θέμα σχηματίζουν τοὺς ἀνωτέρω τύπους τὰ ρήματα προσβάλλω καὶ διανέμω :

(προσ)βάλλομαι	(προσ)εβλή-θην	(προσ)βεβλη-μένος
διανέμω	διενεμή-θην	διανεμη-μένος

Παρατηρήσεις. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζεται συνήθως χωρίς ἀναδιπλασιασμόν, π.χ. *παρραγγελμένος, ξεραμμένος, πλυμένος, σταλμένος, σπαρμένος*.

Σημείωσις. Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ποικιλία τῶν τύπων δὲν κουράζει τοὺς μαθητάς, διότι οἱ τύποι αὗτοι εἶναι ζωντανὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης καὶ εἰς καθημερινὴν χρῆσιν.

Συνηρημένα ρήματα

§ 290. "Ὅτε τὰ ζῶα ὠμίλουν, τὰ πρόβατα *παρεπονοῦντο* πρὸς τὸν κύριόν των καὶ τοῦ ἔλεγον : « *Παραπονούμεθα* ἐναντίον σου, διότι, ἐνῶ *ὠφελεῖσαι* ἀπὸ τὸ γάλα μας, τὰ μαλλιά μας, τὰ ὅποια *πωλεῖς*, σὺ μᾶς *παραμελεῖς* καὶ *ἀδιαφορεῖς* τελείως δι' ἡμᾶς· τοῦναντίον δὲ *περιποιεῖσαι* τὸν σκύλον καὶ φροντίζεις νὰ μὴ *πεινάσῃ* ποτέ, ἐνῶ δὲν *προσδοκᾷς* ἀπ' αὐτὸν κανὲν κέρδος ». Ὁ σκύλος, ὁ ὁποῖος *ἐκάθητο* πλησίον τοῦ κυρίου του καὶ ἤκουσε τὰ παράπονα αὐτῶν, *ἐγέλασε* καὶ εἶπε : « Ἄνοητα πρόβατα, δὲν *δικαιοῦσθε* νὰ *παραινῆσθε*· ἐγὼ δὲν *κοιμούμαι* καθόλου καὶ *ἀγρυπνῶ* ὅλην τὴν νύκτα *κινούμενος* γύρω ἀπὸ τὴν στάνην, διὰ νὰ σᾶς *προφυλάξω* ἀπὸ τὰ θηρία, τὰ ὅποια εἶναι δυνατόν νὰ σᾶς *ἐπιτεθοῦν*, ἐνῶ σεῖς θὰ *κοιμᾶσθε*. Ἄν ἐγὼ *ἤρνούμην* νὰ *παρίσταμαι* εἰς κάθε κίνδυνον, πολλὰ ἀπὸ σᾶς δὲν θὰ *εἶχετε ζήσει*. ἐγὼ δηλ. *ζῶ* διὰ σᾶς. Μολονότι δὲ *διαιτῶμαι* λιτότατα μὲ τεμάχια ψωμοῦ, οὐδέποτε *παρεπονέθην* καὶ ποτέ δὲν *ἠναντιώθην* εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ κυρίου μας. Δὲν *διενοήθην* ποτέ νὰ *παραιτηθῶ* ἀπὸ τὸ ἔργον μου αὐτό, διότι *ἀγαπῶ* τὸν κύριόν

μον και ἐκτιμῶ τοὺς κόπους και τοὺς κινδύνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐκτίθεται αὐτός ».

§ 291. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν τὰ ρήματα ἀγαπῶ, ἐκτιμῶ, προσδοκῶ, διαιτῶμαι, πωλῶ, ὀμιλῶ, παραμελῶ, δικαιουῖμαι, κ. ἄ., τὰ ὁποῖα λήγουν εἰς μὲν τὸν ἐνεργητικὸν ἐνεστῶτα εἰς - ὦ περισπώμενον, εἰς δὲ τὸν ἐνεστῶτα τῆς μέσης φωνῆς εἰς - ὦμαι ἢ - οὔμαι. Τὰ ρήματα αὐτὰ λέγονται **συνηρημένα**.

§ 292. Τὰ συνηρημένα ρήματα εἶναι φωνηεντόληκτα ρήματα και ἀρχικῶς εἶχον εἰς τὸν ἐνεστῶτα και παρατατικὸν τῆς ἐνεργητικῆς και μέσης φωνῆς χαρακτῆρα α ἢ ε ἢ ο, ὁ ὁποῖος συνηρέθη μὲ τὰς καταλήξεις. Διαιροῦνται δὲ εἰς τρεῖς τάξεις :

α) Τὰ συνηρημένα, τὰ ὁποῖα ἀρχικῶς εἶχον χαρακτῆρα α : ἀγαπῶ (ἀγαπάω), νικῶ (νικάω).

β) Τὰ συνηρημένα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀρχικῶς χαρακτῆρα ε : κινῶ (κινέω), θεωρῶ (θεωρέω).

γ) Τὰ συνηρημένα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀρχικῶς χαρακτῆρα ο : βεβαῖω (βεβαιόω) ἀξιῶ (ἀξιόω).

Τὰ περισσότερα ρήματα τῆς τρίτης κατηγορίας εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπαντοῦν ὡς ἐνρινόληκτα εἰς - ὶνω : διατυπῶνω, συμμορφῶνω, φανερῶνω, κλπ. Πολὺ ὀλίγα ἀπαντοῦν ὡς συνηρημένα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συνηθέστερα εἶναι τὸ ἀξιῶ, βεβαῖω, δηλῶ, δικαιουῖμαι, ἐπικυροῦμαι (ἐπικυροῦται τὸ γνήσιον τῆς ὑπογραφῆς).

Κλίσις συννηρημένου ρήματος εις - ω̄ (- άω) εις τόν ένεστώτα και παρατατικόν.

§ 293. Ένεστώτων φωνή

Όριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Εντική	Απαρέμφ.	Μετοχή
νικῶ νικᾷς νικᾷ νικῶμεν νικᾶτε νικοῦν	νικῶ νικᾷς νικᾷ νικῶμεν νικᾶτε νικοῦν	— — νικά ἤ νά νικᾷς ᾄς νικᾷ — νικᾶτε ἤ νά νικᾶτε ᾄς νικοῦν	εἶθε νά νικῶ » νά νικᾷς » νά νικᾷ » νά νικῶμεν » νά νικᾶτε » νά νικοῦν	νικῶν	νικῶν νικῶσα νικῶν

Ένεστώσ

Παρατατικός

Οι ἄλλοι χρόνοι

Μέλλον α' διαρκής: θά νικῶ. Μέλλον β': θά νικήσω. Ἄδειστος α': ἐνίκησα. (Προστ.: νίκησε. Ἀπαρ.: νικήσει. Μετοχή: νικήσας - νικήσασα - νικήσας).
 Παρακείμενος: ἔχω νικήσει. Ὑπερθετικός: εἶχον νικήσει.
 Τελε. μέλλον: θά ἔχω νικήσει.
 Δυνητική: θά ἐνίκων, κάτ., θά εἶχον νικήσει.

ἐνίκων
ἐνίκας
ἐνίκα
ἐνικῶμεν
ἐνικᾶτε
ἐνίκων

§ 294. Μέση φωνή

	‘Οριστική	‘Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	‘Απαρέμφ.	Μετοχή
νικῶμαι	νικῶμαι	νικῶμαι	—	εἶθε νὰ νικῶμαι	νικῶμαι	νικῶμενος
νικᾷσαι	*νικᾷσαι	νὰ νικᾷσαι	ἀς νικᾷται	» νὰ νικᾷται		νικωμένη
νικᾷται	νικᾷται	—	—	» νὰ νικῶμεθα		νικῶμενον
νικῶμεθα	νικῶμεθα	νὰ νικᾷσθε	ἀς νικῶνται	» νὰ νικᾷσθε		
νικᾷσθε	νικᾷσθε	—	—	» νὰ νικῶνται		

	ἐνικώμην	ἐνικῶσο	ἐνικᾶτο	ἐνικῶμεθα	ἐνικᾷσθε	ἐνικῶντο
Παρατακτικῶς	ἐνικώμην	ἐνικῶσο	ἐνικᾶτο	ἐνικῶμεθα	ἐνικᾷσθε	ἐνικῶντο

Οἱ ἄλλοι χρόνοι
Μέλλον α': θὰ νικῶμαι. **Μέλλον β'**: θὰ νικηθῶ.
‘Αόριστος α': ἐνικῆθην (**Προστ.**: νικήσου, ἀς νικηθῆ.
‘Απαρ. νικήθῃ. **Μετοχή** νικήεις - νικήθεις - νική-
 θεν). **Παρακ.**: ἔχω νικηθῆ ἢ εἶμαι νικημένος. **‘Υπερσ.**
 εἶχον νικηθῆ ἢ ἤμην νικημένος. **Τετέλ.** μέλλον:
 θὰ ἔχω νικηθῆ ἢ θὰ εἶμαι νικημένος.
Δυνητική θὰ ἐνικώμην, θὰ εἶχον νικηθῆ.

Κατὰ τὸ νικῶ - νικῶμαι κλίνονται τὰ ἀγατῶ - ὦμαι, τιμῶ - ὦμαι, καὶ τὰ ἀμιλλῶμαι, δια-
 τῶμαι, καθὼς καὶ τὰ ἐρευνῶ, καθιστῶ, μελετῶ, προσδοκῶ.
 Τὸ ζῶ κλίνεται ζῶ, ζῆς, ζῆ, ζῶμεν, ζήτε, ζοῦν. Παρακ. ἔζων, ἔζης, ἔζη, ἔζῶμεν, ἔζητε,
 ἔζων, διότι ἀρχικῶς ὁ χαρακτηριστὴρ ἦτο η (ζήω) καὶ ὄχι α.

Κλίσις συνηρημένου ρήματος εἰς - ὦ (- ἔω) εἰς τὸν ἑνεστώτα καὶ παρατατικὸν
 § 295. Ἐ ν ε σ τ ῶ τ ι κ ῆ φ ω ν ῆ

Ἐνεστώτῳ	Ἐνεστώτῳ	Ἐνεστώτῳ	Ἐνεστώτῳ	Ἐνεστώτῳ	Ἐνεστώτῳ
Ἐνεστώτῳ	Ἐνεστώτῳ	Ἐνεστώτῳ	Ἐνεστώτῳ	Ἐνεστώτῳ	Ἐνεστώτῳ
κινῶ κινεῖς κινεῖ κινούμεν κινεῖτε κινῶν ἤ κινούσιν	κινῶ κινῆς κινῆ κινούμεν ἢ κινῶμεν κινεῖτε ἢ κινῆτε κινῶν	κίνοι ἢ νά κινῆς ἄς κινῆ κινεῖτε ἢ νά κινῆτε ἄς κινῶν	εἶθε νά κινῶ » νά κινῆς » νά κινῆς » νά κινούμεν » νά κινεῖτε » νά κινῶν	κινῶν κινούσιν	κινῶν κινούσιν
κινῶ κινεῖς κινεῖ κινούμεν κινεῖτε κινῶν	κινῶ κινῆς κινῆ κινούμεν ἢ κινῶμεν κινεῖτε ἢ κινῆτε κινῶν	κίνοι ἢ νά κινῆς ἄς κινῆ κινεῖτε ἢ νά κινῆτε ἄς κινῶν	εἶθε νά κινῶ » νά κινῆς » νά κινῆς » νά κινούμεν » νά κινεῖτε » νά κινῶν	κινῶν κινούσιν	κινῶν κινούσιν

Οἱ ἄλλοι κῆνοι
 Μέλων α': θά κινῶ. Μέλων β': θά κινήσω.
 Ἄδοιστος α': ἐκίνησα (Προστ.: κίνησε. Ἀπαθ.: κινήσει. Μετοχή: κινήσας - κινήσασα - κινήσαν). Παθ.: ἔχω κινήσει. Ὑπερβ.: εἶχον κινήσει. Τελεσμ. μέλων: θά ἔχω κινήσει.
 Δωνητική: θά ἐκίνοον, κλτ., θά εἶχον κινήσει.

Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Εἰδικτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
κινῶμαι κινεῖσαι κινεῖται κινῶμεθα κινεῖσθε κινῶνται	κινῶμαι ἢ κινῶμαι κινεῖσαι ἢ κινῆσαι κινεῖται ἢ κινῆται κινῶμεθα ἢ κινώμεθα κινεῖσθε ἢ κινῆσθε κινῶνται ἢ κινῶνται	— νὰ κινῆσαι ἄς κινῆται κινεῖσθε ἢ κινῆσθε ἄς κινῶνται ἢ ἄς κινῶνται	εἶθε νὰ κινῶμαι » νὰ κινῆσαι » νὰ κινῆται » νὰ κινῶμεθα » νὰ κινῆσθε » νὰ κινῶνται	κινεῖσθαι	κινούμενος κινουμένη κινούμενον

Οἱ ἄλλοι χρόνοι

Μέλλον α' : θὰ κινῶμαι. **Μέλλον β' :** θὰ κινηθῶ.
Ἀόριστος α' : ἐκινήθην (Προστ. κινήσου, ἄς κινήθῃ. **Μετοχή :** κινήεις - κινήειςα - κινήέν).
Ἀπαρ. : κινήθῃ. **Παρακείμε. :** ἔχω κινήθῃ ἢ εἶμαι κινημένος. **Υπερσ. :** εἶχον κινήθῃ ἢ ἤμην κινήμενος. **Τελελ. μέλ. :** θὰ ἔχω κινήθῃ ἢ θὰ εἶμαι κινήμενος. **Δυννητική :** θὰ ἐκινῶμην, κλπ. θὰ εἶχον κινήθῃ, κλπ.

ἐκινῶμην
ἐκινεῖτο
ἐκινεῖτο
ἐκινῶμεθα
ἐκινεῖσθε
ἐκινῶντο

Κατὰ τὸ **κινῶ - κινῶμαι** κλίνονται τὰ βοηθῶ, ἀμελῶ, ἐξηγῶ, ἐπιθυμῶ, ἐπινοῶ, ἐπιανῶ, ζητῶ, ἐνχαριστῶ, κατοικῶ, προσπαθῶ, πωλῶ, ὄμνῶ, χορηγῶ, ὠφελῶ, ἀφροῦμαι, διανοοῦμαι, μιμοῦμαι, παρακινῶμαι, περιποιῶμαι, κ. ἄ.

Τὰ ρήματα **πλέ - ω, πνέ - ω, ρέ - ω, δέ - ομαι, καί - ω, κλαί - ω**, μὲ μονοσύλλαβον θέμα κλίνονται κατὰ τὰ βαρύτερα φωνηεντόληκτα, πλέω, πλέεις, πλέει, κλπ.

Κλίσις συνηρημένου ρήματος εις -ῶ (-όω) εις τὸν ἑνεστώτα καὶ παρατατικὸν
 § 297. Ἑνεστώτικῆ φωνῆ

Ἑνεστώτῳ	Ἑνεστώτικῆ	Προστακτικῆ	Εὐκτικῆ	Ἀγαθέμφ.	Μετοχή
βεβαίῳ βεβαίῳ βεβαίῳ βεβαίῳ βεβαίῳ βεβαίῳ	βεβαίῳ βεβαίῳ βεβαίῳ βεβαίῳ βεβαίῳ βεβαίῳ	— ἴς βεβαίῳ ἴς βεβαίῳ — ἴς βεβαίῳ ἴς βεβαίῳ	εἶθε ἴς βεβαίῳ » ἴς βεβαίῳ » ἴς βεβαίῳ » ἴς βεβαίῳ » ἴς βεβαίῳ » ἴς βεβαίῳ	βεβαίῳ	βεβαίῳ βεβαίῳ βεβαίῳ

Παρατατικῳ	Παρατατικῆ	Εὐκτικῆ	Ἀγαθέμφ.	Μετοχή	
ἔβεβαίον ἔβεβαίον ἔβεβαίον ἔβεβαίον ἔβεβαίον ἔβεβαίον	ἔβεβαίον ἔβεβαίον ἔβεβαίον ἔβεβαίον ἔβεβαίον ἔβεβαίον	— ἴς βεβαίῳ ἴς βεβαίῳ — ἴς βεβαίῳ ἴς βεβαίῳ	εἶθε ἴς βεβαίῳ » ἴς βεβαίῳ » ἴς βεβαίῳ » ἴς βεβαίῳ » ἴς βεβαίῳ » ἴς βεβαίῳ	βεβαίῳ	βεβαίῳ βεβαίῳ βεβαίῳ

Οἱ ἄλλοι χρόνοι

Μέλλον α': θά βεβαίῳ. Μέλλον β': θά βεβαίῳσα.
 Ἀόριστος α': ἐβεβαίῳσα. Προστ.: βεβαίῳσε, ἄς βεβαίῳσῃ. Ἀγαθ.: βεβαίῳσει. Μετοχή: βεβαίῳσας -σασα -σαν.). Παραιν.: ἔχω βεβαίῳσει. Ὑπερσ.: εἶχον βεβαίῳσει. Τελελ. μέλ.: θά ἔχω βεβαίῳσει. Δυνητικῆ: θά ἐβεβαίῳν, κάτ., θά εἶχον βεβαίῳσει.

§ 298. Μ έ σ η φ ω ν ή

Όριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Απαρέμφ.	Μετοχή
δικαιούμαι δικαιούσαι δικαιούται δικαιούμεθα δικαιούσθε δικαιούνται	δικαιούμαι δικαιούσαι δικαιούται δικαιούμεθα δικαιούσθε δικαιούνται	— νά δικαιούσαι, ἄς δικαιούται — νά δικαιούσθε, ἄς δικαιούνται	εἶθε νά δικαιούμαι » νά δικαιούσαι » νά δικαιούται » νά δικαιούμεθα » νά δικαιούσθε » νά δικαιούνται	ιθαροῦντων	δικαιούμενος δικαιουμένη δικαιούμενον
εδικαιούμην εδικαιούσο εδικαιούτο εδικαιούμεθα εδικαιούσθε εδικαιούντο					

Οι άλλοι χρόνοι

Μέλλον α΄ : θὰ δικαιούμαι. **Μέλλον β΄ :** θὰ δικαιούω. **Αόριστος :** ἐδικαιώθη. (**Προστ.** δικαιώσον, ἄς δικαιώθῃ. **Απαρ.** δικαιώθῃ. **Μετοχ.** δικαιώθων - δικαιώσῃ - δικαιώσῃ - δικαιώσῃ - δικαιώσῃ - δικαιώσῃ. **Υπερσ.** εἶχον δικαιώθῃ - ἤμην δικαιώμενος. **Τελελ.** μέλλων : θὰ ἔγω δικαιούμαι - θὰ εἶμαι δικαιούμενος. **Δωνητική :** θὰ ἐδικαιούμην κλπ., θὰ εἶχον δικαιώθῃ.

§ 299. Κατὰ τὸ βεβαιῶ - δικαιοῦμαι κλίνονται τὰ ἀξιῶ, δηλῶ, ἐκπληρῶ, ἐναντιοῦμαι, καρποῦμαι, ὕποχρεοῦμαι, μισθῶ - μισθοῦμαι. Οἱ συνηρημένοι τύποι τῆς κατηγορίας ταύτης χρησιμοποιοῦνται συνήθως εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα ἀρχῶν. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν τὰ συνηρημένα τῆς κατηγορίας αὐτῆς ἀποφεύγονται, διότι τὰ περισσότερα ἀντικατεστάθησαν με βαρύτερα εἰς - ὦνω.

§ 300. Πα ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν ἀπαντοῦν καὶ οἱ ἐξῆς τύποι :

Α'. Εἰς τὴν ἐνεργ. φωνὴν τῶν ρημάτων, ποὺ κλίνονται ὅπως τὸ νικῶ (=νικάω) :

α) Εἰς τὸν ἐνεστώτα γ' ἐνικ. νικάει, α' πληθ. νικάμε καὶ νικοῦμε, γ' πληθ. νικᾶν, νικοῦν, νικάνε καὶ νικοῦνε.

β) Ὁ παρατατικὸς λήγει εἰς - οὔσα συνήθως χωρὶς αὔξησιν : νικοῦσα νικοῦσαι, νικοῦσε, νικούσαμε, νικούσατε, νικούσαν.

γ) Ἡ μετοχὴ : νικῶντας.

δ) Εἰς τὸν ἀόριστον γ' πληθ. νίκησαν - νικήσαν - νικήσανε.

Β'. Εἰς τὴν μέσην φωνὴν α) ἐνεστώς : νικίμαι - ἀγαπιέμαι - ἀγαπιοῦμαι, ἀγαπιέσαι, ἀγαπιέται, ἀγαπιόμεθα - ἀγαπιόμαστε - ἀγαπιόμαστε, ἀγαπιέσθε - ἀγαπιέστε - ἀγαπιένται - ἀγαπιούνται - ἀγαπιῶνται.

β) Ὁ παρατατικὸς : ἀγαπιόμουν, ἀγαπιόσουν, ἀγαπιόταν, ἀγαπιόμασταν, ἀγαπιόσασταν, ἀγαπιόνταν.

γ) Εἰς τὸν ἀόριστον συνήθως οἱ τύποι εἶναι χωρὶς αὔξησιν με κατάληξιν - θηκα : νικήθηκα.

§ 301. Α'. Εἰς τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν τῶν ρημάτων, ποὺ κλίνονται κατὰ τὸ κινῶ (=κινέω) :

α) Ὁ παρατατικὸς λήγει εἰς - οὔσα συνήθως χωρὶς αὔξησιν : κινούσα, κινούσαι, κινούσε, κινούσαμε, κινούσατε, κινούσαν καὶ ἐκινούσα, κλπ.

β) Εἰς τὸν ἀόριστον γ' πληθ. κίνησαν - κινήσαν - κινήσανε.

γ) Ἡ μετοχὴ : κινῶντας.

Β'. Εἰς τὴν μέσην φωνὴν α) ὁ παρατατ. ἀπαντᾷ καὶ χωρὶς αὔξησιν : θεωροῦμαι - θεωροῦμαι, κλπ. πληθ. θεωρούμασταν, θεωρούσασταν, θεωροῦνταν, β) ὁ ἀόρ. καὶ χωρὶς αὔξησιν : κινήθηκα (- θηκα).

§ 302. Τοῦ ρήματος κοιμῶμαι ἀπαντοῦν καὶ οἱ τύποι κοιμοῦμαι - κοιμᾶμαι, κοιμᾶσαι, κοιμᾶται, κοιμούμεθα, κοιμᾶσθε - κοιμᾶστε κοιμοῦνται.

Παρατατικός: ἐκοιμήμην - ἐκοιμόμουν, ἐκοιμάσο - (ἐ)κοιμόσων, ἐκοιμάτο - κοιμόταν, ἐκοιμούμεθα - κοιμούμασταν - κοιμόμασταν, ἐκοιμάσθε - κοιμόσασταν, ἐκοιμῶντο - (ἐ)κοιμόνταν. Ὅπως τὸ κοινοῦμαι κλίνονται καὶ τὰ: λυποῦμαι - λυπᾶμαι, φοβοῦμαι - φοβᾶμαι, θυμοῦμαι - θυμᾶμαι.

Σχηματισμός τῶν ἄλλων χρόνων τῆς ἐνεργητικῆς καὶ μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς τῶν συνηρημένων ρημάτων

§ 303. Ὁ ἀόριστος α', ἐνεργητικός, μέσος ἢ παθητικός, καθὼς καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου σχηματίζονται μὲ τὰς καταλήξεις -σα, -θην, -μένος, ἀφοῦ ἐκταθῆ ὁ χαρακτήρ τοῦ ρηματικοῦ θέματος εἰς μακρόν, ἦτοι:

τὸ α γίνεται η: τιμῶ (θ. τιμα-) ἐτίμη - σα, ἐτιμή - θην, τιμη - μένος.
τὸ ε γίνεται η: ὠφελῶ (θ. ὠφеле-), ὠφέλη - σα, ὠφελή - θην, ὠφελη - μένος.

τὸ ο γίνεται ω: δηλῶ (θ. δηλο-), ἐδήλω - σα, ἐδηλώ - θην, δεδηλω - μένος.

§ 304. Πολλὰ συνηρημένα ρήματα σχηματίζουν τὸν ἀόριστον α', ἐνεργητικὸν καὶ παθητικόν, καθὼς καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, χωρὶς νὰ ἐκταθῆ ὁ χαρακτήρ α, ε, ο εἰς μακρόν, εἰς δὲ τὸν παθητικὸν ἀόριστον καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου λαμβάνουν κατάληξιν -σθην καὶ -σμένος. Τὰ ρήματα αὐτὰ εἶναι τὰ ἑξῆς:

γελῶ	(θ. γελα-),	ἐγέλασα,	ἐγελά - σθην,	γελα - σμένος
διψῶ	(θ. διψα-),	ἐδίψασα,	—	διψα - σμένος
κερῶ	(θ. κερα-),	ἐκέρασα,	ἐκερά - σθην,	κερα - σμένος
κρεμῶ	(θ. κρεμα-),	ἐκρέμασα,	ἐκρεμά - σθην,	κρεμα - σμένος
πεινῶ	(θ. πεινα-),	ἐπέинаσα,	—	πεινα - σμένος
ἀποσπῶ	(θ. ἀπoσπα-),	ἀπέσπασα,	ἀπεσπά - σθην,	ἀπεσπα - σμένος
καταχρῶμαι	(θ. καταχρα-),	κατεχρά - σθην,	—	
καταρῶμαι	(θ. καταρα-),	κατηρά - σθην,	κατηρα - μένος	(χωρὶς σ)
ἄρκῶ	(θ. ἄρκε-),	ἤρκεσα,	ἤρκε - σθην	
ἤμπορῶ καὶ μπορῶ,		ἤμπόρεσα καὶ μπόρεσα		
πονῶ,	ἐπόνεσα			
ἐκτελῶ,	ἐξετέλεσα,	ἐξετελέ - σθη,	τετελε - σμένος	
φορῶ,	ἐφόρεσα,	ἐφορέ - θη	(χωρὶς σ)	

§ 305. Πολλά φωνηεντόληκτα βαρύτερα ρήματα σχηματίζουν τὸν μέσον ἢ παθητικὸν ἀόριστον εἰς -**σθην** καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς -**σμένος**, π. χ. **λοῦμαι** - ἐλούσθην - λουσμένος, **ἀκούω** - ἤκουσθην - ἀκουσμένος.

Ὁμοίως πολλὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα εἰς τὸν ἐνεστώτα ἔχουν θέμα συμφωνόληκτον, σχηματίζουν τοὺς τρεῖς αὐτοὺς τύπους ἀπὸ φωνηεντόληκτον θέμα μὲ χαρακτῆρα **α, ε, ο**: **στήνω** - ἐστή - θην - στη - μένος, **σβῆνω** - ἐσβή - σθη - σβη - σμένος.

Ρήματα εἰς - μαι

§ 306. Εἰς τὸ κείμενον τῆς § 290 ὑπάρχουν τὰ ρήματα **κάθημαι** - **παρίσταμαι** - ἀπλοῦν **ἴσταμαι**, **ἐπιτίθεμαι** - ἀπλοῦν **τίθεμαι**· αὐτὰ καὶ μερικὰ ἄλλα ἔχουν κατάληξιν εἰς τὸ **α'** πρόσωπον τοῦ ἐνεστώτος - **μαι** ἀντὶ - **ομαι** μὲ **α, ε, η** ἢ **ει** πρὸ τοῦ - **μαι**. Τὰ συνηθέστερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι:

α) μὲ **α** πρὸ τοῦ - **μαι**: **δύναμαι**, **ἴσταμαι**, **ἵπταμαι**, β) μὲ **ε** πρὸ τοῦ - **μαι**: **τίθεμαι**, γ) μὲ **η** πρὸ τοῦ - **μαι**: **κάθημαι** καὶ δ) μὲ **ει** πρὸ τοῦ - **μαι**: **κεῖμαι**.

Σημείωσις. Εἰς τὴν ἀρχ. Ἑλλ. γλῶσσαν ὑπῆρχον καὶ τύποι εἰς τὴν ἐνεργητ. φωνὴν λήγοντες εἰς - **μι**: **ἴστημι** = στήνω, **τίθημι** = θέτω, **δίδομι**, **δείκνυμι** καὶ μέσσην λήγοντες εἰς - **μαι**: **ἴσταμαι**, **τίθεμαι**, **δίδομαι**, **δείκνυμαι**.

§ 307. Κλίσεις τών εις - μαι ρημάτων

Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
ἴσταμαι ἴστασαι ἴσταται ἰστάμεθα ἰστασθε ἴστανται	ἴσταμαι ἴστασαι ἴσταται ἰστάμεθα ἰστασθε ἴστανται	— νά ἴστασαι ἄς ἴσταται — νά ἴστασθε ἄς ἴστανται	εἶθε νὰ ἴσταμαι » νὰ ἴστασαι » νὰ ἴσταται » νὰ ἰστάμεθα » νὰ ἰστασθε » νὰ ἴστανται	ἰστασθῆναι	ἰστάμενος ἰσταμένη ἰστάμενον

Παρατατικός : ἰστάμην, ἴτασο, ἴστατο, ἰστάμεθα, ἰστασθε, ἴσταντο.

Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική	Εὐκτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
τίθεμαι τίθεσαι τίθεται τιθέμεθα τίθεσθε τίθενται	τίθεμαι τίθεσαι τίθεται τιθέμεθα τίθεσθε τίθενται	— νά τίθεσαι ἄς τίθεται — νά τίθεσθε ἄς τίθενται	εἶθε νὰ τίθεμαι » νὰ τίθεσαι » νὰ τίθεται » νὰ τιθέμεθα » νὰ τίθεσθε » νὰ τίθενται	τιθεσθῆναι	τιθέμενος τιθεμένη τιθέμενον

Παρατατικός : ἐτίθεμην, ἐτίθεσο, ἐτίθετο, ἐτιθέμεθα, ἐτίθεσθε, ἐτίθεντο.

Ὀριστική	Ἵποτακτική	Προστακτική	Ἐγκλιτική	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
κἀθημαι κἀθησαι κἀθηται κἀθημεθα κἀθησθε κἀθηρται	κἀθημαι κἀθησαι κἀθηται κἀθημεθα κἀθησθε κἀθηρται	— νά κἀθησαι ἄς κἀθηται — νά κἀθησθε ἄς κἀθηρται	εἶθε νά κἀθημαι » νά κἀθησαι » νά κἀθηται » νά κἀθημεθα » νά κἀθησθε » νά κἀθηρται	κἀθησθαι	κἀθημένος κἀθημένη κἀθημενον

Παρατατικός : ἐκἀθημῆν, ἐκἀθησο, ἐκἀθητο, ἐκἀθημεθα, ἐκἀθησθε, ἐκἀθηρτο.

Ἐπιθετικός	Ἵποτακτικός	Προστακτικός	Ἐγκλιτικός	Ἀπαρέμφ.	Μετοχή
κείμαι κείσαι κείται κείμεθα κείσθε κείνται	κείμαι κείσαι κείται κείμεθα κείσθε κείνται	— νά κείσαι ἄς κείται — νά κείσθε ἄς κείνται	εἶθε νά κείμαι » νά κείσαι » νά κείται » νά κείμεθα » νά κείσθε » νά κείνται	κείσθαι	κείμενος κείμενη κείμενον

Παρατατικός : ἐκείμην, ἐκείσο, ἐκείτο, ἐκείμεθα, ἐκείσθε, ἐκείντο.

§ 308. α) Κατὰ τὸ **ἴσταμαι** κλίνονται καὶ τὰ σύνθετα **ἀνίσταμαι**, **ἀνθίσταμαι**, **προΐσταμαι**, β) κατὰ τὸ **τίθεμαι** τὰ **ἐκτίθεμαι**, **ἐπιτίθεμαι**, **προστίθεμαι**, **μετατίθεμαι**, κ. ἄ. γ) κατὰ τὸ **κάθημαι** τὰ **παρακάθημαι**, **ἐπικάθημαι**, κ. ἄ. δ) κατὰ τὸ **κεῖμαι** τὰ **κατάκειμαι**, **ὑπόκειμαι**, **σύνκειμαι**, κ. ἄ.

§ 309. α) Ὁ ἀόριστος β' τοῦ **ἴσταμαι** εἶναι **ἔστην**, συνήθως σύνθετος : **ἀνέστην**, **παρέστην**, ὁ ὁποῖος κλίνεται, ὅπως ὁ μέσος ἀόριστος β' : **παρέστην**, **παρέστης**, **παρέστη**, κλπ. Ὑποτακτ. παραστῶ, παραστής, παραστῆ, κλπ. Ἀπαρεμφ. παραστῆ. Μετοχ. παραστάς, παραστάσα, παραστάν, κατὰ τὸ **πᾶς**, **πᾶσα**, **πᾶν**.

β) Ὁ ἀόριστος τοῦ **τίθεμαι** εἶναι **ἐτέθην** καὶ κλίνεται κατὰ τὸ ἐλύθην καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου **τεθειμένος** (ἐκτεθειμένος κλπ.).

Ἀποθετικὰ ῥήματα

§ 310. Πολλὰ ῥήματα, ἀπλᾶ ἢ σύνθετα, ἀπαντοῦν μόνον εἰς τὴν μέσῃ φωνῇ καὶ δὲν ἔχουν ἐνεργητικὴν τὰ ῥήματα αὐτὰ λέγονται **ἀποθετικά** : **ἀγωνίζομαι**, **ἀσπάζομαι**, **αἰσθάνομαι**, **ἀσχολοῦμαι**, **γίνομαι**, **δέχομαι**, **διανοοῦμαι**, **ἐγγνώμαι**, **ἐμπορεύομαι**, **ἐντρέπομαι**, **ἐργάζομαι**, **ἐρχομαι**, **εὔχομαι**, **ἰσχυρίζομαι**, **μάχομαι**, **μεταχειρίζομαι**, **ὄνειρεύομαι**, **ὄσφραίνομαι**, **πριποιοῦμαι**, **πορεύομαι**, **σκέπτομαι**, **χρειαζομαι**, κ. ἄ.

Ἀνώμαλα ῥήματα

§ 311. Ὅσα ῥήματα σχηματίζουν τὸν ἐνεστώτα καὶ ἀόριστον ἀπὸ τὸ ρηματικὸν θέμα χωρὶς ἰδιαιτέραν μεταβολὴν αὐτοῦ καὶ κλίνονται κανονικά, λέγονται **ὀμαλὰ ῥήματα**, π. χ. **παιδεύω** - **ἐπαίδευσα** - **ἐπαίδευσθην**, **διώκω** - **ἐδίωξα** - **ἐδιώχθην**, **τιμῶ** (θ. τιμα -) - **ἐτίμησα** - **ἐτίμησθην**, **φυλάττω** (θ. φυλακ -) - **ἐφύλαξα** - **ἐφυλάχθην**. Ὅσα ῥήματα σχηματίζουν τὸν ἐνεστώτα ἀπὸ θέμα διάφορον ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ ἀορίστου καὶ εἰς τὴν κλίσιν παρουσιάζουν κάποια ἰδιορρυθμίαν, λέγονται **ἀνώμαλα**, π. χ. **μανθάνω** - **ἔμαθον**, **βλαστάνω** - **ἐβλάστησα**, **γηράσκω** - **ἐγήρασα**, κ. ἄ.

Σημείωσις. Εἰς τὸν κατωτέρω κατάλογον τῶν ἀνωμάλων ρημάτων ἀναγράφονται ὁ ἐνεστώς, ὁ ἐνεργητικὸς καὶ μέσος ἢ παθητικὸς ἀόριστος μὲ τὰ ἀπαρέμφατά των καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου. Ὅταν οἱ τύποι αὗτοι εἶναι γνωστοί, εὐκόλα σχηματίζονται καὶ οἱ τύποι τῶν ἄλλων χρόνων.

Κατάλογος ἀνωμάλων ρημάτων

- § 312. **ἄγω** - (παράγω, συνάγω) - ἤγαγον (συνάγω), ἀγάγει (ἔχω παραγάγει) - ἄγομαι, ἤχθην, (συν)ηγμένας.
- ἀκροῶμαι** - ἤκροάσθην - ἀκροασθῆ.
- ἀμαρτάνω** - ἤμαρτον καὶ ἡμάρτησα, ἀμαρτήσῃ (θ. ἐνεστ. ἀμαρταν- ἄορ. ἀμαρτ -).
- ἀναγιγνώσκω** - ἀνέγνωσα, ἀναγνώσει - ἀναγιγνώσκομαι, ἀνεγνώσθην, ἀναγνωσθῆ (θ. γιγνωσκ - καὶ γνω -).
- ἀναρρωνύω** - ἀνέρρωσα, ἀναρρώσει (θ. ἀναρρωνυ -, ἀναρρω -).
- ἀποθνήσκω** - ἀπέθανον, ἀποθάνει (θ. θνησκ - καὶ θαν -).
- ἀποσπῶ** - ἀπέσπασα, ἀποσπάσει - ἀποσπῶμαι, ἀπεσπασθην, ἀποσπασθῆ, ἀπεσπασμένος (θ. ἀποσπα - σχηματίζει μέσον ἄορ. καὶ μετοχὴν παθητ. παρακειμένου μὲ κατάληξιν - σθην - σμένος).
- ἀρέσκω** - ἤρεσα, ἀρέσει (θ. ἀρεσκ -, ἄρε -).
- ἄρκω** - ἤρκεσα, ἀρκέσει - ἀρκοῦμαι, ἤρκεσθην, ἀρκεσθῆ (θ. ἄρκε -, ὁ ἀόριστ. μέσος μὲ κατάληξιν - σθην).
- αὐξάνω** - ἠῦξησα, αὐξήσει - αὐξάνομαι, ἠῦξήθην, αὐξηθῆ, ἠῦξημένος (θ. αὐξαν - καὶ αὐξε -).
- ἀφήνω** - ἄφησα, ἀφήσει - ἀφήνομαι, ἀφέθην, ἀφεθῆ, ἀφειμένος (θ. ἀφην - καὶ ἀφε -).
- βαίνω** - (παρα - βαίνω) (παρ)έβην, (παρα)βῆ (θ. βαίν- καὶ βα-, βη-).
- βάλλω** - (προσ - μετα - κατα -) ἔβαλον, βάλει - βάλλομαι, ἐβλήθην (κατα)βεβλημένος (θ. βαλλ -, βαλ-, βλη -).
- βλέπω** - εἶδον (ὑπ. ἴδω - ἰδῶ), ἴδει - ἰδεῖ (θ. βλεπ -, εἰδ-, ἰδ -).
- βλαστάνω** - ἐβλάστησα, βλαστήσει - βλαστημένος (θ. βλασταν -, βλαστε -).
- γηράσκω** - ἐγήρασα, γηράσει, γηρασμένος (θ. γηρασκ -, γηρα -).
- γίνομαι** - ἔγυνα, γίνει (ἀπαντοῦν ἀπὸ τὸ ἀρχ. ἐγενόμην οἱ τύποι ἐγένετο, ἐγένοντο, γένοιτο = εἶθε νὰ γίνῃ, γενόμενος - η - ον καὶ τὸ ἀρχαῖον ἀπαρέμφατον εἰς τὴν φράσιν « τί μέλλει γενέσθαι » (θ. γεν-, γιν -).

- δαγκάνω** - ἐδάγκασα, δαγκάσει - δαγκάνομαι, ἐδαγκάσθην, δαγκασθῆ, δαγκασμένος (θ. δαγκαν -, δαγκα -).
- δεικνύω** - ἔδειξα, δείξει - δεικνύομαι, ἐδείχθην, δειχθῆ (ἀπο) δεδειγμένος (θ. δεικνυ -, δεικ -).
- δέομαι** - ἐδεήθην, δεηθῆ (θ. δε - καὶ δεε -).
- δέρω** - ἔδειρα, δείρει - δέρομαι, ἐδάρην, δαρῆ, δαρμένος (θ. δερ -, δαρ -).
- διανέμω** - διένειμα, διανείμει - διανέμομαι, διενεμήθην, διανεμηθῆ, διανεμημένος (θ. διανεμ -, διανειμ -, διανεμε -).
- διαρρηγνύω** - διέρρηξα, διαρρήξει - διαρρηγνύομαι, διερρήχθην - διερράγην, διαρρηχθῆ - διαρραγῆ, διερρηγμένος (θ. διαρρηγνυ -, διαρρηγ -, διαρραγ -).
- δίδω** - ἔδωκα, δώσει - δίδομαι, ἐδόθην, δοθῆ, δοσμένος (θ. διδ -, δω -, δο -, δωκ -).
- δύναμαι** - ἠδυνήθην, δυνηθῆ, (θ. δυνα -, δυνη -).
- ἐγείρω** - ἤγειρα, ἐγείρει - ἐγείρομαι, ἠγέρθην, ἐγερθῆ (θ. ἐγειρ -, ἐγερ -).
- ἐκπλήσσω** - ἐξέπληξα, ἐκπλήξει - ἐκπλήσσομαι, ἐξεπλάγην, ἐκπλαγῆ, ἐκπεπληγμένος (θ. ἐκπλησσ -, ἐκπλαγ -).
- ἐκτελῶ** - ἐξετέλεσα, ἐκτελέσει - ἐκτελοῦμαι, ἐξετελέσθην, ἐκτελεσθῆ, τετελεσμένος (μέλλων) (θ. τελε -, ὁ μέσος ἀόριστ. καὶ ἡ μετοχή τοῦ παθητ. παρακειμένου με καταλήξεις - σθην, - σμένος).
- ἔρχομαι** - ἤλθον, ἔλθει (θ. ἐρχ -, ἐλθ -).
- εὐρίσκω** - εὔρον, εὔρει - εὐρίσκομαι, εὐρέθην, εὔρεθῆ, εὐρημένος (θ. εὐρίσκ -, εὔρε -).
- εὐχομαι** - ἠδχήθην, εὐχηθῆ (θ. εὐχ -, εὐχε -).
- ἔχω** - εἶχον, (κατ)έσχον, (κατά)σχει, (κατ)έχομαι, (κατ)εσχέθην, (κατ)εσχημένος, (κατ)σχεθῆ (θ. ἐχ -, σχ -, σχε -).
- ζευγνύω** - ἔζευξα, ζεύξει - ζευγνύομαι, ἐζεύχθην, ζευχθῆ, (δι)εζευγμένος (θ. ζευγνυ -, ζευγ -).
- θέλω** - ἠθέλησα, θελήσει (θ. θελ -, θελε -).
- θέτω** - ἔθεσα, θέσει - θέτομαι ἢ τίθεμαι, ἐτέθην, τεθῆ (ἐκ)τεθειμένος (θ. θετ -, τε -, τιθε -).
- θραύω** - ἔθραυσα, θραύσει - θραύομαι, ἐθραύσθην, θραυσθῆ, θραυσμένος (θ. θραυ -).
- κάθημαι** - ἐκάθησα, καθίσει (ἀπὸ τὸ καθίζω), καθισμένος.

- καίω** - ἔκαυσα, καύσει - καίομαι, ἐκάην, καῖ, (δια)κεκανυμένη ζώνη (θ. και-, καυ -).
- καλῶ** - ἐκάλεσα, καλέσει - καλοῦμαι, ἐκλήθην, κληθῆ (προσ)κεκλημένος (θ. καλε -, κλη -) Τὸ ἐπικαλοῦμαι, ἐπεκαλέσθην, ἐπι-καλεσθῆ.
- κάμνω** - ἔκαμνον, κάμει (θ. καμν -, καμ -).
- καταναλίσκω** - κατηγάλωσα, καταναλώσει - καταναλίσκομαι, κατηγάλώθην, καταναλωθῆ (θ. ἀναλίσκ -, ἀναλο -).
- καταρῶμαι** - κατηράσθην, κατάρασθῆ, κατηραμένος (θ. καταρα -).
- καταχρῶμαι** - κατεχράσθην, καταχρασθῆ (θ. καταχρα -, ὁ ἄδρ. με κατάλ. - σθην).
- κερδίζω** - ἐκέρδισα, κερδίσει - κερδίζομαι, ἐκερδήθην, κερδηθῆ, κερδισμένος (θ. κερδιζ -, κερδε -).
- κλαίω** - ἔκλαυσα, κλαύσει - ἐκλαύθην (θ. κλαι -, κλαυ -).
- κλείω** - ἔκλεισα, κλείσει - κλείομαι, ἐκλείσθην, κλεισθῆ, κλεισμένος ἢ κεκλεισμένος (θ. κλει -) (δίκη κεκλεισμένων τῶν θυρῶν) ὁ ἄδρ. μέσ. με κατάληξιν - σθην.
- κλέπτω** - ἔκλεψα, κλέψει - κλέπτομαι, ἐκλάπην, κλαπῆ, κλεμμένος (θ. κλεπτ -, κλεπ -, κλαπ -).
- κρούω** - ἔκρουσα, κρούσει - κρούομαι, ἐκρούσθην, κρουσθῆ (θ. κρου -, ἄδρ. με κατάλ. - σθην).
- λαμβάνω** - ἔλαβον, λάβει - λαμβάνομαι, ἐλήφθην, ληφθῆ (κατ)ειλημμένος (θ. λαμβαν -, λαβ-, ληβ -).
- λέγω** - εἶπον, εἶπει ἢ εἶπεῖ - λέγομαι, ἐλέχθην, λεχθῆ, εἰρημένος (θ. λεγ -, εἶπ-, ρε -).
- λείπω** - ἔλειψα καὶ (ἐξ)έλιπον, ἐκλείψει καὶ (ἐκ)λίπει - (κατα)λείπομαι, (ὑπ)ελείφθη, (ὑπο)λειφθῆ, (ἐγκατα)λειψιμμένος (θ. λειπ -, λιπ -).
- λούομαι** - ἐλούσθην, λουσθῆ, λουσμένος (θ. λου -, ὁ ἄδρ. με - σθην).
- μανθάνω** - ἔμαθον, μάθει - μανθάνομαι, (με)μαθημένος (θ. μανθαν-, μαθ -).
- ὀμνύω** - ὤμοσα, ὀμόσει (θ. ὀμνυ -, ὀμο -).
- πάσχω** - ἔπαθον, πάθει (θ. πασχ -, παθ -).
- περαίνω** - ἐπέρανα, περάνει - περαίνομαι, πεπερασμένος (θ. περαιν-, περαν -).

- πηγαίνω** ἢ **ὕπαγω** - ἐπῆγα, ὑπάγει καὶ πάει (θ. πηγαίν-, ὑπαγ- καὶ πηγ- θά ὑπάγω καὶ θά πάω, ἀφοῦ τὸ γ τοῦ θέμ. παγ- ἀπεβλήθη).
- πίνω** - ἔπιον, πίνει (θ. πιν-, πι-).
- πίπτω** - ἔπιπτον, πέσει - (ἐκ)πίπτεται, (ἐξ)επέσθη, (ἐκ)πεσθῆ, (ἐκ)πεσμένος (θ. πιπτ-, πεσ-).
- πλέκω** - ἔπλεξα, πλέξει - πλέκομαι, ἐπλέχθην, πλεχθῆ καὶ (συν) - ἐπλάκην, (συν)πλακῆ, (περι)πεπλεγμένος (θ. πλεκ-, πλακ-).
- πλέω** - ἔπλευσα, πλεύσει - (δια)πλέεται, (δι)επλεύσθη, (δια)πλευσθῆ (θ. πλε-, πλου-).
- πνέω** - ἔπνευσα, πνεύσει - (ἐμ)πνέομαι, ἐνεπνεύσθη, ἐμπνευσθῆ, ἐμπνευσμένος (θ. πνε-, πνευ=).
- ρέω** - ἔρρευσα, ρεύσει (θ. ρε-, ρευ-).
- σβήνω** - ἔσβησα, σβήσει - σβήνομαι, ἐσβέσθη, σβεσθῆ, ἐσβεσμένον, (ἡφαιστειον) καὶ σβησμένος (θ. σβην-, σβεν-).
- σέβομαι** - ἐσεβάσθη, σεβασθῆ (θ. σεβ-, σεβα-).
- στέλλω** - ἔστειλα, στείλει - στέλλομαι, ἐστάλην, σταλή, ἀπεσταλμένος (θ. στελ-, στείλ-, σταλ-).
- στήνω** - ἔστησα, στήσει - στήνομαι, ἐστήθη, στηθῆ, στημένος (θ. στην-, στη-).
- στρέφω** - ἔστρεψα, στρέψει - στρέφομαι, ἐστράφην, στραφῆ, (κατ) - ἐστραμμένος (θ. στρεφ-, στραφ-).
- συγχέω** - συνέχουσα, συγχύσει - συγχέομαι, συγκεχυμένος (θ. συγχε-, συγχυ-).
- συλλέγω** - συνέλεξα, συλλέξει - συλλέγομαι, συνελέχθη - συνελέγη, συλλεχθῆ - συλλεγῆ, συνειλεγμένος (θ. συλλεγ-).
- τείνω** - ἔτεινα, τείνει - τείνομαι (παρ)ετάθη, (παρα)ταθῆ, (ἐκ)τεταμένος (θ. τειν-, τεν-, τα-).
- τρέπω** - ἔτρεψα, τρέψει - τρέπομαι, (ἐπ)ετράπη, τραπῆ, τετραμμένος (θ. τρεπ-, τραπ-).
- τρέφω** - ἔθρεφα, θρέψει - τρέφομαι, ἐτράφην, τραφῆ (ἀνα)τεθραμμένος (θ. τρεφ-, τραφ-, θρεφ-).
- τρώγω** - ἔφαγον, φάγει - τρώγομαι, ἐφαγώθη, φαγωθῆ, φαγωμένος - (θ. τρωγ-, φαγ-, φαγω-).

- τρέχω** - τρέξα, τρέξει καὶ (ἐξ)έδραμον, (ἐκ)δράμει (θ. τρεχ-, δραμ-) (κατα)τρεγμένος.
- τυγχάνω** - ἔτυχον, τύχει - ἐπιτυγχάνομαι, ἐπετεύχθη, ἐπιτευχθῆ (θ. τυγχαν-, τυχ-, τευχ-), (ἐπι)τυχημένος.
- φεύγω** - ἔφυγον, φύγει (ἀπο)φεύγομαι, (ἀπ)εφεύχθη, (ἀπο)φευχθῆ (θ. φευγ-, φυγ-).
- φθείρω** - (δι)έφθειρα, (δια)φθείρει - φθείρομαι, (δι)εφθάρην, (δια)φθαρή, (δι)εφθαρμένος (θ. φθειρ-, φθερ-, φθαρ-).
- χαίρω** - ἐχάρην, χαρῆ (θ. χαιρ-, χαρ-).
- χύνω** - ἔχυσα, χύσει - χύνομαι, ἐχύθην, χυθῆ, χυμένος.
- ὠθῶ** - ὠθησα, ὠθήσει - (συν)ωθοῦμαι· εἰς αὐτὸ ἀνήκουν οἱ τύποι ἔχω ἔξῶσει, ἔξῶσθην, ἔξωσθῆ (θ. ὠθε-, ὠθ-).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

"Ἀκλιτα μέρη τοῦ λόγου

§ 313. Τὸ σχολεῖόν μας εὑρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, ἀλλ' ὄχι πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὰ τελευταῖα οἰκήματα. Ἐκτίσθη πέρυσι διὰ προσωπικῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ νομομηχανικοῦ. Παρηκολούθει οὗτος **συνεχῶς καὶ ἐπιμόνως** τὴν ἀνεγερσιν αὐτοῦ, **διὰ νὰ** ἀποπερατωθῆ ὅσον τὸ δυνατόν **ταχύτερον**. Ἐνδιεφέρετο **πολὺ** ὁ ἴδιος **προσωπικῶς**, **διότι** κατάγεται ἀπὸ τὸν ἴδιον νομόν. Ἐπὶ δύο **μάλιστα** μῆνας ἦλθε **μετὰ** τῆς οἰκογενείας του **καὶ** ἔστησε μίαν σκηπὴν **πλησίον** τοῦ ἀνεγειρομένου σχολείου, **ὥστε** νὰ δύναται νὰ εἶναι **ἀπολύτως** βέβαιος διὰ τὴν καλὴν ἐργασίαν. **Μόλις** **πρωτὶ** - **πρωτὶ** ἤρχιζεν ἡ ἐργασία, αὐτὸς εὑρίσκετο **μεταξὺ** τῶν ἐργατῶν **καὶ** **μετὰ** τοῦ ἐπιβλέποντος μηχανικοῦ καθώριζε **περαιτέρω** τὴν πορείαν αὐτῆς. Μὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, **πρὶν** οἱ ἐργάται σταματήσουν, αὐτὸς ἐπεθεώρει τὴν ἐργασίαν, ἢ ὅποια εἶχε συντελεσθῆ **καθ'** ὄλην τὴν ἡμέραν. **Ἀλλὰ** καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἐφιλοτιμήθησαν ὄχι **ὀλιγώτερον** νὰ τὸν ἱκανοποιήσουν. Ὅλοι παρενρίσκοντο **εἰς** τὴν ἐργασίαν **ἀκριβῶς** τὴν ὥραν, πὸν εἶχεν ὀρίσει ὁ ἐπιβλέπων μηχανικός, **καὶ** εἰργάζοντο **εὐχαρίστως** **ἀνευ** διακοπῆς, **σχεδὸν** **μέχρι** τῆς δούσεως τοῦ ἡλίου, **χωρὶς** **διόλου** νὰ ἀναπαυθῶν, **παρὰ** ὅσιν ὥραν ἐχρειάζοντο διὰ τὸ γεῦμα. **Τοιοντοτρόπως** ἐπερατώθη **συντόμως**

ἡ ἀνέγερσις τοῦ διδασκῆριον **καὶ ἐφέτος** ἐλειτούργησε τὸ σχολεῖον **εἰς** τὸ νέον κτίριον. Ἀξίζει **πράγματι** ἕνα **εὔγε** εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ, **διότι** αὐτοὶ **κυρίως** εἶναι οἱ ἰδρυταὶ τοῦ σχολεῖου. **Εἶναι** **δμως** **καὶ** αὐτοὶ **πολὺ** εὐχαριστημένοι, **διὰ** βλέπουν τὰ παιδιὰ των νὰ κατευθύνωνται **περὶ** τὸ σχολεῖον. **Εἶθε** ὅλα τὰ χωριά νὰ ἀποκτήσουν σχολεῖα, **ὅπως** τὸ ἰδικόν μας.

§ 314. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν αἱ λέξεις : ἔξω, μακρὰν, πλησίον, συνεχῶς, προσωπικῶς, πολὺ, μάλιστα, ἀλλὰ, δέ, καί, εἰς, διὰ, μετὰ, εὔγε, εἶθε καὶ πολλαὶ ἄλλαι, αἱ ὅποια δὲν κλίνονται, ἀλλ' ἀπαντοῦν εἰς τὸν λόγον μὲ τὴν ἰδίαν πάντοτε μορφήν καὶ εἶναι αὐτὰ τὰ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου.

α') Ἐπιρρήματα

§ 315. Ἐπιρρήματα λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὅποια προσδιορίζουν συνήθως ῥήματα καὶ φανερώουν τόπον, χρόνον, τρόπον, ποσόν, κλπ.

1. **Τοπικά**, ὅσα φανερώουν τόπον καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **ποῦ** ; π. χ. κάποτε, ἐδῶ, ἐκεῖ, αὐτοῦ, παντοῦ, πανταχοῦ, ἀλλοῦ, οὐδαμοῦ - πουθενά, ἐπάνω, κάτω, ἔξω, μέσα, πλησίον, μακρὰν, ἐμπρός - ἐμπροσθεν, πίσω - ὀπίσω - ὀπισθεν, δεξιά, ἀριστερά, ἐνταῦθα, ἐντός, ἐκτός, ἀντικρὺ - ἀπέναντι, γύρω, μακριά, κοντά, δίπλα, ὑψηλά, χαμηλά, κ. ἄ.

2. **Χρονικά**, ὅσα φανερώουν χρόνον καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **πότε** ; π. χ. τώρα, σήμερον, χθές, αὔριον, μεθαύριον, πρῶτ', ἐφέτος, πέρυσι, ἄλλοτε, τότε, ποτέ, οὐδέποτε, συνεχῶς, διαρκῶς, ἔπειτα, ὕστερον - ὕστερα, ἐνωρίς, πάντοτε, συχνά, κ. ἄ.

3. **Τροπικά**, ὅσα φανερώουν τρόπον καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **πῶς** ; π. χ. καλῶς, κακῶς, ἀκριβῶς, ἀληθῶς, εὐχαρίστως, ματαίως, λιανικῶς, χονδρικῶς, περὶ, Ἑλληνιστί, Γαλλιστί, κ. ἄ. (Εἰς τὴν ὁμιλουμένην αὐτὰ λήγουν συνήθως εἰς - α, π. χ. καλὰ, ἄσχημα, ἄπρεπα, λαμπρὰ, χωριστά, κλπ.).

4. **Ποσοτικά**, ὅσα φανερώουν ποσόν καὶ ἀπαντοῦν εἰς τὴν ἐρώτησιν **πόσον** ; π. χ. πολὺ, ὀλίγον, ὅσον, ἐπίσης, σχεδόν, ἅπαξ, δῖς, τρίς, ἀρκετά, κ. ἄ.

5. **Βεβαιωτικά**, ὅσα χρησιμοποιοῦνται πρὸς βεβαίωσιν ἢ ἀρνησιν ἢ διαταγμῶν, π. χ. *ναί, μάλιστα, βεβαίως, βέβαια, καθόλου, πράγματι, οὐδόλως, ἴσως, τάχα, δῆθεν, πιθανόν, κ. ἄ.*

β') Προθέσεις

§ 316. **Προθέσεις** λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι τίθενται ἔμπρὸς ἀπὸ κλιτὰς λέξεις καὶ φανερῶνουν διαφόρους σχέσεις.

Αἱ προθέσεις εἶναι δύο εἰδῶν, **κύριαι καὶ καταχρηστικάι.**

Κύριαι προθέσεις λέγονται αἱ προθέσεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ τίθενται ἔμπρὸς ἀπὸ κλιτὰς λέξεις ἢ καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται εἰς συνθέτους λέξεις, π. χ. *ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἐπιτραπέζιος (οἶνος), παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ παρὰθαλάσσιος, παρὰ τὸν νομὸν καὶ παράνομος, εἰς τὸ χωριὸν καὶ εἰσέρχομαι.*

1. Αἱ κύριαι προθέσεις εἶναι **18**, ἀπὸ τὰς ὁποίας αἱ **12** εἶναι δισύλλαβοι: **ἀνά, παρὰ, κατά, διὰ, μετὰ, ἀμφὶ** (μόνον εἰς συνθέτους λέξεις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν: *ἀμφιβάλλω, ἀμφισβητῶ*), **ἀντί, περὶ, ἐπὶ, ἀπό, ὑπό, ὑπὲρ** καὶ **6** μονοσύλλαβοι: **ἐκ ἢ ἐξ** (ἐκ πρὸ συμφώνου, *ἐξ* πρὸ φωνήεντος: *ἐκ Λαρίσης, ἐξ Ἀθηνῶν*), **ἐν, εἰς, πρό, πρὸς, σὺν**, (αἱ **ἐν** καὶ **σὺν** ἀπαντοῦν εἰς φράσεις, πού ἐκληρονόμησεν ἡ νέα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἢ τὴν γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου, π. χ. *σὺν Θεῷ, ἐν τούτοις, ἐν Ὑφίστοις, ἐν τῷ μέσῳ, ἐν πάσῃ περιπτώσει, κλπ.*).

2. Αἱ **καταχρηστικάι προθέσεις** δὲν ἀπαντοῦν εἰς συνθέτους λέξεις, ἀλλὰ μόνον ἔμπρὸς ἀπὸ κλιτὰς λέξεις, εἶναι δὲ αἱ ἐξῆς: **ἀνευ, ἐναντίον, ἐνώπιον, ἔνεκα, ἔως, μά, μεταξύ, μέχρι, περί, χάριν, χωρὶς, πλήν.**

§ 317. **Παρατηρήσεις.** Εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν α) ἡ πρόθεσις **εἰς** ἀπαντᾷ καὶ ὡς **σὲ** πρὸ συμφώνου: **σὲ μένα χάρισε ὁ Θεὸς τὸ βιβλίον** ὡς **σ'** με ἐκθλιψιν τοῦ **ε** πρὸ φωνήεντος: **σ' ἔνα μῆνα θὰ ἐπιστρέψω** πρὸ δὲ τοῦ ἄρθρου τῆς γενικῆς καὶ αἰτιατικῆς πτώσεως προφέρεται ἠνωμένον με αὐτό: **αἴριον θὰ φάω στῆς θείας μου, στὸ χωριὸν, στὰ σύννεφα** κλπ. β) ἡ πρόθεσις **διὰ** ἀπαντᾷ καὶ ὡς **γιά**: **πηγαῖνον γιά ψόνια** γ) ἡ **ἔως** ἀπαντᾷ καὶ ὡς: **ὅπ' τὸ πρῶτ' ὡς τὸ βράδι**. Ὑπάρχουν ἀκόμη εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ αἱ **προθέσεις με** καὶ **δίχως**.

γ') Σύνδεσμοι

§ 318. **Σύνδεσμοι** λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν, διὰ νὰ συνδέουν τὰς λέξεις ἢ προτάσεις μεταξύ των, π.χ. ὁ Παῦλος **καί** ἡ Ἑλένη εἶναι ἀδελφοί· χθὲς δὲν ἐπῆγα εἰς τὸ σχολεῖον, **διότι** ἤμουν ἄρρωστος. Ὡς πρὸς τὴν σημασίαν οἱ σύνδεσμοι εἶναι :

1. **Συμπλεκτικοί** : **καί**, **οὔτε**, **μήτε**, **οὐδέ**, **μηδέ**.
2. **Διαζευκτικοί** : **ἢ**, **εἴτε**, **εἴτε**.
3. **Ἀντιθετικοί** : **μέν**, **δέ**, **ἀλλά**, **ὅμως**, **ἂν καί**, **καίτοι**, **καίπερ**, **ἐνῶ**, **ἄλλως**, **εἰδεμή**, **μολονότι**, **ἐν τούτοις**, **ὄχι μόνον** - **ἀλλὰ καί**, **μολαταῦτα**.
4. **Συμπερασματικοί** : **λοιπόν**, **ἄρα**, **ἐπομένως**, **ὥστε**, **ὅθεν**, **διό** (δι' δ).
5. **Διασαφητικοί** : **δηλαδή**, **ἦτοι**, **ἦγουν**, **τουτέστι**.
6. **Εἰδικοί** : **ὅτι**, **πῶς**, **ὥς**.
7. **Χρονικοί** : **ὅτε**, **ὀπότε**, **ὅταν**, **ὀπόταν**, **ὀσάκις**, **ἀφοῦ**, **ἀφότου**, **ἐνόσω**, **ἐφόσον**, **ἅμα**, **εὐθὺς ὥς**, **μόλις**, **μέχρις ὅτου**, **ἕως ὅτου**, **πρῖν**, **πρῖν νά**, **προτοῦ νά**, **καθώς**.
8. **Αἰτιολογικοί** : **ἐπειδή**, **διότι**, **ἀφοῦ**, **καθόσον**, **καθότι** (γιατί εἰς τὴν ὁμιλουμένην καὶ τὴν λογοτεχνίαν).
9. **Τελικοί** : **ἵνα**, **ὅπως**, **νά** (ἦλθε ἀπ' τὸ χωριὸ νά ἀγοράσῃ ροῦχα), **διὰ νά** (για νά).
10. **Ὑποθετικοί** : **ἂν**, **ἐάν**, **σὰν** (σὰν ἔλθῃς, τὰ λέμε).
11. **Ἐνδοιαστικοί** : **μή**, **μήπως** (σκέπτομαι, μήπως αὐτὸ δὲν πρέπει νά τὸ κάμῃς).

δ') Ἐπιφωνήματα

§ 319. **Ἐπιφωνήματα** λέγονται αἱ ἄκλιτοι λέξεις, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν κάποιον ψυχικὸν πάθος, δηλ. ξέσπασμα χαρᾶς, λύπης, ἐνθουσιασμοῦ, θαυμασμοῦ, θυμοῦ, κλπ. Ἐπιφωνήματα εἶναι αἱ ἐξῆς λέξεις :

1. **Ἄ ! ὦ ! πωπῶ !**, ὅταν ἐκφράζεται θαυμασμός.
2. **Χά, χά, χά !**, ὅταν γελάμε.
3. **Εὖγε ! ζήτω !**, ὅταν ἐπιδιοκιμάζωμεν ἢ κάποιον ἢ κάτι (**μπράβο !** στὴν ὁμιλουμένην).
4. **Εἶθε !** μὲ τὸ **εἶθε** νά ἐκφράζεται εὐχή.

5. **"Αχ ! ὄχ !**, όταν εκφράζεται πόνος ἢ ψυχικὴ στενοχώρια.
6. **'Αλλοίμονον !**, όταν εκφράζεται οἶκτος.
7. **Οὐφ !**, όταν εκφράζεται ἀηδία ἢ δυσφορία.
8. **"Ε !**, όταν καλεῖται κάποιος ἢ γίνεται παρατήρησις πρὸς κάποιον (ἔ ! τί κάνεις ἐκεῖ ;).

Σημείωσις. Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὑπάρχουν καὶ μόρια ἄκλιτα, ποὺ χρησιμοποιοῦνται εἰς διαφόρους περιπτώσεις, π. χ. *νά, θά, ἄς, πέρ, δά, μά, ὄσ-, ἄρα, ἄραγε, ἄ-στερητικόν, νη-στερητικόν, τὰ ἐπιτακτικά ἐρι-καὶ ζα-, κ.ἄ.*

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὅρισμοί

§ 320. Ὁ Φίλιππος, ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἔπνευε τὸν Βουκεφάλαν ἵππον, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἄλλος ἐτόλμα νὰ πλησιάσῃ· τόσον οὗτος ἦτο ἀτίθασος. Ὅτε ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἦτο ἀκόμη παιδί, παρεκάλεσε τὸν πατέρα του νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἱππεύσῃ καὶ αὐτὸς τὸν Βουκεφάλαν. Ὁ Φίλιππος κατ' ἀρχὰς ἠρηθή, εἰς τὸ τέλος δὲ μως ὑπεχώρησεν εἰς τὰς ἐπιμόνους παρακλήσεις τοῦ υἱοῦ του. Ὁ Ἀλέξανδρος μὲ ἐν πῆδημα εὐρέθη ἐπὶ τοῦ Βουκεφάλα, ὁ ὁποῖος ἀφηνιάσας ἤρχισε νὰ τρέχῃ δαιμονιωδῶς. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος, ἄριστος ἱππεύς, κατῴρθωσε νὰ τὸν δαμάσῃ καὶ μετὰ πολὺ ὄρον ἀπουσίαν ἐπανήρχετο μὲ τὸν Βουκεφάλαν τιθασευμένον. Ὅτε ὁ Φίλιππος, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξὺ ἦτο ἀνήσυχος, τὸν εἶδε νὰ ἐπανέρχεται συγκεκινημένον, τοῦ εἶπε : « Παιδί μου, ἡ Μακεδονία εἶναι πολὺ μικρὸν βασίλειον διὰ σέ. Ζήτησε ἓνα ἄλλο βασίλειον νὰ βασιλεύσῃς ». Πράγματι ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἐκστρατεύσας ἐναντίον τῶν Περσῶν κατέκτησε ὅλην τὴν μέχρι τότε γνωστὴν Ἀσίαν, ἔφθασε μέχρι τῶν Ἰνδιῶν καὶ διέδωσε τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς κατακτηθείσας χώρας. Διὰ τοῦτο δικαίως ὀνομάζεται Μέγας.

§ 321. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον, αἱ λέξεις **τολμῶ**, **παρακλήσις**, **πῆδημα**, **ἱππεύω**, **δικαίως** προέρχονται ἀπὸ τὰς λέξεις **τόλμη**, **παρακαλῶ**, **πηδῶ**, **ἵππος**, **δίκαιος**, ἀφοῦ εἰς τὸ θέμα ἐκάστης προσετέθη κάποια ἰδιαιτέρα κατάληξις. Αἱ λέξεις αὗται λέγονται **παράγωγοι**. Παράγωγος δηλ. λέγεται ἡ λέξις, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ μίαν

ἄλλην λέξιν μὲ προσθήκην εἰς τὸ θέμα αὐτῆς μιᾶς καταλήξεως παραγωγικῆς.

Ἡ λέξις, ἀπὸ τὴν ὁποίαν προέρχεται ἡ παράγωγος λέξις, λέγεται **πρωτότυπος**, π.χ. ἡ λέξις **ἵππος** εἶναι πρωτότυπος ὡς πρὸς τὴν λέξιν **ἱππεύω**, ἡ λέξις **ἱππότης**, (ποὺ εἶναι παράγωγος ἀπὸ τὴν λέξιν **ἵππος**), εἶναι πρωτότυπος διὰ τὴν λέξιν **ἱπποτικός**.

Μία λέξις εἰς μίαν σειράν λέξεων συγγενῶν μεταξύ των μπορεῖ νὰ εἶναι παράγωγος ὡς πρὸς τὴν προηγουμένην καὶ πρωτότυπος ὡς πρὸς τὴν ἐπομένην, π.χ. **χορὸς** - **χορεύω** - **χορευτής** - **χορευτικός**, ἡ λέξις **χορεύω** εἶναι παράγωγος ὡς πρὸς τὴν λέξιν **χορὸς**, πρωτότυπος δὲ ὡς πρὸς τὴν λέξιν **χορευτής**: ὁμοίως **ἵππος** - **ἱππότης** - **ἱπποτικός**, ἡ λέξις **ἱππότης** εἶναι παράγωγος ὡς πρὸς τὴν **ἵππος** καὶ πρωτότυπος ὡς πρὸς τὴν **ἱπποτικός**.

Αἱ λέξεις **παρακαλῶ**, **κατορθῶνω**, **ἀνήσυχος**, **πολύωρος**, **ἐκστρατεύω** προέρχονται ἀπὸ δύο λέξεις πρωτοτύπους ἢ παραγώγους μὲ ἔνωσιν τῶν θεμάτων αὐτῶν καὶ τὴν προσθήκην καταλήξεως· αἱ λέξεις αὗται λέγονται **σύνθετοι**. Σύνθετος δηλ. λέγεται ἡ λέξις, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ δύο ἄλλας λέξεις.

§ 322. Σύμφωνα μὲ τὰ ἀνωτέρω παραγωγή εἶναι ὁ σχηματισμὸς μιᾶς λέξεως ἀπὸ ἄλλην καὶ σύνθεσις εἶναι ὁ σχηματισμὸς μιᾶς λέξεως ἀπὸ τὴν ἔνωσιν ἄλλων.

§ 323. Τὸ μέρος τῆς Γραμματικῆς, τὸ ὁποῖον ἀναλύει τὰς λέξεις εἰς τὰ συστατικά των μέρη καὶ εὐρίσκει τὴν προέλευσίν των, ἐξετάζει δὲ καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν λέξεων πρὸς παραγωγὴν ἄλλων, λέγεται **ἔτυμολογικόν**, (ἀπὸ τὴν λέξιν **ἔτυμος**, ἡ ὁποία σημαίνει ἀληθής, πραγματικός).

Παραγωγή

α') Ρήματα παράγωγα

§ 324. 1. "Όταν **πλησιάξη** τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους, ὁ μαθητῆς **ἀγωνιᾷ** διὰ τὰ ἀποτελέσματα, διότι τότε **φανερώνεται**, ποῖοι **εργασθήσαν** καὶ ποῖοι **παρημέλησαν** τὰ μαθήματά των. "Όσοι **προάγονται**, **εὐχαριστοῦνται** καὶ **χαίρονται**, **λυποῦνται** δὲ ὅσοι **ὑποχρεοῦνται** νὰ ἐπαναλάβουν τὰ μαθήματα τῆς αὐτῆς τάξεως.

2. Πολλοὶ νέοι **ἀναγκάζονται** νὰ **ταξιδεύουν** εἰς ξένους τόπους· **ἐλπίζουν**, ὅτι ἐκεῖ θὰ **πλουτίσουν**, διότι **βασίζονται** κυρίως εἰς τὴν ἐργατικότητά των. Διὰ τοῦτο **φροντίζουν** νὰ **ἀποταμιεύουν** τὰς οικονομίας των, διὰ νὰ εὐρεθοῦν εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ **ἀναγγείλουν** εἰς τοὺς οἰκείους των, ὅτι δύνανται νὰ τοὺς **διευκολύνουν** οικονομικῶς. Αὐτοὶ **προφυλάσσονται** καὶ προσέχουν νὰ μὴ **κινδυνεύσῃ** ἡ ὑγεία των καὶ **σχεδιάζουν** νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα των, τὴν ὁποίαν ποτὲ δὲν λησμονοῦν. "Όταν κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των **προσεγγίζουσιν** καὶ **ἀντικρῦζουσιν** τὰς Ἑλληνικὰς ἀκτᾶς, ἡ χαρὰ των **ζωγραφίζεται** εἰς τὸ πρόσωπον καὶ **ἐκδηλώνεται** μὲ ποικίλους τρόπους. Ὑπάρχον διστυχῶς καὶ μερικοί, πὸν **ἀνοηταίνουσιν** εἰς τὰ ξένα, διότι παραδίδονται εἰς διασκεδάσεις. Αὐτοί, ἐκτὸς τοῦ ὅτι κινδυνεύουν νὰ χάσουν τὴν ὑγείαν των, **λησμονοῦν** τὴν γενέτειράν των καὶ **πικραίνουσιν** τοὺς οἰκείους των.

Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ἀπαντοῦν πολλὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν παραχθῆ ἀπὸ ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα, ἢ ἀπὸ ἐπιρρήματα, π. χ. ἀπὸ τὸ **ἀγωνία** τὸ **ἀγωνιᾷ**, τὸ ὁποῖον σημαίνει « εἶμαι γεμάτος ἀπὸ ἀγωνία », δηλαδὴ ἔχει σημασίαν ἀνάλογον πρὸς τὸ οὐσιαστικόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον παράγεται· ἀπὸ τὸ **λύπη** τὸ **λυποῦμαι**, ἀπὸ τὸ ἐπίθετον **φανερὸς** τὸ **φανερῶναι**, ἀπὸ τὸ **κίνδυνος** τὸ **κινδυνεύω**, ἀπὸ τὸ **φροντίς** τὸ **φροντίζω**, ἀπὸ τὸ **φύλαξ** (φυλακ -) τὸ **φυλάσσω**, ἀπὸ τὸ **σχέδιον** τὸ **σχεδιάζω**, ἀπὸ τὸ **ἄγγελος** τὸ **ἀγγέλλω**, ἀπὸ τὸ **εὐκολος** τὸ **εὐκολώνω**, ἀπὸ τὸ **ἀνόητος** τὸ **ἀνοηταίνω**, ἀπὸ τὸ ἐπίρρημα **πλησίον** τὸ **πλησιάζω**, κλπ. Εἶναι δηλ. τὰ ἀνωτέρω ρήματα **παράγωγα**.

Τὰ παράγωγα ρήματα παράγονται ἀπὸ ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα καὶ ἀπὸ ἐπιρρήματα. Ἔχουν δὲ σημασίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν σημασίαν τῆς πρωτοτύπου λέξεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν παράγονται.

α') Ρήματα παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα

§ 325. Τὰ παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα ρήματα μὲ τὴν κατάληξιν - **ω**, ἀνάλογα μὲ τὸν χαρακτήρα τοῦ θέματος, εἰς τὸ ὁποῖον προστίθεται ἡ κατάληξις αὐτή, λήγουν :

α) Εἰς - **ῶ** (ἀπὸ - **ᾶω** ἢ - **ἔω** ἢ - **όω**). Ἡ κατάληξις προσετέθη εἰς θέματα ὀνομάτων μὲ χαρακτήρα **α, ε, ο, π, χ**. *τόλμη - τολμῶ* (θ. *τολμά - ω*), *ἀγωνία - ἀγωνιῶ* (θ. *ἀγωνιά - ω*), *πένθος - πενθῶ* (θ. *πενθέ (σ) - ω*), *εὐτυχής - εὐτυχῶ* (θ. *εὐτυχέ (σ) - ω*), *ἄξιος - ἀξιῶ* (θ. *ἄξιό - ω*), *δηλός - δηλῶ* (θ. *δηλό - ω*).

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ρήματα ἐσχηματίσθησαν ἄλλαι καταλήξεις - **ᾶω**, - **ιάω**, - **όω** ἢ - **ώνω**, αἱ ὁποῖαι προσετέθησαν εἰς θέματα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον χαρακτήρα **α, ε, ο**: *σφρίγος (σφριγάω) - σφριγῶ*, *ἄροτρον (ἄροτριάω) - ἄροτριῶ* *μάρτυς (μάρτυρος) - μαρτυρέω - μαρτυρῶ*, *πλήρης - πληρώω - πληρῶ*, *ρίζα - ριζώνω*, *πιστός - πιστώνω*.

β) Εἰς - **εύω**: *βασιλεὺς - βασιλεύω*, *φονεὺς - φονεύω*, μὲ κατάληξιν - **ω**. Ἀπὸ αὐτά, ποὺ λήγουν κανονικῶς εἰς - **εύω**, διότι τὸ - **ευ** ἀνήκει εἰς τὸ θέμα (*βασιλεύ - ω*), προῆλθεν ἡ κατάληξις - **εύω**, π.χ. *ταμί - ας - ταμι - εύω*, *προστάτ - ης - προστατ - εύω*, *ἀποθήκη - ἀποθηκ - εύω*, *θρίαμβ - ος - θριαμβ - εύω*, *πτωχ - ὅς - πτωχ - εύω*, *ταξίδι - ταξιδ - εύω*, *παγίς (παγίδ - ος) - παγιδ - εύω*, *φυγάς (φυγαδ -) - φυγαδ - εύω*, *ἄληθης - ἀληθ - εύω*, *ἄστεϊός - ἄστει - εύομαι*, *ὄνειρον - όνειρ - εύομαι*, κ. ἄ.

γ) Εἰς - **σσω**: *φύλαξ (φυλακ - ἦ) - φυλάσσω*, *ταραχή - ταρασσω*, *διαταγή - διατάσσω*.

δ) Εἰς - **ζω**: *φροντίς (φροντίδ - ος) - φροντίζω*, *ἐλπὶς (ἐλπίδ* - ος) - ἐλπίζω*, *βάσις - βασιζω*, *ἀγορά - ἀγορά - ζω*, *θυσία - θυσιά - ζω*. Ἀπ' αὐτὰ προῆλθον αἱ κατάληξεις - **ίζω**, - **άζω**, - **ιάζω**, αἱ ὁποῖαι προσετέθησαν εἰς ἄλλα θέματα, π.χ. *φυλακή - φυλακ - ίζω*, *φῶς (φωτ - ὅς) - φωτ - ίζω*, *σκότος - σκοτ - ίζω*, *εὐδαίμων (εὐδαίμων - ος) - εὐδαίμων - ίζω*, *συνεχής - συνεχ - ίζω*, *τρόμος - τρομ - άζω*,

μόν - ος - μων - άζω, νέ - ος - νε - άζω, έτοιμ - ος - έτοιμάζω, στάσις
 - στατ -ιάζω, δηλητήριον - δηλητηρ -ιάζω, ένεχυρον - ένεχυρ -ιάζω,
 αἰθάδης - αἰθαδ -ιάζω, θριξ (τριχ - ός) - άνατριχ -ιάζω.

ε) Είς - **λλω** : άγγελος - άγγέλλω, ποικίλος - ποικίλλω.

στ) Είς - **αίνω** : ποιμήν - ποιμ - αίνω, σήμα - σημ - αίνω, κῆμα -
 κυμ - αίνομαι, θερμός - θερμ - αίνω ύγρός - ύγρ - αίνω, λευκός -
 λευκ - αίνω, ξηρός - ξηρ - αίνω, ύγιής - ύγι - αίνω, πικρός - πικρ - αίνω,
 πάθος - παθ - αίνω, γλυκός - γλυκ - αίνω, μωρός - μωρ - αίνω, άνόη-
 τος - άνοητ - αίνω, Τά εις - **αίνω** γράφονται με **αι** άλλά μένω, δένω,
 πλένω.

ζ) Είς - **νω** : ή κατάληξις αύτή προστίθεται κανονικώς εις έπίθετα
 τριτόκλιτα εις - **ύς** : όξύς - όξύνω, βαρύς - βαρύνω, εἶθός - εἶθύνω,
 θρασός - θρασύνω, παχύς - παχύνω, και άπ' αύτά προήλθεν ή κατάληξις
 - **ύνω** : έλαφρός - έλαφρύνω, μέγáλος - μεγαλύνω, εὔκολος - εὔκολύνω,
 άπαλός - άπαλύνω, λαμπρός - λαμπρύνω, όμαλός - όμαλύνω, θάρρος -
 ένθαυρύνω, πληθός - πληθύνω, μῆκος - μηκύνω.

β') Ρήματα παράγωγα από έπιρρήματα ή έπιφωνήματα

§ 326. Κατάληξις παραγωγικαί εις τά ρήματα, πού παράγονται
 από έπιρρήματα ή έπιφωνήματα, είναι - **ζω**, - **ίζω**, π.χ. συχνά - συ-
 χνάζω, χωρίς - χωρίζω, έγγύς - έγγίζω, άντικρῶ - άντικρούζω, χαίρε
 - χαίρετίζω, γαῦ ! - γαῦ ! - γανγίζω, πλησίον - πλησιάζω.

β') Ούσιαστικά παράγωγα

§ 327. Ούσιαστικά παράγονται από ρήματα, από άλλα ούσια-
 στικά και από έπίθετα.

α') Ούσιαστικά από ρήματα

§ 328. *Τό **γυμναστήριον** εύρίσκειται έξω τῆς κωμοπόλεως εις
 θέσιμ κατάλληλον και εις μικράν άπόστασιν από τό σχολεϊον. 'Ιδρυτής
 αύτου είναι ό Σύλλογος τῶν **γονέων** και **κηδεμόνων** τῶν **μαθητῶν**
 με **εισφοράν** τῶν κατοίκων τῆς κωμοπόλεως. 'Εντός του **περιβόλου**
 έχει κατασκευασθῆ τό γήπεδον διά τās γυμναστικās άσκήσεις και τά
άγωνίσματα. Είναι επίσης κτισμένα έντός αύτου τό ύπόστεγον με τά
όργανα, τό **σκοπευτήριον** και τό **άποδυτήριον**, με όλα τά **παραρτή-**

ματα. Διευθυντής τοῦ **γυμναστηρίου** εἶναι ὁ **γυμναστής**, ὁ ὁποῖος εἶναι ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν **ἐπίβλεψιν** καὶ **παρακολούθησιν** τῶν συγχαζόντων εἰς αὐτό. Τὴν γενικὴν **ἐποπτεῖαν** ἔχει ὁ Πρόεδρος τοῦ συλλόγου τῶν **γονέων**, ὁ ὁποῖος μετὰ τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου φροντίζει διὰ τὸν **πλουτισμὸν** τοῦ γυμναστηρίου καὶ τὴν **προμήθειαν** τῶν ἀπαραιτήτων **ὀργάνων** καὶ διὰ τὸν **ἐξωραϊσμὸν** αὐτοῦ. Εἰς τὸ βάθος τοῦ περιβόλου ὑπάρχουν **οἰκήματα**, εἰς τὰ ὁποῖα διαμένουν ὁ **ἐπιστάτης**, ὁ **κλητῆρ** καὶ δύο **καθαρισταί**. Ὁ **ἐπιστάτης** ἔχει τὰ **κλειῖθρα** τοῦ **γυμναστηρίου** καὶ τῶν **κλισμάτων**, φροντίζει διὰ τὴν **παραλαβὴν** καὶ **τακτοποίησιν** τοῦ ἀγοραζομένου ὑλικοῦ, διὰ τὴν **διατήρησιν** τῶν ὀργάνων εἰς καλὴν **κατάστασιν** καὶ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ πᾶσαν **ἐξ ἄμελείας φθοράν**. Ὁ **κλητῆρ** φροντίζει διὰ τὴν **ἀποστολὴν** τῆς **ἀλληλογραφίας** τοῦ **γραφείου** τοῦ συλλόγου τῶν **γονέων** καὶ εἶναι ὁ **διανομὸς** τῶν **προσκλητηρίων** διὰ τὰς γυμναστικὰς **ἐπιδείξεις**. Οἱ **καθαρισταί** εὐθύνονται διὰ τὴν καθαριότητα τοῦ **γυμναστηρίου** καὶ φροντίζουν νὰ μὴ λείπη κανὲν ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν **ἐργασίαν** των εἶδη, δηλ. **σάρωθρα**, **σκαπάναι**, **ξύστραι**, **ποτιστήρια**, **σύρματα**, **δοχεῖα** διὰ τὰ **ἀπορρίμματα** ἢ ἀπὸ τὰ **ἀποδυτήρια**, **κρεμάστραι** κλπ. Ὅλοι αὐτοὶ ὑπάγονται εἰς τὴν **δικαιοδοσίαν** τοῦ **γυμναστοῦ**, ὁ ὁποῖος ἔχει τὸ **δικαίωμα** τῆς **ἀντικαταστάσεως** τῶν ἀκαταλλήλων κατὰ τὴν **κρίσιν** του καὶ τῆς **προσλήψεως** ἄλλων. Τὸ ἀπόγευμα τετράκις μὲν τῆς ἐβδομάδος μεταβαίνουν οἱ **μαθηταί** εἰς τὸ **γυμναστήριον** καὶ ἀσκοῦνται εἰς τὰ ἀθλητικὰ **ἀγωνίσματα**, δηλ. τὸν **δρόμον**, τὸ **ἄλμα**, τὴν **σφαιροβολίαν**, τὴν **δισκοβολίαν** κλπ., δις δὲ τῆς ἐβδομάδος οἱ νεαροὶ **ἐργάζονται**, οἱ ἀνήκοντες εἰς **ὀργανώσεις** σωματείων. Ἀπ' αὐτοὺς πολλοὶ ἔχουν ἐπιτύχει **ἐξαιρετικὰς ἐπιδόσεις**, ὥστε νὰ ἐξελιχθοῦν εἰς ἀθλητὰς περιφήμους.

Εἰς τὸ **γυμναστήριον** γίνονται εἰς τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους αἱ γυμναστικαὶ **ἐπιδείξεις** τῶν σχολείων μὲ **θεατὰς** ὄλους τοὺς κατόικους, οἱ ὁποῖοι παρακολοῦθοῦν σὰν σὲ **θέατρον** τὰ **ἀγωνίσματα** καὶ ἐκδηλώνουν τὸν **θουμασμὸν** των διὰ τὰς **ἐπιδόσεις** τῶν νεαρῶν **μαθητῶν**.

§ 329. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον ὑπάρχουν ὀνόματα οὐσιαστικά, πού παράγονται ἀπὸ ρήματα : ἰδρῦν - ἰδρωτής, γυμνάζω - γυμναστής,

καλῶ - κλητήρ, κήδομαι - κηδεμών, εἰσφέρω - εἰσφορά, ἐποπτεύω - ἐποπτεία, ἐπιβλέπω - ἐπίβλεψις, κλπ. Ἡ σημασία αὐτῶν εἶναι διάφορος καί ἔχουν διαφόρους καταλήξεις. Σημαίνουν δέ :

1. Τὸ πρόσωπον, ποῦ κάμνει τὴν ἐνέργειαν, ποῦ φανερώνει τὸ ρῆμα, τὸ **ἐνεργούν πρόσωπον**. Συνηθέστεραι καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν αὐτῶν εἶναι :

α) - **εὗς** : γράφω - γραφεύς, σπείρω - σπορεύς, φέρω - φορεύς, διανέμω - διανομεύς.

β) - **της** : μαθάνω - μαθητής, ἰδρῶν - ἰδρυτής, γυμνάζω - γυμναστής, σκοπεύω - σκοπευτής, ράπτω - ράπτης.

γ) - **τήρ** : καλῶ - κλητήρ, σώζω - σωτήρ.

Μερικά ἀπὸ τὰ εἰς - **της** καὶ - **τηρ** φανερώνουν τὸ ὄργανον, μὲ τὸ ὁποῖον γίνεται ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος : μετρῶ - μετρητής, φράσσω - φράκτης, σύρω - σύρτης, καταβρέχω - καταβρεκτής, ἀνεμίζω - ἀνεμιστής, ἢ τὸν τόπον, ποῦ γίνεται ἡ ἐνέργεια τοῦ ρήματος : λούομαι - λουτήρ, νίπτομαι - νιπτήρ. (Εἰς τὴν ὁμιλουμένην τὰ εἰς - **τηρ** λήγουν εἰς - **ας** : κλητήρας - νιπτήρας - λουτήρας).

Σημείωσις. Τὸ θηλυκὸν τῶν εἰς - **ης** σχηματίζεται συνήθως μὲ κατάληξιν - **τρια** : μαθητής - μαθήτρια, ἐργάτης - ἐργάτρια, προστάτης - προστάτρια.

2. Τὴν **ἐνέργειαν**, ποῦ φανερώνει τὸ ρῆμα. Συνηθέστεραι καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) - **α ἢ - η** : φέρω - φορά, φθείρω - φθορά, φεύγω - φυγή, συγκομίζω - συγκομιδή, μεταβάλλω - μεταβολή.

β) - **ια** : ἀγγέλλω - ἀγγελία, ἀλληλογραφῶ - ἀλληλογραφία, ἐπιθυμῶ - ἐπιθυμία, μαρτυρῶ - μαρτυρία, διαφρονῶ - διαφρονία.

γ) - **εἶα** : τὰ οὐσιαστικὰ αὐτὰ παράγονται ἀπὸ ρήματα εἰς - **εὖω** : ἐποπτεύω - ἐποπτεία, κολακεύω - κολακεία, λατρεύω - λατρεία, μαντεύω - μαντεία.

δ) - **μός** : πολὺ συνήθης κατάληξις : διώκω - διωγμός, ψάλλω - ψαλμός, θερίζω - θερισμός, δανείζω - δανεισμός, ἀγιάζω - ἀγιασμός.

ε) - **σία** : ἐργάζομαι - ἐργασία, δοκιμάζω - δοκιμασία, φαντάζομαι - φαντασία.

στ) - **σις** : πολὺ συνήθης κατάληξις : παιδεύω - παιδεύσεις, ἀποθηκεύω - ἀποθήκευσις, ἀριθμῶ - ἀριθμησις, ἀφαιρῶ - ἀφαιρέσεις, φορτώνω - φόρτωσις, χρεώνω - χρεώσις, κλπ.

3. Τὸ **ἀποτελέσμα τῆς ἐνεργείας**, πὺ φανερώνει τὸ ρῆμα. Συνηθέστεραι καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν αὐτῶν εἶναι :

α) - **μα** : κηρύσσω - κήρυγμα, προσκυνῶ - προσκύνημα, ραντίζω - ράντισμα, ποτίζω - πότισμα, φορτώνω - φόρτωμα.

β) - **ος** : ψεύδομαι - ψεύδος, πάσχω - πάθος, λανθάνω - λάθος.

4. Τὸ **ὄργανον**. Συνηθέστεραι καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) - **τήριον** : ἀριθμῶ - ἀριθμητήριον, θυμιῶ - θυμιατήριον, κλαδεύω - κλαδευτήριον, πιέζω - πιεστήριον, προσκαλῶ - προσκλητήριον, ἀγγέλλω - ἀγγελτήριον.

β) - **τρον ἢ θρον** : κίνητρον, ἄροτρον, θέλητρον, σάρωτρον,

ἡ - **τρα** : ξύστρα, θερμάστρα, ἡ - **ανον** : δρέπανον, ἡ - **άνη** : σκαπάνη (νὰ εὐρεθῶν τὰ ρήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παράγονται αἱ λέξεις αὐταί).

5. Τὸν **τόπον**. Συνηθεῖς καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) - **τήριον** : σκοπευτήριον, γυμναστήριον, ἐργαστήριον, ἐκπαιδευτήριον, διδαστήριον, μοναστήριον (μονάζω), πλυντήριον, σιλωβήριον, δικαστήριον, κλπ.

β) - **εῖον** : γράφω - γραφεῖον, τρίβω - (ἔλαιο) τριβεῖον, τρέφω - τροφεῖον, κλπ.

γ) - **τρον** (- θρον) : θεῶμαι - θέατρον, βαίνω - βάθρον, ρέω - ρεῖθρον, ἡ - **τρα** (- θρα) : παλαίω - παλαιστρα, κυλυμβῶ - κολυμβήθρα.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς. Συνηθῆς κατάληξις εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, ἡ ὁποία φανερώνει ἐνεργεῖαν ἢ ἀποτέλεσμα, εἶναι καὶ ἡ - **σιμο** : χάσιμο, ψήσιμο, τρέξιμο, σκάσιμο.

β') Οὐσιαστικά παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά

§ 330. Τὰ οὐσιαστικά παράγωγα ἀπὸ οὐσιαστικά εἶναι :

1. **Ἵποκοριστικά**. Ὅσα παριστάνουν ὡς μικρὸν ἐκεῖνο, πὺ φανερώνει τὸ πρωτότυπον οὐσιαστικόν, εἴτε διότι εἶναι πράγματι μικρόν, εἴτε χάριν θωπείας, εἴτε πρὸς περιφρόνησιν. Καταλήξεις αὐτῶν συνηθεῖς εἶναι :

α) - **ιον** : νῆσος - νησίον, θυγάτηρ - θυγάτριον, σάρξ (σαρκὸς) - σαρκίον.

β) - **ίς** (γεν. - ίδος) : θύρα - θυρίς, νῆσος - νησίς, πίναξ - πινακίς, μέρος - μερίς.

γ) - **ίδιον** : χοῖρος - χοιρίδιον, γραῖα - γραῖδιον, λέξις - λεξίδιον.

δ) - **άριον** : κήπος - κηπάριον, άνθρωπος - ανθρώπαριον, βιβλίον - βιβλιάριον.

ε) - **ύδριον** : ναός - ναύδριον, λόγος - λογύδριον, νέφος - νεφύδριον.

στ) - **ύλλιον** : δάσος - δασύλλιον, δένδρον - δενδρύλλιον, ἄλσος - ἄλσύλλιον.

ζ) - **ίσκος** : οἶκος - οἰκίσκος, δρομίσκος, ἀνθρωπίσκος, δικηγό-
ρίσκος.

η) - **άσιον, - άφιον, - ύφιον, - χνη** : κοράσιον, χωράφιον, ξυρά-
φιον, ζωύφιον, πολίχνη.

Παράτηρήσεις. Εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἀπαντοῦν ὑποκοριστικὰ καὶ μὲ ἄλλας καταλήξεις : ἀράκι, παιδάκι, ἄγγελουδι, Ἐλενίτσα, καρφίτσα, μαν-
νοῦλα, στασίδι, γεροντάκος.

2. **Τοπικά**. "Ὅσα φανερόνουν τὸν τόπον, ὅπου διαμένει ἢ ἐνεργεῖ τὸ πρόσωπον τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὸ πρωτότυπον. Συνήθεις καταλήξεις εἶναι :

α) - **ιον** : φυλάκιον, ἐστιάτωρ - ἐστιατόριον, κουρεὺς - κουρεῖον, βαφεῖον.

β) - **εῖον** : βιβλιοπώλης - βιβλιοπωλεῖον, ταμεῖον, ἰατρεῖον, ἐπι-
πλοποιεῖον.

(Μερικὰ φανερόνουν τὰ πρόσωπα, πού ἀνήκουν εἰς μίαν ὀργάνωσιν ἢ ἀρχὴν ἢ κράτος : Ὑπουργεῖον, σωματεῖον, προεδρεῖον, κ. ἄ.).

3. **Περιεκτικά**, ὅσα φανερόνουν τόπον, ὃ ὁποῖος περιέχει πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα, πού φανερόνουν ἢ πρωτότυπος λέξεις ἢ πολλὰ ὅμοια, πού εὐρίσκονται εἰς τὸ ἴδιον μέρος. Καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

α) - **ών** (γ. - ὠνος) : ἐλαία - ἐλαιών, ἄμπελος - ἄμπελών, ἄχρρον - ἄχρρών καὶ ξένος - ξενών, στρατός - στρατών.

(Εἰς τὴν ὁμιλουμένην : ἐλαιώνας, περιστερώννας, κλπ.).

β) - **ιά** : μωρηγιά, θημωνιά, στρατιά, ποταμιά, ροδονιά.

4. **Ἔθνικά ἢ τοπωνυμικά**, ὅσα φανερόνουν ἐκεῖνον, πού κατὰ-
γεται ἀπὸ μίαν πόλιν ἢ τόπον ἢ ἀνήκει εἰς ἓν ἔθνος. Συνήθεις καταλήξεις εἶναι :

α) - **ιος** : Κορίνθιος, Λακεδαιμόνιος, Λαρισαῖος, Ἐβρωπαῖος, Ἄρ-
γεῖος, κ. ἄ.

β) - **εύς** : Λαμειεύς, Θεσσαλονικεύς, Χαλκιδεύς.

γ) - νόσ-, - ανός, - ηνός, - ίνος : 'Ασιανός, 'Αφρικανός, 'Αμερικανός, Ψαριανός, Συριανός, Τρικαληνός, 'Αμοργῖνος, κ. ἄ.

β) - τής, - άτης, - ιάτης, - ήτης, - ίτης, - ώτης, - ώτης : Καλλιθεάτης, Τεγέα - τής, Γυθε - άτης, Σπαρτιά - τής, Αίγιω - ήτης, Τυρναβ - ίτης, 'Ηπειρ - ώτης, Βολ - ώτης. (τὰ θηλυκά τῶν εἰς - ος λήγουν συνήθως εἰς - α ἢ - η, τῶν δὲ ἄλλων εἰς - ις (γεν. - ίδος) ἢ εἰς - ισσα : 'Αθηναῖος - 'Αθηναία, Συριανός - Συριανή, Μεγαρεὺς - Μεγαρίς καὶ Μεγαρίτισσα, Σπαρτιᾶτις καὶ Σπαρτιᾶτισσα, Μανιάτισσα καὶ ἀκολούθως Γάλλος - Γαλλίς, Γερμανίς, 'Ελληνίς, κ. ἄ.

5. Πατρωνυμικά, ὅσα φανερώουν τὸν υἱὸν ἢ θυγατέρα ἢ τὸν ἀπόγονον ἐκείνου, τὸν ὁποῖον φανερῶνει τὸ πρωτότυπον (ὄνομα πατρὸς ἢ προγόνου). Καταλήξεις αὐτῶν συνήθεις εἶναι :

α) - ίδης, - άδης : Πέλοψ - Πελοπίδης, 'Ατρεὺς - 'Ατρείδης, 'Ασκληπιὸς - 'Ασκληπιάδης καὶ 'Ασκληπιάδαι εἶναι οἱ ἱατροί, ὡς ἀπόγονοι τοῦ 'Ασκληπιοῦ. 'Απ' αὐτοῦ τά : Γεωργιάδης, Δημητριάδης, Νικολαΐδης, κ. ἄ.

β) - πουλλον ἢ - πουλον : ἀρχοντόπουλλον, περιγκιπόπουλλον, καθὼς πολλὰ ὀνόματα : Παπαδόπουλος, Γεωργόπουλος, Σταθόπουλος.

6. Μὲ τὴν κατάληξιν - ία παράγονται ἀφηρημένα οὐσιαστικά, πού φανερῶνουν πρᾶξιν ἢ κατάστασιν σχετικὴν μὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φανερῶνει τὸ πρωτότυπον : εὐεργέτης - εὐεργεσία, ὑπηρετής - ὑπηρεσία, κηδεμῶν - κηδεμονία, κ. ἄ.

7. Μὲ τὴν κατάληξιν - ισμός, παράγονται οὐσιαστικά, πού φανερῶνουν τὸ σύνολον ἐκείνων, πού ἀνήκουν εἰς ἓν Ἔθνος ἢ μίαν θρησκείαν ἢ ὁμάδα, π. χ. Ἑλληνισμός, Μωαμεθανισμός, Χριστιανισμός, προσκοπισμός, κ. ἄ.

8. Μὲ τὴν κατάληξιν - ότης καὶ - οσύνη μὲ σημασίαν, ὅπως τὰ προηγούμενα : ἀνθρωπάτης, Χριστιανοσύνη, Παπποσύνη, κ. ἄ.

9. Μὲ τὴν κατάληξιν - τισ ἢ - ίτις (γεν. - ίτιδος), παράγονται οὐσιαστικά ἀπὸ ὀνόματα κάποιου ὀργάνου τοῦ σώματος καὶ φανερῶνουν κάποιαν ἀσθένειαν : ράχισ - ραχίτις, ἐντερίτις, νεφρίτις, πλευρίτις, κ. ἄ.

10. Μὲ κατάληξιν - ισσα παράγονται θηλυκὰ πρωτοτύπων, πού φανερῶνουν κάποιον ἀξίωμα : βασιλεὺς - βασιλίσα, διδασκάλισσα, ἀρχόντισσα.

γ') Ουσιαστικά παράγωγα από επίθετα

§ 331. Τὰ περισσότερα οὐσιαστικά παράγωγα ἀπὸ ἐπίθετα εἶναι ἀφρημένα καὶ φανερόνουν ἰδιότητα σχετικὴν μὲ τὸ ἐπίθετον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον παράγονται. Συνήθεις καταλήξεις αὐτῶν εἶναι :

1. - **ια**. Μὲ τὴν κατάληξιν αὐτὴν παράγονται οὐσιαστικά ἀπὸ ἐπίθετα πρὸ παντὸς δευτερόκλιτα, σπανίως δὲ ἀπὸ ἄλλα : *κακὸς - κακία, ἔρημος - ἔρημία, φιλόανθρωπος - φυλανθρωπία, καὶ εὐτυχὴς - εὐτυχία, εὐφυὴς - εὐφυΐα, διετὴς - διετία, κ. ἄ.*

2. - **ια** (εἰα). Κυρίως ἀπὸ ἐπίθετα τριτόκλιτα εἰς - **ης**, - **εῖς** : *ἀληθὴς (ἀληθεσ -) - ἀλήθεια, εὐγένεια, συνήθεια, ἀσφάλεια καὶ κατ' αὐτὰ βοηθός - βοήθεια, ἐνεργός - ἐνέργεια, ὑπερηφάνεια.*

3. - **ος** : *βαθὺς - βάθος, πλατὺς - πλάτος, βῆρος, πάχος, κ. ἄ.*

4. - **σύνη** (- οσύνη - ωσύνη) : *δίκαιος - δικαιοσύνη, ἔμπιστος - ἐμπιστοσύνη καὶ ὅταν ἢ πρὸ τοῦ - οσύνη συλλαβῆ εἶναι βραχεῖα, τὸ ο μὲ ω : ἱερός - ἱερωσύνη, ἀγίωσύνη, καλωσύνη.*

5. - **της** (γεν. - τητος). Κυρίως ἀπὸ δευτερόκλιτα ἐπίθετα καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἐπίθετα τριτόκλιτα εἰς - **ύς**, - **εῖα**, - **ύ** : *θερμὸς - θερμότης, νεότης, ἀρχαιότης, ἰσότης, βαρύτης, γλυκύτης, ταχύτης κλπ. (εἰς τὴν ὁμιλουμένην τά : ἀσπράδα, ροστιμάδα, ἀγριάδα, μαυρίλα).*

γ') Ἐπίθετα παράγωγα

§ 332. Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ρήματα, ἀπὸ ὀνόματα καὶ ἀπὸ ἐπιρρήματα.

α') Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ρήματα

§ 333. Τὰ ἐπίθετα, ποὺ παράγονται ἀπὸ ρήματα, σχηματίζονται συνήθως μὲ τὰς κατάληξεις :

1. - **ος**, - **νος** (- ανός), - **ρός** (- ερός, - ηρός) : Αὐτὰ σημαίνουν, ὅ, τι καὶ ἢ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἢ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἢ μέσου ἐνεστώτος (ἢ ἀορίστου) τοῦ ρήματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον παράγονται, π. χ. *λείπω - λοιπός* (= ὁ ὑπολειπόμενος, ὁ ὑπολειφθεὶς), *τέρπω - τερπνός, λάμπω - λαμπρός, θάλλω - θαλερός, ὀλισθαίνω - ὀλισθηρός, στεγανός, κ. ἄ.*

2. - **μων**, - **τήριος**, - **ικός** : Αὐτὰ φανερώουν τὸν ἰκανὸν ἢ τὸν ἄξιον ἢ τὸν ἐπιτήδειον ἢ ἐκεῖνον, ποὺ ἔχει κλίσειν ἢ σχέσειν μὲ ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει τὸ πρωτότυπον ῥῆμα : νοῶ - νοήμων, ἐλεῶ - ἐλεήμων, κινῶ - κινήτριος, σώζω - σωτήριος, ἀποχαιρετίζω - ἀποχαιρετιστήριος, καρτερῶ - καρτερικός, πειθαρχῶ - πειθαρχικός.

3. - **τός** (- **τή**, - **τόν**) : Αὐτὰ φανερώουν, ὅ, τι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἢ ἐκεῖνον, ποὺ μπορεῖ ἢ εἶναι ἄξιος νὰ πάθῃ, ὅ, τι φανερώνει τὸ πρωτότυπον ῥῆμα : λίσσω - λυτός (λυμένος), γράφω - γραπτός (γραμμένος), βαίνω - βατός (ποὺ μπορεῖ νὰ διαβαθῆ), ἀγαπητός (ἄξιος νὰ ἀγαπηθῆ), θαυμαστός.

4. - **τέος** (- **τέα**, - **τέον**) : Αὐτὰ φανερώουν, ὅτι πρέπει νὰ πάθῃ κανεὶς ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει τὸ πρωτότυπον ῥῆμα : ἀφαιρῶ - ἀφαιρετέος (ποὺ πρέπει νὰ ἀφαιρεθῆ), ἐπανεξεταστῆος (ποὺ πρέπει νὰ ἐπανεξετασθῆ), εἰσπρακτέος, πληρωτέον ποσόν, κ. ἄ.

5. - **τικός** : Αὐτὰ φανερώουν, ὅτι εἶναι κανεὶς κατάλληλος ἢ ἄξιος δι' ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει τὸ πρωτότυπον ῥῆμα, ἢ φανερώνει ὅ, τι καὶ ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτος : διδασκτικός (κατάλληλος νὰ διδάσκῃ), προβιβαστικός (ἄξιος διὰ προβιβασμόν), κολακευτικός (ποὺ κολακεύει), ἐπιβλητικός (ποὺ ἐπιβάλλεται).

β') Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ὀνόματα

§ 334. Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ὀνόματα σχηματίζονται μὲ τὰς καταλήξεις :

1. - **κός**, - **ακός**, - **ικός**, - **ιακός** : Αὐτὰ φανερώουν ἐκεῖνον, ποὺ ἀνήκει ἢ ἔχει σχέσειν μὲ ἐκεῖνο, ποὺ φανερώνει τὸ πρωτότυπον ὄνομα : οἰκία - οἰκιακός, οἰκογενειακός, καρδιακός, δανεικός, Ἀθηναϊκός, ἡλιακός, τραπεζικός, λαϊκός, σωματικός, θῆλυς - θηλυκός, μέλλον - μελλοντικός, χονδρὸς - χονδρικός, σύνορον - συνοριακός.

2. - **ατικός**, - **άτικός**, - **ιάτικός**, - **ετικός**, - **ευτικός** : Μὲ τὴν ἰδίαν σημασίαν, ὅπως τὰ ἀνωτέρω : ἀρχιερεὺς - ἀρχιερατικός, Κυριακάτικος, Χριστουγεννιάτικος, διάφορος - διαφορετικός, θερησκευτικός, κ. ἄ.

3. - **ιος**, - **αῖος**, - **εῖος** : Μὲ σημασίαν, ὅπως τὰ ἀνωτέρω : θαλάσσιος, οὐράνιος, ὦρα - ὠραῖος, δίκη - δίκαιος, ἀκμαῖος, οἶκος - οἰκεῖος, ἀνὴρ - ἀνδρείος, γυναικεῖος, τροχός - τροχαῖος, μέσος - μεσαῖος, τέταρτος - τεταρταῖος. Πολλὰ ἀπὸ τὰ εἰς - **εῖος** κύρια ὀνόματα εἰς τὸ

οὐδέτερον φανερώνουν ἴδρυμα, πού ἰδρύθη μὲ δαπάνην τοῦ προσώπου, τὸ ὁποῖον δηλοῖ τὸ πρωτότυπον : *Βαρβάκης - Βαρβάκειον, Ἀρσάκης - Ἀρσάκειον, Ἀβέρωφ - Ἀφερώφειον, Μαρασλῆς - Μαράσειον, κ. ἄ.*

4. - **ιαῖος, - ήσιος** : Αὐτὰ φανερώνουν μέτρον χρόνου ἢ ὁμοιότητα μὲ τὸ πρωτότυπον : *ῶρα - ὠριαῖος, ἑβδομαδιαῖος, μηνιαῖος, ἀστραπή - ἀστραπιαῖος, ἡμερήσιος, ἐτήσιος, γαλήνη - γαληνιαῖος, κ. ἄ.*

5. - **οὔς** (ἀπὸ - εος), - **ινος** : Αὐτὰ φανερώνουν, ὅτι κάτι εἶναι ἀπὸ τὴν ὕλην ἢ ἔχει τὸ χρῶμα, πού φανερώνει τὸ πρωτότυπον : *ἄργυρος - ἀργυροῦς, χρυσός - χρυσοῦς, σιδηροῦς, χάρτινος, λίθινος, πηλινος, κίτρον - κίτρινος, πράσον - πράσινος, ρόδον - ρόδινος.*

6. - **μος, - ιμος, - σιμος** : Αὐτὰ φανερώνουν συνήθως τὸ ἄξιον ἢ κατάλληλον δι' ἐκεῖνο, πού φανερώνει τὸ ρῆμα : *χρησις - χρησί-μος, μάχ-ιμος, νόμ-ιμος, θάνατος - θανάσ-ιμος* (μὲ τροπήν τοῦ **τ** εἰς **σ**), *ῶρ-ιμος* (καὶ ἀπὸ ρήματα ὠφέλιμος, δικάσιμος, ἐργάσιμος, προβιβάσιμος).

7. - **ωπός** : Αὐτὰ φανερώνουν ἐκεῖνον, πού ἔχει ὄψιν, τὴν ὁποῖαν φανερώνει τὸ πρωτότυπον : *πράσινος - πρασινωπός, κόκκινος - κοκκινωπός, ἀγριωπός, ἀρρενωπός, κ. ἄ.*

8. - **εινός** : Αὐτὰ φανερώνουν, ὅτι ἔχει τις εἰς μέγαλον βαθμὸν ἐκεῖνο, πού φανερώνει τὸ πρωτότυπον (πλησμονήν) : *ἄρος - ἄρεινός, φῶς - φωτεινός, σκοτεινός, ὑγιεινός, κ. ἄ.*

9. - **ρός, - αρός, - ερός, - ηρός**. Μὲ τὴν ἰδίαν σημασίαν, ὅπως τὰ ἀνωτέρω : *ἰσχός - ἰσχυρός, αἰσχός - αἰσχ-ρός, λύπη - λυπη-ρός, ζωη-ρός, ἀνια-ρός, σθεν-αρός, νε-αρός, σκι-ερός, βαμβάκ-ερός, φλογερός, ἀνθ-ηρός, νοσ-ηρός, πον-ηρός, κ. ἄ.*

10. - **ωτός** : Αὐτὰ φανερώνουν ἐκεῖνον, πού ἔχει ἢ ἀποτελεῖται ἀπ' ὅ, τι φανερώνει τὸ πρωτότυπον : *μέταξα - μεταξωτός, θόλος - θολωτός, σπονδυλωτός, ὀδοντωτός, κλιμακωτός.*

γ') Ἐπίθετα παράγωγα ἀπὸ ἐπιρρήματα

§ 33δ. Ἐπίθετα παράγονται ἀπὸ ἐπιρρήματα ἢ φράσεις ἐπιρρηματικὰς μὲ τὰς καταλήξεις :

1. - **νός, - ινός, - ανός, - μος, - ιμος** : Αὐτὰ φανερώνουν χρόνον : *πρωῖ - πρωϊνός, πέρυσι - περυσινός, χθές - χθεσινός, σημερινός, καθ' ἡμέραν - καθημερινός, αὔριον - αὔριανός, πρωῖ - πρωῖμος, ὄψ - ιμος, κ. ἄ.*

2. - **ιος** : Τὰ ὁποῖα φανερώουν τόπον : *ἐμπρόσθιος, ὀπίσθιος.*
3. - **αῖος, - ίδιος, - ικός, - τικός** : Τὰ ὁποῖα ἔχουν σημασίαν συγγενῆ πρὸς τὰ ἐπιρρήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παράγονται : *ραγδαῖος* (ἀπὸ τὸ ἐπιρρ. *ράγδην*), *μάτην - μάταιος, αἴφνης - αἰφνίδιος, καθόλου - καθολικός, ἔξω - ἔξωτερικός.*

δ') Παράγωγα ἐπιρρήματα

§ 336. Ἐπιρρήματα παράγονται ἀπὸ πᾶν κλιτὸν μέρος τοῦ λόγου ἢ ἀπὸ ἄλλα ἐπιρρήματα. Εἶναι δέ :

1. Τοπικά μετὰ τὰς καταλήξεις :

α) - **οῦ**, πρὸς δῆλωσιν τῆς στάσεως εἰς κάποιον τόπον : *αὐτός - αὐτοῦ, ἄλλος - ἄλλοῦ.*

β) - **θεν, - ὄθεν**, πρὸς δῆλωσιν κινήσεως ἀπὸ ἓνα τόπον : *ἔξω - ἔξωθεν, ἄνω - ἄνωθεν, ἄλλος - ἄλλοθεν, πανταχοῦ - πανταχόθεν.*

2. Χρονικά, πρὸς δῆλωσιν χρόνου, μετὰ κατάληξιν - **τε, - οτε**, π. χ. *ἄλλος - ἄλλοτε, πᾶς - πάντοτε.*

3. Τροπικά, φανερώουν τρόπον μετὰ καταλήξεις :

α) - **ως, - ῶς**, κυρίως ἀπὸ ἐπίθετα ἢ μετοχὰς διὰ τροπῆς τοῦ **ν** τῆς καταλήξεως τῆς γεν. πληθ. - **ων** εἰς **ς** : *δικαίως, καλῶς, κακῶς, ἀσφαλῶς, εὐγενῶς, συνήθως, ὁμολογουμένως, ὠρισμένως, κλπ.*

Ἐπ' αὐτά, ὅσα παράγονται ἀπὸ δευτερόκλιτα ἐπίθετα εἰς - **ός** καὶ - **ος**, ἀπαντοῦν καὶ μετὰ κατάληξιν - **α** : *καλά, ἄσχημα, ἔξαιρετα, ἔξοχα, ἀρκετά, κλπ.*

β) - **δόν, - ηδόν, - αδόν** : *βροχη - δόν, ἀστραπη - δόν, βαθμη - δόν, κρονον - ηδόν, ποταμ - ηδόν, ὁμόθυμος - ὁμοθυμ - αδόν.*

γ) - **δην, - άδην** : *βά - δην, τροχ - άδην, σπορ - άδην, φύρ - δην, μίγ - δην (φύρω - μιγνώω).*

δ) - **ί, - εἰ, - τί, - ιστί** : *ἄμισθος - ἄμισθ - ί, παμφηφ - εἰ, ἄμαχητ - ί, ὀνομάζω - ὀνομασ - τί, Γάλλος - Γαλλ - ιστί, Γερμαν - ιστί.*

4. Ποσοτικά, μετὰ κατάληξιν - **κισ, - άκισ** : *ἑπτά - κισ, δεκά - κισ, ἔξ - άκισ, πολλ - άκισ, ὅσος - ὅσ - άκισ, κλπ.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνθεσις

Γενικαί παρατηρήσεις

§ 337. Εἰς τὴν § 321 εἶδομεν, ὅτι σύνθετος λέγεται ἡ λέξις, ἢ ὅποια σχηματίζεται ἀπὸ δύο ἄλλας λέξεις μὲ τὴν ἔνωσιν τῶν θεμάτων αὐτῶν *παρα - καλῶ, πολὺ - ωρος*, κλπ. Ἀπὸ τὰς δύο λέξεις, ἐκείνη ποῦ ἔχει εἰς τὴν σύνθετον λέξιν τὴν πρῶτην θέσιν, λέγεται **πρῶτον συνθετικὸν μέρος** (α' συνθετικόν), ἐκείνη ποῦ ἔχει τὴν δευτέραν θέσιν, λέγεται **δευτέρον συνθετικὸν** (β' συνθετικόν), π. χ. εἰς τὴν λέξιν *πλατανόφυλλον*, ἡ λέξις *πλάτανος* εἶναι τὸ α' συνθετικὸν καὶ ἡ λέξις *φύλλον* εἶναι τὸ β' συνθετικόν.

§ 338. Τὸ καθὲν ἀπὸ τὰ συνθετικὰ μέρη δύναται νὰ εἶναι κλιτὸν ἢ ἄκλιτον : *ἀγγελιαφόρος* (ἀγγελία - φέρω), *παρακαλῶ* (*παρά - καλῶ*), *εἰς - ἐρχομαι*, *ὑπεράνω* (ὑπὲρ - ἄνω).

§ 339. Ὅταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ὄνομα πρωτόκλιτον ἢ δευτερόκλιτον, ὁ χαρακτήρ τοῦ θέματος α ἢ ο κανονικῶς ἀποβάλλεται, ἂν τὸ β' συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆς : *ὀφθαλμίατρος* (ὀφθαλμὸς - ἰατρός).

Ὅταν τὸ β' συνθετικὸν ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆς βραχὺ α, ε, ο, τὸ φωνῆεν αὐτὸ ἐκτείνεται κατὰ τὴν σύνθεσιν, τὸ α βραχὺ εἰς *η* ἢ *α* μακρόν, τὸ ε εἰς *η* καὶ τὸ ο εἰς *ω*, π.χ. (*στρατὸς - ἄγω*) - *στρατηγός*, (*λόχος - ἄγω*) - *λοχαγός*, *ξεναγός*, (ὑπό - ἀκούω) - *ὑπήκοος*, (ἄμαξα - ἐλαύνω) - *ἀμαξηλάτης*, *ποδηλάτης*, (δύο (θέμ. δι -) καὶ ὄροφῃ) - *διώροφος*, (πᾶς - πᾶν - ὄλεθρος) - *πανωλεθρία*.

α') Πρῶτον συνθετικόν

1. Κλιτὸν

§ 340. Τὸ α' συνθετικὸν εἰς τὰς συνθέτους λέξεις δύναται νὰ εἶναι κλιτὸν ἢ ἄκλιτον μέρος τοῦ λόγου.

Ὅταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι κλιτὸν, δύναται νὰ εἶναι :

§ 341. α') Ὅνομα οὐσιαστικόν : α) *ἀγγελιαφόρος* (ἀγγελία -

φέρω), ἀγαράνομος (ἀγορά - νέμω), νικηφόρος (νίκη - φέρω), λιθόστρωτον (λίθος -), βουστάσιον, (βοῦς -), λεξιλόγιον (λέξις -). Εἰς τὰς συνθέτους αὐτάς λέξεις παρατηροῦμεν, ὅτι, ὅταν τὸ ἀ' συνθετικὸν εἶναι οὐσιαστικόν, τὸ θέμα αὐτοῦ μένει κανονικῶς ἀμετάβλητον, κυρίως ὅταν τὸ οὐσιαστικὸν εἶναι δευτερόκλιτον.

β) χωροφύλαξ (χώρα -), ὑλοτόμος (ὕλη -), φωνογράφος (φωνή), λιμνοθάλασσα (λίμνη -), παιδονόμος (παῖς, παιδ -), χιονοσκεπής (χιον -). Εἰς αὐτάς τὰς συνθέτους λέξεις, τῶν ὁποίων τὸ ἀ' συνθετικὸν εἶναι πρωτόκλιτα ὀνόματα ἢ τρίτης κλίσεως, τὸ θέμα συνήθως μεταβάλλεται κατὰ τὰ δευτερόκλιτα μὲ προσθήκην εἰς τὴν ρίζαν ἐνὸς ο.

Νὰ εὐρεθῇ τὸ ἀ' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω λέξεων καὶ ποίας μεταβολὰς ὑπέστη τὸ θέμα αὐτῶν κατὰ τὴν σύνθεσιν: ναύκληρος, γήλοφος, θανατηφόρος, λαμπαδηφορία, λεβητοποιός, ξιφομάχος, κρεοπώλης, γαιοκτημῶν, πυρκαϊά, πυροσβέστης, ὑδρομυλος, ὑδράργυρος, ὄδραγωγεῖον, λαοφιλής, λεωφόρος.

§ 342. β') Ἐπίθετον: ἀκρόπολις (ἄκρα - πόλις), ἀξιώτιμος (ἄξιος - τιμῆς), Μεγαλόπολις (μεγάλη - πόλις). Εἰς τὰς συνθέτους αὐτάς λέξεις τὸ ἀ' συνθετικὸν εἶναι ἐπίθετον.

Νὰ εὐρεθῇ τὸ ἀ' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω λέξεων: Θερμοπόλαι, ἀκριβολόγος, ψευδομάρτυς, ἡμισέληνος (τοῦ ἡμισυς λαμβάνεται ὡς ἀ' συνθετικὸν τὸ ἡμι -), ἡμισφαίριον, καλοκαιρία, καλλιγράφος, (τοῦ καλὸς λαμβάνεται ὡς ἀ' συνθετικὸν καὶ τὸ καλλι -), μεγαλόψυχος, παντοπώλης, πανάγαθος, πάνσοφος, ἐνοποιῶ (ἀ' συνθετικὸν τοῦ εἶς τὸ ἐν -), μονοπώλιον, μονόφθαλμος, τριῶρον, τετράπλευρον.

Σημείωσις. Εἰς τὰς συνθέτους λέξεις Νεάπολις, Ἑλλησποντος, Πελοπόννησος, εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἀ' συνθετικὸν εἶναι ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν, κατὰ τὴν σύνθεσιν δὲν λαμβάνεται τὸ θέμα αὐτῶν, ἀλλὰ μία πτώσις αὐτῶν. Τὸ εἶδος τῆς συνθέσεως ταύτης καλεῖται νόθος σύνθεσις.

§ 343. γ') Ρῆμα. Εἰς τὰς κατωτέρω συνθέτους λέξεις τὸ ἀ' συνθετικὸν εἶναι ρῆμα, τὸ ὁποῖον νὰ εὐρεθῇ: πειθαρχῶ, φθινόπωρον, ἀρχιτέκτων, φυγόδικος, φιλόθροπος, φιλότιμος, στρεψόδικος (στρεφ -).

2. Ἀκλιτον

§ 344. Ὄταν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἄκλιτον, δύναται νὰ εἶναι :

α) Ἐπιρρημα : ἀνωφερής, ἐσώκλειστος, ἀείμνηστος, παλαίμαχος, εὐκόλος, εὐλόγος, δισέγγονος, πεντακισχίλιοι.

Εἰς τὰς συνθέτους αὐτὰς λέξεις τὸ α' συνθετικὸν εἶναι ἐπιρρηματα, τὰ ὁποῖα φανερώνουν **τόπον, χρόνον, τρόπον** καὶ ἐπιρρηματα ἀριθμητικὰ εἰς - **ις**, - **κις**, - **ακίς**, τὰ ὁποῖα μένουσιν κατὰ τὴν σύνθεσιν ἀμετάβλητα.

β) Αἱ κύριαι προθέσεις : ἀναβαίνω, κατέρχομαι, ἀντιστρέφω, ἐπίθεσις, ἀνθελληνικός, κ.ἄ.

γ) Ἀχώριστα μόρια : 1) τὸ στερητικὸν **α** : ἄκαρπος (χωρὶς καρπὸν), ἀτυχής, ἀκίνδυνος καὶ **αν** πρὸ φωνήεντος : ἀνωφελής, ἀνίκανος· 2) τὸ στερητικὸν **νη** : νηγεμία· 3) τὸ **δυσ-** : δυστυχής, δύστροπος, δύσπιστος.

δ) Τὰ ἐπιτακτικὰ **ερί-**, **ζα-** μετὰ τὴν σημασίαν **πάρα πολὺ** : ἐρίτιμος (πολύτιμος), ζάπλουτος (πάρα πολὺ πλούσιος).

Νὰ εὐρεθῇ τὸ α' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω συνθέτων λέξεων : κατωφερής, παλινοστώ, εὐστροφος, εὐμέθοδος, εὐγενής, τρισάθλιος, παλιόροια, ἐνδοχώρα (ἐνδον μετὰ ἀποβολὴν τοῦ **ν**), ὀπισθοφύλαξ, ἀποκομίζω, σύγχρονος, σύνοικος, συρρέω, συσσωρεύω, ἄγραφος, ἀσκεπής, δυσβάστακτος, δυσάρεστος, δυσαναπλήρωτος.

β') Δεύτερον συνθετικὸν

§ 345. Τὸ β' συνθετικὸν εἰς συνθέτους λέξεις δύναται νὰ εἶναι :

1. Ὄνομα οὐσιαστικόν, ὅποτε ἡ σύνθετος λέξις δύναται νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ οὐσιαστικὸν ἢ ἐπίθετον : ἀνθοδέσμη (ἄνθος - δέσμη), παραθαλάσσιος (παρὰ - θάλασσα). Ὄταν ἡ σύνθετος λέξις εἶναι ἐπίθετον, τὸ οὐσιαστικὸν ὑφίσταται τὴν ἀναγκαίαν μεταβολὴν πρὸς ἔκφρασιν τοῦ γένους.

Νὰ εὐρεθῇ τὸ β' συνθετικὸν τῶν κατωτέρω λέξεων : ἐξώθυρα, λιμνοθάλασσα, ἀτμόσφαιρα, ἀτμόπλοιο, δημοψήφισμα, σκηνοθεσία, ὕδραντλία, σιτοκαλλιέργεια, ἱππόδρομος, ἡμίονος, κτηνίατρος, σπορέλαιον, ἱεροκήρυξ, ἀστυφύλαξ, λουτρόπολις, χιλιόμετρον, ἔθνομάρτυς, ἀπόστασις, μονόδροχμον, βούτυρον, πανεπιστήμιον, βιομήχανος, ἀγοραπωλησία, παράνομος, ἰσόβιος, ἀπύρετος, ἄφρωνος, ἀκέφαλος, πρό-

χειρος, έπουράνιος, άβαθής, διεθνής, πολυειδής, επικερδής, άκτήμων, γαιοκτήμων, ισχυρογνώμων.

§ 346. 2. "Όνομα **έπίθετον** πρόδηλος (πρό - δῆλος), άνισος (α στερ. - ίσος), άγνωστος, κατάλευκος, φιλαλήθης, άσθενής, κ. ά. Είς αυτά τὸ επίθετον μένει άμετάβλητον.

§ 347. 3. **Ρῆμα**. α) άντι - γράφω, παρ - ακούω, ύπ - ακούω, είσ - έρχομαι, δια - τρέχω. Είς τὰ παραδείγματα αυτά, είς τὰ όποία τὸ β' συνθετικόν είναι ρῆμα, ἡ σύνθετος λέξις μένει πάλιν ρῆμα, έφ' όσον τὸ α' συνθετικόν είναι πρόθεσις.

β) ίχνο - γραφῶ, καλλι - γραφῶ, δημοσιο - γραφῶ, κληρο - δοτῶ, πλειοδοτῶ, κ. ά.

Αί σύνθετοι αὐταί λέξεις, πού είναι ρήματα καί τῶν όποίων τὸ α' συνθετικόν δέν είναι πρόθεσις ἀλλά ἄλλη λέξις, έσχηματίσθησαν ἀπὸ ἄλλο συγγενές σύνθετον ὄνομα, πού φανερώνει τὸ ενεργούν πρόσ- ωπον, π. χ. τὸ *ίχνογραφῶ* ἀπὸ τὸ *ίχνογράφος*, τὸ όποῖον είναι σύνθετον ἀπὸ τὸ *ίχνος* - γράφω, τὸ *καλλιγραφῶ* ἀπὸ τὸ *καλλιγράφος*, *δημοσιο- γραφῶ* ἀπὸ τὸ *δημοσιογράφος*, *κληροδοτῶ* ἀπὸ τὸ *κληροδότης*, *πλειοδοτῶ* ἀπὸ τὸ *πλειοδότης*. αἱ τοιαῦται λέξεις λέγονται **παρα- σύνθετα**.

γ) *προικοθήρας* (με β' συνθ. *θήρας*), *γεωμέτρης* (β' συνθ. *μετρῶ*), *ίχνογράφος* (β' συνθ. *γράφω*), *ψηφοφόρος*, *πολυμαθής*, *έπιφανής*, *δημοφιλής*, *καταδότης*, *σεισμόπληκτος*, *άπόφοιτος*, *νομο- ταγής*.

Αί σύνθετοι αὐταί λέξεις, πού είναι οὐσιαστικά ἢ έπίθετα με β' συνθετικόν ρῆμα, έχουν καταλήξεις - *ας* ἢ - *ης*, - *ος*, - *ἡς* ἢ - *τος*, αἱ όποια προστίθενται είς τὸ ρηματικόν θέμα.

§ 348. 4. "**Άκλιτον**". Όταν τὸ β' συνθετικόν είναι άκλιτός λέξις, μένει άμετάβλητος καί είς τὴν σύνθετον: *συν - άμα*, *έκ - τοτε*, *ύπερ - άνω*.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

§ 1. Τὸ **Συντακτικόν** εἶναι μέρος τῆς Γραμματικῆς καὶ διδάσκει τοὺς κανόνας, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους τίθενται αἱ λέξεις, ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης (συντάσσονται), διὰ τὸ σχηματισθῆ ὁ λόγος.

α') **Πρότασις**

α') **Ἀπλῆ πρότασις.** Συστατικά μέρη αὐτῆς

§ 2. α) Ὁ ἥλιος λάμπει. Οἱ καρποὶ ὠρίμασαν. Πρόσεχε. Ὁ Πέτρος ξύπνησε.

β) Ὁ Παῦλος εἶναι μαθητής. Ἡ Πελοπόννησος εἶναι χερσονήσος. Ἡ Κύπρος εἶναι Ἑλληνική. Νὰ εἴσθε ἐπιμελεῖς.

§ 3. Ἐκάστη φράσις εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἐκφράζει ἓν διανόημα μὲ ἀπλοῦν περιεχόμενον καὶ λέγεται **πρότασις**.

Πρότασις δηλ. εἶναι λόγος συντομώτατος, πού ἐκφράζει ἓν διανόημα μὲ ἀπλοῦν περιεχόμενον.

§ 4. Εἰς τὴν πρότασιν ὁ ἥλιος λάμπει, γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἡλίου καὶ ἀποδίδεται εἰς αὐτὸν ἐκεῖνο, πού φανερώνει ἡ λέξις λάμπει. Ἡ λέξις ἥλιος, διὰ τὸν ὅποιον γίνεται λόγος εἰς τὴν πρότασιν, λέγεται **ὑποκείμενον** τοῦ ῥήματος· μὲ τὸ ὑποκείμενον δίδεται ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν « ποῖος ; », ἢ ὅποια γεννᾶται, εὐθὺς ὡς λεχθῆ τὸ ῥῆμα. Ἡ λέξις λάμπει, ἢ ὅποια ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον, λέγεται **κατηγόρημα** (κατηγορεῖται κατὰ τοῦ ὑποκειμένου). Ἡ πρότασις, ἢ ὅποια ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγόρημα, λέγεται **ἀπλῆ πρότασις**.

§ 5. Αἱ προτάσεις τῆς α' περιπτώσεως δύνανται νὰ λεχθῶν καὶ ὡς ἐξῆς : Ὁ ἥλιος εἶναι λαμπερός. Οἱ καρποὶ εἶναι ὠριμοί. Νὰ εἴσαι

προσεκτικός. Ὁ Πέτρος εἶναι ξυπνητός. Εἰς αὐτὰς δηλ. ἀντὶ τὴν ὑπάρχει μονολεκτικὸν κατηγορήμα, αὐτὸ ἐκφέρεται περιφραστικῶς μὲ ἓνα τύπον τοῦ ρήματος εἶμαι καὶ οὐσιαστικὸν ἢ ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰς προτάσεις τῆς β' περιπτώσεως, ὁ Παῦλος εἶναι μαθητής, ἢ Κύπρος εἶναι Ἑλληνική, εἰς τὰς ὁποίας ἡ λέξις μαθητής ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον Παῦλος, ἢ δὲ λέξις Ἑλληνική εἰς τὸ ὑποκείμενον Κύπρος μὲ τὸ ρῆμα εἶναι.

Ἐκεῖνο, πού ἀποδίδεται εἰς τὸ ὑποκείμενον διὰ μέσου ἑνὸς τύπου τοῦ ρήματος εἶμαι, λέγεται κατηγορούμενον καὶ δίδεται μὲ αὐτὸ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν « τί ; », ἢ ὁποία γεννάται, εὐθὺς ὡς λεχθῆ τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ ρῆμα. Ὁ τύπος τοῦ ρήματος εἶμαι λέγεται **συνδετικόν**, διότι συνδέει τὸ κατηγορούμενον μὲ τὸ ὑποκείμενον.

β') Ὑποκείμενον. Κατηγορούμενον

§ 6. Ὁ Γεώργιος εἶναι μαθητής. Ὁ ἀγρὸς εἶναι εὐφορὸς. Νὰ εἰσθε εὐσεβεῖς. Προκόπτει, ὅποιος ἐργάζεται. Τὸ Ὁ εἶναι ἄρθρον. Ὁ φθονερός εἶναι μισητός.

Εἰς τὰς δύο πρώτας προτάσεις τὰ ὑποκείμενα ὁ Γεώργιος καὶ ὁ ἀγρὸς εἶναι ὀνόματα οὐσιαστικά, εἰς δὲ τὰς ἄλλας τὸ ὑποκείμενον εἶναι ἀντωνυμία, ἐπίθετον καὶ τὸ ἄρθρον ὁ μὲ τὸ τὸ πρὸ αὐτοῦ. Τὸ **ὑποκείμενον** δηλ. εἶναι κανονικῶς **ὄνομα οὐσιαστικόν**. Δύναται ὅμως νὰ εἶναι καὶ ἐπίθετον καὶ ἀντωνυμία καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ οἰαδήποτε λέξις ἢ φράσις μὲ τὸ ἄρθρον τὸ πρὸ αὐτοῦ.

§ 7. Εἰς τὰς προτάσεις ὁ ἀγρὸς εἶναι εὐφορὸς, ὁ φθονερός εἶναι μισητός παρατηροῦμεν, ὅτι κατηγορούμενον εἶναι τὰ ἐπίθετα εὐφορὸς, μισητός. Εἰς τὴν πρότασιν ὁ Γεώργιος εἶναι μαθητής, τὸ κατηγορούμενον εἶναι ὄνομα οὐσιαστικόν. Εἰς τὰς προτάσεις ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ ζῶα, αὐτὰ τί εἶναι; ὁ Πέτρος εἶναι, ὅτι φαντασθῆς, ἢ ἐργασία εἶναι τὸ πᾶν, κατηγορούμενον εἶναι ἀντωνυμία καὶ ὀλόκληρος πρότασις. **Κατηγορούμενον** δηλ. κανονικῶς εἶναι **ὄνομα ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν**. Δύναται ὅμως νὰ εἶναι καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ ὀλόκληρος πρότασις, ὅταν λαμβάνεται ὡς ἐπίθετον ἢ οὐσιαστικόν.

γ') Συνδεδεικμένα ῥήματα

§ 8. Ὁ Ὑμηττός εἶναι ὄρος. Ἡ ὄρη εἶναι τυφλή. Ὁ Δημήτριος ἔγινε ἰατρός. Ὁ θεῖος ὠνομάσθη πρόεδρος. Ὁ Ξενοφῶν ἐξελέγη στρατηγός. Ὁ Στέφανος διωρίσθη δικαστής. Ὁ Παῦλος ἀνεδείχθη νικητής. Ὁ Γεώργιος ἀνεκρήχθη εὐεργέτης. Ὁ Σταῦρος ἐχειροτονήθη Ἐπίσκοπος. Ὁ καιρός φαίνεται καλός.

Εἰς τὰς προτάσεις αὐτάς, τῶν ὁποίων συστατικά εἶναι τὸ ὑποκείμενον, τὸ κατηγορούμενον καὶ τὸ συνδεδεικνόν ῥήμα, παρατηροῦμεν, ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ τύπου τοῦ εἶμαι καὶ ἄλλα ῥήματα χρησιμοποιοῦνται εἰς τὸν λόγον ὡς συνδεδεικμένα ῥήματα. Εἶναι δὲ αὐτὰ τὰ γίνομαι, φαίνομαι, ὀνομάζομαι, καλοῦμαι, ἐκλέγομαι, διορίζομαι, ἀποδεικνύομαι, ἀνακηρύσσομαι, χειροτονοῦμαι καὶ ὅσα ἄλλα ἔχουν ὁμοίαν μὲ αὐτὰ σημασίαν.

Σημείωσις. Ὡς συνδεδεικμένα λαμβάνονται καὶ ἄλλα ῥήματα, ἰδίως ὅσα εἶναι κινήσεως σημαντικά, π.χ. ἔρχομαι, πάω, περπατῶ, διαβαίνω, φτάνω, ἀνεβαίνω, γυρίζω, κ. ἄ. Ὁ Παῦλος ἔφθασε πρῶτος. Περπατῶ καμαρωτός. Τὸ αἶμα ἔτρεχε ποτάμι.

δ') Ἑλλιπῆς πρότασις

§ 9. Πολλάκις παραλείπονται ἕνας ἢ περισσότεροι ὅροι τῆς προτάσεως καὶ τότε ἡ πρότασις λέγεται ἑλλιπῆς.

Αὐτὸ συμβαίνει, 1) ὅταν ὑποκείμενον εἶναι ἀντωνυμία α' ἢ β' προσώπου, π. χ. σήμερον ἤμουν (ἐνν. ἐγὼ) ἀδιάθετος. Εὐχαριστοῦμεν (ἐνν. ἡμεῖς), ποῦ μᾶς καλέσατε (σεῖς) στὸν γάμον· 2) ὅταν ὁ παραλείπόμενος ὅρος εὐκόλως ἐννοεῖται ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα, π. χ. ἦλθεν ὁ θεῖος. Πότε; (ἐνν. ἦλθεν). Ἐδῶ Κώστα (ἐνν. εἴμεθα ἢ εἶα). 3) ἐπὶ γ' προσώπου α) τὸ ῥήμα παραλείπεται, ὅταν ἐννοεῖται ἀπὸ τὴν σειρὰν τοῦ λόγου, π. χ. τὸ ποτάμι ἐπλημμύρισε, κατέκλυσε (ἐνν. τὸ ποτάμι) τὰ χωράφια, ἐπέφερε καταστροφάς· β) τὸ ὑποκείμενον παραλείπεται, ὅταν ἐννοεῖται ἀπὸ τὴν κοινὴν χρῆσιν, π. χ. σαλπίζει (ἐνν. ὁ σαλπικτής), ἢ ὅταν τὰ ῥήματα φανερώουν φυσικὸν φαινόμενον, π. χ. βρέχει, χιονίζει, φυσᾷ, ἀστράπτει, κλπ.

ε') Ἀντικείμενον

§ 10. α) Οἱ γεωργοὶ καλλιεργοῦν τοὺς ἀγρούς. Ὁ κηπουρὸς φυτεύει δένδρα. Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητάς. Τὰ ἀμπέλια παράγουν σταφύλια.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ ρήματα *καλλιεργοῦν*, *φντεύει*, *διδάσκει*, *παράγουν* φανερόνουν κάποιαν ἐνέργειαν, τὴν ὅποιαν κάμνει τὸ ὑποκείμενον καὶ ἡ ὁποία μεταβαίνει εἰς κάποιο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα. Διὰ τοῦτο λέγονται **ἐνεργητικὰ μεταβατικὰ ρήματα**. Εἰς τὴν πρότασιν π. χ. οἱ γεωργοὶ *καλλιεργοῦν* τοὺς ἀγρούς, τὸ ρῆμα *καλλιεργοῦν* φανερώνει κάποιαν ἐνέργειαν τῶν γεωργῶν, ἡ ὁποία μεταβαίνει εἰς τοὺς ἀγρούς. Ὅμοίως εἰς τὰς ἄλλας προτάσεις ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, ποὺ δηλώνει ἕκαστον ρῆμα, μεταβαίνει εἰς τὰ δένδρα, τοὺς μαθητὰς, τὰ σταφύλια. Ἡ λέξις, ποὺ φανερώνει τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου, λέγεται **ἀντικείμενον** (ἀντικίεται)· μετὰ τὸ ἀντικείμενον δίδεται ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν « **ποῖον**; », ποὺ γεννᾶται, εὐθὺς ὡς λεχθῆ τὸ ρῆμα.

β) Ἐγὼ δὲν σὲ γνωρίζω. *Νὰ ἀποφεύγετε τὴν ἀσέβειαν. Νὰ ἀγαπᾶς τὸν πλησίον σου. Νὰ μὴ συναναστρέφῃσαι, ὅσους εἶναι κόλακες.* Εἰς τὰς προτάσεις αὐτάς, αἱ λέξεις σὲ, τὴν ἀσέβειαν, τὸν πλησίον σου, ὅσους εἶναι κόλακες συμπληρώνουν τὴν ἔννοιαν τοῦ ρήματος· λέγονται δὲ αὐταὶ **ἀντικείμενον**.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ ἀντικείμενον κανονικῶς εἶναι οὐσιαστικόν. Δύναται ὅμως καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου καὶ πᾶσα λέξις καὶ ὀλόκληρος πρότασις νὰ τεθῆ ὡς ἀντικείμενον.

ς) Σύνθετος πρότασις

§ 11. Μία πρότασις δύναται νὰ ἔχη περισσότερα τοῦ ἑνὸς ὑποκείμενα ἢ κατηγορούμενα, ὅποτε λέγεται **σύνθετος πρότασις**. Ἐγὼ καὶ ὁ Δημήτριος εἴμεθα συγγενεῖς. Ὁ Πέτρος εἶναι ἐπιστήμων καὶ ἔμπορος. Ὁ Γεώργιος ἔχει ἀμπέλια καὶ χωράφια.

ζ) Κύρια καὶ δευτερεύουσαι προτάσεις

§ 12. Ὁ Γεώργιος εἶναι ἀσθενής καὶ θὰ ἀπουσιάσῃ, θὰ ἔλθῃ δὲ εἰς τὸ σχολεῖον, ὅταν ἀναρρώσῃ. ἦλθε κανεῖς; Νὰ μείνω ἢ νὰ φύγω; Ὁ Παῦλος ὑπαγορεύει εἰς τὸν Πέτρον, διὰ νὰ γράψῃ τὸ μάθημα. Δὲν μπορῶ νὰ δεχθῶ σήμερον κανέναν, διότι ἔχω ἐργασίαν.

Αἱ προτάσεις ὁ Γεώργιος εἶναι ἀσθενής καὶ θὰ ἀπουσιάσῃ, ἦλθε κανεῖς; ὁ Παῦλος ὑπαγορεύει, νὰ μείνω ἢ νὰ φύγω; δὲν μπορῶ νὰ δεχθῶ σήμερον κανέναν, ἐκφράζουν ἐν τέλειον δια-

νόημα εκάστη, χωρίς να ἔχη ἀνάγκην συμπληρώσεως. Αἱ προτάσεις αἱ ὅποια ἐκφράζουν μόναι ἐν τέλειον καὶ ἀνεξάρτητον διανόημα, λέγονται **κύριαι προτάσεις ἢ ἀνεξάρτητοι**, ἐκφέρονται δὲ αὐταὶ ἢ μόναι των ἢ συνδέονται μεταξὺ των μὲ σύνδεσμον συμπλεκτικὸν ἢ διαζευκτικὸν ἢ ἀντιθετικὸν (παρατάσσονται δηλαδή ἢ μία πλησίον τῆς ἄλλης ἰσάξια, χωρὶς νὰ ἐξαρτᾶται ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην).

§ 13. Αἱ προτάσεις ὅταν ἀναρρώσῃ, διὰ νὰ γράψῃ τὸ μάθημα, ἂν ἔλθῃ κανεὶς, διότι ἔχω ἐργασίαν, ἐκφράζουν καὶ αὐταὶ ἐν διανόημα ἐκάστη, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ σταθοῦν μόναι των εἰς τὸν λόγον, καὶ προσδιορίζουν ἄλλην πρότασιν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἐξαρτῶνται. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **δευτερεύουσαι ἢ ἐξῆρητῆμεναι** προτάσεις.

α') Συμφωνία τῶν ὄρων τῆς προτάσεως

α') Συμφωνία τοῦ ρήματος πρὸς τὸ ὑποκείμενον

§ 14. α) Ἐγὼ ἐργάζομαι, σὺ παίζεις, ὁ Πέτρος κοιμᾶται. Ἡμεῖς σκάπτομεν τὸν κήπον, σεῖς κλαδεύετε τὰ δένδρα, ἐνῶ οἱ φίλοι σου ἀπουσιάζουν.

β) Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος εἶναι φίλοι. Ἐγὼ καὶ σὺ εἶμεθα ἐξάδελφοι. Ἡμεῖς καὶ οἱ γονεῖς σου συναντῶμεθα τακτικά, ἐνῶ σὺ καὶ οἱ φίλοι σου βλέπεσθε σπανίως. Ἐγὼ καὶ τὸ παιδί μου εἶμεθα ὕγιεις.

Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς α' περιπτώσεως, τὰ ὅποια εἶναι ἀπλαῖ προτάσεις, τὸ ρῆμα συμφωνεῖ μὲ τὸ ὑποκείμενον κατὰ πρόσωπον καὶ ἀριθμὸν.

Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς β' περιπτώσεως, τὰ ὅποια εἶναι σύνθετοι προτάσεις μὲ περισσότερα τοῦ ἐνὸς ὑποκείμενα, τὸ ρῆμα τίθεται εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ εἰς τὸ ἐπικρατέστερον πρόσωπον. Εἶναι δὲ ἐπικρατέστερον τὸ α' πρόσωπον τοῦ β' καὶ τοῦ γ' καὶ τὸ β' τοῦ γ'.

β') Συμφωνία τοῦ κατηγορουμένου πρὸς τὸ ὑποκείμενον

§ 15. α) Οἱ Πέρσαι ἦσαν ἐχθροὶ μὲ τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὄρος. Αἱ Ἀθηναὶ εἶναι πρωτεύουσα. Τὰ Παναθηναῖα ἦσαν εορτὴ τῶν Ἀθηναίων.

β) Ἡ μητέρα καὶ ἡ κόρη εἶναι ἀγαπημένοι. Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα εἶναι θλιμμένοι. Εἰς τὰς γυμναστικὰς ἐπιδείξεις ἦσαν συγκεντρωμένοι οἱ ἄνδρες, αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά τοῦ χωριοῦ. Τὸ σχολεῖον καὶ ὁ περίβολος εἶναι πέτρινα.

γ) Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι τοῦ Πέτρου. Τὸ ποίημα αὐτὸ εἶναι τοῦ Σολωμοῦ. Τὸ οἰκόπεδον εἶναι τῆς μητέρας. Ὁ Παῦλος εἶναι δέκα ἐτῶν. Τὸ ἐπιπλον εἶναι ἀξίας.

1. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς α' περιπτώσεως, τὰ ὅποια εἶναι ἀπλᾶ προτάσεις, τὸ κατηγορούμενον, ἂν εἶναι ἐπίθετον, συμφωνεῖ πρὸς τὸ ὑποκείμενον κατὰ γένος, ἀριθμὸν καὶ πτώσιν, ἂν δὲ εἶναι οὐσιαστικόν, συμφωνεῖ κατ' ἀνάγκην μὲν κατὰ πτώσιν, τυχαίως δὲ κατὰ γένος καὶ ἀριθμὸν.

2. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς β' περιπτώσεως, τὰ ὅποια εἶναι σύνθετοι προτάσεις μὲ περισσότερα τοῦ ἑνὸς ὑποκείμενα, τὸ κατηγορούμενον, ἂν εἶναι ἐπίθετον, τίθεται εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν καὶ εἰς τὴν πτῶσιν τῶν ὑποκειμένων καὶ συνήθως κατὰ τὸ ἐπικρατέστερον γένος.

3. Εἰς τὰ παραδείγματα τῆς γ' περιπτώσεως τὸ κατηγορούμενον ἐκφέρεται κατὰ γενικὴν πτῶσιν, ἡ ὅποια φανερώνει :

α) **κτῆσιν**: τὸ βιβλίον εἶναι τοῦ Πέτρου.

β) **ιδιότητα**: ὁ Πέτρος εἶναι δέκα ἐτῶν.

γ) **ἀξίαν**: ἡ βιβλιοθήκη εἶναι μεγάλης ἀξίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Πρότασις μὲ προσδιορισμούς

§ 16. Σόλων ὁ νομοθέτης ἐξελέγη ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν. Ἀριστείδης ὁ δίκαιος ἐξωρίσθη. Τὸ κωδωνοστάσιον τῆς ἐκκλησίας εἶναι ὑψηλόν. Ἡ ἀπόστασις εἶναι δρόμος τριῶν ἡμερῶν. Τὸ ὄρος Πήλιον εἶναι κατάφυτον.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ λέξις ὁ νομοθέτης προσδιορίζει τὸ ὑποκείμενον Σόλων, ὁμοίως αἱ λέξεις ὁ δίκαιος, τῆς ἐκκλησίας, τὸ Πήλιον προσδιορίζουν τὰ ὑποκείμενα τῶν προτάσεων Ἀριστείδης, τὸ κωδωνοστάσιον, τὸ ὄρος, ἡ δὲ γενικὴ τριῶν ἡμερῶν προσδιορίζει τὸ κατηγορούμενον δρόμος. Οἱ κύριοι δηλ. ὄροι τῆς προτάσεως εἶναι δυνατόν νὰ προσδιορίζωνται ἀπὸ λέξεις, αἱ ὅποια λέγονται **προσδιορισμοὶ** καὶ αἱ ὅποια εἶναι :

1. Ὀνόματα οὐσιαστικά ἢ ἐπίθετα καὶ λέγονται **ὀνοματικοὶ** προσδιορισμοί. Αὐτοί, ὅταν ἔχουν τὴν ἰδίαν πτῶσιν μὲ τὴν λέξιν, τὴν ὁποίαν προσδιορίζουν, λέγονται **ὀμοιόπτωτοι**, π. χ. ὁ νομοθέτης μὲ τὸ *Σόλων*, ὁ δίκαιος μὲ τὸ *Ἀριστείδης*, τὸ *Πήλιον* μὲ τὸ *ὄρος*. Ὅταν δὲ οἱ προσδιορισμοὶ δὲν συμφωνοῦν πρὸς τὸ προσδιοριζόμενον κατὰ πτῶσιν, λέγονται **ἑτερόπτωτοι** ἢ οἰκία τοῦ *Πέτρου* εἶναι *ώραία*.

2. Τὰ ἐπιρρήματα λέγονται **ἐπιρρηματικοὶ** προσδιορισμοί. Χθὲς *κατέβηκα* εἰς τὸν *Πειραιᾶ*. Οἱ *λαγοὶ* βόσκουν τὴν *νύκτα* (ἔχει ἐπιρρημ. σημασίαν ἢ λέξις *νύκτα*).

Αἱ ἄνωτέρω προτάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐκτὸς τῶν κυρίων ὄρων ἔχουν καὶ προσδιορισμοὺς αὐτῶν, καλοῦνται **ἐπηυξημένοι** ἢ **πεπλατυσμένοι**.

α') Ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ ὀμοιόπτωτοι

1. Παράθεσις καὶ ἐπεξήγησις

§ 17. α') **Παράθεσις.** Ἡ *Αἴγινα*, τὸ *νησί*, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν εἶχε *ναυτικὸν ἰσχυρόν*. Αἱ *Ἀθῆναι*, ἡ *πρωτεύουσα* τῆς *Ἑλλάδος*. Ὁ *Παλαμᾶς*, ὁ *ποιητής*. Ὁ *Ὀλυμπος* καὶ ὁ *Κίσσαβος*, τὰ *δύο βουνά*, *μαλώνουν*. Ἡ *Ἁγία Σοφία*, τὸ *μέγα μοναστήρι*. *Σεῖς, οἱ γιατροί*, εἰσθε *λεπτολόγοι* σ' ὅλα.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτά, τὸ οὐσιαστικὸν τὸ *νησί* προσδιορίζει τὴν λέξιν ἢ *Αἴγινα*, εἰς τὴν ὁποίαν προσθέτει τὸ γνωστὸν γνώρισμα, ὅτι εἶναι *νησί*· εἰς τὸ παράδειγμα ὁ *Παλαμᾶς*, ὁ *ποιητής*, ἢ λέξις ὁ *ποιητής* προσδιορίζει τὴν λέξιν *Παλαμᾶς* καὶ προσθέτει ἓνα ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν αὐτῆς, δηλ. τὴν ιδιότητα τοῦ *ποιητοῦ*. Ὅμοιως αἱ λέξεις τὰ *δύο βουνά* προσδιορίζουν τὰς λέξεις ὁ *Ὀλυμπος* καὶ ὁ *Κίσσαβος*, ἢ *πρωτεύουσα* τὴν λέξιν αἱ *Ἀθῆναι*, τὸ *μέγα μοναστήρι* τὴν λέξιν ἢ *Ἁγία Σοφία*. Ἀπ' αὐτάς τὰς λέξεις ἢ καθε μίᾳ λέγεται προσδιορισμὸς **παραθετικὸς** ἢ **παράθεσις**.

Παράθεσις δηλ. εἶναι τὸ οὐσιαστικόν, ποῦ τίθεται πλησίον ἄλλου οὐσιαστικοῦ ὡς προσδιορισμὸς καὶ προσθέτει εἰς αὐτὸ ἓν γνωστὸν γνώρισμα ἢ ἀπλῶς μίαν ιδιότητα, ποῦ τὸ χαρακτηρίζει. Δύναται δὲ νὰ ἀναλύεται ἢ παράθεσις εἰς πρότασιν, ἢ ὁποία εἰσάγεται μὲ ἀναφορικὴν ἄντωνυμίαν, π. χ. *Καποδίστριας*, ὁ *Κυβερνήτης* (= ὁ ὁποῖος ἦτο *Κυβερνήτης*). Ὁ *Ὀλυμπος*, τὸ *ψηλὸ βουνό* (= ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ *ψηλὸ βουνό*).

2. β') **'Επεξήγησις.** *Οἱ κλέφτες τοὺς ἀπάντησαν, οἱ Κολοκοτρωναῖοι.* Θὰ σέ θεραπεύσῃ ὁ κοινὸς ἰατρός, ὁ χρόνος. *Κι ἂν δῆς χιλιάδες τὸν ἐχθρό, ἄλογα καὶ πεξούρα . . .*

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ἡ λέξις *οἱ Κολοκοτρωναῖοι* προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸν *οἱ κλέφτες* καὶ ἐπεξηγεῖ, δηλ. κάμνει φανεράν τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, ἡ ὁποία εἶναι γενικὴ καὶ κάπως ἄοριστος. Ὁμοίως ἡ λέξις ὁ χρόνος ἐπεξηγεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ οὐσιαστικοῦ ἰατρός, τὸ ὅποιον εἶναι ἔννοια γενικὴ καὶ ἄοριστος.

'Επεξήγησις δηλ. λέγεται ὁ προσδιορισμὸς ἑνὸς οὐσιαστικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπεξηγεῖ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, πού εἶναι γενικὴ καὶ κάπως ἄοριστος. Ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν ἐπεξήγησιν δύναται νὰ τίθεται ἡ λέξις δηλαδή : *Οἱ κλέφτες τοὺς ἀπάντησαν, δηλ. οἱ Κολοκοτρωναῖοι.*

Εἰς τὸ παράδειγμα αὐτὸ εἶναι ἀρετὴ, νὰ λέγης πάντοτε τὴν ἀληθεῖαν, ὡς ἐπεξήγησις τοῦ οὐδετέρου τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας ἐτέθη ὀλόκληρος πρότασις.

2. Ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ

§ 18. *Οἱ Σπαρτιᾶται ἐμάνθανον ὀλίγα γράμματα. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πολλὰ πλοῖα. Ὁ ἐπιμελής μαθητὴς προάγεται. Τὸ πυκνὸν δάσος εἶναι ἀδιάβατον. Οἱ βαθεῖς ποταμοί.*

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ ἐπίθετα *ἐπιμελής, πυκνόν, βαθεῖς,* προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικὰ *μαθητὴς, δάσος, ποταμοί* καὶ ἀποδίδουν εἰς αὐτὰ κάποιαν ιδιότητα, ὥστε νὰ ἀποτελοῦν μίαν ἔννοιαν μὲ αὐτά. Ὁμοίως τὰ ἐπίθετα *ὀλίγα* καὶ *πολλὰ* προσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικὰ *γράμματα* καὶ *πλοῖα* καὶ φανερῶνουν ποσότητα. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ λέγονται **ἐπιθετικοὶ** προσδιορισμοί.

'Επιθετικὸς προσδιορισμὸς δηλ. λέγεται τὸ ἐπίθετον (ἢ ἐπιθετικὴ μετοχὴ κλπ.), τὸ ὅποιον προσδιορίζει εἰς τὴν ἰδίαν πτώσιν ἓν οὐσιαστικὸν καὶ ἀποδίδει εἰς αὐτὸ γνωστὴν ιδιότητα κατὰ τρόπον, πού νὰ ἀποτελῇ μίαν ἔννοιαν μὲ αὐτό.

§ 19. Πολλάκις ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς μὲ τὸ ἄρθρον ἐκφέρεται χωρὶς τὸ οὐσιαστικόν, πού προσδιορίζει. Π.χ. ὁ γνωστικὸς εἶδε τὸν τρελλὸ καὶ φοβήθηκε. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοὶ μὲ τὸ ἄρθρον λαμβάνονται ὡς οὐσιαστικά : *οἱ θνητοὶ* (ἄνθρωποι), *οἱ πλούσιοι, οἱ πτωχοί, ἡ οἰκουμένη* (γῆ), *ἡ δεξιὰ, ἡ ἀριστερὰ* (χεῖρ),

οἱ παρόντες, οἱ ἀπόντες, ὁ τυχόν, ὁ ἐνεστώς, ὁ παρακαθήμενος, ἡ μουσική, ἡ γλωπτική, ἡ ζωγραφική (ἐνν. τέχνη), τὰ ξένα, τὸ ἱππικόν, τὸ ναυτικόν, τὸ πεζικόν (ἐνν. στράτευμα), τὸ παρόν, τὸ παρελθόν, τὸ μέλλον (ὁ παρών, παρελθών, μέλλων χρόνος), κλπ.

§ 20. Πολλῶν ἐπιθέτων τὸ οὐδέτερον μὲ τὸ ἄρθρον λαμβάνεται ὡς οὐσιαστικόν: τὸ κακόν (= ἡ κακία), τὸ δίκαιον (= ἡ δικαιοσύνη), τὸ καλόν, τὸ συμβάν, τὸ καθήκον, τὸ συμφέρον, τὸ γεγονός, τὸ περιεχόμενον.

3. Κατηγορηματικοὶ προσδιορισμοὶ

§ 21. Νὰ περιπατήτε μὲ τὸ κεφάλι **ὄρθιον**. Νὰ ἔχετε τὸ στήθος **προτεταμένον**. Κάθεται μὲ τὸ κεφάλι **σκυμμένο** καὶ τὰ χέρια **σταυρωμένα**.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὸ ἐπίθετον ὄρθιον ἀποδίδεται εἰς τὸ οὐσιαστικὸν κεφάλι. Εἶναι δηλ. κατηγορούμενον εἰς τὸ κεφάλι, χωρὶς νὰ ὑπάρχη τὸ συνδετικὸν ῥῆμα. Ὁμοίως ἡ μετοχὴ **προτεταμένον** εἶναι κατηγορούμενον εἰς τὸ στήθος. Τὸ ἴδιον καὶ αἱ μετοχαὶ **σκυμμένο** καὶ **σταυρωμένα**, εἶναι κατηγορούμενα εἰς τὰ οὐσιαστικά, ποὺ προσδιορίζουν, χωρὶς νὰ μεσολαβῇ συνδετικὸν ῥῆμα. Οἱ προσδιορισμοὶ αὗτοι λέγονται **κατηγορηματικοὶ** προσδιορισμοὶ.

Κατηγορηματικὸς δηλ. προσδιορισμὸς λέγεται ὁ προσδιορισμὸς, ποὺ ἐκφέρεται μὲ ἐπίθετον (ἢ μὲ μετοχὴν ἐπιθετικὴν) καὶ ἀποδίδει εἰς τὸ οὐσιαστικὸν διὰ πρώτην φοράν μίαν ιδιότητα, (ἐνῶ ὁ ἐπιθετικὸς ἀποδίδει μίαν ιδιότητα γνωστήν).

β') Ὀνοματικοὶ προσδιορισμοὶ ἐτερόπτωτοι

§ 22. 1. Αἱ ἡμέραι τοῦ **θέρους** εἶναι θερμαί. Τὸ ἡμῖσι τῆς **πόλεως** κατεστράφη ἀπὸ τοὺς σεισμούς.

2. Τὸ βιβλίον τοῦ **Πέτρου**. Τὰ δένδρα τοῦ **δάσους**.

3. Ἄγέλη **λύκων**. Πλήθος **ἀνθρώπων**.

4. Ταξίδιον **τριῶν ἡμερῶν** ἔκαμε ὁ Πέτρος.

5. Βιβλίον **εἴκοσι δραχμῶν**. Ὁ Γεώργιος εἶναι ἐπιστήμων **περιωπῆς**.

6. Ὁ στρατιώτης εἶναι ἔνοχος **λιποταξίας**.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ γενικαὶ εἶναι προσδιορισμοὶ ἐτερόπρωτοι εἰς τὰ οὐσιαστικά καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν σχέσιν, ποῦ ἔχει ἡ γενικὴ πρὸς τὰ οὐσιαστικά, λέγονται : 1) **διαιρητική**, 2) **κτητική**, 3) **ιδιότητος**, 4) **τοῦ περιεχομένου**, 5) **τῆς ἀξίας**, 6) **τῆς αἰτίας**.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων, ἀν κρίνη σκόπιμον, ἀναλύει τὴν σημασίαν ἐκάστης γενικῆς χρησιμοποιῶν καὶ ἄλλα παραδείγματα.

Σύνταξις τῶν παραθετικῶν τῶν ἐπιθέτων

§ 23. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὑψηλότερος τῆς Ὅσσης (ἢ ἀπὸ τὴν Ὅσσαν). Ὁ Δημήτριος εἶναι φρονιμότερος τοῦ Γεωργίου. Ἡ πατὴρ εἶναι πολυτιμότερον τῶν γονέων (ἢ ἀπὸ τοὺς γονεῖς). Εἶναι εὐκολώτερον νὰ συνάψωμεν μάχην σήμερον παρὰ (ἢ) αὔριον. Ὁ Σωκράτης ἦτο ὁ σοφώτατος καὶ δικαιοτάτος ὄλων τῶν Ἀθηναίων (ἢ : ἀπ' ὄλους τοὺς Ἀθηναίους). Εἶναι προτιμότερον νὰ συνάψωμεν ναυμαχίαν εἰς Σαλαμίνα παρὰ (ἢ) νὰ πλεύσωμεν εἰς τὸν Ἰσθμόν. Ὁ Πέτρος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος ὄλων τῶν μαθητῶν (ἢ : ἀπ' ὄλους τοὺς μαθητάς).

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ὑπάρχουν ἐπίθετα συγκριτικοῦ καὶ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ.

§ 24. α) Τὸ συγκριτικόν. Εἰς τὸ παράδειγμα ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὑψηλότερος τῆς Ὅσσης γίνεται σύγκρισις τοῦ Ὀλύμπου πρὸς τὴν Ὅσσαν· ὁμοίως εἰς τὸ παράδειγμα ὁ Δημήτριος εἶναι φρονιμότερος τοῦ Γεωργίου γίνεται σύγκρισις τοῦ Δημητρίου μὲ τὸν Γεώργιον. Τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον συγκρίνεται πρὸς, ἄλλο ὁμοειδές, λέγεται **πρῶτος ὅρος τῆς συγκρίσεως**· ἐκεῖνο δέ, πρὸς τὸ ὁποῖον γίνεται ἡ σύγκρισις, λέγεται **δεύτερος ὅρος τῆς συγκρίσεως**.

§ 25. Ὁ πρῶτος ὅρος τῆς συγκρίσεως ἐκφέρεται μὲ πολλοὺς τρόπους· μπορεῖ δηλ. νὰ εἶναι ὄχι μόνον τὸ ὑποκείμενον τῆς προτάσεως, ἀλλὰ καὶ οἷοσδήποτε ἄλλος ὅρος κύριος ἢ δευτερεύων. Εἰς τὸ παράδειγμα εἶναι εὐκολώτερον νὰ συνάψωμεν μάχην σήμερον παρὰ αὔριον, γίνεται σύγκρισις τοῦ σήμερον πρὸς τὸ αὔριον. Ὅμοίως εἰς τὸ παράδειγμα εἶναι προτιμότερον νὰ ναυμαχήσωμεν εἰς τὴν Σαλαμίνα παρὰ νὰ πλεύ-

σωμεν εἰς τὸν Ἴσθμόν, γίνεται σύγκρισις τῆς ναυμαχίας εἰς τὴν Σαλαμίνα πρὸς τὸν ἀπόπλουον διὰ τὸν Ἴσθμόν.

§ 26. Ὁ β' ὄρος τῆς συγκρίσεως, ὅταν εἶναι οὐσιαστικόν, ἐκφέρεται μὲ γενικὴν πτώσιν ἢ μὲ τὴν πρόθεσιν ἀπὸ καὶ αἰτιατικὴν ἢ μὲ τὸ ἦ - παρὰ καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον πρὸς τὸν α' ὄρον. Ὁ Ἀχελῷος ποταμὸς εἶναι ὀρηκτικώτερος τοῦ Πηνειοῦ (= ἀπὸ τὸν Πηνειὸν - παρὰ ὁ Πηνειὸς - ἢ ὁ Πηνειός).

§ 27. β) Τὸ ὑπερθετικόν. Εἰς τὸ παράδειγμα « ὁ Σωκράτης εἶναι ὁ σοφώτατος τῶν Ἀθηναίων » γίνεται σύγκρισις τοῦ Σωκράτους μὲ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους, μὲ τὸν καθένα χωριστά. Ὁμοίως εἰς τὸ παράδειγμα « ὁ Πέτρος εἶναι ὁ ἐπιμελέστατος ὄλων τῶν μαθητῶν » γίνεται σύγκρισις τοῦ Πέτρου μὲ ὅλους τοὺς μαθητάς, μὲ τὸν καθένα χωριστά. Τὸ ἐπίθετον δηλ. τοῦ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ τίθεται, ὅταν συγκρίνεται κάτι πρὸς ὅλα τὰ ὁμοειδῆ, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται χωριστά τὸ καθέν.

§ 28. Μετὰ τὸ ὑπερθετικὸν ἀκολουθεῖ γενικὴ πτώσις, ἡ ὁποία εἶναι κυρίως γενικὴ διαιρετικὴ· εἰς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα ἡ γενικὴ τῶν Ἀθηναίων εἶναι διαιρετικὴ, διότι αὐτὴ φανεράναι τὸ σύνολον τῶν Ἀθηναίων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἓνας ἦτο ὁ Σωκράτης. Ἀντὶ δὲ τῆς γενικῆς μπορεῖ νὰ τεθῆ ἡ πρόθεσις ἀπὸ μὲ αἰτιατικὴν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνταξις τῶν ρημάτων

α') Τὰ ἐνεργητικὰ ρήματα

§ 29. Τὰ ἐνεργητικὰ ρήματα φανερόναι κάποιαν ἐνέργειαν τοῦ ὑποκειμένου (βλ. Συντ. 10). Ἀπ' αὐτά,

1) Ὅσα φανερόναι, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου μεταβαίνει εἰς ἓν ἄλλο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, λέγονται **μεταβατικά**: κόπτω τὸ δένδρον· σκάπτω τὸν κῆπον.

2) Ὅσα φανερόναι, ὅτι ἡ ἐνέργεια τοῦ ὑποκειμένου δὲν μεταβαίνει κάπου, λέγονται **ἀμετάβητα**: τρέχω, παίζω, βαδίζω, γελῶ.

§ 30. Τὰ μεταβατικά ρήματα κανονικῶς ἔχουν ὡς συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας των τὸ ἀντικείμενον, δηλ. προσδιορισμόν, ὁ ὁποῖος φανερῶναι τὸ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, εἰς τὸ ὁποῖον μεταβαίνει ἢ ἐνέργεια τοῦ ρήματος.

Τὸ ἀντικείμενον τῶν μεταβατικῶν ρημάτων συνήθως ἐκφέρεται εἰς πτώσιν αιτιατικήν : ὁ πολὺς ἥλιος βλάπτει τὰ φυτά.

§ 31. Τὸ ἀντικείμενον κανονικῶς εἶναι ὄνομα οὐσιαστικόν. Δύναται ὅμως καὶ πᾶν μέρος τοῦ λόγου (καὶ πᾶσα λέξις) καὶ ὀλόκληρος πρότασις νὰ τεθῆ ὡς ἀντικείμενον : Ἐγὼ σᾶς ἀγαπῶ. Ἡ πατὴρ ἐτιμᾷ τοὺς πεσόντας εἰς τοὺς πολέμους πρὸς ἄμνην τῆς ἀνεξαρτησίας. Ὁ ζωγράφος ζωγραφίζει, ὅ, τι ὥραϊον ἔχει δημιουργήσει ἢ φύσις.

§ 32. α) Ὁ Πέτρος μετέχει τῶν κερδῶν καὶ ζημιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ υἱὸς διαφέρει τοῦ πατρὸς. Ὁ Παῦλος ὑπερέχει ὄλων. Ὁ Δημήτριος ἀπηλλάγη τῆς κατηγορίας.

β) Ὁ Παῦλος ὁμοιάζει τοῦ πατρὸς του. Ἡ Γκιώνα λείπει τῆς Λιάκουρας.

γ) Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητὰς Γραμματικήν.

δ) Χάρισαν τοῦ Πέτρου ἐν βιβλίον. Ὁ θεῖος μου ἔδωκε δῶρο.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ παρατηροῦμεν, ὅτι πολλὰ ρήματα ἔχουν τὸ ἀντικείμενον εἰς γενικήν πτώσιν ἢ εἰς γενικήν, πού ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν δοτικήν τῆς ἀρχαίας (λέγω τῷ Γεωργίῳ) ἢ μὲ δύο πτώσεις.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων, ἀν κρίνη σκόπιμον νὰ διδάξῃ αὐτά, ὀφείλει νὰ προσφέρῃ καὶ ἄλλα παραδείγματα.

β) Μέσα ρήματα

§ 33. Ὁ καλὸς μαθητὴς, μόλις τὸ πρῶτ' ἐγερθῆ ἀπὸ τὸν ὕπνον, **πλύνεται, κτενίζεται, ἐνδύεται, καθαρίζεται** καὶ ἔτσι καθαρὸς πηγαίνει στὸ σχολεῖον.

Τὰ ρήματα, **ἐγείρομαι, πλύνομαι, κτενίζομαι, καθαρίζομαι, ἐνδύομαι** φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον ἐνεργεῖ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐπιστρέφει ἀμέσως καὶ κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ ἴδιον ὑποκείμενον. Τὰ ρήματα αὐτὰ λέγονται **μέσα**. Εἰς αὐτὰ δηλ. τὸ ὑποκείμενον εἶναι συγχρόνως καὶ ἀντικείμενον τοῦ ρήματος καὶ δι' αὐτὸ δύνανται νὰ ἀναλύωνται

εἰς τὸ ἐνεργητικὸν ῥῆμα καὶ τὴν ἀντίστοιχον αὐτοπαθῆ ἀντωνυμίαν :
 λούομαι = λούω τὸν ἑαυτόν μου, ὁ μαθητὴς κτενίζεται = κτενίζει τὸν
 ἑαυτόν του. Τὰ ῥήματα αὐτὰ λέγονται **μέσα αὐτοπαθῆ**.

γ') Παθητικὰ ῥήματα

§ 34. Τὰ παιδιὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἐπεβλέποντο ἀπὸ τοὺς ἐπό-
 πτας. Καθημερινῶς δὲ ἐγυμνάζοντο εἰς τὸ ὑπαιθρον ὑπὸ τῶν γυμνα-
 στῶν. Ὅσοι δὲν ὑπήκουον εἰς τοὺς νόμους, ἐτιμωροῦντο ὑπὸ τῶν
 ἀρχόντων.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὰ ῥήματα ἐπεβλέποντο, ἐγυμνάζοντο,
 ἐτιμωροῦντο, φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον παθαίνει κάτι ἀπὸ
 ἄλλον καὶ λέγονται **παθητικά**.

Παθητικά δηλ. ῥήματα λέγονται, ὅσα σημαίνουν, ὅτι τὸ ὑπο-
 κείμενον παθαίνει κάτι ἀπὸ ἄλλον. Τὰ παθητικὰ ῥήματα κανονικῶς
 σχηματίζονται ἀπὸ τὰ ἐνεργητικὰ μεταβατικά, πού συντάσσονται
 μὲ αἰτιατικὴν : διδάσκω - διδάσκομαι, σκάπτω - σκάπτομαι, κόπτω -
 κόπομαι, κ. ἄ.

§ 35. Τὸ πρόσωπον ἢ τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον προέρχεται τὸ
 πάθημα τοῦ ὑποκειμένου, λέγεται **ποιητικὸν αἶτιον**, π. χ. ὁ ἀγρὸς
 καλλιεργεῖται ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ. Οἱ μαθηταὶ διδάσκονται ὑπὸ τοῦ δι-
 δασκάλου. Τὰ χρήματα ἐλήφθησαν παρὰ τοῦ πατρὸς μου. Ἐστάλη ἀπὸ
 τὸν δῆμον ἀντιπρόσωπος εἰς τὸ συνέδριον. Ὁ Παῦλος ἐκτιμᾶται ἀπὸ
 τοὺς συμπολίτας του.

Τὸ ποιητικὸν αἶτιον ἐκφέρεται συνήθως μὲ τὰς προθέσεις ὑπό,
 παρὰ καὶ γενικὴν ἢ μὲ τὴν ἀπό καὶ αἰτιατικὴν.

§ 36. Ὅταν ἡ ἐνεργητικὴ σύνταξις μετατρέπεται εἰς παθητικὴν,
 ὅταν δηλ. τὸ ἐνεργητικὸν μεταβατικὸν ῥῆμα, πού ἔχει τὸ ἀντικείμενον
 εἰς τὴν αἰτιατικὴν πτῶσιν, μετατρέπεται εἰς παθητικόν, τότε τὸ μὲν
 ἀντικείμενον τοῦ ἐνεργητικοῦ ῥήματος γίνεται ὑποκείμενον τοῦ παθη-
 τικοῦ, τὸ δὲ ὑποκείμενον γίνεται ποιητικὸν αἶτιον τοῦ παθητικοῦ :
 Οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας. Οἱ Πέρσαι ἐνίκηθησαν ὑπὸ τῶν
 Ἑλλήνων. Οἱ μαθηταὶ καλλιεργοῦν τὸν κῆπον. Ὁ κῆπος καλλιερ-
 γεῖται ἀπὸ τοὺς μαθητάς.

Ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ τῶν ρημάτων

§ 37. Ὁ θεὸς μου ἔφθασε μετὰ τὸν σιδηρόδρομον τὴν νύκτα καὶ μᾶς ἐπεσκέφθη εἰς τὴν οἰκίαν, διὰ τὰ ἴδη πῶς εἶμεθα. Συνεξήγησε ὀλίγον μετὰ τὸν πατέρα καί, ἀφοῦ ἐκανόνισε πόσον καιρὸν θὰ ἀπουσιάσῃ, ἔφυγε **πρωτὶ - πρωτὶ** μετὰ τὸν σιδηρόδρομον διὰ τὴν πρωτεύουσαν, ἣ ὅποια ἀπέχει 70 χιλιόμετρα. **Εὐτυχῶς** ἐπρόφθασε τὴν ἀμαξοστοιχίαν, ἣ ὅποια εἶχε μικρὰν καθυστέρησιν ἔνεκα ἀτυχήματός τινος, τὸ ὅποιον συνέβη **ἐξ ἀπροσεξίας** τοῦ ὁδηγοῦ.

§ 38. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κείμενον τὸ ρῆμα ἔφθασε προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν προσδιορισμὸν μετὰ τὸν σιδηρόδρομον, ὁ ὁποῖος φανερώνει τὸ μέσον, μετὰ τὸ ὅποῖον ἔφθασε ὁ θεὸς· ὁμοίως ἡ αἰτιατικὴ τὴν νύκτα προσδιορίζει τὸ ἔφθασε καὶ φανερώνει **χρόνον**· ἡ αἰτιατικὴ χιλιόμετρα προσδιορίζει τὸ ρῆμα ἀπέχει καὶ φανερώνει **ἔκτασιν** τοπικὴν. Ὅμοιως προσδιορισμοὶ ρημάτων εἶναι καὶ τὰ ἐπιρρήματα πῶς, πόσον καιρὸν, εὐτυχῶς, πρωτὶ - πρωτὶ, καὶ φανερώνουν τρόπον καὶ χρόνον, καθὼς καὶ οἱ προσδιορισμοὶ μετὰ μίαν πρόθεσιν ἐμπρὸς ἀπὸ πτώσιν εἰς τὴν οἰκίαν, ἐξ ἀπροσεξίας (ἐμπρόθετοι προσδιορισμοί), ποῦ φανερώνουν κίνησιν εἰς τόπον, αἰτίαν, κλπ. Οἱ προσδιορισμοὶ αὗτοὶ λέγονται **ἐπιρρηματικοί**.

§ 39. Ἐπιρρηματικοὶ δηλ. προσδιορισμοὶ λέγονται οἱ ἰδιαιτέροι προσδιορισμοὶ τοῦ ρήματος ἢ καὶ ἄλλων ὄρων τῆς προτάσεως, οἱ ὁποῖοι φανερώνουν **τόπον, χρόνον, ὄργανον, τρόπον, ποσόν, αἰτίαν**, κλπ. Οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ ἐκφέρονται ἢ μετὰ ἐπιρρήματα ἢ μετὰ ἐμπροθέτους πτώσεις ὀνομάτων ἢ μετὰ ἀπλῆν αἰτιατικὴν.

Ἐμπρόθετοι προσδιορισμοὶ

§ 40. Ὁ Πέτρος μένει εἰς τὸ δωμάτιόν του. Ἐταξίδευσεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Περιεπλανᾶτο ἀνὰ τὰ ὄρη. Πήγαινε σὺ ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἐπώλησε τὸ κτήμα ἀντὶ δέκα χιλιάδων δραχμῶν. Ἦλθεν ἐκ Λαρίσης. Ἐφθασεν ἐξ Ἀθηνῶν. Πρὸ τῆς οἰκίας ὑπάρχει ἀλλή. Πρὸ Χριστοῦ. Ἐφυγε διὰ τὴν πατρίδα του. Ἐπαύθη δι' ἀνικανότητα.

Ἔταξίδευσεν δι' ἀεροπλάνου. Πόλεμοι κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν. Κατὰ τὴν νύκτα. Παρετάχθησαν κατὰ τάξεις. Ἡ Ἑλλάς ἐπολέμησε κατὰ τῶν Βουλγάρων. Μετὰ δύο ἡμέρας ἐπέστρεψεν. Συνεργάζομαι μετὰ τοῦ Πέτρου. Ἐφόρει περὶ τὸν βραχίονα ταυῖαν. Ἐσκέφθη περὶ τοῦ ζητήματος. Τὸ βουνὸν ἔχει ὕψος 800 μέτρα ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Ὑπὸ τὴν γῆν, ὑπὸ τὸ μηδέν. Ἐρχομαι ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ἐχρημάτισεν ὑπουργὸς ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἐπὶ τῆς τραπέζης εἶναι τὸ βιβλίον. Ἐπὶ δημάρχου Α ἐκτίσθη τὸ σχολεῖον. Ἡ οἰκία εὐρίσκεται παρὰ τὴν πλατεῖαν. Ἐργασιὰ πρὸς τὸν Πέτρον. Πρὸς βορρᾶν, πρὸς ἀνατολάς. Ὑφασμα πρὸς εἴκοσι δραχμὰς τὸν πῆχυν. Πρὸς Θεοῦ. Ἄνευ πλοηγοῦ τὰ πλοῖα δὲν εἰσπλέουν εἰς τοὺς λιμένας. Θὰ σὲ περιμένω μέχρι τοῦ μεσονυκτίου. Χωρὶς χρήματα δὲν μπορεῖς νὰ ἀγοράσῃς τίποτε. Πλὴν τῆς ζημίας, θὰ δοκιμάσω καὶ στενοχωρίαν.

§ 41. Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἀπαντοῦν ἐμπρόθετοι προσδιορισμοί, οἱ ὅποιοι φανερώουν διαφόρους ἐπιρρηματικὰς σχέσεις.

Σημείωσις. Ὁ διδάσκων δύναται νὰ διδάξῃ τούτους, ἂν κρίνῃ σκόπιμον, καὶ μετὰ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ οἱ μαθηταὶ νὰ εὑρουν, ποῖα ἢ σχέσεις αὐτῶν μετὰ τὸ προσδιοριζόμενον ῥῆμα ἢ ἄλλον ὄρον τῆς προτάσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Δευτερεύουσαι προτάσεις

§ 42. Αἱ δευτερεύουσαι ἢ ἐξηρητημέναι προτάσεις, ὡς εἶδομεν, χρησιμεύουν εἰς τὸν λόγον, διὰ νὰ προσδιορίσουν ἄλλην πρότασιν, καὶ ἐξαρτῶνται τρόπον τινὰ ἀπὸ αὐτήν. Συνδέονται μετὰ τὴν πρότασιν, τὴν ὁποῖαν προσδιορίζουν, μετὰ διαφόρους συνδέσμους ἢ μετὰ ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας, κλπ. Μετὰ τὴν σύνδεσιν αὐτὴν τῶν προτάσεων φανερώνεται, ποῖα σχέσις ὑπάρχει μετὰ τοῦ νοήματος τῆς κυρίας προτάσεως καὶ τοῦ νοήματος τῆς δευτερευούσης.

α') Εἰδικαὶ προτάσεις

§ 43. Ὁ δήμαρχος ἀνεκοίνωσεν, ὅτι θὰ κατακευάσῃ ὕδραγωγεῖον διὰ τὴν ὕδρευσιν τῶν κατοίκων. Ὁ κατηγορούμενος ἰσχυρίζεται, ὅτι

είναι ἀθῶος. Ὁ θεῖος μᾶς λέγει, **ὅτι** ἔχει ταξιδεύσει εἰς τὴν Ἀφρικήν. Ἡ μητέρα μᾶς ὑπεσχέθη, **ὅτι** θὰ παρασκευάσῃ γλύκισμα διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἀδελφοῦ της. Ὁ Πέτρος ἔλεγεν, **ὅτι** θὰ ἤρχετο εἰς τὴν ἐκδρομὴν, ἀλλὰ μᾶς εἰδοποίησεν, **ὅτι** ἠμποδίσθη ἀπὸ κάποιαν ἀπασχόλησιν.

Εἰς ἕκαστον ἀπὸ τὰ παραδείγματα αὐτὰ ὑπάρχουν δύο προτάσεις, μία κυρία καὶ ἡ ἄλλη δευτερεύουσα, ἡ ὁποία εἰσάγεται μετὰ τὸν σύνδεσμον **ὅτι** καὶ χρησιμεύει πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως καὶ εἶναι ἀντικείμενον αὐτῆς. Αἱ δευτερεύουσαι αὐταὶ προτάσεις, αἱ ὁποῖαι εἰσάγονται μετὰ τὸ **ὅτι** καὶ εἶναι συμπλήρωμα τοῦ ρήματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξαρτῶνται, λέγονται **εἰδικαὶ προτάσεις**. Αἱ εἰδικαὶ προτάσεις ἐκφέρονται μετὰ τὸ **ὅτι** καὶ ὀριστικὴν ὄλων τῶν χρόνων.

Ρήματα, τὰ ὁποῖα συντάσσονται μετὰ εἰδικὴν πρότασιν, εἶναι τὰ **λέγω, νομίζω, ὑπόσχομαι, ὁμολογῶ,** καὶ ὅσα ἔχουν σημασίαν ὁμοίαν μετὰ αὐτά.

β') Αἰτιολογικαὶ προτάσεις

§ 44. **Ἐπειδὴ** εἶμαι ἀσθενής, δὲν θὰ ὑπάγω εἰς τὴν ἐκδρομὴν. **Ἐπειδὴ** ἔβρεχε ἐπὶ δύο ἡμέρας, διεκόπη ἡ συγκοινωνία τοῦ χωριοῦ μετὰ τὴν πόλιν. Τὸ ταξίδι αὐτὸ εἶναι κουραστικόν, **διότι** οἱ δρόμοι εἶναι ἀκατάστατοι. Αὔριον θὰ μείνω ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὸ δωμάτιόν μου, **διότι** εἶμαι κακοδιάθετος.

§ 45. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαι προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν γίνεται ἐκεῖνο, πού φανερώνει ἡ κυρία πρότασις. Αἱ δευτερεύουσαι αὐταὶ προτάσεις, πού φανερώνουν, διατὶ γίνεται ἐκεῖνο, πού φανερώνει ἡ κυρία πρότασις, λέγονται **αἰτιολογικαὶ** καὶ εἰσάγονται μετὰ τοὺς αἰτιολογικοὺς συνδέσμους **ἐπειδὴ, διότι, γιατί.** Κανονικῶς τίθεται ὁ **ἐπειδὴ,** ὅταν προηγῆται ἡ αἰτιολογικὴ πρότασις καὶ ἀκολουθῆ ἡ κυρία. Οἱ σύνδεσμοι **διότι** καὶ **γιατί** τίθενται συνήθως, ὅταν προηγῆται ἡ κυρία καὶ ἀκολουθῆ ἡ αἰτιολογικὴ.

γ') Τελικαὶ προτάσεις

§ 46. Τὸ Συμβούλιον συνήλθεν εἰς συνεδρίαν, **ἵνα** ἐνεργήσῃ τὰς μεταβολὰς τῶν ἐκπαιδευτικῶν. Ὁ Ὑπουργὸς ἐκάλεσεν εἰς σύσκεψιν

τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ὀργανώσεων, **ἵνα** συσκευθοῦν διὰ τὰ ζητήματα τῶν. Ὁ Γεώργιος ἐπῆγεν εἰς Γαλλίαν, **ὅπως** τελειοποιήσῃ τὰς σπουδὰς του. Ὁ Νομάρχης ἐπεσκέφθη τὸ χωριὸν μας, **διὰ** νὰ εὔρη κατάλληλον χῶρον διὰ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ σίτου.

§ 47. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαί προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερεύουσας, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὸν **σκοπὸν** (τέλος), διὰ τὸν ὅποιον γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν. Αἱ δευτερεύουσαι αὐταὶ προτάσεις λέγονται **τελικαί**. Αἱ τελικαὶ προτάσεις εἰσάγονται μὲ τοὺς τελικοὺς συνδέσμους **ἵνα**, **ὅπως**, **διὰ** νὰ καὶ ὑποτακτικὴν ἔγκλισιν.

Σημείωσις. Εἰς τὰς φράσεις ὅπως « Τὸ Ὑπουργεῖον διέταξε νὰ λήξουν τὰ μαθήματα ἐνωρίτερον », « Θὰ ἤθελα πολὺ νὰ συναντηθῶ μὲ τὸν θεῖόν μου », « Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ κάμουν κάθε ἐργασίαν » συμπλήρωμα τῆς ἐννοίας τοῦ ῥήματος « διέταξε » (δηλ. ἀντικείμενον), εἶναι τὸ « νὰ παύσουν », τοῦ « θὰ ἤθελα », τὸ « νὰ συναντήσω », τοῦ « δὲν δύναμαι », τὸ « νὰ κάμουν », δηλ. πρότασις, πού εἰσάγεται μὲ τὸ **νὰ**, ἡ ὁποία προῆλθε ἀπὸ ἀνάλυσιν ἀπαρεμφάτου τῆς ἀρχ. γλώσσης. ῤήματα, πού συντάσσονται μὲ τὸ **νὰ** καὶ ῥήμα, εἶναι τὸ **θέλω**, **δύναμαι** καὶ ὅσα ἔχουν ὁμοίαν σημασίαν.

δ') Ὑποθετικαὶ προτάσεις

§ 48. **Ἄν** ἰδῆς τὸ θεῖόν σου, τοῦ λέγεις, ὅτι τὸν θέλω. **Ἄν** ἔχης ἄλλην γνώμην, τὴν ἀνακοινῶνεις εἰς τὸ Συμβούλιον. **Ἄν** δὲν τὸν διέτασσον, δὲν θὰ τὸ ἔκαμνε. **Ἄν** εἶχαμε ποτιστικὸν νερὸ, δὲν θὰ ἀφήναμεν ἄσπαρτην ἔκτασι. **Ἐὰν** τελειώσω τὴν μελέτην μου, θὰ ἔλθω εἰς τὸν κινηματογράφον. **Ἐὰν** πωλήσω τὰ προϊόντα τῆς ἐφετερινῆς χρονιάς, θὰ ἀγοράσω μηχανήματα. **Ἄν** εἶχα χρήματα πολλὰ, θὰ σπούδαζα δύο μαθητὰς ἀπὸ τὸ χωριὸν. **Ἄν** παρουσιάζετο ἀνάγκη νὰ ἀδικήσω ἢ νὰ ἀδικηθῶ, θὰ προτιμοῦσα νὰ ἀδικηθῶ.

§ 49. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ κύριαί προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερεύουσας, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν ὑπὸ ποῖον ὄρον, δηλ. μὲ ποίαν προϋπόθεσιν μπορεῖ νὰ γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ὑποθετικαί** καὶ εἰσάγονται μὲ τοὺς ὑποθετικοὺς συνδέσμους **ἄν**, **ἐὰν** καὶ ὑποτακτικὴν ἢ ὀριστικὴν τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Ἡ ὑποθετικὴ πρότασις λέγεται καὶ ἀπλῶς

ὕποθεσις, ἡ δὲ κυρία λέγεται **ἀπόδοσις τῆς ὑποθέσεως**. Αἱ δύο μαζί ἀποτελοῦν τὸν **ὕποθετικὸν λόγον**.

Εἰς τὴν ὁμιλουμένην αἱ ὑποθετικαὶ προτάσεις εἰσάγονται καὶ μετὰ τὸ **σὰν** καὶ **ἄμα** : *Σὰν-θέλης, ἔρχεσαι. Ἄμα ψάξης, θὰ τὸ βρῆς.*

ε') Παραχωρητικαὶ προτάσεις

§ 50. *Ἄν καὶ εἶμαι κακοδιάθετος, ἐν τούτοις δὲν θὰ λείψω ἀπὸ τὴν συγκέντρωσιν. Μολονότι τοῦ συνέστησα νὰ εἶναι προσεκτικὸς, αὐτὸς ἐξακολουθεῖ νὰ ἀφαιρῆται. Κι ἂν ἀκόμη με ὑποβάλουν εἰς βασιανιστήρια, ἐγὼ θὰ ἀρνοῦμαι. Οὔτε κι ἂν με κρέμαγαν, θὰ μαρτυροῦσα τίποτε. Κι ἂν ἤρχετο, δὲν θὰ τὸν ἐδεχόμην.*

§ 51. Εἰς τὰς προτάσεις αὐτὰς αἱ κύριαὶ προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν, ὅτι τὸ ὑποκείμενον κάμνει κάποιαν παραχώρησιν ὡς πρὸς ἐκεῖνο, τοῦ φανερώνει ἡ κυρία πρότασις. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **παραχωρητικαὶ** καὶ εἶναι κυρίως ὑποθετικαὶ προτάσεις. Αἱ παραχωρητικαὶ προτάσεις εἰσάγονται μετὰ τὸ **ἂν καί**, **μολονότι**, **κι ἂν**, **κι ἂν ἀκόμα** καί, ὅταν ὑπάρχη ἄρνησις, μετὰ τὸ **οὔτε κι' ἂν** καὶ μετὰ τὰς ἐγκλίσεις τῶν ὑποθετικῶν προτάσεων.

ς') Χρονικαὶ προτάσεις

§ 52. *Ὅτε ἤμουν μαθητῆς, εἶχα ἐπίδοσιν εἰς τὰ ἀγωνίσματα. Ἄφ' ἑτελείωσε ἡ λειτουργία, ὁ κόσμος συνεκέντρώθη εἰς τὸ χοροστάσιον, διὰ νὰ πανηγυρίσῃ. Ἄφ' ὅτου ἐγνώρισα τὸν Πέτρον, δὲν ἔπαυσα νὰ τὸν συναναστρέφωμαι. Ὅταν τελειώσω τὴν στρατιωτικὴν θητείαν, θὰ ἀνοίξω ἰδικὸν μονκατάστημα. Ὅσακις συναντιοῦσα τὸν διδάσκαλόν μου, ἐδοκίμαζον συγκλίνωσιν, ἕως ὅτου αὐτὸς με ἐνεθάρρυνε νὰ τὸν θεωρῶ σὰν πατέρα μου. Μέχρις ὅτου συνέλθω ἀπὸ τὸ πένσιμον, πέρασαν δύο ὥρες. Εὐθύς ὡς ἐπληροφορήθην, ὅτι ἐκνήρῳχη ἐπιστράτευσις, ἔσπευσα νὰ παρουσιασθῶ ἀπὸ τοὺς πρώτους. Εὐθύς ὡς τελειώσω τὴν μελέτην μου, θὰ ἔλθω νὰ σὲ συναντήσω. Μόλις ἔμαθον τὸ ἀτύχημα, ἔτρεξα νὰ προσφέρω κάθε βοήθειαν.*

§ 53. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαὶ προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας προτάσεις, αἱ ὁποῖαι φανερώνουν τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον γίνεται ἡ ἔγινε ἢ θὰ γίνῃ κάτι. Αἱ δευτερεύουσαι

αὐταὶ προτάσεις λέγονται **χρονικαί**. Ἐκφέρονται δὲ μὲ τούς χρονικούς συνδέσμους, **ότε, ὁπότε, ἀφ' ὅτου, ἕως ὅτου, μέχρις ὅτου, μόλις, ὅταν, ὁπόταν, εὐθύς ὡς** καὶ μὲ ὀριστικὴν (ἢ ὑποτακτικὴν, ἂν φανερώνουν, ὅτι περιμένομεν κάτι).

ζ') Συμπερασματικαὶ προτάσεις

§ 54. Τὴν νύκτα ἔπεσε πολὺ χιόνι, **ὥστε εἶχαν ἀποκλεισθῆ οἱ κάτοικοι**. Ὁ ποταμὸς εἶναι βαθύς, **ὥστε νὰ εἶναι πλωτὸς μὲ καράβια**. Ὁ στρατὸς δὲν συνήτησε κανένα χωριὸ κατὰ τὴν πορείαν, **ὥστε ἠναγκάσθη νὰ καταυλισθῆ εἰς τὸ ὕπαιθρον**.

§ 55. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ κύριαὶ προτάσεις προσδιορίζονται ἀπὸ δευτερευούσας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ δηλουμένου ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ἀποτελεσματικαὶ** ἢ **συμπερασματικαὶ** καὶ εἰσάγονται μὲ τὸ **ὥστε** καὶ ὀριστικὴν ἢ μὲ τὸ **ὥστε νὰ** καὶ ὑποτακτικὴν.

η') Ἐνδοιαστικαὶ προτάσεις

§ 56. Φοβοῦμαι, **μήπως κουρασθῶ εἰς τὴν ἐκδρομὴν**. Ὑπάρχει κίνδυνος, **μήπως γίνῃ συζήτησις δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον**. Κοίτα, **νὰ μὴ παρασυρθῆς**. Πρόσεχε, **μήπως δὲν σοῦ στείλουν καλὸ κρέας**. Φοβάται, **μὴ δὲν ἐπιστρέψῃς**. Πρόσεχε, **μὴ σὲ δαγκάσῃ ὁ σκύλος**.

§ 57. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις ἐκφράζουν φόβον (ἐνδοιασμὸν). διὰ κάτι κακόν, ποῦ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ, ἢ γιὰ κάτι ἀνεπιθύμητον. Αὐταὶ λέγονται **ἐνδοιαστικαὶ** προτάσεις καὶ εἰσάγονται μὲ τὸ **μήπως, μή, μὴν, νὰ μὴ** καὶ ὑποτακτικὴν.

θ') Ἀναφορικαὶ προτάσεις

§ 58. Ἐπέτυχεν ἡ ἐγχείρησις, **τὴν ὁποίαν ὑπέστη ὁ πατέρας μας**. Προκόπουν, **οἱ ἀγαποῦν τὴν ἐργασίαν**. Ἀπ' ὅσας ἐκθέσεις διώρθωσεν ὁ Διευθυντὴς μας, **ἡ καλύτερη ἦτο τοῦ Πέτρου**. Ὁ Κωνσταντῖνος εἶναι ἀθῶος, **δι' ὅσα τὸν κατηγοροῦν**. Ὅποιον γνωστὸν ἢ συγγενὴ συναντᾷς, **πρέπει νὰ τὸν χαιρετᾷς σὺ πρῶτος**. Θὰ σὲ συναντήσω εἰς τὸ κέντρον, **δπου ἐκαθήσαμεν χθές**. Ἀπὸ **δπου** καὶ ἂν

περάσης, θὰ σὲ ἰδῶ. "Ο,τι κι ἂν κάμης, δὲν μπορεῖ νὰ μείνη κρυφό. Ἐκεῖ, πού θὰ πᾶς, θὰ συναντήσης πολλοὺς γνωστούς.

§ 59. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ αἱ δευτερεύουσαι προτάσεις, αἱ ὁποῖαι εἰσάγονται μὲ ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας ἢ ἀναφορικὰ ἐπιρρήματα, ἀποδίδονται καὶ ἀναφέρονται εἰς κάποιον ὄρον τῆς κυρίας προτάσεως ἢ εἰς ἄλλον, πού ἐννοεῖται. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ἀναφορικά**.

ι') Ἐρωτηματικαὶ προτάσεις

§ 60. Δὲν ξέρω, ἂν θὰ εὐκαιρήσω αὔριον. Σὲ παρακαλῶ νὰ ἐρωτήσης τὸν θεῖόν σου, **ποῖον φαγητὸν τοῦ ἀρέσει**. Σᾶς ἔγραψε ὁ πατέρας σας, **πότε θὰ ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὸ ταξίδι**. Ἀπορῶ, **πῶς μπορεῖς νὰ κάθῃσαι ἀργός**. Ἐδιάβασες εἰς τὴν ἐφημερίδα, **ποῖαν ὥραν θὰ ψαλλῇ ἡ δοξολογία**.

§ 61. Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ τὸ ἀντικείμενον τῶν ρημάτων : « δὲν ξέρω », « νὰ ἐρωτήσης », « σᾶς ἔγραψε », « ἀπορῶ », « ἐδιάβασες », εἶναι ὁλόκληροι προτάσεις, πού εἰσάγονται μὲ ἐρωτηματικὰς ἀντωνυμίας ἢ ἐρωτηματικὰ ἐπιρρήματα. Αἱ προτάσεις αὐταὶ λέγονται **ἐρωτηματικαὶ** δευτερεύουσαι καὶ τίθενται ὡς ἀντικείμενα διαφόρων ρημάτων εἰσάγονται δὲ μὲ τὸ ἂν ἢ μὲ ἀντωνυμίας ἐρωτηματικὰς ἢ μὲ ἐπιρρήματα ἐρωτηματικὰ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἡ μετοχή

§ 62. Α'. Οἱ ἀπουσιάζοντες μαθηταὶ ὀφείλουσαν νὰ δικαιολογοῦν τὰς γενομένας ἀπουσίας των καὶ νὰ προσέρχωνται μετὰ τῶν κηδεμόνων εἰς τὸ σχολεῖον. Οἱ δὲ συγκεντρώσαντες ἀπουσίας περισσοτέρας τῶν 100, πρέπει νὰ προσαγάγουν καὶ πιστοποιητικὸν τοῦ ἐπίσκεπτομένου αὐτοῦ ἱατροῦ.

Β'. Οἱ Πέρσαι ἀποβιβασθέντες εἰς Μαραθῶνα ἀντιμετώπισαν τοὺς δεκακισχιλίους Ἀθηναίους ὀπλίτας, οἵτινες πληροφορημένοι περὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῶν δὲν ἐδειλίασαν, ἀλλ' ἐκκινήσαντες ἀμέσως ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἔφθασαν ἐγκαίρως εἰς Μαραθῶνα. Μετ' αὐτῶν ἦν ὁ-

θησαν και χίλιοι Πλαταιείς **θέλοντες** να συμπολεμήσουν υπέρ της έλευθερίας της Ελλάδος. Κατά την σύγκρουση οι Έλληνες **καίπερ όντες** πολυόλιώτεροι τον αριθμόν, και **κινδυνεύοντες** να υπερφαλαγγισθούν, όμως δέν έπτοήθησαν **ψάλλοντες** τό πολεμικόν ἄσμα (τόν παιάνα) και **παροιζύοντες** ό εις τον άλλον διέσπασαν τās τάξεις τών έχθρών και **καταδιώκοντες** αυτούς κατά πόδας τούς ήνάγκασαν να έπιβιβασθούν εις πλοία, δια να σωθούν. Κατά την διεξαγωγήν τής μάχης ενεθάρρουν άλλήλους **κραυγάζοντες**: « Μή δειλιώμεν! Κατά την σημερινήν ήμέραν κρίνεται ή σωτηρία τής Ελλάδος: **νικήσαντες** θα εϊμεθα ελεύθεροι: **ήττηθέντες** δε θα γίνωμεν δουλοι ».

Γ'. Οι μύριοι Έλληνες του Κόρου μετά τον θάνατον αυτού και των Έλλήνων στρατηγών ένοιωθαν τούς έαυτούς των **εγκαταλελειμμένους** και **αποκλεισμένους** εις τὰ βάθη τής Ασίας. Κατά την επιστροφήν των εις την Ελλάδα έκουράσθησαν **βαδίζοντες** δια μέσον δυσβάτων όρειών: αλλά δέν έπασαν **ελπίζοντες**, ότι οι κόποι των δέν θα πάν χαμένοι. Πράγματι μετά κοπιώδη πορεία, μόλις από μακράν αντίκρυσαν την θάλασσαν του Εδξείνου Πόντου, **ήσθάνθησαν** τούς έαυτούς των **αναλαβόντας** από την κούρασιν και **σωθέντας**.

§ 63. Εις τὰ άνωτέρω παραδείγματα άπαντων μετοχάι, αί όποια προσδιορίζουν διαφόρους όρους τής προτάσεως.

1. Εις την ά' περίπτωσιν, αί μετοχάι οι άπουσιάζοντες, τās γενομένης, του έπισκεπτομένου προσδιορίζουν αντίστοιχως τās λέξεις **οί μαθηταί**, άπουσίας και ιατρού και άποδίδουν εις αυτās την έννοιαν, που φανερώνουν τὰ αντίστοιχα ρήματα. Είμαι δηλαδή τρόπον τινά επίθετα τών ουσιαστικών, που προσδιορίζουν: δι' αυτό λέγονται **επιθετικά μετοχάι** και ίσοδυναμοϋν με αναφορικήν πρότασιν: **οί άπουσιάζοντες μαθηταί** = **οί μαθηταί**, **οί όποιοι άπουσιάζουν**, τās γενομένης άπουσίας = τās άπουσίας, αί όποιαί έγιναν, κλπ. Η επιθετική μετοχή συνήθως εκφέρεται με τό άρθρον.

2. Εις την β' περίπτωσιν, α) αί μετοχάι **αποβιβασθέντες** (= άφου άπεβιβάσθησαν), **εγκινήσαντες** (= άφου ξεκίνησαν), φανερώνουν τον χρόνον κατά τον όποιον γίνεται τό δηλούμενον από την πρότασιν, που προσδιορίζει: αί μετοχάι αυταί λέγονται **χρονικάι**.

β) Αί μετοχάι **πληροφορημένοι** (= επειδή ειχον πληροφορίαν), **θέλοντες** (= διότι ήθελον), φανερώνουν την αίτίαν, δια την

ὁποῖαν γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, πού προσδιορίζουν· αἱ μετοχαὶ αὐταὶ λέγονται **αἰτιολογικαί**.

γ) Αἱ μετοχαὶ ὄντες (= ἂν καὶ ἦσαν), κινδυνεύοντες (= ἂν καὶ ἐκινδύνεον), φανερώνουν πρᾶξιν, πού εὑρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν μετὰ τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, τὴν ὁποῖαν προσδιορίζουν, καὶ λέγονται **ἀντιθετικαὶ ἢ ἐναντιωματικαί**.

δ) Αἱ μετοχαὶ ψάλλοντες (= μετὰ τραγούδια), παροτρύνοντες (= μετὰ παροτρύνσεις), καταδιώκοντες, φανερώνουν τὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὁποῖον γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, πού προσδιορίζουν, καὶ λέγονται **τροπικαί**.

Εἰς τὴν ὁμιλουμένην ἢ τροπικὴ μετοχὴ λήγει εἰς -ας: τρώγοντας ἔρχεται ἢ ὄρεξις, περάσαμε τὴν ἡμέρα στὴν ἐκδρομὴν παίζοντας, χορεύοντας, τραγουδώντας καὶ κολυμβώντας.

ε) Αἱ μετοχαὶ νικήσαντες (= ἐὰν νικήσωμεν), ἠττηθέντες (= ἐὰν ἠττηθῶμεν), φανερώνουν τὴν προϋπόθεσιν, ὑπὸ τὴν ὁποῖαν γίνεται τὸ δηλούμενον ἀπὸ τὴν πρότασιν, πού προσδιορίζουν, καὶ λέγονται **ὑποθετικαί**.

Αἱ χρονικαί, αἰτιολογικαί, ἐναντιωματικαί, τροπικαὶ καὶ ὑποθετικαί, ἐπειδὴ φανερώνουν ἐπιρρηματικὴν σχέσιν πρὸς τὴν πρότασιν, πού προσδιορίζουν, λέγονται μετὰ ἓν ὄνομα **ἐπιρρηματικαί** (προσδιορίζουν δηλ. κυρίως τὸ ρῆμα).

§ 64. Εἰς τὴν γ' περίπτωσιν ἡ μετοχὴ «βαδίζοντες» ἀποδίδεται διὰ μέσου τοῦ ρήματος «ἐκουράσθησαν» εἰς τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ ὡς κατηγορούμενον. Ὁμοίως αἱ μετοχαὶ «ἐγκαταλειμμένους» καὶ «ἀποκλεισμένους» ἀποδίδονται διὰ μέσου τοῦ ρήματος «ἐνοιωθαν» ὡς κατηγορούμενα εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ρήματος «τοὺς ἑαυτοῦ των». Ἐπίσης ὡς κατηγορούμενα ἀποδίδονται καὶ αἱ μετοχαὶ «ἀναλαβόντας» καὶ «σωθέντας» εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἠσθάνθησαν «τοὺς ἑαυτοῦ των». Αἱ μετοχαί, πού ἀποδίδονται ὡς κατηγορούμενα διὰ μέσου ἑνὸς ρήματος εἰς τὸ ὑποκείμενον ἢ ἀντικείμενον αὐτοῦ, λέγονται **κατηγορηματικαὶ μετοχαί**.

Σχήματα λόγου (Λεκτικοὶ τρόποι)

§ 65. Συχνὰ εἰς τὸν προφορικὸν καὶ γραπτὸν λόγον δὲν τηροῦνται κανονικὰ καὶ ἀπαράβατα ὅλα, ὅσα διδάσκει ἡ Γραμματικὴ καὶ τὸ Συντακτικὸν σχετικὰ μὲ τὴν συντακτικὴν πλοκὴν τῶν λέξεων ἢ σχετικὰ μὲ τὴν θέσιν, ποῦ πρέπει νὰ ἔχη κάθε λέξις εἰς τὴν σειρὰν τοῦ λόγου ἢ σχετικὰ μὲ τὸ ποσὸν τῶν λέξεων, ποῦ χρειάζονται κανονικὰ διὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν νοημάτων, ἢ τέλος σχετικὰ μὲ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων, ποῦ χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὸν λόγον.

Αἱ διάφοροι αὐταὶ ιδιορρυθμίαι τοῦ λόγου, οἱ ἰδιαιτέροι δηλαδὴ λεκτικοὶ τρόποι, ποῦ παρουσιάζονται μὲ παράβασιν τῶν συνηθισμένων γραμματικῶν κανόνων, λέγονται **σχήματα τοῦ λόγου**.

Ἐκ τῶν κατωτέρω παραδείγματα θὰ διακρίνωμεν τὰ συνηθέστερα σχετικὰ φαινόμενα εἰς τὴν νέαν μας γλῶσσαν.

§ 66. Τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ στρατεύματος ἔφθανε μέχρι τοῦ ποταμοῦ. Ὁ ἐχθρὸς εἶχε τὰς πτέρυγας τῆς παρατάξεώς του ἀκαλόπτους. Τὸ τετραδίουν ἔχει 50 φύλλα. Ἀπὸ τὸν πάγον ἔχουν κατὴ τὰ μάτια τῶν φυτῶν.

Εἰς τὰ παραδείγματα αὐτὰ ἡ λέξις κέρας δὲν ἔχει τὴν κυρίαν σημασίαν, ποῦ εἶχε τὸ πρῶτον (κέρας ζῴου), ἀλλὰ ἔχει μεταφορικὴν (μεταφέρεται δηλ. ἀπὸ μίαν ἔννοιαν εἰς ἄλλην), διότι ὁ ὁμιλῶν εὐρίσκει κάποιαν ὁμοιότητα μεταξὺ τῶν κεράτων τοῦ ζῴου καὶ τῶν ἄκρων τῆς παρατάξεως τοῦ στρατοῦ. Οὕτω καὶ αἱ λέξεις πτέρυγες, μάτια, φύλλα, δὲν ἔχουν τὴν κυρίαν σημασίαν τῶν, ἀλλὰ μεταφορικὴν. Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη τῆς σημασίας τῶν λέξεων εἰς τὸν λόγον, (ποῦ βασίζεται εἰς κάποιαν ὁμοιότητα τῶν πραγμάτων), λέγεται **μεταφορά**.

Σημείωσις. Πολλάκις ἡ πρώτη σημασία τῆς λέξεως χάνεται καὶ ἐπικρατεῖ ἄλλη, π. χ. εὐήθης — ὁ ἔχων καλὸν ἦθος, ὁ ἀπονήρευτος, ὁ ἀφελής, δηλαδὴ κουτός. Ἔτσι καὶ ἡ λέξις ἀγαθός, ἀγαθοῦλης, κλπ.

Ἐκ τῆς ἀλλαγῆς τῆς σημασίας τῶν λέξεων ἔχομεν διάφορα σχήματα ἢ λεκτικούς τρόπους. Σημειοῦμεν τὰ συνηθέστερα :

§ 67. α) **Συνεκδοχή**. Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν, ὅταν μεταχειρίζομεθα λέξιν, ποῦ φανερώνει τὸ μέρος ἀντὶ τοῦ ὅλου ἢ τὸν ἓνα ἀντὶ

τῶν πολλῶν ἢ τὸ ὄργανον ἀντὶ τῆς ἐνεργείας, π.χ. ὁ Βούλγαρος (ἀντὶ : οἱ Βούλγαροι) ἔχει τὸ μάτι του στὸ Αἰγαῖον. Κατέφυγεν εἰς τὴν στέγην μας (ἀντὶ : εἰς τὴν οἰκίαν). Ἄναψε τὸ ντουφέκι εἰς τὸν κάμπον (ἀντὶ : οἱ πυροβολισμοὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν).

§ 68. β) **Μετωνυμία.** Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν εἰς τὰς φράσεις : εἰς τὸν **Ὅμηρον** ὑπάρχον ὑψηλαὶ ἔννοιαι, ὅπως καὶ εἰς τὸν **Θουκυδίδην**. Τὸ **θέατρον** ἐξέσπασεν εἰς γέλωτας. Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς λέγομεν τὸν ποιητὴν ἀντὶ νὰ εἴπωμεν τὰ ἔργα αὐτοῦ (εἰς τὸν **Ὅμηρον** ἀντὶ : εἰς τὰ ἔργα τοῦ Ὁμήρου) καὶ τὸ θέατρον ἀντὶ τοῦ περιεχομένου (τὸ **θέατρον** ἀντὶ : οἱ ἐντὸς τοῦ θεάτρου).

§ 69. γ) **Ἀλληγορία.** Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν, ὅταν μεταχειρίζομεθα μίαν λέξιν ὄχι μὲ τὴν σημασίαν της, ἀλλὰ μὲ ἄλλην, (πὺ ἔχει ὁ ὄμιλῶν εἰς τὸν νοῦν του), μὲ ἀλληγορικὴν δηλαδὴ σημασίαν, π.χ. ἐγὼ θὰ βγάλω τὰ κάστανα ἀπὸ τὴ φωτιά! (θὰ χωρίσω τοὺς φιλονεικοῦντας· θὰ λύσω τὰς διαφορὰς τῶν ἐξωρισμένων).

§ 70. δ) **Εἰρωνεία.** Ὅταν μὲ προσποιήσιν καὶ διὰ νὰ ἀστειευθῶμεν ἢ νὰ ἐμπαίξωμεν ἄλλον, λέγομεν τὰ ἀντίθετα, π.χ. εἶναι πολὺ ἔξυπνος (δηλ. κουτός), πόσο ψηλός! (δηλ. πολὺ κοντός).

§ 71. ε) **Εὐφημισμός.** Τὸ σχῆμα τοῦτο ἔχομεν, ὅταν λέγωμεν λέξιν, πὺ ἔχει καλὴν σημασίαν, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν κακὴν ἀπὸ φόβου κλπ., π.χ. *Εὐξείνος πόντος, καλόμοιρες, καλὸ σπυρί, τὸ γλυκᾶδι* (ἀντὶ : τὸ ξύδι), κλπ.

Ὅλοι οἱ λεκτικοὶ τρόποι, πὺ εἶδομεν ἀνωτέρω, εἶναι σχετικοὶ μὲ τὴν σημασίαν τῶν λέξεων.

§ 72. Ἄλλα ἔχομεν καὶ ἄλλα σχήματα σχετικὰ μὲ τὸ ποσὸν τῶν λέξεων, πὺ χρειάζονται εἰς κάθε ἔκφρασίν μας. Διὰ νὰ ἐκφράσωμεν δηλ. τὰ νοήματά μας εἰς τὸν λόγον, μεταχειρίζομεθα πολλάκις λέξεις περισσοτέρας τοῦ δέοντος· τότε ἔχομεν **πλεονασμὸν**· π.χ. *Σὺ νὰ λέγῃς τὰ ἀληθῆ, ὄχι ψευδῆ. Νὰ σιωπᾶτε, νὰ μὴ ὀμιλῆτε.* †

§ 73. Ἐπίσης λέγομεν : *Τῆς Ρούμελης τὰ παιδιὰ* (ἀντὶ : οἱ Ρουμελιῶται). Ὁ γέρος τοῦ *Μοριᾶ* = ὁ Κολοκοτρώνης, δηλ. λέγομεν μίαν

έννοιαν με δύο λέξεις και όχι με μίαν, πού πρέπει· τὸ σχῆμα τότε λέγεται **περίφρασις**.

§ 74. Ὅταν πάλιν μεταχειρίζομεθα ὀλιγωτέρας τοῦ δέοντος λέξεις, τότε ἔχομεν **βραχυλογία**: π. χ. *ἐγὼ ἐμελέτησα πολὺ*. Σὺ ὄχι (= σὺ δὲν μελέτησες πολὺ).

§ 75. Ἐπίσης ὑπάρχουν σχήματα σχετικὰ μετὰ τὴν θέσιν τῶν λέξεων π. χ. *μετὰ τὴ δική σου ἦρθα στὸν κόσμον τὴ λατρεία*. Πίνω τὸ ὠριστάλαχτο τῆς πλάκας τὸ φαρμάκι (Παλαμᾶς). Εἰς τὰς φράσεις αὐτὰς ἡ λέξις *λατρεία* ἐτέθη ὄχι μετὰ τὴν φράσιν μετὰ τὴ δική σου, ἀλλὰ ἀφοῦ εἰς τὸ μεταξὺ ἐτέθησαν ἄλλαι. Ἔτσι καὶ ἡ λέξις *φαρμάκι* ». Τότε τὸ σχῆμα λέγεται **ὑπερβατόν**. (Πολλὰς περιπτώσεις ἔχομεν εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἰδίως εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια).

§ 76. Ὑπάρχουν ἀκόμα σχήματα σχετικὰ μετὰ τὴν γραμματικὴν καὶ συντακτικὴν συμφωνίαν καὶ κανονικότητα εἰς τὴν χρῆσιν τῶν λέξεων καὶ φράσεων π. χ. *ὄλο τὸ χωριὸ σήμερον ἦρθαν εἰς τὴν πανήγυριν*. Ὅλος ὁ στρατὸς ἔκαμαν ἔφοδον.

Εἰς αὐτὰς τὰς φράσεις ἔχομεν ὑποκείμενον ἐνικοῦ ἀριθμοῦ καὶ ῥῆμα πληθυντικοῦ· διότι εἰς τὸ νοῦν μας εἶναι « οἱ πολλοὶ » (στρατὸς = ἄνδρες, χωριὸ = χωρικοὶ) καὶ ὄχι ἕνας.

Τὸ σχῆμα αὐτὸ λέγεται **σχῆμα κατὰ σύνεσιν ἢ κατὰ τὸ νοούμενον**.

§ 77. Τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα σχήματα καθὼς καὶ διάφορα ἄλλα μεταχειρίζονται συνήθως οἱ ῥήτορες (ῥητορικὰ σχήματα)· π. χ. **ἀσύνδετον, πολυσύνδετον, προσωποποιία, δξύμωρον**, κλπ.

Γενικώτερον εἰς τὴν λογοτεχνίαν μας γίνεται χρῆσις πολλῶν σχημάτων λόγου, διὰ τὸ γίνεσθαι ὁ λόγος τεχνικώτερος. Προκαλεῖται οὕτω περισσώτερον ἢ προσοχὴ μας εἰς ὠρισμένον σημεῖον τοῦ λόγου καὶ γεννᾶται ἰδιαίτερα ἐντύπωσις. Πολλὰς περιπτώσεις ὑπάρχουν ἰδίως εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Τι διδάσκει ἡ Γραμματικὴ	5
--------------------------------	---

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Φθόγγοι καὶ γράμματα	6
Φωνήεντα	6
Σύμφωνα	8
Δίφθογγοι	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Συλλαβαί. Συλλαβισμὸς	11
Τόνοι	13
Πνεύματα	15
* Ἄτονοι λέξεις	15
* Ἐγκλιτικαὶ λέξεις	16
* Ὄρθογραφικὰ σημεῖα καὶ σημεῖα στίξεως	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Φθογγικὰ πάθη	19
* Ἐναλλαγὴ φωνηέντων	19
* Ἐκθλιψις	19
Εὐφωνικὸν ν καὶ ς	20
Κρᾶσις	20
Συναίρεσις	21
Πάθη συμφώνων	21
Μετατροπαὶ καὶ ἀφομοιώσεις	21
* Ἀποβολαί. * Ἀντέκτασις κλπ.	22

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Μέρη τοῦ λόγου	24
Κλιτὰ καὶ ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου	25

Κατάληξις. Θέμα. Χαρακτήρ	25
Πτώσεις	26
Γένος. Ἀριθμός. Κλίσις	27
Τὸ ἄρθρον	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

*Ὄνόματα οὐσιαστικά	29
Κλίσις οὐσιαστικῶν. Πρώτη κλίσις	30
Δευτέρα κλίσις οὐσιαστικῶν	36
» » συνηρημένων	39
Τρίτη κλίσις	40
Φωνηεντόληκτα	41
*Αφωνόληκτα	44
*Ἐνρινόληκτα	49
*Υγρόληκτα με χαρακτήρα ρ.	51
Σιγμόληκτα	52
*Ἀνώμαλα οὐσιαστικά	55
*Ἰδιαιτεροὶ τύποι τῶν οὐσιαστικῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

*Ἐπίθετα δευτερόκλιτα	57
Συνηρημένα δευτερόκλιτα ἐπίθετα	60
Τριτόκλιτα ἐπίθετα	60
Φωνηεντόληκτα ἐπίθετα γ' κλίσεως	61
*Αφωνόληκτα	62
*Ἐνρινόληκτα ἐπίθετα γ' κλίσεως	63
*Σιγμόληκτα ἐπίθετα γ' κλίσεως	64
*Ἀνώμαλα ἐπίθετα	64
Παραθετικά τῶν ἐπιθέτων	66
*Ἀνώμαλα παραθετικά	69
Παραθετικά ἐπιρρημάτων	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

*Ἄντωνυμῖαι	71
Προσωπικαὶ ἄντωνυμῖαι	72
Κτητικαὶ »	73
Αὐτοπαθεῖς »	75
*Ἀλληλοπαθεῖς »	77
Δεικτικαὶ »	78
*Ἐπαναληπτικὴ ἄντωνυμία αὐτὸς	79
*Ὄριστικαὶ ἄντωνυμῖαι	80

Ἐρωτηματικά	»	80
Ἀόριστοι	»	81
Ἀναφορικά	»	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἀριθμητικά	86
» ἐπίθετα	87
» οὐσιαστικά	89
» ἐπιρρήματα	89
Πίναξ ἀριθμητικῶν	89

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ὅρισμός ρήματος	92
Παρεπόμενα τοῦ ρήματος (διάθεσις, φωνή, πρόσωπον, ἀριθμός, χρόνοι, ἐγκλίσεις)	92
Συστατικά μέρη τοῦ ρήματος	99
Κλίσις τῶν βοηθητικῶν ρημάτων	100
Κλίσις βαρυτόνων φωνηεντολήκτων ρημάτων	103
Σχηματισμός τῶν χρόνων τῶν ἀφωνολήκτων ρημάτων	111
Αὔξησις καὶ ἀναδιπλασιασμός	117
Σχηματισμός ὑγρολήκτων καὶ ἐνρινολήκτων ρημάτων	122
Συνηρημένα ρήματα	126
Κλίσις τῶν συνηρημένων ρημάτων εἰς - ᾧ (-άω)	128
» » » » » - ᾧ (-έω)	130
» » » » » - ᾧ (-όω)	132
Ρήματα εἰς—μαι	136
Ἀποθετικά ρήματα	139
Ἀνώμαλα ρήματα	139

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἄκλιτα μέρη	144
Ἐπιρρήματα	145
Προθέσεις	146
Σύνδεσμοι	147
Ἐπιφωνήματα	147

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὅρισμοι	149
---------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Παραγωγή. Παράγωγα ρήματα	151
Ούσιαστικά παράγωγα	153
*Επίθετα παράγωγα	159
*Επιρρήματα	162

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνθεσις	163
----------------	-----

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Πρότασις. Συστατικά αὐτῆς	167
---------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Πρότασις με προσδιορισμὸς	172
---------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Σύνταξις ρημάτων	177
------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

*Επιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ	180
------------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Δευτερεύουσαι προτάσεις	181
-------------------------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Μετοχή	186
--------------	-----

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Σχήματα λόγου	189
---------------------	-----

*Επιμελητὴς Ἐκδόσεως Α. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ (ἀπ. Δ. Σ. Ο.Ε.Σ.Β. 2485/8-7-60)

Τὰ αντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσῆμον, εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἐντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

Σωτήριος Λουυῖαλος
σχολ. ἔτος 1964-1965

ΕΚΔΟΣΙΣ Α', 1960 (X) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 320.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1009/27-7-60

Ἐκτύπωσις - βιβλιοδεσία : ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ ΑΣΠΙΩΤΗ ΕΛΚΑ - Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗ & Σιος

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣΣΕ)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣΣΕ)

